

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 15

17—21 april.

Debatter m. m.

Lördagen den 17 april.

Sid.

Svar på interpellationer

av herr Wiberg ang. ändring av 11 kap. 28 § giftermålsbalken	5
av herr Fagerholm ang. sammanfattande flerårsregister till Svensk författningssamling för tiden efter år 1929	7
av herr Hansson i Skediga ang. ökat statsbidrag till kristidsnämnderna för slaktgodemännens verksamhet	8
av herr Henriksson ang. livsmedelskommissionens bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt	10
Interpellation av herr andre vice talmannen Carlström ang. stegringen av byggnadskostnaderna	34

Tisdagen den 20 april.

Svar på interpellationer

av herr Håstad ang. registreringen av baltiska flyktingar	38
av herr Larsson i Stockholm ang. förekomsten av organiserade kommunister inom poliskårerna, m. m.	46

Onsdagen den 21 april.

Svar på interpellation av herr Sveningsson ang. bensintilldelningen för bilar hemmahörande å landsbygden	53
Handelsöverenskommelse med Nederländerna	56
Utgifter under riksstatens elfte huvudtitel	62
Inrättande av nya provinsialläkartjänster	62
Utgifter under riksstatens tolfte huvudtitel	70
Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar	70
Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor	87

	Sid,
Pension åt K. J. Hedén	98
Disposition av aktiebolags vinstmedel	99
Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.	104
Arrendators inlösningsrätt	114
Skogsvårdslag m. m.	117

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Sid.

Onsdagen den 21 april.

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. mellan Sverige och Nederländerna träffad handelsöverenskommelse	56
— nr 7, ang. mellan Sverige och den belgisk-luxemburgiska ekonomiska unionen träffad handelsöverenskommelse	61
— nr 8, ang. mellan Sverige och Italien ingången handelöverenskommelse m. m.	61
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. utgifter under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet)	62
— nr 12, ang. utgifter under tolfte huvudtiteln (folkhus-hållningsdepartementet)	70
— nr 50, ang. täckning för viss brist i lotsstyrelsens räkenskaper	86
— nr 51, ang. övergångsersättning till H. E. Ahlström	86
— nr 52, ang. dispositionen av vissa äldre reservationsanslag	86
— nr 53, ang. bidrag till Stockholms enskilda bank aktiebolag för rättegångskostnader	87
— nr 54, ang. vidgad rätt till flyttningersättning vid Norrbottens flygbaskår	87
— nr 55, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet)	87
— nr 56, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (socialdepartementet)	87
— nr 57, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (inrikesdepartementet)	87
— nr 58, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (finansdepartementet)	87
— nr 59, ang. landsfogdarnas m. fl. avlöningar	87
— nr 60, ang. eftergift av arvsskatt för Fliseryds fideikommiss ..	87
— nr 61, ang. undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor	87
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 33, ang. ändrade bestämmelser om avdragsrätt och skattskyldighet för föreningsavgifter	98
— nr 34, ang. ändring av anvisningarna till kommunalskattelagen ..	98
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. understöd åt Mary Nancy Viveka Jonasson	98
— nr 16, ang. pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.	98

	Sid.
<i>Bankoutskottets</i> nr 17, ang. understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.....	99
— nr 18, ang. pensionsförbättring för vissa arbetare vid ammunitionsfabriken å Marieberg.....	99
— nr 19, ang. pensionsrätt för kaptenen E. A. Clementz m. m.	99
— nr 20, ang. pension åt P. G. Bohlins efterlevande m. m.	99
— nr 21, ang. livränta till Elina Olofsson	99
— nr 23, ang. rätt till uppskjuten livränta för professorer vid enskilda högskolor.....	99
— nr 24, ang. reglering av tjänste- och familjepensioner	99
— nr 25, ang. höjd pension åt K. G. Malmgren	99
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. ändrad lydelse av lagen om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd	99
— nr 28, ang. fortsatt giltighet av lagen ang. olovlig befattningsmed spritdrycker och vin, m. m.	99
— nr 29, ang. decentraliserings- och förenklingsåtgärder inom handelsdepartementet, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott	99
— nr 30, ang. lag om dispositionen av aktiebolags vinstmedel, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.....	99
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 18, ang. ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete samt fortsatt giltighet av samma lag	104
— nr 19, ang. Internationella arbetsorganisationens beslut	114
— nr 20, ang. rätt för arrendatorer att inlösa av dem arrenderade jordbruksfastigheter	114
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. skogsvårdslag m. m.	117

Lördagen den 17 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Fru Blenda Vilhelmina Björck, f. 1885, är sedan den 14/4 intagen på Karol. Sjukhusets öronklinik för utredning och behandling av nässjukdom, vilket härmed intygas.

K. S. 15/4 1948.

Nils O. Kruse,
avd.-läk.

Kammaren beviljade fru Björck ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare från och med den 14 innevarande april.

§ 3.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 205, angående vissa anslag till alkoholistvården.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Svar på interpellation ang. ändring av 11 kap. 28 § giftermålsbalken.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**, som anförde: Herr talman! Herr Wiberg har med kammarens tillstånd frågat mig, om jag anser skäl föreligga att företaga en utredning om sådan ändring av giftermålsbalken 11 kap. 28 §, varigenom frånskild make eller maka tillförsäk-

ras bättre möjligheter att påkalla höjning av utgående underhåll än enligt nu gällande lag.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Den underhållsskyldighet som åvilar sammanlevande makar mot varandra består i det övervägande antalet fall även efter vunnen äktenskapsskillnad. Härom stadgas i 11 kap. 26 § giftermålsbalken att, om efter skillnaden den ene maken finnes bli i behov av bidrag till sitt tillbörliga underhåll, rätten äger ålägga andra maken att utgiva sådant bidrag efter vad med avseende å hans förmåga samt övriga omständigheter provas skäligt. Underhållsskyldigheten kan fullgöras genom utgivande av visst belopp en gång för alla. Det vanliga är dock att underhållet utgår i form av periodiskt bidrag. Yrkande om underhållsbidrag provas av rätten i äktenskapsskillnadsmålet. Ofta förekommer emellertid att frågan om underhållsskyldighet ej blir föremål för rättens bedömande. Det står nämligen makarna fritt att genom avtal själva reglera hithörande förhållanden. I de fall, då underhållsbidrag utgår, är det som bekant regelmässigt hustrun som är den bidragsberättigade.

Enligt 11 kap. 28 § kan i vissa fall periodiskt utgående underhållsbidrag jämkas. I lagrummet föreskrives sålunda, att utan hinder av vad genom rättens beslut eller genom avtal blivit bestämt om underhållsbidrag, rätten äger annorledes förordna därom, när väsentligt ändrade förhållanden påkalla det. Därjämte stadgas emellertid, att underhållsbidrag till frånskild make ej må utdömas, om sådant bidrag icke tidigare skolat utgå, och ej heller höjas utöver det högsta belopp till vilket bidraget tidigare varit bestämt. Medan alltså jämkning i sänkande riktning

Svar på interpellation ang. ändring av 11 kap. 28 § giftermålsbalken.

alltid kan ske på grund av väsentligt ändrade förhållanden, står möjligheten till jämkning uppåt som regel icke till buds. Endast i det fall att en sänkning redan skett, kan en höjning senare äga rum och då till högst det belopp, var-till bidraget tidigare varit bestämt.

Detta lagrum erhöll sin nuvarande lydelse år 1935. Dessförinnan voro möjligheterna att erhålla jämkning av underhållsbidrag till fränskild make ännu mera begränsade. Enligt lagrummet i dess ursprungliga lydelse fick endast av rätten fastställt bidrag jämkas, medan i det fall att makarna sinsemellan träffat avtal om bidrag, jämkning över huvud icke kunde äga rum på grund av ändrade förhållanden.

Grunden till att höjning av underhållsbidrag till fränskild make sålunda i princip icke tillåtes enligt gällande lag är den, att en fränskild make ansetts böra åtnöjas med den rätt emot andra maken som betingas av makarnas villkor vid tiden för skillnaden. I lagstiftningens förarbeten framhålles sålunda, att en fränskild make icke skäligen kunde begära att bli delaktig i en efter äktenskapsskillnaden inträdd förändring till det bättre i sin förra makes ekonomi. Ej heller vore enligt motiven skäligt, att den ena maken skulle kunna åläggas skyldighet att i form av förhöjd bidragsplikt vidkännas de motgångar som efter äktenskapsupplösning drabbade den andra maken.

Herr Wiberg har nu ifrågasatt, om de skäl som sålunda tala emot en höjning av underhållsbidrag till fränskild make under alla omständigheter äro bärande. Även enligt min mening kan det i vissa situationer synas oriktigt, att den bidragsberättigade skall vara utesluten från möjligheten att, när väsentligt ändrade förhållanden inträtt, få en höjning till stånd. Ett särskilt skäl för en ändring av lagreglerna på denna punkt, som interpellanten framhållit, är att realvärdet av det tidigare be-

stämda underhållsbidraget kan ha nedgått. Detta skäl gäller emellertid icke endast underhållsbidrag till fränskild make utan periodiskt förfallande belopp över huvud taget, t. ex. livräntor. Naturligtvis kan jag icke i detta sammanhang taga slutlig ställning till frågan, om en lagändring bör genomföras och hur den bör utformas. Med hänsyn till spörsmålets betydelse finner jag emellertid i likhet med herr Wiberg önskvärt att frågan vid lämpligt tillfälle göres till föremål för närmare utredning.

Giftermålsbalken har tillkommit efter nordiskt samarbete. Det är därför angeläget att ändringar i balken såvitt möjligt företagas gemensamt. Nyligen ha särskilda delegerade utsetts i de nordiska länderna för att främja det fortsatta samarbetet på lagstiftningens område. Enligt vad jag inhämtat ha de delegerade för närvarande sin uppmärksamhet riktad bl. a. på frågan, om ändringar i ländernas äktenskapslagstiftningar böra vidtagas i syfte att utjämna vissa förefintliga skiljaktigheter mellan lagstiftningarna. Måhända kan det visa sig lämpligt att i samband härmed upptaga frågan om att möjliggöra höjning av underhållsbidrag till fränskild make.

Härpå yttrade

Herr WIBERG: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för det lämnade interpellationssvaret.

Som framgår av svaret har jag ifrågasatt, om de skäl, som tala emot en höjning av underhållsbidrag till fränskild make, under alla omständigheter äro bärande. Justitieministern nämner nu, att även enligt hans uppfattning kan det i vissa situationer synas oriktigt, att den underhållsberättigade skall vara utesluten från möjligheten att få en höjning till stånd, när väsentligt

Svar på interpellation ang. sammanfattande flerårsregister till Svensk författningssamling för tiden efter år 1929.

förändrade förhållanden inträffat.

Justitieministern har också tillagt, att han delar min uppfattning om önskvärdheten av att frågan göres till föremål för närmare utredning.

Jag vill för min del också ansluta mig till justitieministerns uttalande, att man på nuvarande stadium inte bör taga en slutgiltig ställning till frågan. Den är så omfattande och i viss mån så komplicerad, att den väl torde förva en utredning. Jag ansluter mig också till justitieministerns mening, att denna utredning lämpligen bör omhändertas av den delegation, som är tillsatt i de nordiska länderna för en översyn och samordning av viss civillagstiftning.

Jag vågar uttala den förhoppningen, att det måhända skall visa sig möjligt för delegationen att åtminstone på denna punkt framlägga för Kungl. Maj:t det resultat, till vilket delegationen kan komma, utan att avvakta slutförandet av det ganska omfattande arbete, som delegationen i övrigt har att utföra.

Justitieministern har också berört den uppfattningen, att ett särskilt skäl för en omprövning i detta fall är det försämrade penningvärdet. Vi ha ju tyvärr knappast att räkna med någon förbättring av detta, varav följer, att behovet av en översyn och en eventuell lagändring allt mer kan accentueras.

Herr talman! Jag har inte något ytterligare att tillägga till justitieministerns svar utom så till vida, att jag till det tack jag framfört vill foga det uttalandet, att interpellationssvaret i alla avseenden är tillfredsställande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.**Svar på interpellation ang. sammanfattande flerårsregister till Svensk författningssamling för tiden efter år 1929.**

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, erhöi på be-

gäran ordet och anförde: Herr talman! Med tillstånd av kammaren har herr Fagerholm frågat mig, för det första, av vilken anledning icke för tiden efter år 1929 utgivits något sammanfattande flerårsregister till Svensk författningssamling och, för det andra, när ett sådant register kan förväntas bli tillgängligt och vilken tidsperiod det är avsett att omfatta.

Till svar på dessa frågor kan jag meddela att ett register för Svensk författningssamling, avseende åren 1930—1939, i dagarna utkommit från trycket. Att registret icke utkommit tidigare har berott dels på svårigheter, som sammanhängt med kristiden, och dels på sjukdom hos den person, som närmast omhändertagit uppsättandet av registret.

Det är min förhoppning att arbetet med utarbetandet av det sammanfattande registret för den nu löpande 10-årsperioden skall kunna påbörjas inom den närmaste tiden och därefter fullföljas successivt, så att registret skall kunna publiceras betydligt snabbare efter periodens utgång än det förut behandlade.

Vad slutligen angår ett av interpellanten framhållet önskemål, att det systematiskt uppställda flerårsregistret årligen skulle kompletteras och förnyas med hänsyn till under året inträffade förändringar, vill jag uttala att tanken synes beaktansvärd. Jag kan emellertid icke utan en närmare undersökning bedöma, om de tekniska och ekonomiska resurser som stå till buds tillåta önskemålets realiserande.

Vidare yttrade

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret.

Det är mycket glädjande, att tioårsregistret till Svensk författningssamling, avseende åren 1930—1939, utkom-

Svar på interpellation ang. ökat statsbidrag till kristidsnämndernas kostnader för slaktgodemännens verksamhet.

mit. Därigenom har ju en stor lucka blivit fylld. Ännu mer glädjande är, att statsrådet ställt i utsikt, att man skall kunna få fram nästa tioårsregister fortare.

Jag tror, att man inte får undervärdera denna fråga. Det är ju faktiskt på det viset, att lagstiftningsmaterialet har svällt ut i en allt mer ökad omfattning. Det blir utomordentligt svårt för dem, som ha att syssla med detta material, att orientera sig i det och få visshet om vad som verkligen gäller vid en viss tidpunkt.

För den mera centrala delen av lagstiftningen äro svårigheterna ju i allmänhet undanröjda genom de successiva kompletteringarna av Skarstedts lagedition, men så fort man rör sig på ett område utanför denna, är man hänvisad till att gå igenom en rad olika register för att få fram, vilka bestämmelser som gälla vid ett visst tillfälle.

Det är ju självklart att för specialisten på ett visst rättsområde är denna sak kanske inte så svår. Han för väl själv automatiskt kompletterande anteckningar med anledning av utkommande författningar, men för sådana, som inte äro specialister — allmänheten, statstjänstemännen, praktiserande jurister osv. — är det ju omöjligt att hålla hela materialet komplett.

Det var delvis med utgångspunkt från detta, som jag i min interpellation framfört tanken på att man årligen skulle komplettera tioårsregistret. Tanken var med andra ord, att man, om man ville veta, vilka lagar och författningar som gällde på ett visst område, skulle kunna slå upp i tioårsregistret jämte dess kompletteringar och få klarhet.

Jag tror, att svårigheterna att lägga upp ett sådant kompletterande register egentligen inte kunna vara så stora. Gör man ett sådant kompletterande register år efter år, har man ju därigenom tioårsregistret mer eller mindre till

skänks, när det en gång skall sammanfattas. Det är alldeles klart, att det fordrar en omtryckning av registret varje år, men det möter inte heller, såvitt jag kan förstå, någon större svårighet.

Jag skulle därför vilja vädja till justitieministern, att han har uppmärksamheten riktad på denna fråga. Jag tror att jag kan försäkra, att det kommer att fylla ett stort behov hos alla dem, som på det ena eller andra sättet ha att syssla med lagar och författningar, vare sig det gäller jurister eller lekmän, om man på detta sätt kan få klarhet i vilka författningar som äro gällande vid varje särskilt tillfälle. Jag ville gärna ha framfört denna vädjan till justitieministern.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Svar på interpellation ang. ökat statsbidrag till kristidsnämndernas kostnader för slaktgodemännens verksamhet.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som anförde: Herr talman! I en till mig riktad interpellation har herr Hansson i Skediga frågat, huruvida jag vill medverka till att högre statsbidrag beviljas till kristidsnämndernas kostnader för slaktgodemännen än som utgår enligt nu gällande grunder. Till svar härå får jag anföra följande.

Såsom interpellanten framhåller, få kristidsnämndernas kostnader för slaktgodemännen inräknas bland de utgifter, för vilka nämnderna enligt gällande bestämmelser erhålla statsbidrag. Detta bidrag utgår med 40 % av den del av kostnaderna, som överstiger 15 men icke 25 öres utdebitering per skattekrona, och med 50 % för den del därav, som överstiger en utdebitering av 25 öre per skattekrona.

Svar på interpellation ang. ökat statsbidrag till kristidsnämndernas kostnader för slaktgodemännens verksamhet.

Som skäl för att kristidsnämnderna skulle erhålla ett förhöjt statsbidrag för den del av kostnaderna, som belöper sig på slaktgodemännens verksamhet, anför interpellanten, att denna kontroll är en rent statlig verksamhet, varför kostnaderna för densamma icke borde övervältras på kommunerna. Interpellanten framhåller vidare, att dessa kostnader variera starkt mellan olika kristidsnämnder och framför allt endast drabba landsbygden.

Att slaktgodemännens arbete grundar sig på av statlig myndighet utfärdade föreskrifter och i så måtto kan betraktas som en statlig verksamhet vill jag icke bestrida. Detsamma lär emellertid kunna sägas om kristidsnämndernas samtliga arbetsuppgifter. Några större skillnader i detta hänseende mellan olika arbetsuppgifter torde i varje fall icke föreligga. Man kan exempelvis fråga sig, varför den av slaktgodemännen utförda slaktdjurskontrollen skulle vara av statlig karaktär i högre grad än den priskontroll, för vilken även kristidsnämnderna på landsbygden intill helt nyligen måst anställa och avlöna s. k. prisombud.

Interpellantens argument, att kostnaderna för slaktgodemännen drabba kristidsnämnderna ojämnt, speciellt på det sättet att de i huvudsak drabba endast landsbygden, är i och för sig riktigt. Det kan däremot icke vara riktigt, att på det sätt som interpellanten gjort draga fram endast en post på kristidsnämnderna utgiftskonto och påkalla särskilda statliga åtgärder, emedan denna post väger olika tungt i olika kristidsnämnders budget. Nämnderna ha även andra kostnader, och också om vissa av dessa gäller, att de äro ojämnt fördelade emellan nämnderna. Jag vill i detta sammanhang erinra om kostnaderna för prisombuden. Såsom jag nyss antydde, behöva landsbygdskommunerna numera icke avlöna särskilda prisombud, vilken

skyldighet däremot fortfarande åvilar flertalet städer. Antagligen utjämnar detta förhållande i ganska hög grad den olikhet, som föreligger beträffande utgifter för slaktgodemännen. Även om man ser enbart till landsbygdskommunerna, finner man i fråga om vissa kostnadsposter olikheter mellan nämnderna, som kunna förmodas verka i annan riktning än ojämnheterna i kostnaderna för slaktgodemännen. Sålunda torde kristidsnämnderna i de bränsleproducerande kommunerna ha vissa utgifter, som sakna motsvarighet på annat håll. Om särskilt statsbidrag skulle beviljas för slaktgodemännen, skulle detta måhända föranleda framställningar om sådant för andra kostnader från sådana kristidsnämnder, som speciellt drabbas av dem. Jag är därför icke för närvarande beredd att framlägga något förslag om särskilt statsbidrag till kristidsnämnderna för deras kostnader för slaktgodemännen.

Detta mitt ställningstagande grundar sig även på det förhållandet, att man ännu icke med säkerhet vet, huru stora kostnaderna för slaktgodemännen bli inom de särskilda kristidsnämndsområdena. Enligt vad jag inhämtat förbereder livsmedelskommissionen en undersökning härom. Huruvida resultaten av denna framdeles kunna ge anledning till förslag om ändrade grunder för statsbidragen till kristidsnämndernas verksamhet, kan jag självfallet icke nu uttala mig om. I varje fall kan något förslag härom till innevarande års riksdag icke påräknas.

Härefter yttrade

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra mitt tack för svaret.

Herr statsrådet anförde, att han inte ville uttala sig om särskilt statsbidrag till kristidsnämndernas kostnader för

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

slaktgodemän. Då emellertid, enligt vad statsrådet meddelade i svaret, livsmedelskommissionen förbereder en undersökning av dessa kostnader inom de särskilda kristidsområdena, kan man ju förutsätta, att frågan om förhöjt statsbidrag i det sammanhanget blir föremål för prövning. Systemet med slaktgodemän är inte populärt bland jordbrukarna. Det medför inte blott högre kostnader för kristidsnämndernas verksamhet utan även ökade utgifter för jordbrukarna själva.

Bland de olika arbetsuppgifter, som kristidsnämnderna ha, märkes på landsbygden även skördeuppskattningen. Denna sker dock endast en gång om året. Slaktdjurskontroll förekommer däremot en gång varje kvartal, och på grund av de långa avstånden på landsbygden bli kostnaderna härför mycket väsentliga. Vad beträffar de andra kostnader för kristidsnämndernas verksamhet, som statsrådet nämnde, nämligen för prisombud och vedombud, är att märka, att dessa kostnader drabba så gott som alla kristidsnämnder i stort sett lika och att det därvidlag mera är fråga om expeditionarbete, medan vid skördeuppskattningen och slaktdjurskontrollen vederbörande ha att gå från gård till gård.

Till slut vill jag med anledning av statsrådets meddelande, att livsmedelskommissionen förbereder en omjustering av statsbidraget till kristidsnämnderna, varvid kanske bidragen inte blott till deras kostnader för slaktgodemännen utan även till deras verksamhet på andra områden blir föremål för prövning, uttala den förhoppningen, att statsrådet, när han tar slutlig ställning till frågan, kommer till det resultatet, att staten helt och hållet bör betala kristidsnämndernas kostnader för slaktgodemännen. Statsrådet förklarade visserligen, att slaktgodemännens verksamhet inte kan anses vara av statlig karaktär i högre grad än kristidsnäm-

dernas övriga arbetsuppgifter, men han medgav ju, att slaktdjurskontrollen i varje fall är en statlig uppgift. Jag vill i detta sammanhang erinra om att när det 1946 blev en särskild skördeuppskattning, fingo kristidsnämnderna ett särskilt statligt bidrag, som täckte kristidsnämndernas merkostnader i anledning av densamma. Vi draga oss inte för kostnaderna för kristidsnämndernas arbete, men då systemet med slaktgodemän mötts med en viss ovilja i hela landet, är det alldeles klart, att vi vänta, att staten i detta fall skall lämna större bidrag. Då statsrådet inte helt avvisat den tanken, hoppas jag, att han, när livsmedelskommissionens utredning blivit färdig och han tagit del av den, kommer att gå in för den linje jag förordat.

Jag ber ännu en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7.

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde: Herr talman! I en till mig riktad interpellation har herr Henriksson upptagit till behandling de skärpta bestämmelser rörande den yrkesmässiga slakten, som meddelats i livsmedelskommissionens cirkulär nr 3012. Herr Henriksson vänder sig dels mot de bestämmelser i detta cirkulär som syfta till en koncentration av slakten till offentliga slakthus, kontrollslakterier och andra av livsmedelskommissionen godkända slakterier, s. k. slaktstationer, dels mot föreskriften att slakterierna skola vara skyldiga att bestrida kostnaderna för avlöning av de kontrollan-

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

ter, som kommissionen förordnar för att handhava kontrollen över slakterierna. Interpellanten, som finner de av kommissionen utfärdade bestämmelserna ingiva allvarliga betänkligheter ur rättslig synpunkt, låter sin kritik mot dem mynna ut i fyra till mig riktade frågor, nämligen:

1. om jag finner ett genomförande av dessa bestämmelser vara förenligt med det rättsskydd varje företagare bör vara tillförsäkrad vid utövandet av sin näring;

2. om jag anser en sådan på administrativ väg genomförd beskattning av en viss medborgargrupp, som enligt interpellantens mening åstadkommes genom cirkulärets bestämmelser om skyldigheten för slakterierna att betala avlöningskostnaderna för kontrollanterna, vara i överensstämmelse med gällande svensk lag;

3. om jag är beredd att föranstalta om en sådan revision av bestämmelserna i ifrågavarande cirkulär, att de komma i bättre överensstämmelse med allmän svensk rättsuppfattning, samt

4. om jag i annat fall är villig att vidtaga åtgärder för att ersättning av statsmedel skall kunna beredas slakteridkare, som genom de nya åtgärderna berövas sitt företag och sitt näringsfång.

Då jag nu går att besvara herr Henrikssons frågor, vill jag till att börja med erinra om att Kungl. Maj:t med stöd av allmänna förfogandelagen och sin ekonomiska lagstiftningsrätt efter krigsutbrottet 1939 genomfört mycket omfattande krigsregleringar, som berört praktiskt taget alla delar av näringslivet. Dessa regleringar ha i olika fall utformats på olika sätt. I den mån de avse varumarknaden kan man skilja mellan produktions- och importregleringar, handelsregleringar och konsumtionsregleringar. Om alla dessa former av regleringar gäller, att de innebära

ingrepp i näringsfriheten, många av dem till och med mycket kännbara sådana. Genom handelsregleringarna t. ex. ha myndigheterna bland annat fått befogenhet att reglera tilldelningen av ransonerade varor både till producenter och handlande. I ett stort antal fall har man vägrat tilldelning av råvaror för uppehållande av sådan tillverkning, som i rådande försörjningsläge ansetts mindre nödvändig eller lämplig. Myndigheterna ha också avslagit ansökningar om tilldelning av ransonerade råvaror till tillverkare eller handlande, då erforderlig trygghet icke förelegat för att varorna skulle komma att användas eller säljas i enlighet med ransoneringsbestämmelserna. De ekonomiska konsekvenserna av dylika avslagsbeslut kunna uppenbarligen bli allvarliga för vederbörande. Lagligheten av den ståndpunkt myndigheterna intagit i dessa frågor har också ifrågasatts och åtminstone i ett fall dragits under justitieombudsmannens prövning. Klaganden förklarade sig därvid icke i första hand avse att vinna rättelse i det speciella fallet utan fastmera att få ett uttalande i själva principfrågan. Klagomålen föranledde emellertid icke någon justitieombudsmannens åtgärd.

Vad jag nu sagt torde ge vid handen, att Kungl. Maj:t och, med Kungl. Maj:ts bemyndigande, krismyndigheterna under krisåren ansetts äga befogenhet att vidtaga åtgärder, som måste sägas utgöra ingrepp i näringsfriheten och som i ekonomiskt avseende kunna bli mycket kännbara för vederbörande. Uppenbarligen måste utövandet av denna befogenhet ses mot bakgrunden av de extraordinära förhållanden, som varit och alltjämt äro rådande.

Detta gäller även om de av herr Henriksson påtalade inskränkningarna i rätten att bedriva slakterirörelse. Herr Henriksson säger, att dessa bestämmelser innebära, att man genom en kris-

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

kommission på administrativ väg inför en ny rättsordning med åsidosättande av den rätt till näringsutövning, som tillförsäkras medborgarna enligt allmän lag. Jag kan icke finna, att denna karakteristisk av den slaktkoncentration, som nu genomförts, är riktig. Jag kan visserligen hålla med interpellanten om att densamma innebär ett ingrepp i näringsfriheten. Den innebär däremot icke något principiellt nytt i utformningen av de krisreglerande åtgärderna.

Tillståndsregleringar inom produktionen förekomma nämligen beträffande flera viktiga förnödenheter och grunda sig på författningar, som tillkommit för flera år sedan. Såsom exempel kan jag, utom slakten, nämna förmalning av spannmål och tillverkning av tvättmedel. Yrkesmässig förmalning av spannmål får enligt kungörelserna den 31 augusti 1940, nr 809, och den 10 januari 1941, nr 19, bedrivas endast av den, som har av livsmedelskommissionen meddelat kvarntillstånd. Yrkesmässig tillverkning av tvätt- och rengöringsmedel får enligt kungörelsen den 18 juli 1942, nr 718, tills vidare ske endast efter tillstånd av industrikommissionen. Angående slakt heter det i kungörelsen den 28 mars 1941, nr 173, att man ej får nedslakta eller låta nedslakta nötkreatur, häst, får, get, ren eller svin med mindre tillstånd till slakt av djur av det slag varom fråga är eller särskilt medgivande till nedslaktingen lämnats av livsmedelskommissionen eller å dess vägnar. I samtliga nu nämnda fall har även stadgats, att den tillståndsgivande myndigheten äger föreskriva villkor, under vilka meddelat tillstånd må tillgodonjutas, ävensom återkalla tillstånd, när skäl därtill äro.

Syftet med de bestämmelser, som jag nu återgivit, är i första hand att bereda möjligheter till en nödvändig sovring bland yrkesutövarna inom respek-

tive näringsgren. Erfarenheten har nämligen visat, att en ransonering icke kan på ett tillfredsställande sätt upprätthållas med mindre produktionskällorna för den ransonerade varan äro sådana, att en effektiv kontroll över produktionen kan åstadkommas. Man måste ur kontrollsynpunkt ställa vissa bestämda krav på de företag, som skola handha framställningen av varan, och det måste finnas möjligheter att från produktionen utesluta företag, som icke fylla dessa krav.

Jag kan i detta sammanhang erinra om att riksdagen åtminstone vid ett tillfälle direkt tagit ståndpunkt till principen om dylika tillståndsregleringar. Livsmedelskommissionen föreslog nämligen på sin tid, att rätten att tillverka margarin skulle bli beroende av tillstånd av Kungl. Maj:t eller statlig myndighet. Grunden till detta förslag var, att enligt kommissionens mening förädlingen av de begränsade kvantiteter margarinråvaror, som kunde ställas till förfogande, var splittrad på alltför många fabriker. Med anledning av detta förslag anförde dåvarande jordbruksministern i 1941 års jordbruksproposition, att även om den föreslagna regleringen av margarintillverkningen icke komme till stånd livsmedelskommissionen vid fördelningen av råvarorna borde beakta angelägenheten av att tillverkningen ägde rum vid fabriker, som visade sig i stånd att på ett ur kostnadssynpunkt och i övrigt tillfredsställande sätt besörja framställningen av margarin. Jordbruksutskottet uttalade sitt gillande av detta departementschefens uttalande, och jordbruksutskottets utlåtande godkändes av riksdagen. Jag ber att få understryka, att departementschefens och riksdagens uttalande avsåg, att kommissionen borde beakta inte bara frågan om tillverkningen vid en viss fabrik kunde ske på ett ur kostnadssynpunkt tillfredsställande sätt, utan även frågan om fabriken visat sig

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

i stånd att på ett i övrigt tillfredsställande sätt sköta tillverkningen.

Det exempel, som jag nu senast anfört, torde visa, att riksdagen utgått ifrån att en krismyndighet äger befogenhet att genom fördelningen av ransonerade råvaror begränsa antalet näringsutövare på det sätt, som ur ransoneringsynpunkt kan befinnas erforderligt.

Principiellt föreligger det, såvitt jag kan se, ingen skillnad mellan en dylik begränsning av antalet näringsutövare via råvarutilldelningen och en begränsning, som direkt grundar sig på tillståndsgivningen. Herr Henriksson tycks av ordalagen i interpellationen att döma ha den uppfattningen, att den hittillsvarande tillståndsgivningen när det gäller slakten varit i viss mån av mera formell natur. Han säger nämligen, att slakteritillstånd meddelats till företagare, som bedrivit slakterirörelse såsom näringsfång, i den utsträckning de begärt. Detta påstående är felaktigt. Livsmedelskommissionen har tvärtom, enligt vad jag inhämtat, alltifrån regleringssystemets införande ansett sig berättigad att företaga den gallring bland näringsidkarna, som kommissionen ansett erforderlig för att ransoneringen skolat kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt. För att slakteritillstånd skolat beviljas har sålunda redan från början krävts att sökanden under en angiven basperiod bedrivit slakt av en viss betydenhet, att han disponerat en tillfredsställande lokal, att han icke i sin rörelse gjort sig skyldig till förseelser och att han över huvud taget motsvarat skäligen krav på allmän pålitlighet. Kravet, att rörelsen skulle ha en viss omfattning, har i enstaka fall eftergivits, men i övrigt ha fordringarna hela tiden varit desamma. Att så varit fallet framgår bland annat av det hittills gällande cirkuläret om slakteritillståndsinnehavare (nr 2085), där det i kap. 2 punkt 5 heter: »Såsom ovillkor-

liga förutsättningar för erhållande av slakteritillstånd gäller, att sökanden ämnar bedriva slakterirörelsen i slakterilokal, som godkänts av veterinär, samt att sökanden kan förväntas på ett tillfredsställande sätt fullgöra slakteritillståndsinnehavare åliggande skyldighet att föra anteckningar och avgiva rapporter angående sin rörelse även som i övrigt ställa sig till efterrättelse gällande bestämmelser angående reglering av förbrukningen av köttvaror.»

Vid de överläggningar rörande slakterregleringen, som i höstas förekommo med representanter för olika näringsorganisationer, underströks från alla håll, att en stark uppluckring av ransoneringsmoralen förekommit på kött- och fläskransoneringsens område under senaste året och att risk föreläge för ett sammanbrott av ransoneringen, om denna bibehölles oförändrad. Under överläggningarnas gång enades man om att näringsorganisationerna själva skulle utarbeta ett förslag till de åtgärder, som i anledning härav kunde anses erforderliga. Ett dylikt förslag framlades också av organisationerna i skrivelse till livsmedelskommissionen den 14 oktober 1947. I denna föreslog organisationerna, att ransoneringen av nöt- och kalvkött borde slopas under den tid, då slakten vore av sådan storleksordning, att den helt täckte efterfrågan vid fri försäljning. Ifall tillgången därefter visade sig otillräcklig, vore organisationerna villiga att återinföra ransoneringen i dess helhet. Under den tid, då nöt- och kalvköttet vore fritt, borde man vidare enligt organisationernas åsikt utforma ett skärpt regleringssystem. Beträffande fläskransoneringen, som enligt förslaget skulle fortsätta utan avbrott, borde det skärpta systemet enligt organisationernas mening träda i kraft snarast möjligt, medan det i fråga om nöt- och kalvkött skulle sätas i kraft vid den tidpunkt, då det

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

bleve nödvändigt att återinföra ransonereringen av dessa varor.

För att ytterligare belysa näringsorganisationernas uppfattning om den skärpning av kontrollen över kötttransoneringen, som enligt deras mening vore nödvändig, tillåter jag mig att citera ett avsnitt ur deras skrivelse till livsmedelskommissionen. Det heter i denna: »Erfarenheterna, sedan kötttransoneringen infördes, ha otvivelaktigt visat, att det är nödvändigt med en koncentration av all slakt till sådana slaktplatser, som stå under ständig offentlig kontroll, för att ransoneringen skall kunna bli effektiv. I princip bör slakten endast få ske å offentliga slakthus och kontrollslakterier, dock bör i särskilda fall gälla, att en slakteritillståndsinnehavare, som innehar en i alla avseenden tillfredsställande slaktlokal, bör ha möjlighet att få verkställa nedslaktning även i denna lokal (s. k. slaktstation), ifall rörelsen är underkastad fortlöpande daglig kontroll av en av kommissionen utsedd kontrollant. Förutom det som för närvarande åligger kontrollant hos innehavare av A-slakteritillstånd skall gälla, att kontrollanten under hela den tid, då nedslaktning äger rum, skall ha skyldighet att vistas i slakterilokalen för att kunna kontrollera att någon överträdelse av livsmedelskommissionens bestämmelser ej sker. Kontrollanten skall dessutom veckovis lämna löpande rapporter till kommissionen.

Till kontrollant bör ej utses sådan person, som är anställd hos slakteritillståndsinnehavare eller som står i jävsförhållande till sådan. Kontrollanten skall för sitt kontrollarbete uppbära ersättning enligt grunder, som bestämmas av livsmedelskommissionen, och som gäldas av det företag, som innehar slaktstation.»

De i skrivelsen angivna riktlinjerna för ransoneringen föreslogos skola gälla inom Svea- och Götaland utom Da-

larna och norra Värmland. Skrivelsen var undertecknad av Kooperativa förbundet, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbunds jordbrukssektion, Sveriges slakteriförbund samt Sveriges charkuteri- och slakteriidkares riksförbund. Sistnämnda förbund representerar de privata slakteriidkare, som icke äro anslutna till Sveriges grossistförbund. Riksförbundet anslöt sig till förslaget med den reservationen, att utformningen av kontrollen vid slaktstation borde kunna ordnas på ett mera praktiskt sätt utan att effektiviteten eftersattes. Reservationen utvecklades närmare i en skrivelse till kommissionen, vari dock ingen erinran gjordes mot förslaget att slaktstationerna skulle bestrida kostnaden för kontrollanternas avlönande.

Då livsmedelskommissionen delade organisationernas uppfattning om nödvändigheten av en skärpt kontroll, biträdde kommissionen förslaget med vissa modifikationer, som icke i något fall inneburo skärpningar. Kungl. Maj:t, som av skäl, som jag i andra sammanhang utvecklat, fann kötttransoneringen icke böra temporärt slopas, bemyndigade kommissionen att genomföra de ändringar i ransoneringsystemet, som föreslagits av organisationerna, med de modifikationer, som angivits av kommissionen.

Livsmedelskommissionen upptog här efter överläggningar med näringsorganisationerna om den närmare utformningen av de föreslagna åtgärderna. De föreskrifter, som nu utfärdats, ha vid överläggningarna godtagits av slakteriorganisationen, konsumentkooperationen och Sveriges grossistförbund. Sveriges charkuteri- och slakteriidkares riksförbund och Sveriges köpmannaförbund ha däremot förklarat sig icke kunna acceptera vissa av de nya bestämmelserna, däribland föreskriften att kontrollanternas skola avlönas av slakteritillståndsinnehavarna. I sist-

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

nämnda hänseende ha dessa båda organisationer alltså ändrat mening. Samtliga organisationer ha emellertid förklarat, att de lojalt skola medverka till de nya bestämmelsernas genomförande.

De bestämmelser i cirkuläret nr 3012, som åsyftas med interpellationen, innehålla bland annat följande. Slakteritillstånd kan endast beviljas den, som *dels* förfogar över lokaler för rörelsens bedrivande, vilka kunna godkännas av livsmedelskommissionen och vederbörande veterinärmyndighet, *dels* bedriver sin rörelse under sådana förhållanden med avseende å slakt, vägning och redovisning, att en effektiv övervakning av rörelsen utan svårighet kan anordnas, *dels* underkastar sin rörelse daglig kontroll i den ordning livsmedelskommissionen föreskriver och *dels* förbinder sig att på skäliga villkor och i den ordning beställningar inkomma utföra slakt av djur, vilka överlämnas till honom från person eller företag, som enligt gällande föreskrifter äger låta verkställa slakt hos honom. Livsmedelskommissionen kommer i regel att föreskriva, att kontroll av slakteri skall utövas genom av kommissionen förordnad kontrollant. Sådan kontrollant avlönas av kommissionen. Det åligger emellertid slakteritillståndsinnehavaren att tillhandahålla kommissionen medel, motsvarande avlöningskostnaderna.

Vad särskilt angår frågan om livsmedelskommissionens befogenhet att förplikta slakteritillståndsinnehavare att gälda kostnader för kontroll över slakterirörelsen har nämnda förpliktelse ålagts med stöd av den rätt att uppställa villkor för tillgodonjutande av slakteritillstånd, som enligt 2 § kungörelsen 1941:173 tillkommer kommissionen. Beträffande omfattningen av denna rätt gäller givetvis, att sådana villkor icke få uppställas, som äro främmande för syftet med den ifråga-

varande regleringen. Den omständigheten att en villkorsbestämmelse belastar vederbörande rörelse med extra kostnader kan däremot icke i och för sig anses medföra att bestämmelsen är otillåten. I regel torde varje ransoneri i större eller mindre grad föranleda sådana kostnader. Det förhållandet, att en villkorsbestämmelse medför extra kostnader, kan emellertid givetvis komma att utgöra en anledning för de priskontrollerande myndigheterna att överväga, om och i vilken mån kostnaderna få tagas igen av allmänheten i form av högre priser.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att liknande villkor i åtskilliga fall uppställts, vilket kan belysas med några exempel från Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning.

1) Enligt 13 § mejeristadgan den 22 maj 1936 (nr 174) äger mejeriinspektör å mejeri taga erforderliga prov för undersökning av mjölk, grädde och mejeriprodukter m. m. De med sådan provtagning och undersökning förenade kostnaderna skola bestridas av mejeriet.

2) Enligt 3 § kungörelsen den 18 oktober 1946 (nr 655) med vissa bestämmelser angående fodertran åligger det statens institut för folkhälsan att bland annat hos tillverkare och importör av fodertran låta taga prov av varan samt att undersöka proven. Tillverkare eller importör, hos vilken prov tagits, är skyldig att gälda ersättning för undersökning av provet enligt gällande taxa. Dylik skyldighet föreligger dock endast beträffande ett visst antal undersökningar per år.

3) Enligt 4 § kungörelsen den 30 november 1934 (nr 559) angående kontrollslakterier skall ersättning till besiktningsveterinär vid kontrollslakteri under den tid han bestrider befattningen eller åtnjuter kostnadsfri ledighet utgå med belopp, som bestämmes av medi-

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

cinalstyrelsen efter hörande av slakteriinrättningens innehavare och gäldas av denna.

4) I 23 och 25 §§ förordningen den 30 juni 1938 (nr 355) angående kontroll å tillverkningen av samt handeln med margarin, margarinost, fettemulsion och konstister, m. m. har Kungl. Maj:t — visserligen efter riksdagens hörande men dock på grund av sin ekonomiska lagstiftningsrätt — föreskrivit, att tillverkning av margarin m. m. skall, där ej tillverkningen sker uteslutande till förbrukning i eget hushåll, stå under tillsyn av en av länsstyrelsen förordnad tillsyningsman, att tillsyningsman vid varje fabrik, där tillverkningen står under hans uppsikt, åtnjuter arvode, vars belopp länsstyrelsen med hänsyn till tillverkningens omfattning och andra omständigheter bestämmer men som likväl ej får understiga eller överstiga vissa i förordningen angivna belopp, samt att detta arvode skall gäldas av tillverkaren och i förskott för varje månad av honom inbetalas till länsstyrelsen. Såsom av det förut sagda framgår, äro dessa bestämmelser mycket lika dem, som livsmedelskommissionen i förevarande fall meddelat.

Det finnes sålunda åtskilliga exempel på att det såsom villkor för utövande av viss näring i administrativ ordning föreskrivits, att näringsidkaren skall erlagga de kostnader, som äro förbundna med kontrollen över rörelsen. Även beträffande slakteritillstånd har detta villkor redan tidigare uppställts i betydande utsträckning. Sådant villkor har nämligen regelmässigt gällt för de s. k. A-tillstånden, d. v. s. sådana tillstånd, som äro förenade med rätt att fritt uppköpa djur från jordbrukarna, dock med undantag för kontrollslakterier och trafikanter å offentliga slakthus och kontrollslakterier. Såvitt jag känner till ha några klagomål mot denna anordning icke tidigare framställts.

Rent principiellt förefaller det mig också svårt att göra några bärande invändningar mot detta system. Av vad jag förut anfört har framgått, att livsmedelskommissionen äger befogenhet att vägra en person slakteritillstånd av den anledningen, att kontrollen vid hans slakteri icke är tillfredsställande, trots att de ekonomiska konsekvenserna av ett sådant avslagsbeslut uppenbarligen kunna bli allvarliga för vederbörande. Det synes då rimligt, att kommissionen också skall kunna bevilja en person slakteritillstånd under villkor, att han ordnar kontrollen på sätt kommissionen finner lämpligt och ikläder sig kostnaderna härför.

I detta sammanhang kan det också finnas skäl att erinra om ett av regeringsrätten i mål angående handelsförbud den 19 februari 1945 meddelat utslag, där klämman lyder på följande sätt: »Enär tillräcklig anledning att vidhålla det meddelade förbudet icke kan anses föreligga, därest genom särskilda, av klaganden bekostade åtgärder tillförlitlig kontroll kan övas å klagandens rörelse, samt frågan huruvida och på vad sätt sådan kontroll lämpligen kan anordnas bör i första hand bedömas av livsmedelskommissionen, finner Kungl. Maj:t skäligt att, med undanröjande av livsmedelskommissionens nu ifrågavarande beslut, visa målet i denna del åter till livsmedelskommissionen för ny behandling.» Genom detta utslag har klaganden alltså ställts inför valet att upphöra med sin rörelse eller att själv bekosta erforderlig kontroll över denna. Jag medger gärna, att detta fall i så måtto avviker från den nu aktuella principfrågan, som det här gällde en person, som tidigare gjort sig skyldig till ransoneringsföreselser. Det kan dock i viss mån belysa den standpunkt, som intagits till frågan om möjligheterna att ålägga ett företag att svara för kostnaderna för erforderlig kontroll.

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

För att belysa storleken av den ekonomiska belastning, som kontrollkostnaderna utgöra för slakterierna, vill jag nämna följande.

Enligt föreskrifterna i livsmedelskommissionens cirkulär nr 3012 bestämmes kontrollanternas ersättning med hänsyn till arbetets omfattning och kommer i regel icke att understiga ett belopp, motsvarande

a) en grundavgift av 10 kronor per vecka,

b) särskild gottgörelse för varje slakt-dag med 15 kronor,

c) särskild gottgörelse för varje vardag, då slakt ej äger rum, med 2 kronor och

d) särskild gottgörelse för slakt med 10 öre per slaktenhet (1 storboskap = 2 enheter, 1 större kalv = 1 enhet, 1 mindre kalv = $\frac{1}{2}$ enhet, 1 svin = 1 enhet).

Därest slakterilokal stänges och låsen till ingångarna plomberas de vardagar, då slakt ej äger rum, skall någon särskild gottgörelse för dessa dagar ej utgå. Om samma person kontrollerar två respektive tre eller flera slakterier, minskas de angivna minimibeloppen för varje slakteri med 40 respektive 50 procent. Ersättningen kan vidare komma att jämkas nedåt i de fall, då densamma eljest skulle komma att överstiga, då fråga är om ett slakteri 600 kronor per månad, då fråga är om två slakterier 650 kronor per månad och då fråga är om tre eller flera slakterier 700 kronor per månad.

Av bestämmelserna framgår, att en och samme kontrollant kan tjänstgöra vid flera slakterier samt att kostnader-na för varje slakteri i så fall avsevärt minskas.

Till jämförelse kan nämnas, att ersättning till kontrollant hos innehavare av A-slakteritillstånd hittills utgått med en grundavgift av 15 kronor per vecka samt därutöver 2 kronor för varje slaktat djur av storboskap och 1

krona för varje slaktat djur i övrigt, dock högst 25 kronor per dag. De nya bestämmelserna torde i regel innebära en viss ökning av kontrollkostnaderna.

När det gäller att bedöma de ekonomiska verkningarna av kontrollen, måste man emellertid också taga hänsyn till slaktens fördelning på olika näringsutövare. Den 1 mars 1948 fanns det i södra och mellersta Sverige enligt livsmedelskommissionens statistik sammanlagt 730 slaktplatser, som utnyttjades av 961 slakteritillståndsinnehavare. Av de 730 slaktplatserna voro 7 offentliga slakthus, 65 kontrollslakterier och 658 andra slaktplatser. Av den redovisade marknadsförda slakten i södra och mellersta Sverige år 1947 kom emellertid icke mindre än 92 procent på de offentliga slakthusen och kontrollslakterierna, medan de 658 övriga slaktplatserna svarade för endast 8 procent av den redovisade slakten. Livsmedelskommissionen har beräknat, att antalet slaktenheter för slakteritillståndsinnehavare med annan slaktplats än offentligt slakthus och kontrollslakteri år 1947 icke uppgått till mer än 7,2 per vecka, om man nämligen utgår ifrån den redovisade slakten.

Den ringa omfattningen av verksamheten vid dessa slaktplatser belyses ytterligare av följande siffror. Under år 1946 var antalet slakteritillståndsinnehavare av här i frågavarande slag i Götaland och Svealand utom Dalarna i genomsnitt 492. Av dessa slakteritillståndsinnehavare hade 266 stycken en slakt av högst 250 enheter per år, motsvarande mindre än 5 svin per vecka, varjämte 119 stycken hade en slakt, motsvarande högst 10 svin per vecka. Hos ifrågavarande mindre slakteritillståndsinnehavare har ett betydande antal fall av svart slakt konstaterats, churu dessa tillståndsinnehavare på grund av det hittills tillämpade bristfälliga kontrollsystemet endast stickprovsvis kunnat kontrolleras.

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

Nya slakteritillstånd ha i södra och mellersta Sverige hittills meddelats för 7 offentliga slakthus, 65 kontrollslakterier (därav 48 tillhörande slakteriföreningar som äro anslutna till Sveriges slakteriförbund) samt 164 andra slakterier (s. k. slaktstationer). Trafikanttillstånd ha hittills meddelats 625 näringsidkare.

Trafikanttillstånd beskrives i cirkuläret nr 3012 såsom tillstånd för någon att såsom trafikant få honom tillhöriga djur nedslaktade på slakteri. Dylikt tillstånd säges i första hand skola beviljas näringsidkare, vilka nu inneha slakteritillstånd men icke erhålla sådant tillstånd för tiden efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande.

Vad angår omfattningen av den skada, som en hittillsvarande slakteritillståndsinnehavare kan anses lida genom att i fortsättningen endast få trafikanttillstånd, får jag till en början hänvisa till de siffror som jag nyss nämnde. Det kan givetvis icke göras gällande, att slakteritillståndsinnehavare med så liten slakt som 5 eller 10 svin per vecka genom själva slakten kunna erhålla någon mera betydande del av den inkomst, som är nödvändig för deras bärgning. Största delen av nämnda inkomst förvärva vederbörande säkerligen genom handel med kött och fläsk i parti eller minut eller genom tillverkning av charkuterivaror. De nya bestämmelserna innebära icke något hinder att fortsätta med utövandet av sistnämnda näringsgrenar.

Beträffande trafikanttillstånden har interpellanten bland annat anfört följande: »Trafikanttillstånd betyder, att de (tillståndsinnehavarna) få rätt att frakta sina djur levande till ett slakteri och därefter frakta hem de slaktade djurkropparna. Nu förhåller det sig emellertid så, att djurkropparna efter slakten måste svalna. Återtransporten torde därför i de flesta fall icke kunna ske förrän följande dag. Dessa

transporter innebära dubbla extrakostnader för näringsidkaren, ökad åtgång på bensin och oljor, extra slitage på transportapparaten etc. Trafikanttillstånden torde knappast bli av något värde för näringsidkarna, då de sannolikt ej kunna bära de stora extrakostnader, som slaktavgifter och transporter medföra.»

Jag vill till detta interpellantens uttalande erinra om att det redan tidigare funnits ett ganska stort antal trafikanter, d. v. s. näringsidkare inom köttbranschen som köpt levande djur och sålt köttvaror men låtit slakten utföras av annan. Till belysning härav vill jag nämna, att enligt livsmedelskommissionens statistik utnyttjades de sju offentliga slakthusen den 1 mars 1948 av icke mindre än 119 slakteritillståndsinnehavare. För dessa näringsidkare inträder icke någon förändring genom de nya bestämmelserna. Då de av allt att döma hittills ha kunnat bedriva sin näring på ett tillfredsställande sätt, får man förmoda, att detta kan ske även i fortsättningen.

Vad därefter angår sådana slakteridkare, som hittills haft slakteritillstånd men i fortsättningen endast få trafikanttillstånd, så tillhöra dessa den grupp av näringsidkare, på vilken enligt den förut lämnade statistiken för år 1947 belöpa endast cirka 8 procent av den i södra och mellersta Sverige totalt redovisade marknadsförda slakten. Av dessa 8 procent ha cirka 7 procentenheter besiktigats på köttbesiktningssbyråer. I det stora flertalet fall ha alltså vederbörande näringsidkare tidigare transporterat sina slaktade djur till och från en sådan byrå. För många av dem har detta för övrigt icke medfört några nämnvärda transportkostnader, enär de drivit sin rörelse på eller i närheten av den ort, där byrån varit belägen. Nu förhåller det sig så, att på de orter, där köttbesiktningssbyråer finnas, i allmänhet också komma att finnas

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

slakterier, som erhållit nya slakteritillstånd. Det lär därför för deras vidkommande i regel knappast kunna bli fråga om någon särskilt stor ökning av transportkostnaderna. Jag tror också, att de trafikmedel, som användas för att föra levande slaktdjur till offentliga slakthus och kontrollslakterier, tåla en ytterligare belastning utan att alltför stora svårigheter skola behöva uppkomma.

Av vad jag nu anfört torde ha framgått, att jag icke är benägen att tillmötesgå de önskemål om en revision av de nu berörda bestämmelserna, som interpellanten uttalat. Jag vill gärna medgiva, att jag finner denna kontroll ur olika synpunkter olustig, och jag beklagar, att man nödgats tillgripa den. Å andra sidan kan jag icke se, hur man under nuvarande förhållanden skall komma ifrån den. Så länge ransoneringen är nödvändig, måste man givetvis sörja för att bestämmelserna efterlevas. Vi ha näringsorganisationernas eget ord på att det tidigare varit dåligt med den saken, och den skärpning av kontrollen, som nu genomförts, grundar sig också på ett förslag från organisationerna, vilket emellertid på vissa punkter uppmjukats. Även den grupp näringsidkare, som herr Henriksson närmast företräder, var från början med om detta förslag, ehuru vederbörande senare ryggat tillbaka från den ståndpunkt man intog i höstas.

Jag kan alltså, för att sammanfatta, icke finna, att de av herr Henriksson kritiserade bestämmelserna stå i en sådan motsättning till svensk rättsuppfattning, som herr Henriksson vill göra gällande, och jag är icke heller för närvarande beredd att föranstalta om någon revision av bestämmelserna i det kritiserade cirkuläret. Däremot vill jag framhålla, att jag finner det angeläget, att denna kontroll icke bibehålles längre än nödvändigt. Slopandet av densamma kan påskyndas genom att alla parter, producenterna och handeln såväl som

konsumenterna, lojalt följa ransoneringsföreskrifterna.

Vad slutligen angår den principiella frågan, huruvida någon ersättning av statsmedel bör lämnas slakteriidkare, som i fortsättningen icke komma att inneha slakteritillstånd, vill jag erinra om att statsmakterna hittills i princip ställt sig avvisande till krav på gottgörelse för förluster, som uppkommit genom den under kriget rådande handelsavspärrningen eller eljest till följd av krisläget. Jag tror att det är nödvändigt att även i fortsättningen uppehålla de principer, som hittills varit vägledande för statsmakterna på detta område. Bland annat låter det sig icke göra att efter objektiva grunder begränsa kretsen av de företag, som skulle kunna ifrågakomma till ersättning.

Härpå yttrade:

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det utförliga svaret. Jag beklagar emellertid att jag icke samtidigt kan få framföra ett tack för en positiv inställning till de av mig framförda erinringarna mot det beryktade cirkuläret nr 3012. Det långa svaret förefaller mig i mycket vara camouflager för kringgående rörelser förbi kärnfrågorna.

Herr statsrådet yttrade i slutet av sitt svar, att han finner kontrollen ur olika synpunkter olustig och beklaglig, men olusten är dock icke större än att han låter allt bero som det är. Herr statsrådet kan icke finna att de av mig kritiserade skärpta tvångsreglerna stå i sådan motsättning till allmän svensk rättsuppfattning, vilket jag velat göra gällande. Herr statsrådet måtte ha tillslutit ögon och öron för den opinion, som gick över landet, då cirkulär nr 3012 utfärdades. Jag har funnit denna opinion vara uttryck för en rättsreaktion, som är fullt naturlig i ett sam-

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

hälle som det svenska, en reaktion, som visar, att sinnet och omdömet är friskt trots de långa åtta årens tvång. Det är alldeles uppenbart, att en sådan reaktion främst ger sig till känna bland dem, som direkt drabbas av åtgärderna, och bland dem, som fråga sig: Är det vår tur härnäst?; med andra ord bland företagarna.

Ett sådant förhållande får icke tagas till intäkt för att reaktionen betecknas som betydelselös. Man får akta sig för att lägga kvantitativa synpunkter på rätten. Om så sker, ge vi upp något av det mest väsentliga i vår rättsordning. Det förekommer ett par oroande ansatser i den riktningen i herr statsrådets svar, nämligen då han räknar de »utslagna» slakteri innehavarna i procent och konstaterar att procenttalet är lågt. Förra året förde finansministern ett kvantitativt rättsresonemang i samband med beskattningsreformen. Dylika rättsprinciper tillhöra enligt mitt sätt att se primitivare samhällsformer och borde icke ens antydvas av ett svenskt statsråd.

Jag skall tillåta mig att göra några kommentarer till de olika frågeställningarna i interpellationen och i interpellationssvaret. Min första fråga löd: »Anser herr statsrådet att ett genomförande av bestämmelserna i livsmedelskommissionens cirkulär nr 3012 vara förenligt med det rättsskydd varje företagare bör vara tillförsäkrad vid utövandet av sin näring?» Herr statsrådet erinrar inledningsvis i sitt svar, att Kungl. Maj:t med stöd av allmänna förfogandelagen efter krigsutbrottet 1939 genomfört omfattande krisregleringar, som alla inneburit kännbara ingrepp i näringsfriheten. Ja, detta äger nog sin riktighet, men jag vill erinra om att riksdagen lämnat Kungl. Maj:t dessa fullmakter under en bestämd förutsättning, nämligen krig eller krigsfara i vilket riket befinner sig eller eljest av krig föranledda utomordentliga förhållanden. Denna förutsättning i fullmakts-

lagens mening är nu icke längre för handen. Om förfogandelagen, på vilken hela regleringsapparaten är upphängd, kan behöva bibehållas under en avvecklingstid, så är detta en sak, men om den användes i vidare omfattning nu än då fullmaktens förutsättning förefanns, då är det berättigat att, som jag gjort, tala om en med åsidosättande av gällande allmän lag på administrativ väg införd ny rättsordning. Det var som reaktion mot ett sådant begagnande av förfogandelagen, som jag vid årets riksdag biträtt en motion med yrkande om avslag på lagens förlängning.

Herr statsrådet finner det uppenbart, att de nu påtalade inskränkningarna i rätten att bedriva slakterirörelse måste ses mot bakgrunden av de extraordinära förhållanden, som alltså äro rådande. Herr statsrådet söker med detta uttalande komma förbi det faktum, att dagens förhållanden betingas av andra omständigheter än krigstidens. Vi få icke förbise den omständigheten, att förhållandena i dag i icke ringa grad betingas av statsmakternas egna gärningar och politiska intentioner.

Låt mig ge ett par antydningar om vad jag syftar på. Varför behövs kött-ransoneringen i dag? Statsrådet skulle för sin del sannolikt svara: Ja, därför att tillgången icke räcker att täcka efterfrågan. Då vill jag ställa frågan: Vad är det som under normala förhållanden balanserar tillgång och efterfrågan? Svaret blir: Jo, det är priset. Men nu förhåller det sig så, att statsmakterna av allmänpolitiska skäl icke vilja tillåta en fri prisbildning, och därför tvingas man att ersätta prisbildningen med ransonering. Med andra ord: reglering föder reglering, tvång föder tvång. Vi måste finna möjligheter att komma ur denna cirkelgång, och det kan sannerligen icke ske genom nya tvångsåtgärder.

En annan fråga: Varför kunna vi ej öka köttproduktionen genom foderim-

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

port? Jo, därför att vi icke ha valutor att köpa för. Jag skall nu icke gå in på frågan om anledningen till att vi nu icke ha någon valutabehållning, ty den frågan ha vi ju diskuterat i andra sammanhang.

Interpellationssvaret innehåller en rätt rikhaltig exemplifiering, med vilken herr statsrådet försöker stötta under sin ståndpunkt i rättsfrågan. Stötterna förefalla mig dock vara av mycket bräckligt slag. Jag har nämligen icke kunnat finna, att den framförda exempelsamlingen är tillämplig på de frågeställningar det här gäller. Den första gruppen av exempel rör tillståndsgreningar inom produktionen. Samtliga dessa exempel hänföra sig till de bekymmersamma krigsåren 1940—1942. Under den tiden var fullmaktsmotivet i särskild grad gällande. Min frågeställning är denna: Är det rättsenligt att regeringen begagnar fullmakten enligt förfogandelagen till vidgade tvångsregleringar, då förutsättningen för fullmakten icke längre är för handen?

Den andra exempelsamlingen anknytes till avgiftsfrågan. Samtliga därvidlag lämnade exempel hänföra sig emellertid till kostnader för hygienisk kontroll och äro sålunda icke alls jämförbara med karaktären hos de kontrollavgifter företagarna åläggas enligt cirkulär nr 3012. Jag återkommer senare till den frågan.

Interpellationssvaret har på mig gjort det intrycket, att folkhushållningsministern i vart fall känt sig vara ute på osäker mark, då han vill hävda, att rättsliga invändningar icke kunna göras mot hans förfarande att via en kriskommision beröva företagare deras rätt till näringsutövning. Han skjuter därför näringsorganisationerna framför sig och säger, att dessa varit med om att utforma de nya bestämmelserna. Det skulle föra för långt att här beröra allt som hände under de segdragna förhandlingarna rörande kötttransoneringens eventuella hävande. Det är emellertid

alldeles klart, att den fragmentariska beskrivningen i interpellationssvaret icke kan ge den oinitierade något begrepp om motiv, förutsättningar och förhandlingsgång. Men icke heller detta hör till saken, herr talman. Enligt gällande regeringsform § 87 äger riksdagen gemensamt med Konungen att stifta allmän lag, ävensom att förändra och upphäva förut stiftad lag. Kriskommissioner och näringsorganisationer ha ingen lagstiftningsmakt, och vi ska be Gud bevara oss från att de få det.

Min andra fråga löd: »Anser herr statsrådet att en på administrativ väg genomförd beskattning av viss grupp medborgare på sätt stadgas i cirkulärets punkt 5 är i överensstämmelse med allmän svensk rättsuppfattning?» Jag har redan påpekat, att de exempel statsrådet anfört som stöd för sin ståndpunkt icke här äro tillämpliga. Jag har ingenting att erinra mot att en effektiv kontroll av gällande författningars efterlevnad arrangeras. Tvärtom anser jag sådan kontroll nödvändig. Men ransoneringen är en samhällets allmänna angelägenhet, och kostnaderna för kontrollen bli sålunda också en det allmännas angelägenhet. Jag är icke statsrättslär, herr talman, men vill dock hänvisa till regeringsformens § 60. Där heter det: »Ej må några allmänna avgifter, av vad namn och beskaffenhet som helst, utan riksdagens samtycke kunna förhöjas» etc. Jag vill också hänvisa till regeringsformens § 73, där det sägs: »Inga nya pålagor, utskrivningar av manskap, eller av penningar och varor, må hädanefter, utan riksdagens fria vilja och samtycke, i den ordning, förut nämnt är, påbjudas, uppbåras eller fordras.» Frågan om möjligheterna att på administrativ väg uttaga medel av en viss samhällsgrupp är enligt min mening av sådan principiell rättslig betydelse, att jag hoppas att konstitutionsutskottet tager upp densamma till närmare granskning. Både denna fråga och den

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

föregående, som jag berört, äro av sådån beskaffenhet, att jag är intresserad av att få höra, om de ting, som beröras i cirkulär nr 3012, ha behandlats i allmän statsrådsberedning och om de konsultativa statsråden därvidlag lämnat sitt bifall.

I interpellationssvaret lämnas en redogörelse för de fastställda kontrollavgifternas storlek. Dessa ge dock ett ofullständigt begrepp om verkningarna, om man icke tillämpar dem på ett särskilt fall. Jag sammanträffade för en tid sedan med en bekymrad lanthandlare från trakten söder om Stockholm. Denne hade i över 30 års tid bedrivit slakt för sin egen affärsrörelse. Han drev icke någon partirörelse och sålde till andra handlande, utan det var uteslutande för hans egen rörelse. Han hade, vill jag minnas, två affärer. Han slaktade en gång i veckan, och slakten omfattade ett par storboskap samt några kalvar och svin. Vi räknade tillsammans ihop, att kontrollkostnaderna för honom skulle uppgå till 1 500 kronor per år. Sett mot bakgrunden av rörelsens omfattning och efter alla diskussioner rörande handelns marginalfrågor som förevarit borde herr statsrådet förstå, att detta är en hög extra belastning på ett företag av denna typ. Herr statsrådet tröstar sig själv och andra med att villkorsbestämmelserna givetvis komma att utgöra en anledning för de priskontrollerande myndigheterna att överväga om och i vilken mån kostnaderna få tagas igen av allmänheten i form av högre priser. Ja, herr statsråd, jag tror icke att man skall komma till handeln och trösta den med priskontrollnämnden, ty den institutionen har under sin nuvarande ledning skaffat sig ett grundmurat anseende för bristande handlag med sin uppgift. Den har också inför riksdagen dokumenterat sitt dåliga omdöme, bl. a. då den förvägrade bevillningsutskottet erforderliga uppgifter för en inkomstberäkning.

Mina två sista frågor gällde statsrådets beredvillighet att revidera bestämmelserna i cirkulär nr 3012 och frågan om ersättning till företagare, som berövats sitt näringsfång. Jag skall icke närmare ingå på och upptaga tiden med dessa frågor, men jag vill dock konstatera, att även på dessa frågor liksom på de övriga herr statsrådet lämnat avböjande svar.

Herr statsrådet yttrade i slutet av sitt anförande, att han finner det angeläget att denna kontroll icke bibehålles längre än nödvändigt. Ja, vi ha många gånger under åren efter kriget från regeringsbanken hört dessa platoniska uttalanden. Vore det icke på tiden att man från regeringens sida visade sig mena allvar med dessa uttalanden genom att man beträdde vägen tillbaka mot friheten i stället för att genomföra allt flera och allt hårdare tvångsregleringar?

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag har ju varit så pass utförlig i mitt interpellationssvar, att jag kanske kan fatta mig relativt kort i debatten.

Herr Henriksson började sitt inlägg med en förmodan, att jag måtte ha tillslutit både ögon och öron utomordentligt effektivt, när jag ej hört den opinion, som gick över landet i anledning av dessa bestämmelser. Jag skall villigt erkänna, att jag hört denna opinion kanske lika många gånger som herr Henriksson, eftersom alla sådana missnöjesyttringar i sista hand kanaliseras till mig. Men jag vågar å andra sidan säga, att skola röstresurserna hos de missnöjda vara avgörande för hur regeringen skall handla i det ena och det andra fallet, har jag en mycket bestämd känsla av att man är ute på utomordentligt osäkra vägar.

Herr Henriksson hade vidare i interpellationssvaret utläst, att jag värderat rätten efter kvantitet. Jag skulle ha gjort

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

en kvantitetsvärdering, vilken icke hade något med en rättsvärdering att göra, och han vände sig mot detta. Jag är den förste att erkänna, att detta är begrepp, som man ej kan sätta likhetstecken emellan. Att i mitt interpellationssvar angivits vissa kvantitetsiffror är ingenting annat än ett uttryck för strävan att få denna fråga reducerad till sina rätta proportioner. Man fick onekligen av herr Henrikssons interpellation den allmänna uppfattningen, att frågan även som rättsfråga var väsentligt större än den i själva verket är.

Herr Henrikssons och min uppfattning skär sig i det avseendet, att vi såsom grund för bedömandet av dessa problem ha olika utgångspunkter. Det framgår av herr Henrikssons anförande, särskilt dess avslutning, att han har den uppfattningen, att det nu är fredsförhållanden och så pass lugnt och ogenerat i alla avseenden, att allt vad reglering och ransonering angår är en i långa stycken onödigt pålaga. Avslutningssatsen i herr Henrikssons anförande var så pass bestämd, att jag vågar draga den slutsatsen av hans tankegång.

Jag har en rakt motsatt uppfattning. Jag har den bestämda känslan, att dagens läge ej inbjuder till någon avveckling utan att vi få vara utomordentligt glada, om vi icke framför oss ha en tid med ytterligare frihetsinskränkningar — i den mån man sätter ransonering och reglering såsom liktydiga med frihetsinskränkningar. Vi ha av krig föranledda utomordentliga förhållanden ännu den dag som i dag är. Hela världens förstörda penningväsende med valutor, som ej äro konvertibla staterna emellan, är en följdforeteelse av det sista världskriget och får återverkningar på vår försörjning och vår ekonomi. Vi ha en världsbrist på livsviktiga födoämnen, som gör att hela försörjningsbilden är annorlunda i dag än den är under fredliga och normala förhål-

landen. Den är i dag ungefär likartad med vad den var under det mest brännande kriget.

Nu säger herr Henriksson, att dessa regleringsingripanden äro i långa stycken icke en följd av objektiva förutsättningar utan fastmera en följd av att regeringen på ett ganska valhått sätt skött sitt uppdrag på detta område. Kanske icke uttrycket föll så — det är jag medveten om — men innebörden var denna.

Ja, jag kan nog här säga, att vilken regering det än vara månne har den intet grepp över väder och vind samt skördeförhållanden. Vi ha en kötttransonering som följd av en typisk missväxt i fråga om foderskörd föregående år. Vi ha ej möjlighet att ute i världen köpa erforderlig kvantitet foder. Vi ha slagit ut vårt djurbestand, så att det till och med är kvantitativt lägre nu än för ett år sedan. Allt detta är förhållanden, som skulle vara gällande oavsett vem som sutte i regeringen eller som vore folkhushållningsminister.

Herr Henriksson gav en anvisning om hur man skulle klara ransoneringsbekymren i en bristsituation. Han säger, att man glömt bort, att det finns något som heter prissättning och som kan åstadkomma en naturlig och lämplig balans mellan tillgång och efterfrågan. Så föll herr Henrikssons ord. Nu ha statsmakterna genom en hård priskontroll skapat disproportion i balansen mellan tillgång och efterfrågan. Herr Henriksson uttalar sitt ogillande av detta.

Jag är glad över en sådan deklaration från en så prominent högerman, som väl ändå herr Henriksson får betraktas vara. Det är riktigt, att man kan åstadkomma balans mellan tillgång och efterfrågan, därest man låter bli att genom en priskontroll hålla nere priserna. Men om man icke vill detta, då återstår det ju ingenting annat — och det är den andra delen av herr Henrikssons icke uttalade mening — än att höja priserna

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

och bibehålla lönerna, så att den önskvärda balansen återuppstår. Skulle detta vara ett i ett hastigt ögonblick fällt yttrande, som herr Henriksson är benägen att rygga, så har han ju möjlighet till det senare i dag. Är det däremot så, att herr Henriksson fortfarande har den uppfattningen, att man skall åstadkomma ekonomisk balans genom att låta priserna på en sådan viktig vara som kött och fläsk gå i vädret och se till att lönerna bli oförändrade, är jag, som sagt, mycket tacksam för att ha fått en sådan ärlig deklaration från en prominent högerman som herr Henriksson. Jag har emellertid en mycket bestämd känsla av att herr Henriksson vid mogen eftertanke icke vågar riktigt stå för denna deklaration.

Vidare har herr Henriksson i någon mån vänt sig mot att näringsorganisationerna och livsmedelskommissionen träffat en överenskommelse om hur detaljerna i detta stora problem skola ordnas. Herr Henriksson säger, att en sådan överenskommelse kan aldrig ersätta den lagstiftande församlingens uppfattning och uttrycka dess intentioner. Det är självfallet riktigt. Men å andra sidan, därest vi skola betaga kriskommissionerna möjligheten att med näringslivets representativa organ träffa överenskommelser i sådana och andra liknande frågor utan göra det förbehållet, att detta skall vara föremål för andra instansers prövning, då är jag rädd för att den första opinionen och mycket berättigade kritiken kommer just från näringslivet, bland annat grupper som herr Henriksson i viss mån anser sig representera.

Herr Henriksson slutade med att säga, att jag i mitt interpellationssvar hade sagt, att därest en sådan kontrollkostnad, som här är pålagd slakteri-innehavarna, så kräver, så finns det vissa möjligheter att få denna synpunkt beaktad, då priskontrollnämnden har att avväga prisläget för handeln. Men,

säger herr Henriksson, priskontrollnämnden har så dokumenterat sin ovänlighet mot handeln i andra sammanhang, att detta är en utomordentligt ringa tröst för handelns män. Det är klart, att om man har en så pass partsinställd uppfattning som handeln måste ha visavi sina intressen, kan man vid samröret med priskontrollnämnden känna det, som om man i viss mån skulle vara misshandlad. Jag försäkrar herr Henriksson, att ungefär samma uppfattning ha alla andra. Också konsumentintressena ha säkerligen i mycket stor grad den uppfattningen, att priskontrollnämnden icke tillräckligt kraftigt och effektivt hävdar konsumenternas intressen gentemot företagarna och gentemot handeln. Företagsverksamheten har samma uppfattning om priskontrollnämnden. När man från alla de olika partsintressena får ungefär samma betyg, brukar det enligt gammal erfarenhet i verkligheten innebära ett relativt gott betyg på oväld och objektivitet.

Den kontrollkostnad, som lagts på slakteri-innehavarna, har, såsom anförts i interpellationssvaret, sin motsvarighet på åtskilliga andra områden. Den bygger på den fullmaktslagstiftning, som regeringen måste ha i dagens ansträngda och bekymmersamma läge. På samma sätt som man säger till en enskild handlande, att han är tvingad sätta till arbetskraft, betala lön och anlita övertid för att klara sin kupongredovisning och kupongklistring, har man principiellt möjlighet att säga, att kontrollen på detta område sker så och så samt kommer att medföra en del kostnader, som slakteri-innehavaren får taga. Det hela är ytterst en fråga om vad man har för rättigheter enligt fullmaktslagstiftningen, enligt förfogandelagen och enligt de fullmaktslagar, som regeringen i en kristid och under av kris och krig föranledda förhållanden måste arbeta med för att över huvud taget kunna

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

möta problemen, så att de ej bli ännu besvärligare för det stora flertalet människor än de äro.

Det är här, til syvende og sidst, som våra uppfattningar skilja sig. Jag hävdar, att vi ha detta läge i dag och måste följaktligen så länge betingelserna kvarstå agera med en fullmaktslagstiftning. Herr Henriksson menar, att vi ha passerat den allvarliga tiden och äro inne i en tid, där signalen borde vara återgång till, låt mig säga, 1930-talets förhållanden, en återgång till full frihet från reglering och ransonering och myndigheternas ingripanden.

Herr GEZELIUS: Herr talman! Jag skall icke gå in på den rättsfråga, som beröres i interpellationen och som herr Henriksson klart utvecklade. Jag skall heller icke gå in på en diskussion om nödvändigheten av att vidtaga dessa rigorösa åtgärder. Jag skall på denna punkt nöja mig med att säga, att jag tror att statsrådet glömt bort en liten distinktion. I detta fall är frågan, huruvida man verkligen, när det gäller ransonering av kött, skall behöva en sträng begränsning av tillstånden att driva handel med kött eller idka slakt. Det är dock icke detsamma som kravet på inskränkningar och kontroll när det gäller tillstånd att försälja t. ex. sprängämnen eller pilsner, inneha skjutvapen och dylikt. Jag tror, att de exempel, som statsrådet tog som jämförelse för att försvara detta cirkulär, lågo något vid sidan av den nu aktuella frågan.

Herr statsrådet åberopade, att näringsorganisationerna hade varit med på de rigorösa åtgärderna. Jag förstår mycket väl, att det kan vara rätt betänkligt för en regering att ej anknyta till överenskommelser med näringsorganisationerna, men, herr statsråd, där är jag framme vid vad jag skulle vilja peka på: man får icke för dessa överenskommelser glömma, att de bestäm-

melser som utfärdas även måste tillgodose rimlig rättvisa för de små grupper, som falla vid sidan av dessa överenskommelser.

Herr statsrådet sade, att han icke gjort någon kvantitativ bedömning av rättvisevärdena. Men det förekom dock i interpellationssvaret en liten redogörelse för att de små slaktplatserna vore en så liten procent, att man tydligen icke behövde räkna med dem vid denna åtgärd; i varje fall var detta underförstått.

Jag skall be att få förtydliga min ståndpunkt genom ett litet exempel, som jag anknyter till herr statsrådets olika exempel.

Det finns i Dalarna i en socken en enda slaktare. Hans far har varit slaktare före honom. Det är det enda slakteriet i socknen. Socknens djurbestand är ungefär 2 000—3 000 djur. I alla tider ha socknemännen slaktat där. Han har haft slakteritillstånd och har av både distriktsveterinären och länsveterinären fått ett gott betyg. Han säljer en del av köttet inom socknen, och resten skickar han norrut till en annan större slakterifirma.

Denne man sökte nu slakteritillstånd. Han fick då besked om att hans ansökan icke togs upp förrän kommissionen hade ett skriftligt papper på att han underkastade sig att betala avgift för kontrollen.

Förfarandet är för mig litet stötande, därför att det visar en misstro, som icke kommer fram i andra tillståndsfrågor: där får man tillstånd under förutsättning att man betalar avgiften; här tages icke ansökan upp förrän man skrivit på ett papper att man betalar.

Sedan togs icke hans ansökan upp, därför att det krävdes, att han också skickade in ansökan om trafikanttillstånd.

Han fick sedan endast trafikanttillstånd. Hans ställning blir nu denna:

Om han fått slakteritillstånd hade det-

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

ta kostat honom en grundavgift på 520 kr. Han får vidare för 52 slaktdagar — motsvarande en per vecka — betala 780 kr. och för 440 $\frac{1}{2}$ enheter 44,05 kr. Detta blir sammanlagt 1 344: 05 kr. Han får vidare betala transporter, som kunna beräknas endast till 20 kr. per vecka, eftersom minst 50 % av slaktdjuren föras till slakteriet av djuruppfödarna, med 1 040 kr. Till avlöning för slakt åtgå 1 483 kr. Det hela kostar honom alltså 3 867: 05 kr., d. v. s. en ökning av 1 344: 05 kr. för år mot tidigare.

För räkenskapsåret den 1 september 1945—1 september 1946 kunde han redovisa en behållen nettointäkt av 7 883 kr. med en redovisad vinst av 7 420 kr. Av de 7 420 kronorna får han i direkta utlägg betala 1 344: 05 kr.

Nu fick han emellertid bara trafikanttillstånd. Det kostar honom mera, nämligen — siffrorna äro baserade på förra årets slakt — för 115 stycken storboskap å 13 kr. 1 495 kr., 72 kalvar å 6 kr. 432 kr., 104 spädkalvar å 3: 40 kr. 353: 60 kr., 24 svin å 7 kr. 168 kr., 25 hästar å 14 kr. 350 kr., summa 2 798: 60 kr. Därtill kommer den beräknade fraktkostnaden för 3 resor per vecka å 20 kr. 3 120 kr. och extra frakt av hästar 250 kr., summa 3 370 kr. Till sammans utgöra kostnaderna i detta fall 6 168: 60 kr.

Denne man, vilkens rörelse har uppvisat en vinst av ca 7 000 kr., belastas om han nu bara får trafikanttillstånd i stället för slakteritillstånd med en merkostnad på 2 301: 55 kr., alltså en tredjedel av hans normala vinst.

Han är inte hjälpt med att man säger, att priskontrollen kan företaga en jämkning. Den kan inte hjälpa ett enskilt fall, ty han är ju beroende av det allmänna köttpris som får tagas ut. Nu får han dessutom inte skicka sitt kött med transporter, som gå norrut, utan han är ålagd att slakta på en närliggande plats österut, där han får betala

det pris jag nyss nämnde. På den orten är man beredd att tillstyrka att han får behålla sitt slakteritillstånd.

Herr statsrådet konstaterade, att allt är gott och väl på detta område, och han ansåg det inte finnas någon anledning att jämka på bestämmelserna. Nu vill jag ställa den frågan till herr statsrådet: Är det verkligen rimligt att bestämmelserna skola ha sådana konsekvenser för de mindre slaktplatserna? Jag kan försäkra, att hela befolkningen i socknen är oerhört upprörd. Jag har här en lista, som praktiskt taget alla hemmansägare i orten med djurbesättningar ha skrivit under. För dem har denne mans och tidigare hans fars slakteri varit av stor betydelse.

Men så verka bestämmelserna, när man känner sig bunden av överenskomelser med i detta fall jordbrukskorporationer, som ha intresse för de centrala andelsslakterierna men icke mycket till övers för de mindre slakterierna och som inte ha ögonen öppna för den uppenbara orättvisa, som alltför stela lagbestämmelser kunna medföra.

Jag har begränsat mig till detta, emedan jag velat hävda ett krav på rimlig rättvisa och full rättssäkerhet. Jag vill inte rikta något allmänt klander mot kristidskommissionernas verksamhet, men det är tydligt den är betydligt mer schablonmässigt inriktad än vad som skulle vara fallet, om det medgavs en mera fri prövning. Detta ger mig till slut anledning att fråga: Fanns det verkligen skäl att i detta fall ingripa så rigoröst i slakteritillståndsgivningen som här har skett? Var faran för ett missbruk så överhängande? Jag har svarat nej, ty det kan inte medföra så stor risk för samhället, om denna kontroll skulle bli försvårad eller försvagad på någon punkt. Kontrollen blir naturligtvis försvårad genom att man får flera platser att kontrollera, men denna olägenhet är väl inte av sådan storleksordning, att en företagare, som drivit

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

sin näring i många år, plötsligt skall hindras att bedriva en rörelse, som består uti slakt och försäljning av en så oskyldig vara som kött. Jag ställer denna fråga, emedan jag anser, att rimliga krav på rättvisa och rättsäkerhet inte äro tillgodosedda.

Herr **HENRIKSSON**: Herr talman! Det är med beklagande jag konstaterar, att herr statsrådet i sin replik till mig så markerat tendentiöst misstolkat en hel rad av mina uttalanden. På en punkt äro vi emellertid överens: vi betrakta dessa problem från skilda utgångspunkter. Herr statsrådet har en övertro på regleringar och kontrollåtgärder, som jag icke kan dela. Jag har i stället den uppfattningen, att om vi i dagens läge skola kunna lyfta upp vår produktion igen — och det är ju det, herr statsråd, som det är fråga om — så måste vi höja effektiviteten på alla punkter. Detta resultat kunna vi enligt min mening inte nå genom att allt hårdare draga till alla reglerings- och tvångsskruvar, utan jag anser i stället, att man skall börja lätta på skruvarna. Jag har därmed ingalunda sagt, att vi med ett enda slag böra slopa alla regleringar, men vi böra beträda vägen tillbaka för att ge ett större livsrum och större rörelsefrihet åt produktionen och företagsamheten, som kunna föra oss framåt.

Herr statsrådet sade vidare, att jag tycktes leva i den föreställningen, att vi nu kommit tillbaka till fullständigt normala förhållanden. Jag har svårt att förstå, var i mitt anförande man skulle kunna lägga in en sådan tolkning. Vad jag tillät mig säga var att bekymren i dag inte äro föranledda av samma förhållanden som bekymren under kriget. Jag tillät mig vidare säga, att vi borde ha klart för oss, att de svårigheter vi stå inför i dag till en del äro förorsakade av åtgärder, som vidtagits på andra håll av, som jag ut-

tryckte mig, allmänpolitiska skäl. Jag belyste detta med ett par exempel och nämnde därvid priskontrollen utan att över huvud taget göra något sådant uttalande, som statsrådet tillät sig lägga i min mun.

Jag tror emellertid att man även på den punkten genom att lätta på skruvarna kan stimulera produktion och företagsamhet. Vad ha statsmakterna sökt göra, när man i alla fall genom den förda politiken kommit i ett läge, som utmärkes av bristande balans mellan tillgång och efterfrågan, uttryckt i tillåtna priser? Jo, statsmakterna ha sökt minska denna skillnad med konstlade utfyllnader såsom indirekta skatter. Jag kan väl, utan att statsrådet behöver förmena, att jag rekommenderat ett slopande av hela priskontrollen, säga, att det är berättigat och rimligt att börja betrakta tingen på ett något annorlunda sätt även på den punkten.

Herr statsrådet sade i samband med den första frågeställningen angående mitt uttalande om den kvantitativa rättsuppfattningen, att de exempel han nämnde anförts för att reducera frågan till dess rätta proportioner. Ja, det må vara — man bör ju se allt som det är — men när man resonerar om rättsfrågor, herr statsråd, anser jag inte man kan säga, att det gäller en så liten grupp av människor, att man inte behöver bekymra sig om deras rätt. I så fall är man inne på farliga vägar, och det var det jag ville fästa uppmärksamheten på. Jag sade inte annat än att statsrådet hade snuddat vid det område, som jag ville varna för att man skulle beträda.

När herr statsrådet berörde näringsorganisationerna, gjorde han gällande, att jag kanske skulle komma att säga någonting annat än jag gör i dag, om man skulle följa mina rekommendationer. Jag tror statsrådet ganska grundligt misstolkat även detta yttrande. Jag har självfallet inte förmenat, att de förhandlingar, som föras emellan närings-

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

livets organisationer, kristidskommisionerna och statsmakterna, skulle vara olämpliga eller obehövliga eller att näringsorganisationerna inte skulle få föra fram sina synpunkter. Vad jag sade var att man inte borde låta dessa vara utslagsgivande beträffande lagstiftningen, utan att man borde överlåta denna åt den enligt min mening mer allmänt objektiva instans, som riksdagen utgör.

Slutligen var det fråga om handeln och priskontrollnämnden. Herr statsrådet vände sig mot mitt uttalande och sade, att han fattar handelns missnöje med priskontrollnämnden som ett bevis för att denna fyllt sin funktion på ett tillfredsställande sätt. Jag är medveten om att herr statsrådet har haft tillfälle att ingående undersöka marginalfrågorna, och herr statsrådet är väl medveten om att priskontrollnämnden inte medgivit kompensation för kostnadsstegringar annat än efter att ha gjort en hel del utredningar. Dessa utredningar ha förhållats och ha många gånger blivit ofullständiga, och då har handeln fått vänta. Jag skulle därvidlag vilja fråga: Hur går det till, när statens affärsdrivande verk vilja höja sina priser, därför att lönekontot har gått upp? Statens järnvägar och postverket och telegrafverket och hela raden av andra affärsdrivande verk ha omedelbart fått full kompensation för de kostnadsökningar, som ha föranletts av löneökningar. Kan man uppvisa, att någonting liknande skett när det gällt distributionen? Så har icke varit fallet, och jag fann det därför fullt berättigat att säga, att företrädarna för handeln inte känna sig tröstade av herr statsrådets uttalande, att kostnaderna för kontrollen skola få regleras genom de priskontrollerande organens försorg.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Jag vill till herr Gezelius säga,

att när dessa frågor diskuterades föregående höst, räknade man allmänt med att ungefär 25 miljoner kilogram per år såldes på den svarta marknaden, d. v. s. 9 à 10 procent av hela den saluförda kvantiteten beräknades gå illegala vägar. Alla voro då överens om att man inte kunde uraktlåta att effektivisera kontrollverksamheten. Jag ber att få erinra om att föregående höst, när diskussionens vågor gingo höga, begärdes det från jordbrukets, handelns — både detalj- och grossisthandelns — och slakterinäringens sida, att kötttransoneringen skulle slopas. Det vanligaste argumentet var att ransoneringsmoralen befann sig i en sådan upplösning, att man måste ha en ransoneringsfri period för att så att säga komma in i en ny giv, så att man kunde bygga upp nya anordningar, som skulle respekteras bättre. Det var nog en rätt allmän uppfattning, att man inte kunde fortsätta på samma sätt som tidigare, utan att man måste höja kontrollens effektivitet.

Herr Gezelius har mycket detaljerat redogjort för ett specialfall från Dalarna, men jag är inte beredd att gå in i polemik mot honom om detta fall, eftersom papperen i ärendet ännu inte lagts på mitt bord. Hittills har det endast varit fråga om en diskussion mellan livsmedelskommissionen och vederbörande slaktare i Dalarna. Jag vill inskränka mig till att konstatera, att det är oriktigt att av herr Gezelius' resonemang draga den slutsatsen, att mannen är rattslös för närvarande. Som alla andra svenska medborgare har han möjlighet att besvara sig hos Kungl. Maj:t, och utredningen finns ju redan — den har ju herr Gezelius redogjort för inför kammaren. I långa stycken verkade den intressant och riktig, och en hel del av de argument, som anfördes för att vederbörande företagare skulle få slakteritillstånd, verkade befogade. Livsmedelskommissionen är ju

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

inte sista instans i dessa ärenden, och jag är medveten om att detta ingripande kommer att föranleda en lång rad besvärsmål från olika håll, och därför får man väl vänta med att fälla något definitivt omdöme, tills Kungl. Maj:ts avgöranden i besvärsmålen föreligga.

Herr Henrikssons sista anförande gjorde ett glädjande intryck på mig, emedan det var så hovsamt både i ton och i val av uttryck jämfört med hans första anförande. Jag uppfattar detta som ett tecken på att herr Henriksson är medveten om att han skjutit över målet och varit litet oförsiktig på en del punkter och därför vill giva uttryck åt att han innerst inne vill vara mera moderat. Herr Henriksson säger, att vi skola lätta på skruvarna och beträda vägen tillbaka. Allt det där tycka vi ju alla är riktigt, och det är ju tacknämligt och populärt att säga det i allmänna talesätt var som helst. Jag kanske får fråga herr Henriksson, på vilka skruvar vi skola lätta just nu — vi tala om den kontroll, som är resultatet av att vi ha bibehållit kött- och fläskransoneringen. Om herr Henriksson anser, att vi i nuvarande läge kunna lätta på kött- och fläskransoneringsskruven, är jag tacksam att få besked om det. Om herr Henriksson anser, att vi i fråga om någon annan reglering ha möjlighet att lätta på skruvarna, är jag lika tacksam för besked om det. Vi önska alla att det skall bli lättnader, men tyvärr måste vi konstatera, att dagens kalla verklighet inte inbjuder till att lätta på några skruvar i detta avseende.

Herr Henriksson sade i sitt första anförande, att diskrepansen mellan tillgång och efterfrågan inte kan elimineras på annat sätt än att man låter de naturliga ekonomiska lagarna göra sig gällande, och han upprepade ungefär samma sak i sitt sista anförande. Jag har redan tidigare frågat, om han därmed menar, att den prispolitik, som

förts på det område vi nu diskutera är felaktig och om han anser det riktigt att tillåta en prisstegring på för de breda lagren livsviktiga förnödenheter, om man därvid — märk väl detta — utgår från den förutsättningen, att lönerna skola hållas oförändrade. Om löntagarna få en mot prisstegringen svarande löneökning, har det ju inte åstadkommit någon balans, utan man är då tillbaka i utgångsläget, och det enda resultatet är att läget helt allmänt är sämre. Jag är tacksam att få ett klart besked, ja eller nej, av herr Henriksson. Det går inte att klara sig undan att ge ett sådant besked genom att säga, att man bör försöka lätta på skruvarna och beträda vägen mot en fri marknad. Det är sådana självklara patentsanningar, som man inte behöver diskutera, men just nu är läget sådant, att vi enligt min mening inte kunna gå de vägarna, och då är det väl rimligt att jag får ett konkret besked av herr Henriksson, på vilket område han menar att vägen mot en friare och normalare tid just nu står öppen. Redan i mitt förra anförande begärde jag ett sådant besked av herr Henriksson, men jag fick det inte. Jag bör väl kunna få det beskedet nu, och jag är angelägen om att få det, emedan det har så utomordentligt stor betydelse, om det på visst håll anses, att man bör lindra priskontrollen på livsmedel och andra livsviktiga förnödenheter och att man bör lägga om prispolitiken och acceptera en genomgående förhöjning av priserna, allt i syfte att åstadkomma balans.

Herr GEZELIUS (kort genmäle): Herr talman! Jag vill uttrycka min glädje över herr statsrådets sista anförande. Jag tog upp detta exempel, emedan det föreföll mig vara ett fall, där man skulle kunna bevilja slakteritillstånd, emedan man kunde ordna en betryggande kon-

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

troll. Jag var rädd för att statsrådets interpellationssvar skulle kunna lämna rum för en sådan tolkning att det gav ett visst stöd åt tanken att för ovidkommande syften centralisera slakten, vilken tanke synes ligga bakom de hörda jordbrukskorporationernas yttranden. Jag finner en sådan tanke orimlig. Om kontrollen kan ordnas, anser jag det finnas skäl att giva vederbörande ett slakteritillstånd.

Eftersom det fall jag refererade återförts på tal, kan jag nämna, att kommissionen icke var enhällig i denna fråga, utan det förekom reservationer. Jag ansåg det emellertid vara ett viktigt typfall. Jag fann nu, att herr statsrådet inte känner sig alltför bunden av de principer, som möjligen kunna återfinnas i kommissionens beslut eller i interpellationssvaret, och jag är tacksam för det friare bedömande, som nu kommer att tillämpas.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag skall försöka ge ett svar på herr statsrådets sista fråga, men jag vill påpeka, att det är min personliga uppfattning, som jag här ger till känna.

Jag ser saken på följande sätt: Vi ha i dag en viss kvantitet varor och en viss kvantitet pengar, och dessa kvantiteter stå inte i ett riktigt förhållande till varandra. Det finns då flera olika möjligheter att skapa balans. Vi kunna draga in pengar, så att kronvärdet stiger, vi kunna tillåta priserna att stiga, eller vi kunna, såsom vi gjort i år, genom beskattning höja varupriserna och på det sättet försöka skapa balans. Jag har den uppfattningen, att man på många punkter bör lätta på prisskruvarna även ur den synpunkten, herr statsråd, att man därigenom skulle få fram en hel del varor, som nu till och med synas gå ur marknaden. Det torde vara bekant för statsrådet, att prissättningen i många fall varit så-

dan, att produktionen inte varit lönande och att varan därför försvunnit ur marknaden. Om priskontrollen inriktades i första hand på att skapa en riktig avvägning mellan produktionskostnader och varupriser, så skulle vi komma en bra bit på väg. Mitt svar är alltså, att man enligt min uppfattning skulle kunna stimulera produktionen genom att lätta litet på många av prisskruvarna.

Herr JONSSON i Skutskär: Herr talman! När nu herr Henriksson med känt patos talat å sina uppdragsgivares vägnar, kan jag inte som representant för kroppsarbetargruppen i samhället underlåta att säga några ord. Det förefaller mig som om herr Henriksson helt gått ifrån huvudorsaken till den slaktkoncentration, som myndigheterna ha genomfört. Orsaken till denna var, såsom statsrådet har sagt, att svart slakt förekom i sådan utsträckning, att det nära nog var omöjligt att bibehålla ransoneringen. Myndigheterna befunno sig då i den situationen, att de antingen måste släppa köttet fritt eller också skapa en anordning, som kunde hålla uppe respekten för ransoneringen. Efter tillstyrkande av bland annat herr Henrikssons förbund genomfördes då en koncentration av slakten. När herr Henriksson säger, att vi skola släppa på ransoneringen och bara låta de människor, som ha råd till det, skaffa sig kött, måste jag nog i likhet med statsrådet säga, att det var en dyrbar förklaring. Den ger ju i blyxtbelysning högerns inställning till denna för småfolket vitala fråga. Arbetarna skulle inte kunna köpa det kött de behöva, om vi skulle följa herr Henrikssons råd. Därför är det nog nödvändigt att bibehålla ransoneringen, så länge det råder denna fruktansvärda brist på köttvaror. Jag förstår, att herr Henriksson är mindre intresserad av detta, men småfolket håller regeringen räkning

Svar på interpellation ang. statens livsmedelskommissions bestämmelser om rätt till yrkesmässig slakt.

för att den fortfarande håller stånd mot det oerhörda skall den är utsatt för från herr Henrikssons meningsfränder. Jag tycker den propaganda man satt i gång mot kötttransoneringen och den situation vi i dag befinna oss i borde ha givit herr Henriksson och med honom liktänkande en erforderlig tankeställare.

Herr **HANSSON** i Skediga: Jag vill bara ställa en fråga till herr Gezelius. Herr Gezelius sade, att en hel socken i Dalarna skrivit under den lista han talade om. Jag hajade till, när jag hörde detta. De som skrivit under kunna väl inte vara anslutna till den stora slakteriorganisation, som vi jordbrukare ha byggt upp. Det kunde vara intressant att höra, vilken kommun det är, där alla jordbrukarna stå utanför denna organisation. Jag hoppas herr Gezelius vill svara på den frågan.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag måste tyvärr säga, att jag inte är riktigt tillfredsställd med herr Henrikssons sista svar, men jag förmodar att herr Henriksson har vissa besvärigheter att konkretisera sig i sådan utsträckning, att det kan tillfredsställa mig i dag. Nu sade han i sitt sista anförande, att han talade enbart såsom privatman och inte såsom representant för sitt politiska parti, när han deklarerade, att vissa prishöjningar skulle vara önskvärda. Jag måste emellertid komma tillbaka till att vi här diskutera ransoneringen på kött och fläsk och den kontroll, som blivit nödvändig på grund av våra svårigheter på detta område. Vi ha ransoneringar och regleringar även på andra viktiga livsmedelsområden, och jag ställde min fråga till herr Henriksson närmast från den utgångspunkten, huruvida han anser det riktigt att på dessa områden, där vi ha ransoneringar och

regleringar, släppa fram den prishöjning, som vid oförändrade löneinkomster skulle göra regleringarna överflödiga. Detta var den konkretisering jag gjorde av frågan, men tyvärr har herr Henriksson inte svarat på den.

Herr **HENRIKSSON**: Herr talman! Jag får väl lov att komma igen. Jag har inte uttalat, att vi böra slopa ransoneringen i dag. Det enda jag i min interpellation tagit upp och vänt mig emot är att man, för att åstadkomma en enligt livsmedelskommissionen behövlig skärpning av kontrollen, berövar människor deras rätt till näringsutövning. Det var alltså detta frågan gällde.

Nu har herr statsrådet fört in resonemanget på ett annat område. Jag har berört prisfrågan endast för att få höra, huruvida statsrådet anser, att avgifterna böra få slå igenom i utförsäljningspriserna. Nu ställer herr statsrådet en ny fråga, huruvida jag menar, att man i dag skall ersätta ransoneringen med prishöjning, och på den svarar jag nej. Jag har aldrig sagt, att man borde höja priserna och slopa ransoneringen. Man kan emellertid rikta den frågan till jordbrukarna, huruvida det finns möjlighet att få till stånd en ökning av produktionen genom prishöjning. Jag har ju tidigare varit inne på tanken att man genom en del prislättnader skulle kunna stimulera produktionen, och så vitt jag förstår vilja både statsrådet och jag åstadkomma en produktionsökning för att vi skola komma ur knapphetsläget.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att konstatera, att det var herr Henriksson, som i sitt första anförande förde in dessa frågor i diskussionen, vilket föranledde mig att ställa en fråga till honom, på vilken han efter stora besvär-

ligheter till slut svarade — det skall jag villigt erkänna — att han inte önskat någon prishöjning på livsviktiga förnödenheter. Konsekvensen av hans svar blir då den, att vi äro överens om att ransoneringarna och regleringarna måste bibehållas, då det finns en spänning mellan tillgång och efterfrågan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8.

Till bordläggning anmälde:

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Nederländerna träffad handelsöverenskommelse;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och den belgisk-luxemburgiska ekonomiska unionen träffad handelsöverenskommelse; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Italien ingången handelsöverenskommelse m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen under folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av täckning för viss i lotsstyrelsens räkenskaper redovisad brist;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående övergångsersätt-

ning till förre furiren vid flottan H. E. Ahlström;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Stockholms enskilda bank aktiebolag till täckande av vissa rättegångskostnader;

nr 54, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till flyttningssättning för vissa beställningshavare vid Norrbottens flygbaskår;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till landsfogdarna m. fl.: avlöningar;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift av viss ogulden arvsskatt för Fliseryds fideikommiss; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av väckta motioner om ändring av gällande bestämmelser rörande avdragsrätt och skattskyldighet för medlemsavgifter till vissa föreningar; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av anvisningarna till 29 och 36 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om engångsunderstöd åt städerskan vid riksdagshuset Mary Nancy Viveka Jonasson, född Samuelsson;

nr 16, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 17, i anledning av framställningar om understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 18, i anledning av väckta motioner angående pensionsförbättring för vissa arbetare vid ammunitionsfabriken å Marieberg;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för kaptenen i livgrenadjärregementets reserv E. A. Clementz m. m.;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt förre extra ordinarie folkskolläraren P. G. Bohlins efterlevande m. m.;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livränta till T. A. B. Johansson m. fl., såvitt angår under punkten 4 gjord framställning om årlig livränta till änkan Elina Olofsson;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till uppskjuten livränta för vissa professorer vid enskilda högskolor;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa tjänste- och familjepensioner jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 25, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt fanjunkaren å frivillig övergångsstat K. G. Malmgren;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa decentraliserings- och förenklingsåtgärder inom handelsdepartementets verksamhetsområde, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; och

nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1947 vid dess trettionde sammanträde fattade beslut; och

nr 20, i anledning av väckta motioner angående utredning om rätt för arrendatorer att i vissa fall inlösa av dem arrenderade jordbruksfastigheter;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 34, med förslag till

Interpellation ang. stegringen av byggnadskostnaderna.

skogsvårdslag m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 41, angående lån och bidrag till vissa skogsförbättringsåtgärder;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en fiskeristyreelse med statens fiskeriförsök m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 16 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fiskeriskapsförsäkring;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt fiskerinäringen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 180 angående anslag till åtgärder mot skadegörelse av skogsinsekter;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, över motion om bättre tillgodoseende av landsbygdens intressen och näringar vid arbetstillståndsgivningen; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion angående vissa åtgärder för befrämjande av semester- och rekreationsresor;

nr 10, i anledning av väckt motion om reducering av resekostnaderna för ungdom vid semesterresor; och

nr 11, i anledning av väckt motion om rätt för barn under 14 år att resa på halv biljett på statens järnvägar.

§ 9.**Interpellation ang. stegringen av byggnadskostnaderna.**

Herr andre vice talmannen **CARL-STRÖM** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! En företeelse på det samhällsekonomiska området som är ägnad att verka särskilt oroande är otvivelaktigt de ständigt stegrade byggnadskostnaderna. Redan under 1930-

talet hade denna stegring nått en sådan höjd att, särskilt vad jordbruket beträffar, en förräntning av byggnadskapitalet måste anses utesluten med dåvarande priser på jordbruksprodukterna. Vid 1939 års riksdag väcktes från folkpartihåll en motion, vari landsbygdens byggnadsfråga upptogs till särskådande och i vilken hemställdes om en allsidig utredning såväl i fråga om arbetslönerna som materialpriserna. Motionen bifölls av riksdagen, och sedan Kungl. Maj:t 1940 tillkallat de s. k. byggnadskostnadssakkunniga för utredning av byggnadsproblemet i dess helhet och de sakkunniga avlämnat sitt betänkande, vari även jordbrukets byggnadskostnader diskuterades, upptog Kungl. Maj:t i proposition nr 251 till 1941 års riksdag problemet till behandling. Några positiva förslag till frågans lösning framfördes dock icke i propositionen, utan det hela resulterade i en diskussion efter vilka linjer frågan borde angripas. Emellertid konstaterade departementschefen — liksom byggnadskostnadssakkunniga även gjort — »att kostnaderna för jordbrukets byggnader måste anses stå i dålig proportion till den avkastning jordbruket kan ge». Vidare diskuterades orsakerna härtil, och i fråga om byggnadsarbetarlönerna ansågs det att jordbruket borde få rätt till särskilda avtal i fråga om sina byggnader och ej inrymmas i städernas och samhällenas byggnadsavtal. Även om de uttalanden som i propositionen framkommit i och för sig kunde anses värdefulla och vittnade om att ingripanden av ena eller andra slaget från regeringens sida vore att vänta, väcktes dock ånyo från folkpartihåll en motion i anslutning till propositionen, vari hemställdes om fortsatt utredning efter de av byggnadskostnadssakkunniga skisserade linjerna, vilken motion emellertid efter behandling i statsutskottet avsågs av riksdagen. Utskottet anslöt sig dock till vad departementschefen uttalade, och i fråga om monopoliseringen av arbetstillfällena »ville utskot-

Interpellation ang. stegringen av byggnadskostnaderna.

tet jämväl, när det gäller byggen för jordbrukets behov, ansluta sig till departementschefens uttalande därom att jordbrukarnas önskemål att utan hinder av organisationerna kunna till byggnadsarbete anlita bygdens folk synes vara fullt legitimt». I fråga om utredningskravet uttalade utskottet i fortsättningen att det icke ansåg förhållandena påkalla fortsatt utredning av jordbrukets byggnadskostnader, eftersom det tydligen förutsatte att frågan utan vidare utredning komme att bli föremål för regeringens snara ingripande. Under debatten i kammaren framkommo emellertid vissa uttalanden som vittnade om att allvaret i dessa deklarationer icke var så synnerligen djupt rotat, och då under den närmaste tiden ingenting avhördes i saken från Kungl. Maj:ts sida, framförde undertecknad vid 1942 års riksdag en interpellation i ärendet, vari statsrådet och chefen för socialdepartementet tillspordes om han fortfarande ansåg de vägar framkomliga, som skisserats i propositionen vid föregående års riksdag, samt om så icke var förhållandet, huruvida det var hans avsikt att på andra vägar söka åstadkomma rimliga förhållanden på området i fråga. Interpellationen gav upphov till en ingående debatt i andra kammaren, varvid spørsmålet utförligt ventilerades och särskilt arbetslöner och materialpriser diskuterades. Departementschefen syntes stå fast vid sin uppfattning från föregående år, och särskilt utlovades en objektiv utredning om »jordbrukets byggnader äro av sådan beskaffenhet att de avgjort skilja sig från byggnader som tjäna andra behov». Undertecknad tackade för beskedet att det skulle bli en grundlig utredning, men tillade: »Sedan är givetvis den stora frågan: Vad blir resultatet?»

Denna fråga står fortfarande öppen. Efter de sex år som gått sedan interpellationen besvarades har ännu inget resultat hörts av. Visserligen ha en del utredningar satts i gång som kunna sägas tangera problemet: jordbrukets bygg-

nadsstudiekommitté 1945, byggnadssåsongutredningen 1946, 1947 års byggnadsmaterialutredning, sakkunniga angående bostadspolitikens organisation 1947 och 1947 års utredning för byggnadsfrågor, vadan problemet alltså icke synes bortglömt. Men vad har nu hänt under tiden som utredningskvarnarna malt? Jo, detta, att byggnadskostnaderna över hela linjen stigit på ett sätt, som måste komma litet var att fråga sig vart det hela bär hän. Det är nu inte bara jordbrukets byggnadskostnader som verka skrämmande; staten, landstingen och primärkommunerna såväl som enskilda utanför jordbruket torde ha anledning att ställa samma fråga. Men jordbrukets folk står ändock i en särställning så till vida som inkomstförhållandena för detta — trots avsevärt ökade priser på produkterna — icke på långa vägar synas medgiva amortering och förräntning av de byggnadskostnader som nu blivit gällande. Om byggnadskostnaderna för jordbruket redan vid slutet av 1930-talet kunde betraktas som oöverkomliga, så måste man förstå huru de nu måste betraktas. Ty det är knappast någon överdrift att påstå, att de f. n. äro i det närmaste dubbelt så höga som då. En jordbrukare som för 10 år sedan kunde — ännu med viss hjälp av bygdens arbetskraft — uppföra en ladugård på ett 40-tunnlands jordbruk för låt oss säga 15 000 kronor, måste i dag räkna med omkring 30 000 kronor i kostnader för en likvärdig byggnad. Samma förhållande gäller bostadshusen, låt vara att härvidlag en något högre standard nu, enligt tidens krav, ifrågakommer.

Häremot kan det ju invändas, att vad skall man göra åt detta? Den allmänna prisförhöjningen måste ju gå ut över även jordbrukets byggnadskostnader, och om man för framtiden vill kvarhålla en viss del av befolkningen vid jordbruket, får man tillse, att jordbruksprodukternas priser bli sådana att de tillåta en tidsenlig bebyggelse även vid jordbruket. Men då det gäller denna sak

Interpellation ang. stegringen av byggnadskostnaderna.

komma vi in på ett ganska ömtåligt ämne. Om man tar del av den diskussion som uppstått i dessa dagar om den föreslagna höjningen av jordbrukets livsmedelspriser, så finner man visserligen att man icke från något vederhäftigt håll vågar påstå att dessa höjningar i och för sig äro oberättigade i förhållande till jordbrukets produktionskostnader och jämfört med andra företagares och arbetares skäliga krav på inkomster. Men å andra sidan framgår det rätt tydligt, att om dessa prisjusteringar komma att godkännas av statsmakterna, så kommer man på skilda håll att kräva compensation, och på så sätt kommer inflationsskruven ytterligare att vridas om. Man kan inte frigöra sig från den känslan, att man på dessa håll har den uppfattningen att jordbruket bör vara det vacuum där prisförhöjningarna på andra områden inte få verka, eftersom livsmedelspriserna alltid tyckas komma främst då det gäller att hålla tillbaka den allmänna prisstegringen. Det torde emellertid icke med skäl kunna påstås att jordbruksprodukternas prissättning under krisåren varit *upptakten* till den inflationsutveckling som skett under dessa år, och jordbrukets folk skulle säkerligen inte ha framkommit med krav på höjda priser, om det icke känt sig tvingat av förhållandena att söka rädda landsbygden från den alltmer hotande avfolkningen. Ty vad är det som nu egentligen sker i stora delar av jordbruksbygderna? Jo, på grund av de höga arbetslönerna och omöjligheten av att över huvud taget till något pris kunna anskaffa nödig arbetskraft övergår nu den ene jordbrukaren efter den andre till en extensivare drift eller kreaturslöst jordbruk, där inte vederbörande är så tröttkörd att han säljer jordbruket och övergår till annan sysselsättning. I det längsta söker man visserligen hålla ut med hänsyn till det realvärde ett jordbruk ändå anses utgöra, men att produktionen steg för steg kommer att minska kan ingen som helst rationalisering för-

hindra. En kraftigt medverkande orsak till denna utveckling är jordbrukets byggnadskostnader. Ett bondejordbruk eller mindre jordbruk där byggnaderna äro i ett sådant skick att de måste genomgripande repareras eller ombyggas finns det snart ingen jordbrukare som vågar sig på att köpa, för så vitt inte å fastigheten finnes riklig tillgång på skog, men även om så är förhållandet blir efter ombyggnaden av gården skogskapitalet så uppslukat av byggnadskostnaderna, att det hela blir en föga lönande affär. Om däremot en skogsjobbare får hand om fastigheten blir det en *lönande* affär och ett *ödelagt* jordbruk. Men rekryteringen av jordbrukets folk med unga människor som verkligen vilja ägna sig åt jordens skötsel blir allt svårare i den mån byggnadskostnaderna ej kunna hållas i rimlig proportion till jordbrukets lönsamhet. I grund och botten är icke denna fråga enbart en jordbruksfråga. Ty vill vårt folk alltjämt ha en jordbruksbefolkning i landet, som inte blott i tider av brist och avspärrning utifrån är villig att rädda oss från svält och nöd, utan som även under normalare tider skall kunna tillhandahålla livsmedel till rimliga priser, då är denna fråga *en hela folkets fråga*.

Det har redan här ovan påpekats, att byggnadskostnaderna i detta nu verka skrämmande inte endast då det gäller jordbruket utan även på andra områden och att en undersökning som omspänner hela byggnadsområdet självfallet är påkallad, ty på detta område har en av olika anledningar fortgående, onormal fördyring ägt rum sedan årtionden tillbaka. Det är dock uppenbart att på inget annat avsnitt så ödesdigra verkningar av denna utveckling kan spåras som just på jordbrukets. Här är tydligen ett skyndsamt klarläggande av denna fråga av nöden, så att jordbrukarna åtminstone få veta om de ha något ingripande att vänta från regeringens sida i denna allvarliga sak.

På grund av vad som sålunda anförts

får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framställa följande frågor:

Anser herr statsrådet att den stegring av byggnadskostnaderna som pågått under senare åren nått en sådan höjd att densamma för vårt folk i sin helhet och i synnerhet för jordbrukets utövare kan leda till allvarliga svårigheter samt än ytterligare skärpa den penningvärdesförsämring som pågår här i landet?

Om så är fallet finner herr statsrådet att utredningsarbetet i byggnadskostnadsfrågan nu fortskridit så långt att ett klarläggande av spörsmålet snarast kan förväntas och att därvid jordbrukets byggnadskostnader särskilt bli föremål för beaktande, så att förslag i ärendet om möjligt kan föreläggas nästa års riksdag?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 122, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av § 16 regeringsformen; och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 104, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 54 § 2, 5 och 7 mom. samt 70 § 1 mom. lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, m. m.;

från statsutskottet:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående vissa för järnvägsändamål avsedda markområden i Stockholm m. m.;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts

i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig kreditgaranti för lån åt den som genomgått polisskola; samt

från första lagutskottet:

nr 116, i anledning av väckta motioner om skyldighet för innehavare av järnväg, som delar fastighets ägor, att hålla anordningar för övergång av järnvägen;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

nr 118, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna i brandstadgan om fastställande av brandordningar för städerna m. m.; och

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

§ 11.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herrar Jönsson i Rossbol och Andersson i Löbbo, båda under 10 dagar från och med den 19 innevarande april.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.19 em.

In fidem
Gunnar Brith.

Tisdagen den 20 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13, den 14 och den 15 innevarande april.

§ 2.

Svar på interpellation ang. registreringen av baltiska flyktingar i Sverige.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Håstad till mig riktat följande frågor:

1) På vad sätt och av vilka motiv har registreringen av baltiska flyktingar i Sverige som sovjet-medborgare tillkommit?

2) Innebär åtgärden i något hänseende en rubbning av den svenska asylrättspolitik som sådan denna under senare tid tillämpats?

Frågan om registrering av baltiska flyktingar med angivande av deras nationalitet har aktualiserats genom den av statsmakterna beslutade nya folkbokföringen.

Interpellanten undrar varför statistiska centralbyrån — vilken myndighet enligt folkbokföringsförordningen skall verkställa utredning om här bosatta utlänningars nationalitet — registrerat en stor mängd av balterna som sovjetryska medborgare. För att tillmötesgå interpellanten har jag låtit göra en efterforskning i sakens förhistoria, vilken utspelats under den föregående regeringens tid.

I en skrivelse den 8 januari 1941 från utrikesdepartementet till ecklesiastikdepartementet fästes uppmärksamheten på önskvärdheten av enhetlig kyrkobokföring beträffande såväl balterna

som andra kategorier utlänningar. Det framhölls att medborgare i de baltiska sovjetrepublikerna, vilka befunno sig i dessa republiker, genom lagstiftning den 7 september 1940 erhållit medborgarskap i Sovjetunionen, medan medborgare i nämnda republiker, som då befunno sig utom Sovjetunionens gränser, förlorat sitt sovjetmedborgarskap, därest de icke å konsulat eller beskickning beviljats registrering som sovjetmedborgare. De balter som varit här ända sedan nämnda datum och inte erhållit ryskt pass borde därför betraktas som statslösa.

I anslutning till statistiska centralbyrås remissyttrande upptogs frågan i konselj den 4 april 1941 på föredragning av chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge. Därvid anbefalldes Kungl. Maj:ts domkapitlet att bringa till prästerskapets kännedom vad som förekommit i ärendet.

Härmed var tolkningsfrågan i princip avgjord. Bakgrunden var, att svenska regeringen hade erkänt de baltiska ländernas inkorporering i Sovjetunionen. Därav följde att nyss anförda lag av den 7 september 1940 ansågs ur svensk synpunkt giltig. De balter, som varit i Sverige från den 7 september 1940 eller tidigare, skulle anses som statslösa, de som lämnat Sovjetunionen senare skulle betraktas som sovjetmedborgare.

Utrikesdepartementets rättsavdelning har enligt gällande instruktion skyldighet att i äktenskapsfrågor ge intyg om innehållet i främmande lag. Rättsavdelningen måste för sådant ändamål ofta utreda frågan om utlännings medborgarskap. På grund av talrika förfrågningar uppgjorde rättsavdelningen en P M i januari 1945, vari den förut angivna ståndpunkten ytterligare utvecklades. Det var alltså under samlings-

Svar på interpellation ang. registreringen av baltiska flyktingar i Sverige.

regeringens tid. Nämda P M delgavs statistiska centralbyrån.

Några direktiv eller instruktioner utöver delgivandet av denna P M ha icke givits från utrikesdepartementet enligt vad chefen för rättsavdelningen meddelat mig.

Mitt svar på interpellantens första fråga blir alltså en hänvisning till vad jag nu anfört.

På den andra frågan svarar jag, att denna registrering icke har något som helst inflytande på den asylrätt, som flyktningarna här åtnjuta.

Vidare anförde:

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr utrikesministern få framföra mitt vördsamma tack för svaret och för den skyndsamhet, med vilken det avgivits. Jag konstaterar också att jag har fått svar på båda de frågor, som jag ställt, men samtidigt konstaterar jag att hans excellens undvikit att uttala någon annan mening i kyrkobokföringsfrågan än den som framgår av en hänvisning till vad som skett under samlingsregeringens tid.

Innan jag går närmare in på svaret skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på skillnaden i uttryckssätten i hans excellens' svar. Det heter först att det i utrikesdepartementets skrivelse till ecklesiastikdepartementet den 8 januari 1941 framhölls, att medborgare i de baltiska sovjetrepublikerna, vilka befunno sig i dessa republiker, genom lagstiftning den 7 september 1940 erhållit medborgarskap i Sovjetunionen, medan medborgare i nämnda republiker, som då befunno sig utom Sovjetunionens gränser, förlorat sitt sovjetmedborgarskap, därest de icke å konsulat eller beskickning beviljats registrering som sovjetmedborgare. Och sedan heter det — det skall väl vara konklusionen i tolkningsfrågan — att de balter som varit här ända sedan nämnda datum och inte erhållit ryskt pass därför bor-

de betraktas som statslösa. Där har man alltså inte tagit med det ganska viktiga undantaget om anmälningsplikten. Detta undantag skall nämligen ses mot bakgrunden av de allmänna grundsatserna i sovjetlagstiftningen beträffande flyktingpolitiken, sådana dessa framgå av ett beslut av högsta sovjet den 15 december 1921, vilket såvitt jag vet i varje fall vid denna tidpunkt — alltså år 1940 — icke var upphävt. Detta beslut lyder i översättning: att »sovjetmedborgare, som befinna sig i utlandet, automatiskt förlora sitt medborgarskap, om de icke inom viss tidpunkt anmäla sig hos vederbörande sovjetrepresentant». Detta alltså om principerna för sovjetlagstiftningen.

Tolkningsfrågan skulle nu enligt hans excellens i princip vara avgjord i konseljen den 4 april 1941, och detta avgörande skulle ha skett på föredragning av dåvarande ecklesiastikministern. Det anses så viktigt att framhålla ecklesiastikministerns roll, att hans namn utpekas särskilt, det enda namn som över huvud taget förekommer i detta interpellationssvar. I verkligheten har nog statsrådet Bagges roll varit mycket liten. Ty vad rör det sig om? Jo, ecklesiastikdepartementet hade för vidarebefordran till de myndigheter, som höra under detta departement, fått den i interpellationssvaret nämnda skrivelsen från utrikesdepartementet. Vidare förekom det ett yttrande av statistiska centralbyrån. Allt detta hade Kungl. Maj:t på ecklesiastikministerns föredragning låtit meddela vederbörande myndigheter för underrättelse; detta skedde efter ett erkännande av införlivningen av dessa tre länder med Sovjetunionen, som — såvitt jag förstått efter samtal med dåvarande statsrådsledamöter — tillkom helt och hållet eller så gott som helt och hållet på utrikesdepartementets begivande och som enligt andras mening dessutom var onödigt brådslande.

Om man analyserar innebörden av beslutet den 4 april 1941, blir resultatet

Svar på interpellation ang. registreringen av baltiska flyktingar i Sverige.

följande. De som kommit hit före den 7 september 1940 skulle betraktas såsom statslösa. De som kommit efter denna dag och som dessutom icke anmält sig för repatriering före den 1 november 1940 skulle också betraktas såsom statslösa. Återstoden däremot skulle betraktas såsom sovjetmedborgare. Men vilken var denna återstod vid den tidpunkten? Med visshet var denna rest då ytterst ringa. Vi veta ju att det var en mycket begränsad flyktingkontingent som Sverige fick mottaga österifrån efter händelserna sommaren 1940. Den stora flyktingströmmen anlände inte hit förrän hösten 1944. Den kom då på ett sätt och i en mängd, som man inte kunde i förväg beräkna. För övrigt avgick hr Bagge ungefär samtidigt ur regeringen.

Jag har velat beröra detta, då jag icke kan finna att det funnits några särskilda skäl att ur glömskan draga fram en minister för lägga ansvaret på honom. Han utförde huvudsakligen en expeditionell åtgärd. Ansvaret bör, menar jag, läggas på det departement, som reellt haft att handlägga denna fråga.

Återstår då frågan, om detta tolkningsspörsmål verkligen i princip var avgjort år 1941, trots de ytterst skiljaktiga förhållanden som sedermera inträtt genom den stora flyktingströmmen år 1944. Såvitt jag kunnat förstå — det är dock inte möjligt för en enskild person att göra en tillräcklig utredning på den punkten — har praxis vid kyrkobokföringen hos de olika pastorsämbetena varit mycket skiftande. Om icke så varit fallet, skulle det inte ha varit tänkbart att så många tusen personer behövt ändra kyrkobokföringssätt genom de åtgärder som statistiska centralbyrån vidtog år 1947. Vidare har ju utlänningskommissionen aldrig registrerat dessa på passen såsom sovjetmedborgare utan hela tiden, ända från 1940 till nu, antecknat dem såsom f. d. ester, letter, litauer eller statslösa. För det tredje — och det är inte det minst in-

tressanta — har det gjorts ett uttalande i riksdagen i denna fråga av hans excellens' företrädare. Det är ett mycket kort uttalande av dåvarande utrikesminister Günther, som måhända gjordes endast i förbifarten utan att han var beredd. Det var i den debatt i baltfrågan, som ägde rum den 13 december 1944 och som närmast hade till utgångspunkt opinionen mot de besök som ombud för sovjetlegationen önskat göra i flyktinglägren. Excellensen Günther yttrade där: »Som jag nyss nämnade ha vi i avseende på baltiska personers nationalitet ... betraktat dem såsom antingen sovjetryska medborgare, nämligen de som bo kvar och de som ha anmält sig vilja vara detta, eller också som statslösa. Det finns inte för Sveriges del längre något estniskt, lettiskt eller litauiskt medborgarskap.» — Om man nu skall draga ut konklusionen av detta herr Günthers uttalande måste detta bli, att ur svensk synpunkt skulle till sovjetmedborgare räknas för det första dem som ännu funnos kvar i dessa länder, som införlivats med Sovjetunionen, och för det andra de flyktingar som befunno sig här men som anmält sig uttryckligen vilja bli repatrierade. De övriga skulle enligt excellensen Günthers uppfattning vara statslösa. Jag har endast velat fästa uppmärksamheten på detta uttalande, ty det uppfattades i kammaren av dem som voro intresserade av asylrätten — jag var själv med och deltog i debatten — såsom en mycket lugnande förklaring. Uttalandet går stick i stäv mot beslutet 1941.

Nu har hans excellens i sitt svar här inte direkt utpekut utrikesdepartementet såsom ansvarigt för dessa åtgärder utan nöjt sig med att hänvisa till att statistiska centralbyrån inte fått direkta order från utrikesdepartementet. Statistiska centralbyrån skulle ha handlat i enlighet med eller kanske efter bedömande av den promemoria, som lämnats från utrikesdepartementet till by-

Svar på interpellation ang. registreringen av baltiska flyktingar i Sverige.

rån. Men det måste vara ganska självklart, att en så väsentlig och så oerhört komplicerad fråga som denna om flyktingarnas medborgarskap inte kan självständigt avgöras av ett räkneverk. Jag skulle dock tro — jag återkommer till det ännu en gång — att tillämpningen ute i landet av de olika myndigheterna vid handläggningen av liknande frågor varit skiftande, helst som myndigheterna, särskilt domstolarna, enligt svensk lagstiftning ha sin egen prövningsrätt.

Jag skall till sist beträffande själva lämplighetsfrågan — en fråga som hans excellens undvikit att beröra — endast anföra att detta problem måste ha varit mycket aktuellt även för regeringen i olika sammanhang. Så var bland annat fallet vid den revision av 1904 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, som på regeringens förslag verkställdes vid fjolårets riksdag. Utan att närmare gå in på saken kan jag nämna att det måste uppstå komplikationer även när det gäller dödsfall. Hur skall man förfara med sovjetmedborgare vid arvskifte? I vilken utsträckning ha myndigheterna här i Sverige möjlighet för det första att få kännedom om sovjetlagstiftningen och för det andra att tillämpa denna? Likaså är det naturligtvis ett brännande problem, hur det förhåller sig med barnen i de fall då ett giftermål ingåtts mellan en svenska och en flykting från dessa länder. Såsom det påvisats i en motion, som väckts i år och som redan behandlats av konstitutionsutskottet och riksdagen, blir, i den mån det gäller statslösa, ett barn fött utom äktenskapet automatiskt svensk medborgare medan ett barn som är fött i äktenskapet får faderns medborgarskap. Riksdagen har i anledning av denna motion nyligen avlåtit en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan att få denna fråga omprövad. Det synes mig önskligt att vid handläggningen av denna fråga inom regeringen inte bara problemet om statslösa utan även be-

träffande flyktingar med annan beteckning tages upp till övervägande.

I övrigt vill jag endast framhålla — något som påpekats åtskilliga gånger förut i riksdagens kamrar — att Sverige i fråga om Baltikum intagit en annan standpunkt än åtskilliga andra länder, särskilt västmakterna. Det är intressant att se, att länder som Frankrike och Belgien vägrat erkänna sovjetrisk nationalitet i andra fall än då vederbörande varit sovjetmedborgare före den 1 september 1939. Enligt de uppgifter jag erhållit skulle denna ordning ha ernåtts efter förhandlingar med Sovjetunionen.

Jag vill också erinra om att IRO, den internationella organisationen för flyktingarna, uttalat sig för varje flyktings rätt att vägra återgå till sin gamla nationalitet. Detta ansluter sig för övrigt till den optionsrätt som det från regeringen tidigare talats om i sammanhang med baltfrågan. Det synes mig vara en egendomlig form av optionsrätt, om denna skulle tolkas så, att den som operat ändå skulle bibehålla medborgarskapet i det land vilket han önskat lämna.

Viktigast av allt är dock att asylrättspolitiken icke på något sätt har undergått någon rubbning genom kyrkobokföringen. För den otvetydiga deklaration i detta hänseende, som hans excellens nu avgivit och som han även lämnat i samband med utrikesdepartementets kommuniké för någon vecka sedan med anledning av tidningsdiskussionen, ber jag att få framföra ett tack. Jag har en bestämd känsla av att detta kommer att verka lugnande på dessa människor, som ofta med oro motta alarmerande meddelanden i tidningspressen. Och detta att Sverige inte på något sätt ämnar rubba sin asylrätt är inte något för oss att tala tyst om, utan det bör tvärtom sägas ut högt i dessa humanitetsidéns vargatider.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman!

Svar på interpellation ang. registrering av baltiska flyktingar i Sverige.

Herr Håstad både inledde och avslutade sitt anförande med ett tack för det svar han fått. Men jag kan ändå inte undgå det intrycket att han inte var så belåten. Först och främst kritiserade han mig för att jag undvikit att beröra vissa saker. Jag hade sålunda undvikit att uttala min personliga ställning till denna lagtolkning. Men, herr Håstad, jag har hållit mig till de frågor som herr Håstad ställt i sin interpellation. Där har inte ställts någon fråga om min personliga mening. Jag har strikt hållit mig till interpellationen, och det tycker jag herr Håstad bör hålla mig räkning för. Det är ju i alla fall det man bör göra.

Vidare var herr Håstad en smula missnöjd med att jag dragit fram det beslut, som fattades på föredragning av statsrådet Bagge, och frågade varför man skall lägga ansvaret på honom. Jag lägger inte något ansvar på någon, men eftersom herr Håstad frågat på vad sätt denna registrering tillkommit, har jag trott att jag gjorde herr Håstad till viljes genom att låta undersöka ärendets gång under årens lopp. Det visade sig vid denna undersökning att ärendet hade en förhistoria. Det var inte bara det — som alla visste förut — att svenska regeringen redan hösten 1940 erkände inkorporeringen av de baltiska länderna, utan det gällde även de juridiska slutsatser som därav drogos av både svenska regeringen och de olika myndigheterna. Herr Håstad är angelägen att framhålla, att det inte var statsrådet Bagge som var ansvarig, utan att det var mer en expeditionell åtgärd som han vidtog, och att det egentligen var utrikesdepartementet som hade ansvaret. Det må vara därmed hur som helst — jag vet inte hur noga statsrådet Bagge tänkte igenom denna fråga — men det är ett faktum att beslutet fattades 1941, alltså långt före den nuvarande regeringens tid, på det sätt som jag beskrivit. Om det är någon som är ansvarig, så är det väl snarare den

regering som då satt än den nuvarande eller jag personligen, som över huvud taget inte haft med saken att göra.

Sedan vill herr Håstad såsom ett moment i försvaret för beslutet i konseljen den 4 april 1941 anför, att det då var så få balter som kommit hit efter inkorporeringen. Han menar att ärendet skulle ha tett sig helt annorlunda om det varit flera. Men jag tror inte att utrikesdepartementets rättsavdelning eller de andra jurister som hade att pröva denna sak kunde låta sina slutsatser bestämmas av huruvida det var många eller få som kommit in i landet. Man kan inte låta en lagtolkning vara beroende av hur många balter som komma att drabbas av de ifrågavarande reglerna.

Sedan säger herr Håstad, att andra instanser ha tolkat dessa regler på ett annat sätt. Ja, det är mycket möjligt. Varje myndighet, varje domstol, som får en fråga av detta slag till behandling, har att tolka den på eget ansvar. Men jag kan inte ställas till ansvar för vare sig den ena eller den andra tolkningen, eftersom det inte är jag som haft att bestämma vad som skett i denna angelägenhet. Herr Håstad kanske vill invända att han inte heller lagt ansvaret på mig. Det vill jag gärna medge. Men bakgrunden till hans interpellation är en ganska omfattande pressdebatt, i vilken man dels lagt ansvaret på mig för vad som skett under samlingsregeringens tid och dels försökt att pejla vilka motiv jag har haft för denna lagtolkning. Man anser att jag antingen är en ovanligt benhård formalist eller av ovanligt brutal och inhuman läggning, eller slutligen anklagas jag för att ha handlat av undfallenhet mot Sovjetryssland. Det är de melodier som spelats upp i pressen under åtskilliga veckors tid. Därför tyckte jag att det kunde vara tacknämligt att frågans förhistoria blev belyst. Jag är för min del odelat tacksam mot

Svar på interpellation ang. registrering av baltiska flyktingar i Sverige.

herr Håstad för att han framställt sin interpellation och därigenom givit anledning till denna utredning.

Herr Håstad nämnde att statistiska centralbyrån givetvis följt de riktlinjer, som voro angivna i utrikesdepartementets promemoria av januari 1945. Jag vill med anledning därav säga, att jag fäste uppmärksamheten på denna promemoria, därför att även den kom till långt före min tid som utrikesminister, nämligen under samlingsregeringens tid. Vare sig statistiska centralbyrån tolkade saken på detta sätt efter egen självständig prövning eller utan vidare följde utrikesdepartementet, så kan det i varje fall inte vara mina direktiv som vid denna tid lågo till grund för denna lagtolkning.

Herr Håstad nämnde också, att det med nuvarande tolkning skulle kunna komma till en hel del komplikationer i andra rättsliga sammanhang, t. ex. när det gäller arvsrätten eller möjligheten att få skilsmässa. Det förhåller sig otvivelaktigt så. Men ett lands lagstiftning kan ju inte vara alldeles avpassad efter de förhållanden, under vilka de utlännningar leva som av olika grunder komma dit och slå sig ned där, det må vara politiska flyktingar eller andra utlännningar. Många av de svårigheter, som nu möta balterna när det gäller privaträttsliga förhållanden, skulle ha varit för handen, även om de baltiska länderna aldrig hade inkorporerats med Sovjetunionen eller Sverige aldrig erkänt denna inkorporering. Dessa svårigheter bottna i sådana förhållanden som att en tidigare make har försvunnit och inte kommit till rätta, att man inte kan få till stånd rättegång om skilsmässa här i landet o. s. v. Det är klart att man får taga upp sådana frågor och söka bringa dem till en lösning. Regeringen har ju visat sig villig att söka ordna en angelägenhet, som föreföll särskilt viktig, nämligen att bereda möjligheter att ingå äktenskap. I det fallet lade rege-

ringen ju fram förslag till en särskild lagstiftning vid förra årets riksdag. Och skulle andra fall yppa sig som äro av den omfattning och den betydelse, att de påkalla lagstiftning, få frågorna givetvis övervägas inom justitiedepartementet.

Jag vill slutligen ännu en gång understryka vad jag sade i interpellationssvaret, att denna registrering inte har något som helst inflytande på balternas asylrätt. Jag vågar lugnt säga, att de åtnjuta en asylrätt, som är mera fullständig än i flertalet andra länder, där flyktingar finnas. Jag tror att balterna på det hela taget trivas mycket bra i det här landet och anse sig ha blivit mycket väl behandlade. De ha kommit in i arbetslivet i vårt land och hållas inte i några läger o. s. v. Jag tror att de i stort sett äro mycket nöjda. Men då och då komma en del tidningsartiklar, som oroar dem. Plötsligt kunna tidningarna meddela under stora rubriker, att nu har det hänt någonting. Det kan t. ex. heta: 15 000 balter göras till sovjetryska medborgare. Detta är givetvis ägnat att verka oroande på balterna. Om dylika ting behandlades med litet mera sakligt lugn, skulle balterna nog inte behöva känna sig oroade tid efter annan.

Herr MOSESSON: Herr talman! Jag skall tillåta mig att beröra en angelägenhet, som står i mycket nära samband med det ämne som här diskuteras.

Jag var under några år medlem av den parlamentariska undersökningskommissionen rörande flyktingsärenden, och det är möjligen på grund av denna omständighet som jag genom telefonsamtal och brev ständigt och jämt ställes inför frågan: Kunna de lojala baltiska flyktingar, som finnas här i landet, verkligen vara trygga för att de i framtiden bli behandlade här som flyktingar och få åtnjuta asylrätt? En enskild riksdagsman varken kan

Svar på interpellation ang. registreringen av baltiska flyktingar i Sverige.

eller är behörig att svara på en sådan fråga. Han kan t. ex. inte besvara frågan i en tidningsdebatt.

Man förundrar sig, Ers Excellens, mycket däröver, att dessa olyckliga människor oroas. De ha förlorat sitt fosterland och kommit hit som flyktingar. De veta vad som har övergått dem som stodo dem nära i livet. Det kan hända, att de på grund av de erfarenheter de haft befinna sig i ett nervtillstånd, som bidrager till denna skälvande oro. Jag vet många sådana flyktingar, som gå och undra över var de skola kunna få de medel som behövas för att de skola kunna ge sig i väg till något land, där de kunna anse sig vara trygga.

Jag ber att på samma gång som jag uttrycker min tacksamhet för den kommuniké, som utgått ifrån utrikesdepartementet rörande dessa flyktingar, få vädja till utrikesdepartementet att på förekommen anledning eller på sätt som departementet finner lämpligt ge dessa tusentals människor, som ständigt och jämt jagas av oro, en försäkran om att de kunna känna sig trygga, om de uppföra sig lojalt och skötsamt här i vårt land. Jag hoppas också, att vad utrikesministern har sagt i denna debatt skall vidarebefordras genom tidningarna och verka lugnande på dessa människor, som ofta inte ens på nätterna kunna sova lugnt på grund av den oro, som ständigt trycker dem.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka, att jag inte framställt denna interpellation för att utpeka någon viss myndighet eller någon viss politiker som skyldig utan endast för att få ett klarläggande i riksdagen av denna fråga. Jag måste dock finna det förvånande att hans excellens utrikesministern ställde sig undrande till mitt konstaterande, att hans excellens skulle ha undvikit att uttala sig om lämpligheten av bestämmelserna.

Ty en regering behöver väl inte taga allting i arv ifrån en tidigare regering, helst som förhållandena sedan dess i avsevärd grad ändrats eller rubbats. Man har rätt att förutsätta såsom självfallet, att den nya regeringen omprövar frågan om ändamålsenligheten och lämpligheten av dessa bestämmelser med utgångspunkt ifrån det nya läget.

Hans excellens vill göra gällande, att avgörandet av tolkningsfrågan den 4 april 1941 skulle ha varit likartat vare sig det var många eller få som komme att drabbas av beslutet. Men såsom jag uppvisade — jag tror med full tydlighet — i mitt första anförande, innebar den lösning som träffades 1941, att praktiskt taget alla då blevo statslösa, medan den åtgärd, som nu beslutats, i motsats därtill innebär att ingen däremot blir statslös men att alla bli sovjetmedborgare. Detta är en ofantlig skillnad. Skall man tala om ansvar i detta fall, kan man inte bortse ifrån detta fundamentala faktum. Beslutet av den 4 april 1941 kunde väl näppeligen avse annat än den situation som då förelåg. Jag vill ännu en gång understryka att det är anmärkningsvärt, att utrikesminister Günther, sedan den stora flyktingströmmen kommit, gjorde ett annat uttalande än vad som stod i överensstämmelse med beslutet 1941.

Vad själva ändamålsenlighetsfrågan beträffar förstår jag helt och fullt, att det är ett ytterst komplicerat problem som man där möter och att juridiska svårigheter kunna uppstå vilken lösning man än stannar för. Men nog förefaller det ändock mig, som om det vore värt en undersökning, om inte de praktiska svårigheterna kunde göras mindre, därest man förföre på samma sätt som beträffande många andra flyktingar, nämligen att de betraktades som statslösa och alltså inte som något visst lands medborgare — i detta fall som sovjetmedborgare. Jag hänvisade i detta sammanhang till arvsrättsfrågorna. Såvitt jag är riktigt underrättad ha dom-

Svar på interpellation ang. registreringen av baltiska flyktingar i Sverige.

stolarna i allmänhet inte ansett sig kunna döma annat än efter domicil-principen, d. v. s. på ett annat sätt än som principiellt skulle framgå av beslutet 1941. Dessutom är det ytterst ömtåliga problem, som uppstått i sammanhang med flyktingsäktenskap. Det är litet svårt för den allmänna opinionen att acceptera att ett barn, fött i ett äktenskap mellan låt oss säga en est och en svenska, skall bli sovjettryss.

Nu sade hans excellens utrikesministern — och däri vill jag fullt instämma med honom — att det gäller för de flyktingar som vi ha här i landet — de må vara balter eller andra — att inte oro sig över varje tidningsmeddelande. Man kan väl ändå säga att riksdagen har gjort mycket litet för att skapa oro. Det är ju ytterligt sällan — om jag tänker på flyktingsproblemet och oerhörda dimensioner — som flyktingsfrågor tagits upp i denna kammar. Jag har dock en känsla av att mycket av den oro, som lätt flammar upp, åtminstone i vissa kretsar, skulle ha kunnat dämpas, om utrikesdepartementet tidigare hade gjort ett auktoritativt uttalande i denna fråga.

Jag erkänner gärna att problemet är utomordentligt ömtåligt ur internationell synpunkt. Men trots detta skulle jag tro att uttalanden av den art, som hans excellens utrikesministern gjort i dag, äro ägnade att skapa det lugn hos dessa människor, som vi nog alla önska att även de skola känna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Vad beträffar herr Mosessons yttrande vill jag understryka, att det många gånger har framhållits att balterna åtnjuta asylrätt och att de ingenting ha att frukta, om de själva inte vilja återvända till sina gamla länder. Den ståndpunkten ha ju statsmakterna intagit hela tiden, varför det inte finns något reellt skäl för dem att hysa farhågor.

Herr Håstad envisades i sitt sista inlägg att göra denna angelägenhet till en lämplighetsfråga. Men är det så, att Sverige har givit ett erkännande av en inkorporering, så medför detta vissa konsekvenser. Och de jurister, som haft med denna fråga att göra, ha på sin tid dragit vissa konklusioner av detta faktum. Nu menar alltså herr Håstad alltså, att då det kom flera balter och situationen tedde sig litet besvärlig, så skulle man ha dragit helt andra juridiska slutsatser. Jag förstår att det för herr Håstad, som inte är jurist, är mycket enkelt att säga, att erkännandet ena gången skall ha en verkan och en annan gång en annan. Men så kan man inte gå till väga, och man kan inte heller genom en lagstiftning utan vidare förklara, att ett annat lands medborgare — ty det äro ju dessa balter enligt här gällande uppfattning — skola förlora sin medborgarrätt och bli statslösa. En svensk lagstiftning, som t. ex. skulle säga, att en viss grupp franska medborgare skulle förlora sin franska medborgarrätt och bli statslösa, är icke ur internationell rättssynpunkt försvarbar.

Man får gå andra vägar, om särskilda svårigheter uppstå. En naturlig utväg och den som vanligen praktiseras är ju, att dessa flyktingar så småningom bli svenska medborgare sedan de vistats här i landet en tid. Denna tid har enligt av justitiedepartementet tidigare tillämpad praxis varit tio år och har senare sänkts till nio år. Att tiden inte sänkts mera beror uteslutande på att departementet inte har arbetskraft för att avarbeta de många ansökningar om svenskt medborgarskap, som föreligga. För en särskild grupp, nämligen estlandssvenskarna, har tiden från början satts lägre. Jag tror att justitiedepartementets praxis har varit att i detta fall bevilja svenskt medborgarskap efter fem år, vilket är den lagliga minimitiden. Det är ju naturligt att dessa flyktingar så småningom bli svenska medborgare, om några hinder individuellt sett inte före-

Svar på interpellation ang. förekomsten av organiserade kommunister inom polis-kårerna, m. m.

ligga för deras upptagande som sådana. Sedan kan man gå andra vägar i särskilda fall i likhet med vad vi gjorde när det gällde spörsmålet om äktenskapshinder. I överensstämmelse därmed får man överväga hur man skall gå fram, om det uppstår något mera omfattande problem på något annat område.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Det förefaller mig alls inte självklart, att i och med Sveriges erkännande av de baltiska staternas införlivning med Sovjetunionen rättsreglerna skola tillämpas och kyrkobokföringen ske just på det sätt som här är fråga om. Praxis och alla de olika uttalanden som förekommit i denna angelägenhet visa ju, att olika meningar varit rådande.

Jag vill ännu en gång understryka, att vad vi här göra strider emot grundsatserna i sovjetlagstiftningen. Enligt denna lagstiftning förlorar den som har lämnat landet sitt medborgarskap, för så vitt han inte inom viss tid anmäler sig. Vidare är ju det svenska ställningstagandet i denna fråga såsom jag nämnde olika mot vad som förekommit i åtskilliga andra länder. Och slutligen har jag visat, att regeringen själv i ett visst fall nödgats gå till en särskild lagstiftning för dessa flyktingars del, som avviker från nationalitetsprinciper och baserar sig på domicilprincipen. Kan man lagstifta på det ena området, bör man kunna göra det även på det andra.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! Herr Håstad ville bevisa att tillämpningen var stridande även mot sovjetrisk lag. Om herr Håstad är lika stor expert på Sovjetrysslands lagstiftning som på vår svenska rätt fruktar jag, att det kan finnas något fel i hans tolkning av den ryska rätten. Han anförde också att andra länder göra på annat sätt. Jag är dock rädd för att herr Håstad inte

tillräckligt satt sig in i det resonemang som förekommer i dessa länder och deras olika ställning till erkännandet av de baltiska ländernas inkorporering. Eftersom herr Håstad ideligen gör sig skyldig till samma misstag och gör detta till en lämplighetsfråga, vill jag säga, att sedan en viss tolkning, som i och för sig förefaller vara logiskt riktigt, har accepterats och tillämpats under många år, går det inte att plötsligt komma och säga: Nu kan väl den här regeringen ändra praxis och ge en helt annan juridisk tolkning av erkännandet. Det resonemanget duger inte. Däremot kan man komma fram på de vägar som jag pekat på.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. förekomsten av organiserade kommunister inom polis-kårerna, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Larsson i Stockholm till mig riktat följande två frågor:

1) I vad omfattning förekomma kommunistiskt organiserade befattningshavare inom landets poliskårer?

2) Anser statsrådet åtgärder böra vidtagas för att kommunister icke längre kunna vinna anställning vid polisväsendet och att redan anställda kommunistiskt organiserade befattningshavare överföras å avgångsstat?

Till svar på den första frågan vill jag inledningsvis erinra om vad 1942 års poliskommission, den s. k. Hasselrotska utredningen, i detta hänseende uttalade i sitt betänkande. Kommissionen tillsattes för att verkställa utredning rörande förekomsten inom polisväsendet av polismän, som vore knutna till, under-

Svar på interpellation ang. förekomsten av organiserade kommunister inom polis-kårerna, m. m.

stodde eller kunde antagas vara beredda att understödja politiska ytterlighetsriktningar och därför icke kunna väntas under alla förhållanden fullt tillförlitligt fullgöra sin tjänsteplikt. Utredningen avsåg således ytterlighetspartier över huvud taget. Beträffande frågan om polisens förhållande till de kommunistiska organisationerna kom utredningen till det resultatet att, såvitt man kunnat utröna, ingen då i tjänst varande polisman var kommunistiskt organiserad. Beträffande ett fåtal polismän — i hela landet sammanlagt ett tiotal — hade från något eller några håll för utredningen uppgivits, att de skulle hysa eller tidigare hyst sympatier för kommunismen. Dessa uppgifter vore dock mestadels mycket svävande. Utredningen hade fått den uppfattningen, att polismännen i allmänhet vore föga mottagliga för den kommunistiska agitationen.

Utredningens omdöme grundade sig på ett ganska omfattande undersökningsmaterial. Givetvis är det svårt att utan motsvarande utredning göra något uttalande om dessa nu fem år gamla uppgifter hålla streck även i dagens läge. Med den kännedom jag har om hithörande förhållanden, anser jag mig dock kunna påstå, att den allmänna uppfattningen rörande polismännens inställning till den kommunistiska rörelsen, åt vilken utredningen givit uttryck, äger giltighet även i dagens läge. Antalet kommunister bland polismännen utgör en försvinnande liten del av poliskårernas samlade numerär och uppgår säkerligen i hela landet endast till ett eller annat tiotal.

Vad den *andra* frågan angår vill jag till en början erinra om att spörsmålet om införande av ökade möjligheter att hålla polisväsendet fritt från inflytande av politiska ytterlighetsriktningar vid flera tillfällen under senare år varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet.

Kommittén för utredning angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet föreslog i ett år 1935 avlämnat betänkande en lag enligt vilken Kungl. Maj:t skulle äga utfärda förbud för bl. a. befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet att delta i sammanslutning, vars verksamhet vore sådan eller vilken ålade sina medlemmar sådana förpliktelser, att fara för behörigt fullgörande av vederbörandes tjänsteplikt kunde uppkomma. Genom proposition till 1936 års riksdag framlades vissa andra av kommitténs förslag. Däremot ansåg sig föredragande departementschefen icke kunna förorda den ifrågasatta förbudslagstiftningen. Departementschefen framhöll bl. a. att man genom ett förbud för de anställda att ansluta sig till en sammanslutning endast torde kunna hindra deras yttre anslutning till denna. Däremot kunde det med fog betvivlas att ett sådant förbud skulle avhålla dem från att i hemlighet gynna sammanslutningarnas verksamhet.

Frågan om en förbudslagstiftning av detta slag upptogs sedermera av den Hasselrotska utredningen, som ansåg övervägande skäl tala för ett förbud för polismän att tillhöra eller främja politiska ytterlighetsriktningar. Utredningen föreslog därför utfärdande av en lag om förbud för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet att tillhöra vissa sammanslutningar eller att främja deras verksamhet. Såsom en ytterligare skyddsåtgärd föreslog utredningen inrättande av en särskild avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet.

I remissyttrandena över den Hasselrotska utredningens förslag framkommo mycket delade meningar om behovet och effekten av den av utredningen förordade förbudslagstiftningen. Efter övervägande av frågan fann sig den dåvarande samlingsregeringen icke böra för riksdagen framlägga något förslag i detta hänseende. Man ville — såsom framgår av ett av framlidne statsminis-

Svar på interpellation ang. förekomsten av organiserade kommunister inom polis-kårerna, m. m.

tern Hansson den 29 juni 1943 i andra kammaren lämnat svar på en fråga av herr Håstad — tills vidare söka komma till rätta med opålitliga element inom poliskåren genom sträng uppsikt vid rekryteringen, placering och befordran.

Jag delar den mening åt vilken statsminister Hansson vid detta tillfälle gav uttryck.

Med den ställning ordningsmakten intager i samhället är det ett intresse av första ordningen att befattningshavarna vid polisväsendet under alla förhållanden lojalt fullgöra sina tjänsteåligganden. Polismännen utgöra en yrkesgrupp, på vilken det allmänna måste ställa särskilda krav i fråga om dess pålitlighet och lämplighet för sin uppgift. Medborgarna måste kunna hysa ett obetingat förtroende för samhällets ordningsmakt. Förutsättning härför är bl. a. att polismännen i allmänhet omfatta samma demokratiska rättsprinciper och grundsatser för samhällslivet som folkets stora flertal.

Det var bl. a. från dessa utgångspunkter som på min föredragning i proposition till 1946 års höstriksdag framlades ett förslag angående inrättande av avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet. Genom detta förslag, som godkändes av riksdagen, skapades möjligheter att från utövning av tjänsten avkoppla en polisiär befattningshavare, som ur lojalitetssynpunkt är sådan, att hans pålitlighet i tjänsteutövningen med fog kan sättas i fråga. Det betonades emellertid vid lagens tillkomst, att ett sådant överförande endast skall förekomma, när ett verkligt behov därav föreligger och såsom en sista åtgärd då önskat resultat icke kan nås genom att befattningshavaren flyttas till annan lämplig befattning eller i vanlig ordning skiljes från tjänsten.

Jag anser, att denna uppfattning fortfarande bör äga giltighet. Jag vill emellertid framhålla, att, därest förutsättningarna för tillämpning av de av stats-

makterna år 1946 fastställda reglerna om skiljande av befattningshavare vid polisväsendet från utövning av tjänsten äro för handen, jag också är beredd att förorda att reglerna vinna tillämpning.

Det är uppenbart, att en person, som icke uppfyller de fordringar, som enligt min mening böra uppställas på en polisman, ej heller bör vinna inträde i ordningsmakten. I gällande normalinstruktion för polispersonalen, som ligger till grund för de nuvarande lokala polisordningarna, uppställas också såsom villkor för förordnande som polisman att vederbörande är känd för pålitlighet. Därmed menas naturligen också hans lojalitet mot vårt demokratiska samhällsskick. Jag vill också i detta sammanhang erinra om att 1939 års polisutredning i sitt den 14 november 1944 avlämnade betänkande med förslag till polisväsendets förstatligande uppmärksammade detta spörsmål. Polisutredningen framhöll nämligen beträffande polisens rekrytering bl. a., att det, med hänsyn till vikten av att polisorganisationen rekryterades med personer mot vilka ur lojalitetssynpunkt anmärkningar icke kunde framställas, vore angeläget att undersökning verkställdes om sökandens allmänna inställning i medborgerligt hänseende. Under innevarande år ha vissa överväganden ägt rum inom inrikesdepartementet rörande polisens ställning och uppgifter. Dessa överväganden ha bl. a. resulterat i att överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser genom ämbetsskrivelse av mig anmodats att ägna den av polisutredningen berörda sidan av rekryteringsverksamheten vid de lokala poliskårerna ökad uppmärksamhet. I skrivelsen framhålles, att »genom förfrågningar hos olika kommunala myndigheter och enskilda förtroendemän eller andra välunderrättade och omdömesgilla personer så vederhäftiga uppgifter som möjligt böra inhämtas rörande de sökandes pålitlighet i medborgerligt hänseende.

Svar på interpellation ang. förekomsten av organiserade kommunister inom polis-kårerna, m. m.

Endast sådan personer, som erhållit goda vitsord om sin allmänna lämplighet och befunnits ha en sådan inställning till vår demokratiska samhällsordning, att de kunna förväntas under alla förhållanden komma att tillförlitligt fullgöra sin tjänsteplikt, böra vid nyanställning godtagas som polismän. Denna prövning måste ske med största omsorg.» Jag vill tillägga, att en sådan kontroll redan nu förekommer i viss utsträckning. Rätt tillämpad bör denna åtgärd kunna erbjuda en icke ringa garanti mot att polisen rekryteras på ett ur här berörda synpunkter otillfredsställande sätt.

Med det anförda anser jag mig, herr talman, ha besvarat interpellantens frågor.

Härefter anförde:

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag tackar statsrådet för hans svar, detta desto hellre som de synpunkter statsrådet anlagt väsentligen synas mig överensstämma med dem, som jag utvecklade i min interpellation.

I huvudsak har min interpellation ju redan blivit besvarad med det cirkulär till länsstyrelserna som statsrådet nyss utfärdat. I detta cirkulär har med hänvisning till nyligen inträffade händelser ute i Europa anbefallts skärpt uppmärksamhet vid rekryteringen av polisen, särskilt, som han nyss nämnde, med hänsyn till vederbörandes inställning till vår demokratiska samhällsordning. Att denna skärpta granskning måste gälla anhängare av sådana åsikter, som förneka de värden på vilka vår demokrati vilar, är ju uppenbart. Vid inrättandet av 1946 års avgångsstat för poliser avsågs, av motiven att döma, främst polismän med nazistisk anknytning; och det torde vara självfallet, att denna diskvalifikation alltså jämt bör gälla. Att det icke bör komma i fråga att exempelvis såsom kriminal-

konstapel återanställa en för olovlig underrättelseverksamhet i tysk tjänst och uppsätlig förbrytelse i tjänsten tidigare till avsättning dömd befattningshavare, synes mig uppenbart. Jag hade verkligen tidigare trott, att det var helt uteslutet, men av vederbörande polisbefäl i Stockholm lär en sådan återanställning i dagarna ha tillstyrkts, såvitt jag förstår helt i strid med de direktiv, som både nu och tidigare i detta hänseende givits.

Inrikesministerns cirkulär för några veckor sedan, dess tidssammanhang med och uttryckliga hänvisning till händelserna ute i Europa, gör det emellertid uppenbart, att det skärpta kravet på pålitlighet i inställningen till vår demokrati främst gäller kommunistiskt orienterade rekryter. Den förbehållslosa hyllning av de metoder som tillämpats vid februarirevolutionen i Tjeckoslovakien är i detta hänseende talande nog. Vi behöva icke några mera djupgående analyser av demokratiens begrepp enligt nordisk och västerländsk uppfattning, och vi behöva icke några utförliga studier av samtidshistorien för att vara på det klara med att den kommunistiska ledningen av denna omstörtning i mångahanda måtto kränkt den medborgerliga friheten och den allmänna rättssäkerheten, för att icke tala om folkrepresentationens och folkrepresentanternas rätt och plikt att fullgöra sina uppdrag. På detta sätt förvandlades Tjeckoslovakien på 48 timmar från västerländsk demokrati till en enkelriktad folkdemokrati i rysk mening. De som försvara och hylla sådana medel i den politiska kampen äro självfallet opålitliga i förhållande till den demokratiska samhällsordningen. Man kan om dem icke säga, att de omfatta samma demokratiska rättsprinciper och grundsatser i fråga om samhällslivet som folkets stora flertal. Med all respekt för den demokratiska samhällsordningens inre styrka och upp-

Svar på interpellation ang. förekomsten av organiserade kommunister inom polis-kårerna, m. m.

fostrande verkan bjuder självbevarelse-driften, att man ej placerar kommunister som vaktposter i samhällets säkerhetstjänst, i militär eller polis. Med allt erkännande av dessa människors subjektivt sett goda vilja kräver det sunda förnuftet, att man måste räkna med att för dem kunna i kritiska situationer uppkomma kollisioner mellan tjänsteplikten och lojaliteten mot partiet, som gör att de icke kunna anses vara tillförlitliga med hänsyn till landets säkerhet och den inre ordningen. Jag behöver icke erinra om de skärpta internationella sammanhang, i vilka också kommunistpartierna här i Norden äro inordnade.

Jag torde icke vidare behöva gå in på frågan om kommunismens oförenlighet med vad vi i övriga partier mena med demokrati, då denna sak — förutom i går kväll utanför riksdagen — för några dagar sedan var föremål för en klargörande debatt i denna kammar. Vad statsrådet i sitt svar anfört synes mig utgöra en tillfredsställande avrundning av denna debatt.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag skulle vilja göra ett par anmärkningar till denna interpellation.

Herr Larsson i Stockholm har minne av vad som hände i Stockholms stadsfullmäktige i går, då hans interpellation i ett liknande ärende besvarades. Där talades bl. a. om det fall, som han nu nämnt, om en polisman som dömts för olovlig underrättelseverksamhet i tysk tjänst, vilken nu sökt benådning och ansökt om att återfå sitt arbete och fått denna sin ansökan tillstyrkt av bland andra kriminalpolisintendenten och polismästaren i Stockholm. Det bevisar, att det kan vara skäl att påminna vederbörande myndigheter om det beslut som riksdagen fattade så sent som 1946. Jag är ganska övertygad om att det inte är sådana exempel på nazis-

tisk rekrytering och förståelse från höga polisämbetsmän för att ha sådana människor i tjänst som polismän som förespeglat herr Larsson eller motive-rat hans framställning. Det framgick ju klart av hans anförande liksom av hans interpellation. Den är ju föranledd av hans inställning mot kommunisterna, som på grund av att de ha den uppfattningen, att Sovjetunionen är ett socialistiskt land, förmenas i vissa situationer kunna komma i konflikt med sitt samvete under sin tjänsteutövning.

Jag har redan sagt, att vi mena, att vi skola försvara Sveriges självständighet, oberoende av från vilket håll ett angrepp må komma. Nu bedrives emellertid i stora tidningar i vårt land en propaganda, som öppet syftar till att utbreda inställningen om ett villkorligt fosterlandsförsvar. Jag kan ta ett citat för att illustrera denna propaganda: »Vill verkligen någon — utanför kommunismen och halvkommunismen naturligtvis — bestrida att vår politik under inga förhållanden får föra oss till ett krig på Rysslands sida mot västmakterna? Vill någon hävda att den svenska försvarsmakten i någon situation bör kunna användas som ett hjälpmedel för Ryssland — som ett medel att krossa Västerlandets och därmed vår egen frihet? — — Endast den självuppgivelse som skulle bestå i godtagande av tanken på ett krig vid Rysslands sida skulle kunna rädda oss ur dilemmat.» Jag har tagit detta citat därför att det återfinnes i den tidning i vars styrelse herr Larsson är vice ordförande. Det är en öppen propaganda för ett villkorligt fosterlandsförsvar, där man öppet använder sin propagandaapparat för att hos folket skapa den föreställningen, att det endast är under vissa betingelser som vi skola vara lojala mot landets ledning och dess politik.

I det resonemang som försvarskommittén utvecklat om den svenska för-

Svar på interpellation ang. förekomsten av organiserade kommunister inom polis-kårerna, m. m.

svarspolitiken säges, att, under förut-sättning att Förenta Nationerna går sön-der och det blir en sammandrabbning mellan som man säger väst och öst — man menar mellan Förenta staterna och Sovjetunionen — så skall Sverige efter-sträva att hålla sig utanför, men om Sverige skulle bli angripet, skola vi sätta in alla våra militära resurser mot den makt som angriper oss, och vi skola i så fall inte draga oss för att söka hjälp hos motståndaren till den makten. Såvitt jag förstår delar också regeringen detta resonemang. Men vad är det för propaganda som man nu be-driver? Det är en helt annan propa-ganda, som innebär att om vårt land blir angripet av Förenta staterna, så skola inte de militära resurser Sverige förfogar över komma till användning för landets försvar. Det passar ganska bra, att när en sådan propaganda be-drives på detta målmedvetna sätt i stora tidningar — det var Dagens Ny-heter jag tog citatet ur — ropa »Tag fast tjuven» för att camouflera denna underliga uppfostringsverksamhet med diverse angrepp mot det kommunistiska partiet.

Jag har inte mycket att säga om själva det svar som här givits. Jag är helt enig med inrikesministern, när han be-tonar, att de som skola vara anställda i polisen skola vara lojala mot demo-kratien och att man bör söka skapa de garantier som äro möjliga att vinna för att åstadkomma en sådan lojalitet. Den propaganda som jag här har exemplifierat bevisar emellertid, att det verkligen finns anledning till en mycket skärpt uppmärksamhet mot vissa kategorier medborgare, som under tal om att de vilja värna demokratin, nu undergräva känslan för nödvändig-heten av att i vilket krigsfall som än må inträffa stå lojala mot landet och dess ledning. Jag har för min del så mycken respekt för inrikesminister Mossbergs balans, att jag tror, att den

möjlighet han har att påverka dessa frågors handläggning skall utnyttjas inte på ett sätt som leder till åsikts-tvång utan på ett sätt som verkligen betyder, att man sörjer för att i poli-sens tjänst skola vara människor, som äro lojala mot landet och mot de de-mokratiska fri- och rättigheter vi ha i detta land.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Jag vill endast säga, att herr Hagbergs upp-fattning är riktig. Den ämbetsskrivelse, som jag har utfärdat, har ingenting att skaffa med åsiktsfriheten i detta land. Skrivelsen har möjligen så till vida nå-goting med åsiktsfriheten att skaffa som dess syfte är att säkerställa att vi skola ha polismän, som verkligen vill vara med att försvara åsiktsfriheten här i landet. Min ämbetsskrivelse syftar en-dast till att vi vid rekryteringen av po-lismän skola få fram personer, som äro så lämpliga som möjligt för denna sin uppgift. Med lämplighet menar jag då icke bara fysisk kondition och allmän skötsamhet. Jag menar, att i polisens uppgift måste ingå att, om så visar sig nödvändigt, med de yttersta medel för-svara den fria demokrati, som vi ha här i Sverige. Det är lojaliteten gent-emot denna uppgift för poliskåren, som det varit min avsikt att understryka. Jag menar alltså, att de personer, som skola anställas i våra poliskårer, skola ha en sådan uppfattning, att de anse, att *demokratien är ett värde i sig*. De skola ha en så klar uppfattning om detta värde, att de äro beredda att offra vad som helst för att vid behov skydda och värna vårt fria folkstyre.

Herr **LARSSON** i Stockholm: Herr tal-man! Herr Hagberg i Luleå begagnade tillfället att, som ofta är fallet, då ett för honom känsligt ämne är föremål för debatt, tala om något annat. Herr Hagberg gav sig friskt in på utrikes-

Svar på interpellation ang. förekomsten av organiserade kommunister inom polis-kårerna, m. m.

politiken. Han frågade mig, hur jag ställde mina åsikter i förhållande till de åsikter, som uttalats i en tidning som står mig nära.

Jag erinrar mig ofta, då jag hör dylika debattmetoder, den folkdemokratiska regel, som en gång uttrycktes av den gamle leninistiske lärofadern Buckharin på så sätt att *ett* parti skall regera, de andra skola sitta i fängelse. Tillämpningen av denna regel ha vi nyligen fått bevittna i Tjeckoslovakien, varom herr Hagberg, vis av erfarenheterna från förra onsdagen, nu icke yttrade någonting. I Tjeckoslovakien ha vi kommunistiska aktionsutskott för olika företag och för den statliga förvaltningen. Dessa aktionsutskott äro tillsatta som lagliga organ enligt den därvarande inrikesministerns cirkulär. De ha till uppgift att utrensa tjänstemän, som befinnas otillförlitliga. Otillförlitliga äro de ämbetsmän, som där ha uttalat tankar, vilka strida mot den härskande regimens åsikter.

Hela denna uppfattning om tankefrihetens, åsiktsfrihetens och debattens betydelse är mig fullkomligt främmande. Jag anser tvärtom, att det är en mycket stor tillgång för den politiska kulturen i detta land, att vi ha olika åsikter även i viktiga ting och att det pågår en levande och vital debatt icke bara i de folkpartistiska tidningarna utan även i tidningar med annan politisk orientering. Det är icke nödvändigt att vi allesamman äro likriktade. Det är icke nödvändigt, att det t. ex. i Dagens Nyheter uttalas åsikter, som därmed äro bindande för det parti, inom vars allmänna ram den tidningen grupperar sig.

Jag kan i detta hänseende helt kort hänvisa herr Hagberg till den debatt i dessa ting, som vi hade här i kammaren i februari och där jag tillät mig göra vissa deklarationer. Jag ursäktar herr Hagberg, om han icke lyssnade till mig den gången. Min deklaration

innebar emellertid en allmän anslutning till den inställning, som då proklamerades av utrikesministern. Jag underströk för min del likväl angelägenheten av en militär samverkan i Norden, något som icke heller lär vara tillåtet enligt vad vi fått läsa i de ryska tidningarna.

Vad vi nu här debattera är icke utrikespolitik, utan det är den inre samhällsordningen och de uppgifter som poliskåren har i det hänseendet. Jag kan helt instämma även i vad inrikesministern sist sade, att en av polisens uppgifter är att försvara åsiktsfriheten, eftersom denna frihet är ett väsentligt moment i demokratien. Med en sådan uttolkning av inrikesministerns cirkulär tror jag, att min tolkning i fråga om den skärpta vaksamheten mot kommunistiskt orienterade polisrekryter, i den mån sådana nu finnas, behåller sin giltighet.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag vill bara säga några ord i anledning av herr Larssons många fraser om nyttan av att det finns en fri diskussion och att det råder åsiktsfrihet, vilket allt är till mycket stor fördel för demokratien.

Jag vill då bara fråga herr Larsson, hur det kan komma sig att man, så fort vi kommunister i vår press eller på annat sätt taga ställning till händelser utom eller inom landets gränser, är färdig att åsätta oss stämpeln av landsförrädare eller opålitliga element. Under hänvisning härtill ropar man liksom tidigare på undantagslagar.

Jag finner det icke alls imponerande vad herr Larsson här anfört om åsiktsfriheten. Han har ju med sin interpellation faktiskt syftat till att skapa ett slags undantagstillstånd för oss kommunister därför att vi våga hävda en egen mening i utrikespolitiska och andra sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad.

Svar på interpellation ang. bensintilldelningen för bilar hemmahörande på landsbygden.**§ 4.**

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 205, angående vissa anslag till alkoholistvården.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 6—8, statsutskottets utlåtanden nr 11 och 12 samt nr 50—61, bevillningsutskottets betänkanden nr 33 och 34, bankoutskottets utlåtanden nr 15—21 och 23—25, första lagutskottets utlåtanden nr 27—30, andra lagutskottets utlåtanden nr 18—20, jordbruksutskottets utlåtanden nr 10 och 11 samt nr 15—18, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande

nr 6 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 9—11.

§ 6.

Föredrogs den av herr andre vice talmannen *Carlström* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående stegringen av byggnadskostnaderna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.20 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 21 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr statsrådet *Ericsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 214, angående vissa anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.

Denna proposition bordlades.

§ 2.**Svar på interpellation ang. bensintilldelningen för bilar hemmahörande på landsbygden.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Sveningsson frågat mig om jag vore villig att inför den kommande bensinransoneringen förorda en höjd månatlig standardtilldelning

för bilar hemmahörande på den rena landsbygden. Till svar härå får jag anföra följande.

Den kvantitet bensin, varöver landet tills vidare kan förfoga, är begränsad till följd av det rådande valutaläget. Efter bensinransoneringens genomförande har man för den löpande förbrukningen blott att räkna med en total kvantitet, som svarar mot cirka 75 procent av den under år 1947 förbrukade bensinkvantiteten.

Den begränsade bensintillgången nödvändiggör, att alla förbrukare av bensin för trafikändamål måste vidkännas begränsning i sin hittillsvarande fria behovstäckning. I fråga om de privata personbilarna har bensinransoneringen utformats så, att de bilar, vilka äro oundgängligen nödvändiga eller i varje fall till väsentlig nytta för bilägarens utövande av tjänst, yrke eller näringsfång, komma att erhålla en på grundval

Svar på interpellation ang. bensintilldelningen för bilar hemmahörande på landsbygden.

av körbehovet beräknad behovsranson jämte, i mån av tillgång, tilläggsranson. Den begränsade bensintillgången medför emellertid, att behovs- och tilläggsransonerna i flertalet fall icke komma att lämna full behovstäckning. För de bortåt 100 000 privata personbilar, som icke tillhöra den nämnda kvalificerade gruppen, kan endast lämnas en standardranson om 40—60 liter per månad. Bensinlagren förslå här icke till någon tilläggsranson.

En differentiering av standardransonerna på sådant sätt, att de på landsbygden hemmahörande privata personbilarna, som icke nyttjas i kvalificerad nyttotrafik, skulle lämnas en större standardranson än de i städerna hemmahörande bilarna, kan endast genomföras därigenom, att standardransonerna för landsbygdsbilarna utdrygas på bekostnad av andra förbrukningsändamål. Att nedskära de kvantiteter, som erfordras för vår försvarsberedskap eller för jordbrukets och skogsbrukets behov, kan givetvis icke ifrågakomma. Att, utöver vad som redan nu måste ske, nedskära behovsransonerna till den kvalificerade nyttotrafiken med omnibusar, lastbilar, droskbilar och privata personbilar till förmån för mindre kvalificerad nyttotrafik med privata personbilar på landsbygden låter sig heller icke försvara. Vad beträffar motorcyklarnas och motorbåtarnas ransoner så lämna dessa icke utrymme för en reduktion, som skulle kunna användas för att uppnå det av interpellanten eftersträfvade målet. Det återstår då endast att minska de i städerna hemmahörande privata personbilarnas standardransoner för överförande till landsbygdsbilarna. Då standardransonerna redan nu äro mycket blygsamma, skulle ett dylikt överförande praktiskt taget omöjliggöra, att de i städerna hemmahörande bilarna kunde hållas i trafik. En dylik faktisk utstampning av stadsbilarna överensstämmer icke med de

för bensinransoneringen uppdragna riktlinjerna, vilka förutsätta, att alla bilar skola få hållas i drift.

Härpå yttrade

Herr SVENINGSSON: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få uttala ett tack för det svar jag erhållit på min interpellation. När statsrådet icke har kunnat finna någon utväg eller möjlighet att låta personbilägarna på den rena landsbygden få en något större bensintilldelning än andra därmed jämförbara bilägare, kan jag givetvis inte vara tillfredsställd med det svar som jag fått.

Jag tror, att statsrådet lika bra som jag känner till förhållandena på landsbygden, och jag tänker då särskilt på de långa avstånden och de besvärliga kommunikationerna. Om t. ex. en jordbrukare bor 7 å 8 kilometer eller en mil från poststationen, järnvägsstationen, handelsboden eller från närmaste samhälle eller tätort, där de institutioner och inrättningar finnas som han behöver besöka, då tycker jag att det är alldeles ofrånkomligt, att en sådan jordbrukare, om han håller sig med personbil, har behov av en större bensintilldelning än personbilägare inom vissa andra yrkesgrupper som äro bosatta i en stad eller i en tätort, där det finns nästan alla de inrättningar och institutioner som man behöver besöka. Om man t. ex. bor här i Stockholm och inte har någon rörelse eller yrkesutövning, så att man av denna orsak behöver hålla sig med bil, då tycker jag, att när här finnas så många andra kommunikationsmedel och det är en sådan trängsel på gatorna, så är det en lyxkonsumtion att hålla sig med personbil. Men om en jordbrukare bor långt borta från någon tätort och har ekonomiska möjligheter att hålla sig med bil, så kan detta inte räknas som lyxkonsumtion.

Svar på interpellation ang. bensintilldelningen för bilar hemmahörande på landsbygden.

Jag har nu dess bättre inte någon personbil. Jag sökte körtillstånd förra sommaren men har icke av länsstyrelsen erhållit något sådant. Jag kan emellertid få tala om, att min gård är så belägen, att om jag hade haft personbil, så skulle en standardtilldelning av 50 liter i månaden inte räckt till något mer än till resor mellan bostaden och närmaste samhälle.

Jag kan väl förstå svårigheten, ja omöjligheten att genomföra en bensinransonering, där det skall sparas 25 % på förbrukningen 1947, på ett sådant sätt, att de olika grupperna av bilägare bli belåtna och tillfredsställda. Statsrådet hoppades ju också i det längsta att slippa ta till en bensinransonering. Emellertid tror jag, att besvikelsen är alldeles särskilt stor bland bilägarna just över detta förhållande, att standardransonen, 40—60 liter per månad, är mycket snävt tilltagen. Och besvikelsen kommer att bli ännu större, när man genom detta interpellationssvar fått veta, att cirka 100 000 personbilägare icke kunna komma i fråga vid någon extratilldelning i form av behovs- eller tilläggsransoner. Vad jag befarar är, att många, många jordbrukare i avlägset liggande bygder komma att falla inom ramen för dem som inte kunna få någon extra tilldelning av bensin. Jag har åtminstone fått den uppfattningen av trafikkommissionens kungörelse om bensintilldelningen.

Varken när jag framställde interpellationen eller nu har jag den uppfattningen, att här borde ske någon utstampning av bilar i städer och tätorter. Inte heller har jag menat, att det skulle bli fråga om någon nedskärning av de kvantiteter bensin, som erfordras för vår försvarsberedskap eller för jordbrukets och skogsbrukets behov, utan jag trodde verkligen, att det skulle ha kunnat ordnas så, att dessa bilar i tätorterna fått den standardtilldelning som nu är fastställd och att bilarna på den

rena landsbygden fått en något större tilldelning. Då har jag för min del blicken riktad mot den tunga lastbilstrafik som går genom hela vårt land parallellt med järnvägarna. Det förekommer till och med, att statens järnvägar har lastbilar som köra parallellt med järnvägslinjerna. Helt naturligt blir det även här inskränkningar, men kanske borde man, när bensin skall sparas, ha haft uppmärksamheten starkare riktad just på denna trafik med långtradare.

Jag vill till sist ge uttryck åt den uppfattningen, att det hade varit lyckligt om man gjort ramen större för den behovsprövning som här skall förekomma. Det kan kanske i många fall tyckas vara en lyxbetonad eller, som det hette i interpellationssvaret, icke kvalificerad nyttotrafik som förekommer, men för jordbrukarnas del tror jag, att det i många, många fall är direkt i yrkesutövningens tjänst, som personbilarna användas, och att det således där bör anses föreligga ett väl kvalificerat behov. Jag tycker, att det borde ha varit både berättigat och möjligt att något differentiera grundtilldelningen efter den plats där bilägarers bostad är belägen.

Jag vill sluta med att uttala den förhoppningen, att statsrådet Sträng noga tillser, att bensinransoneringen icke införes och tillämpas på ett sådant sätt, att den blir ett instrument och ett underlag för nya orättvisor mot de människor som äro bosatta i avlägset liggande orter ute på den rena landsbygden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Herr statsrådet *Vougt* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 206, angående vissa frågor rörande försvarets organisation;

nr 207, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande

Handelsöverenskommelse med Nederländerna.

de utbildningstiden för vissa värnplik-
tiga;

nr 208, angående vissa anslag till ma-
terielanskaffning för försvaret för bud-
getåret 1948/49 m. m.; och

nr 211, angående utgivande av liv-
räntor till Lilly Holmin, Karin Persson
och B. H. E. Sjölander.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.**Handelsöverenskommelse med Neder-
länderna.**

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande
nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position angående godkännande av en
mellan Sverige och Nederländerna
träffad handelsöverenskommelse.

Efter föredragning av utskottets hem-
ställan anförde:

Herr **WIBERG**: Herr talman! Jag skall
tillåta mig att göra några kommentarer
till föreliggande utlåtande och samtidigt
beröra några principiella spørsmål.

Det avtal som nu framlägges för riks-
dagen är av en helt annan typ än ti-
digare avtal. Det är, som vi alla veta,
fråga om ett ramavtal av en ganska
intetsägende och schematisk konstruk-
tion. När riksdagen väl har godkänt
avtalet, löper avtalstiden 12 månader
framåt men förlänges automatiskt, så-
framåt överenskommelsen icke uppsäges
med tre månaders uppsägningstid. Att
en uppsägning skulle komma att ske
såsom mer normal företeelse av ett ram-
avtal av det slag, som här föreligger, är
väl icke sannolikt, sedan riksdagen slut-
giltigt godkänt principen, vilket senare
det emellertid i detta sammanhang på
grund av utrikesutskottets skrivning
icke är fråga om. Det verkliga inne-
hållet i ett avtal av den typ som nu
ligger på riksdagens bord utgöres av
varulistorna. Det förslag till överens-
kommelse som nu förelägges riksdagen
innehåller icke några varulistor, och i
fortsättningen är det meningen, att varu-

listorna skola upprättas av en blandad
kommission, som alltså i verkligheten
skulle bli va det organ som träffade be-
slut om avtalets framtida reella inne-
börd.

Denna blandade kommission har för
övrigt vad beträffar förhållandet mel-
lan Sverige och Nederländerna redan
trätt i funktion. De svenska ledamöter-
na av denna kommission ha utgjorts av
ett par statstjänstemän.

När jag berör detta avtal, vill jag
understryka, att jag icke alls avser att
rikta någon kritik mot förhandlarna.
Tvärtom har jag vid flera tillfällen här
i kammaren haft anledning understry-
ka, att utrikesdepartementets traktatför-
handlare utan tvivel göra sitt allra bästa
och att genomsnittsstandarden beträf-
fande dessa förhandlares personliga
kvalifikationer säkerligen är mycket
hög.

En helt annan sak är emellertid den
principiella frågan. Man kan icke kom-
ma ifrån, att med den nya formen ram-
avtal riksdagens granskningsmöjligheter
reduceras i mycket hög grad. Viktiga
handelsavtal skola som bekant till och
med grundlagsenligt framläggas för riks-
dagen. Denna regel är också betydelse-
full. En av grundpelarna i vårt demo-
kratiska samhällsskick är möjligheten
att framföra en offentlig kritik. Det
forum där denna möjlighet i främsta
rummet hör hemma är förvisso riks-
dagen. Riksdagen har också ett påtag-
ligt intresse av att få tillfälle att taga
del av varulistorna och få möjlighet att
utan att en så extraordinär ordning som
interpellationsvägen skall behöva be-
gagnas giva sin mening till känna. Varu-
listorna hava ju också hittills framlagts
för riksdagen utan att för den skull den
ordning skapats, att listorna på något
sätt hava blivit sakrosankta. Det finnes
säkerligen ej heller någon i riksdagen
som skulle vilja förorda en så stelbent
ordning, att listorna icke skulle få änd-
ras. Tvärtom äro vi nog alla medvetna
om att det är i hög grad nödvändigt,

Handelsöverenskommelse med Nederländerna.

att de myndigheter som ha hand om den praktiska tillämpningen hava en ganska vid rörelsefrihet. Jag är också alldeles förvissad om att handelsministern skulle vara den siste som ville undandraga riksdagen någon möjlighet till opinionsyttring.

Nu har utrikesutskottet i fjärde stycket på första sidan framhållit, att enligt vad utskottet erfarit vore avsikten att för utskottet eller utrikesnämnden och i vissa fall för riksdagen lägga fram vissa varulistor. Jag vågar väl nämna, att dessa uttalanden inte äro handelsministern främmande utan tvärtom. Det ligger nog också mycket nära till hands att antaga, att det är just på grund av handelsministerns förstående inställning som utskottet varit berett att tills vidare godkänna ett avtal av den typ som här föreligger. Jag skulle kanske till och med våga göra ett så långt gående uttalande som att detta godkännande i inte ringa grad får betraktas som en personlig framgång för handelsministern. Jag tror, att alla i utskottet ha en stark känsla av att handelsministern är beredd att på ett praktiskt och välbetänt sätt medverka till att riksdagens möjlighet att framföra kritik skyddas.

Det är sålunda riktigt, att Kungl. Maj:t avser att för utrikesutskottet respektive utrikesnämnden framlägga redogörelse rörande innehållet i kommande varulistor och att i vissa delar riksdagens godkännande av listorna skall inhämtas. Naturligtvis är det bättre, att listorna läggas fram för utrikesutskottet och utrikesnämnden, än att ingen redogörelse alls lämnas inför något av riksdagens organ. Jag vill emellertid erinra om att både utrikesnämnd och utrikesutskott äro att betrakta som sekretära organ, vilkas medlemmar hava att avgiva en förklaring om tystnadsplikt, vilken vad utrikesutskottet beträffar till och med skall lämnas skriftligen. Jag vill härmed endast hava fastslaget, att det ur riksdagens synpunkt icke kan betraktas som ett tillfredsställande sub-

stitut, om uppgifter som borde lämnas till riksdagen i stället lämnas till utrikesutskott eller utrikesnämnd.

Vad beträffar den nya avtalstyp som det är fråga om har densamma motiverats med att man i fråga om handelsavtal mellan länder där handeln mer och mer normaliseras vill ha en annan och kanske smidigare typ än tidigare avtal. Men faktum är, att denna nya avtalstyp tydligen kommer att leda till att endast de minst betydelsefulla avtalen, t. ex. det bulgariska, komma att föreläggas riksdagen. — Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang också komma in på frågan om betalningsavtalen, vilka, även om de formellt icke hava karaktären av handelsavtal, dock stundom böra jämföras med de kanske mest betydelsefulla handelsavtalen. Jag vill erinra om det första engelska betalningsavtalet, vilket icke förelades riksdagen. — Utrikesutskottet har säkerligen också goda skäl att betona, att frågan om olika typer av handelsavtal bör prövas i samband med den skyndsamma översyn av frågan om förberedelserna till och förandet av Sveriges handelsavtalsförhandlingar, som riksdagen nyligen på utrikesutskottets tillstyrkan beslutat.

Det är ju alldeles uppenbart, att en fri utrikeshandel måste framstå såsom ett betydelsefullt önskemål. Det väckte också allmän tillfredsställelse, när handelsministern på Exportföreningens årsstämma i måndags underströk, att en återgång till friare former för handeln betraktas som ett gemensamt mål. De nuvarande restriktionerna, kvoteringsystemet och regleringarna få betraktas som ett ont men som ett i nuvarande läge nödvändigt ont. Det dröjer tydligen mycket länge, innan man kan stryka ett streck över all denna dirigering av handeln. Men så mycket viktigare är det naturligtvis då också, att man tillämpar ett så smidigt system som möjligt men samtidigt skapar garanti för att de reella avgörandena träffas på ett rik-

Handelsöverenskommelse med Nederländerna.

tigt sätt, vilket i sin tur förutsätter en medverkan av de parter som primärt beröras, t. ex. handel och industri. Utrikesutskottet har ju även delat denna uppfattning och givit uttryck häråt genom att framhålla, att representanter för näringslivet böra beredas tillfälle att medverka i de blandade kommissionernas arbete.

Möjligheten till debatt i riksdagen om handelsavtal innebär icke endast en säkerhetsventil mot en snedvridning av handelspolitiken. Den bör också för våra förhandlare kunna vara av värde. Att föra handelsförhandlingar är en allt annat än lätt uppgift. Man kan tänka sig åtskilliga tillfällen, då det skulle vara värdefullt för förhandlarna att ha ett uttalande av riksdagen bakom sig.

Vi ha under de sista åren träffat en mångfald handelsavtal, av vilka åtskilliga säkert varit både nyttiga och nödvändiga. Jag skall inte här blanda in frågan om ryssavtalet — det är inte min avsikt att försöka riva upp någon debatt på den punkten — men klart är att våra erfarenheter av de bilaterala avtalen och tillämpningen av dem icke varit i alla avseenden goda. Jag behöver bara erinra om hurudant läget är när det gäller handelsutbytet med Italien och Belgien. Utvecklingen har medfört, att, såsom handelsministern nyligen uttryckte saken, »exporten icke kunnat hålla takten med importen». Följden har blivit att vi varit tvungna att i vissa fall praktiskt taget införa importstopp i avvaktan på att balansen i varuutbytet skulle bli bättre. Varpå beror då denna bristande balans? Orsakerna äro naturligtvis flera, men en väsentlig orsak är onekligen att importlicensgivningen har skett på ett alltför optimistiskt sätt. Man kan i det fallet peka på ytterligare ett typiskt exempel, nämligen England. Tyvärr stå vi tydligen snart inför den situationen, att vi inte ha råd att importera varor från England i den omfattning och takt som vi behöva. Man har från svensk sida läm-

nat synnerligen omfattande importlicenser för manufakturade varor, d. v. s. sådana varor som engelsmännen i första hand vilja exportera, och man har måhända inte tillräckligt beaktat nödvändigheten att avväga importlicensgivningen på sådant sätt att vi först och främst tillförsäkras andra för landet livsviktiga varor som likaledes falla inom ramen för avtalet, nämligen råvaror, maskiner och liknande. Vi riskera nu att få en mycket hård press på oss att medge tilläggslicenser för manufakturade varor, som vi kanske inte i och för sig skulle vilja köpa i den omfattning som man i varje fall från engelsk men också från importörernas sida anser lämpligt.

Den engelske utrikeshandelsministern har, enligt ett TT-telegram från London som i går stod att läsa i tidningarna, uttalat att Sverige måste räkna med att importera större kvantiteter umbärliga varor från Storbritannien än förut. Jag förstår mycket väl att engelsmännen, som äro mycket hårda och skickliga förhandlare, göra allt vad de kunna för att skydda sina intressen, men jag tror att det inte skadar, om det här i riksdagen sägs ifrån att vårt lands ekonomi inte längre befinner sig i det tillståndet att vi ha råd med eftergifter. Vi måste nu på ett helt annat sätt än förut tänka på vårt eget läge, och vi kunna inte, när vi inte längre ha tillgång till hårdvalutor och inte heller kunna såsom tidigare räkna med att förfoga över konvertibla pund, göra de eftergifter som vi förut gjort.

Den snedvridning av handeln, som valutabristen och tvånget att ingå bilaterala avtal medföra, drar också med sig beklagliga prisstegringar. Jag vet att handelsministern, som naturligtvis är väl medveten härom, ser på utvecklingen med stor oro. Är det t. ex. inte så, att vi från England köpt betydande kvantiteter brasilianskt kaffe till ungefär 30 % högre pris än om vi hade köpt kaffet direkt från Brasilien? Man kan

Handelsöverenskommelse med Nederländerna.

räkna upp varor från praktiskt taget vilken bransch det vara må, som vi måst köpa från mjukvalutaländer till betydligt högre pris än vad vi skulle behövt betala, om vi kunnat köpa varorna där det varit förmånligast. I och med att våra valutareserver försvunnit, ha vi inte kunnat göra något annat än godtaga dessa priser. Men det skadar dock inte att man här i Sverige gör klart för sig, att detta i längden leder till en standardsänkning och till att den tidpunkt förskjutes, då vi på nytt kunna ha uppnått en ur valutasynpunkt tillfredsställande ställning. Det beror i mycket hög grad på våra egna åtgöranden hurudan utvecklingskurvan skall bli.

Det är klart att Sverige aldrig kan räkna med att inte behöva köpa umbärliga varor från utlandet, och det kommer alltid att uppstå avvägningsproblem därvidlag så länge handeln är bunden. Men det ligger en fara i att vid avtalsförhandlingar visa benägenhet att medge ökad import av umbärliga varor för att härigenom taga hem våra fordringar i diverse mjukvalutor. Det kan vara nog så lockande att få hem dessa fordringar, men fråga är om det inte i längden är klokare att låta fordringarna kvarstå än att medge import av t. ex. avskurna blommor, choklad och diverse sådana saker, som vi skulle kunna leva förutan.

Det vore allt annat än lyckligt, om vi skulle fortsätta på den väg, som den hittillsvarande politiken följt, och alltså ovanpå den konsumtion av valutareserver, som skett, och den lagerföräring, som vi nu hålla på med, även äta upp våra utestående tillgodohavanden, samtidigt som en snedvridning av vår egen handel skulle fortsätta och framtidsmarknader, som det kanske har tagit decennier att arbeta upp, inte kunna behållas — jag tänker bl. a. på Sydamerika. Erfarenheten bör ha lärt att en dirigerig av utrikeshandeln är en mycket svår sak. Utrikeshandeln är

över huvud taget ett komplicerat och ömtåligt instrument. Ju förr vi kunna komma ifrån nödvändigheten av statsingripanden, desto bättre. Under mellantiden få vi naturligtvis söka sköta det hela så gott det går, och jag hoppas att utrikesministern inom kort effektuerar riksdagens beslut om en skyndsam utredning beträffande förberedelserna till och genomförandet av handelsavtalsförhandlingar.

Vad angår det avtal med Holland, som vi nu ha att taga ställning till, skulle jag som ett totalomdöme vilja säga att det tyvärr icke är ett bra avtal ur svensk synpunkt. Jag upprepar att detta inte innebär någon kritik mot förhandlingarna. Men ett faktum är att de nya listorna i stort sett ha upprättats på basis av de listor, som lågo till grund för det tidigare avtalet, vilket träffades vid en tidpunkt, då vi här i Sverige hade det betydligt bättre ställt, samtidigt som holländarna hade det sämre ställt än nu. Enligt uppgifter som lämnats utrikesutskottet kan man räkna med att värdemässigt sett ungefär 60 % av den första periodens import från Holland komma att bestå av sådana varor som inte äro av större betydelse för vårt folkhushåll eller med andra ord av umbärliga varor. Det går emellertid inte att komma ifrån att vi befinna oss i en situation, då vi inte ha råd att importera en hel del av det som vi tidigare importerat. Att »inte ha råd» är kanske ett impopulärt uttryck, men jag är rädd för att vi under de kommande åren nog få vänja oss vid att umgås ganska flitigt med detta begrepp.

Jag skall, herr talman, inte framställa något annat yrkande än om bifall till utrikesutskottets hemställan.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet GJÖRES: Herr talman! Det anförande som herr Wiberg nu hållit berörde flera inom handelspolitiken aktuella, för att inte säga brännbara frå-

Handelsöverenskommelse med Nederländerna.

gor, som direkt sammanhånga med den mycket förvirrade efterkrigssituationen i Europa och världen i övrigt. Just det förhållandet att de avtalstyper, som vi för närvarande operera med, äro både många och rätt brokiga, är en följd av det efterkrigsläge, som vi alltjämt befinna oss i. Och det försök som nu gjorts att komma tillbaka till en sådan form för handelsförbindelserna som var gängse före kriget, sammanhänga med att vissa av de länder, med vilka vi ha ett handelsutbyte, ha nått fram till så pass normala förhållanden att vi ha ansett oss kunna på visst sätt knyta an till de arbetsformer som i detta avseende voro vanliga före kriget. Det är emellertid tydligt att man här står inför en rad problem, som måste lösas, och det är min förhoppning att den utredning rörande förberedelserna för handelsavtalsförhandlingarna, som väl nu snart kan sättas i gång, även skall kunna, såsom utrikesutskottet har rekommenderat, omfatta en översyn av de olika avtalstyperna och en diskussion av därmed sammanhängande frågor.

Vad beträffar själva varuutbytet, sådant det utvecklats sig mellan Sverige och olika länder, med vilka vi ha bilaterala överenskommelser eller överenskommelser av principiellt samma innebörd, utmärkes ju detta av ganska snabba och stundom överraskande förskjutningar. Jag är inte för min del benägen att utan vidare skriva under på herr Wibergs omdöme att t. ex. de störningar, som kommit till uttryck i vår handel i Belgien, sammanhänga med en alltför generös importlicensiering på den svenska sidan. Problemet är nog dess värre litet mer komplicerat. En omständighet, som förklarar att det för ögonblicket inte finns den balans i vårt varuutbyte med Belgien som önskvärt vore, är att för innevarande år exporten av trävaror ännu inte kommit i gång. Man har ju alltid att räkna med säsongvariationer i den svenska exporten, och dessa medföra

givetvis vissa påfrestningar under den första delen av året. Men detta är inte hela förklaringen, utan det föreligger också i fråga om den svenska exporten en eftersläpning som nog har olika orsaker men som bland annat har den orsaken att vissa exportföretag äro alltför frikostiga när det gäller att begära exportkontingenter. Man är från exportindustriernas sida angelägen om att i handelsavtalen tillförsäkra sig så rymliga kontingenter som möjligt för den export som man hoppas få till stånd, men sedan kanske det av flera anledningar visar sig omöjligt att åstadkomma en export av ifrågavarande storleksordning. Vi stå där inför ett problem som det inte är så lätt att lösa. Myndigheterna kunna ju inte garantera att en riktig avvägning sker, utan det enda som man kan göra är att vädja till företagarna och inskräpa hos dem, att det är deras plikt att vid uppgivandet av sina exportönskemål inte sträcka sig längre än att dessa önskemål svara mot de reella förutsättningarna. Jag tror således att man inom exportindustrien har anledning till en självprövning i detta sammanhang.

Jag skall inte här ta upp någon diskussion om vårt varuutbyte med England, vilket också kännetecknas av ganska stora svängningar — importen från Storbritannien har hittills blivit större än vad man räknade med i höstas, när det nu tillämpade, mycket omfattande arrangemanget träffades — men när herr Wiberg tycks vilja göra gällande att vi från svensk sida även härvidlag varit för generösa och tillåtit en alltför stor import av färdigmanufakturade varor i stället för att med större kraft försöka pressa fram råvaror och halvfabrikat, så vill jag säga att så som det ser ut ute i världen, både i England och annorstädes, är det inte gott att pressa fram endast sådana varor som man vill ha. Vi ha dock, när det gäller handelsutbytet med England, lyckats åstadkomma en import av 1 miljon ton kol under

Handelsöverenskommelse med Nederländerna.

innevarande år. Det är en vinning som vi inte i höstas vågade hoppas på, och vi ha också i många andra avseenden lyckats få till stånd prestationer från brittisk sida, som äro av stor betydelse för det svenska folkhushållet. Men det är givet, att man när läget är sådant inte kan ställa sig på den ståndpunkten att vi icke skola giva något utrymme för import hit från Storbritannien av varor, som man från brittisk sida har stort intresse av att exportera. Här gäller det verkligen att giva och taga och i varje situation komma fram till en avvägning, som med hänsyn till båda de avtalslutande ländernas intressen och möjligheter äro något så när rimliga. Jag talar här i egen sak men ställer mig med lugn under domen.

Herr Wiberg tycker, att vi varit för eftergivna. Jag tror dock att herr Wiberg själv i min position icke skulle kunnat åstadkomma något trolleri, utan resultatet hade väl ungefär blivit det-samma som det blivit i detta fall.

Vad det holländska avtalet beträffar är det riktigt, att det innehåller en rad varor, som vi kalla för umbärliga varor. Holland befinner sig ju icke i något särskilt lyckligt tillstånd. Importen därifrån var tidigare i mycket hög grad sammansatt av varor från Holländska Indien. De osäkra förhållandena i de holländska besittningarna, rubbningarna i transportväsendet inom kolonierna och allt vad därmed sammanhänger ha gjort, att den holländska exporten till oss under efterkrigstiden ej kunnat bli densamma som tidigare. Det har hitills under efterkrigsåren varit i allt väsentligt moderlandet, det hårt drabbade moderlandet, som fått svara för exporten till oss. Ja, man kan ju ställa sig på den ståndpunkten att vi hellre än att importera de här varorna, som man kallar för umbärliga, skulle ha skurit ner vår export till Holland. Detta kan man visserligen säga, men det förhåller sig också så, att vi genom den export som Holland möjliggör för oss få

åtskilliga värdefulla ting. Från Hollands sida säger man: Skola vi släppa ifrån oss varor, som vi kunna sälja på dollarmarknaden, då få ni på svenskt håll också bereda er på att taga emot även varor av mjukvalutakarakter. Jag tror man kan säga, att det holländska avtalet för oss är så bra som det med hänsyn till Hollands ekonomiska förhållanden för närvarande varit möjligt att få.

Vad jag här yttrat är endast en kommentar till vad utskottet skrivit och får icke fattas som en polemik mot vad utskottet uttalat. Utskottet uttalar samma grundsats som faktiskt ligger till grund för våra förhandlingar för närvarande och som vi söka i möjligaste mån realisera i de avtal vi träffa. Därför står utskottets skrivning i full överensstämmelse med de principer som äro vägledande i vår handelspolitik.

Vad jag sagt är alltså — jag upprepar det — en kommentar till utskottets uttalande, avsedd att belysa att situationen under efterkrigstiden är så pass komplicerad, att man måsta ta mångahanda hänsyn och försöka komma fram till det som utifrån de rådande förutsättningarna är rimligt och lämpligt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat utrikesutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och den belgisk-luxemburgiska ekonomiska unionen träffad handelsöverenskommelse; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Italien ingången handelsöverenskommelse m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Inrättande av nya provinsialläkartjänster.

§ 6.

Utgifter under riksstatens elfte huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Inrättande av nya provinsialläkartjänster.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under elfte huvudtiteln (punkt 17, s. 48—57) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49, dels ock till Förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl.: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 7 600 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts föreliggande förslag hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Löfvander m. fl.* (I: 85) och den andra inom andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl m. fl. (II: 135), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att antalet provinsialläkartjänster skulle utökas med 25 under budgetåret 1948/49.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hage m. fl.* (I: 86) och den andra inom andra kammaren av herr *Gavelin* och fru *Ericsson* i Luleå (II: 159), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att ytterligare 25 ordinarie provinsialläkare skulle uppföras i avlöningsstaten samt att ett med hänsyn härtill motiverat ytterligare anslag uppfördes i budgeten.

I sistnämnda fyra motioner hade föreslagits, att 25 provinsialläkardistrikt skulle, utöver det antal, varom riksdagen tidigare fattat beslut, inrättas under budgetåret 1948/49.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 85 och II: 135 samt I: 86 och II: 159, sistnämnda två motioner i vad de avsåge inrättande av nya provinsialläkardistrikt, besluta ej vidtaga ändring i gällande personalförteckning för förste provinsialläkare och provinsialläkare,

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 86 och II: 159, i vad nämnda motioner ej behandlats under 1),

a) godkänna i utskottets hemställa intagen avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl., att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1948/49;

b) till förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl.: Avlöningar för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 7 600 000 kronor.

B. att motionen I: 62 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Heiding*, fru *Svenson* och herr *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte

1) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 85 och II: 135 samt I: 86 och II: 159, sistnämnda två motioner i vad de avsåge medgivande att inrätta nya provinsialläkardistrikt, medgiva, att antalet i gällande personalförteckning för förste provinsialläkare och provinsial-

Inrättande av nya provinsialläkartjänster.

läkare upptagna provinsialläkartjänster finge utökas från 506 till 531;

2) med bifall — — — 7 600 000 kronor;

B. att — — — åtgärd föranleda.

2) av herr *Rubbestad*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Till att börja med ber jag få erinra om att riksdagen alltid visat ett stort intresse för frågan om provinsialläkarorganisationens utbyggnad. Flera gånger har riksdagen i skrivelser till Kungl. Maj:t hemställt om en utbyggnad av denna organisation i så hastig takt som möjligt, och flera gånger har riksdagen utökat det antal provinsialläkartjänster, vartill Kungl. Maj:t tidigare äskat medel. Man kan alltså säga, att riksdagen i detta fall drivit på Kungl. Maj:t att forcera denna utbyggnad så fort som möjligt. Att riksdagen gjort detta måste ses mot bakgrunden av det förhållandet att riksdagsmännen från olika delar av vårt land ha mycket god kännedom om vilken betydelse denna verksamhet har ur hälso- och sjukvårdssynpunkt. Om detta intresse som riksdagen härutinnan visat har man således bara att uttala sin tillfredsställelse.

Beträffande innevarande års äskanden finna vi, att Kungl. Maj:t anser denna fråga vara av synnerlig vikt och att en utbyggnad av provinsialläkarorganisationen är av behovet starkt påkallad o. s. v. När då medicinalstyrelsen begär fortsatt utbyggnad, säger statsrådet, att han delar medicinalstyrelsens uppfattning i denna målsättning. På grund av vissa omständigheter påyrkar emellertid Kungl. Maj:t icke tillskapandet av nya provinsialläkardistrikt under innevarande budgetår. Med anledning härav ha såväl motionsledes som i reservation till detta utlåtande anförts i viss mån avvikande meningar.

Man har konstaterat, att det föreligger en stor eftersläpning, när det gäller utbyggnaden av denna organisation, och att man har det besvärligt med att inrätta alla dessa provinsialläkardistrikt, och detta av olika skäl. Då kan man fråga: Är det riktigt vad som här föreslås från Kungl. Maj:ts sida och som tillstyrkes från utskottets sida, att helt och hållet avklippa utökandet av provinsialläkardistrikt? Den som haft aldrig så liten kontakt med denna verksamhet, alltså tillskapandet av nya provinsialläkardistrikt, vet att sådant icke går att ordna omedelbart. Som vi säga i vår reservation är det ett tidsödande arbete att organisera upp denna verksamhet. De lokala organen måste ha intresse för denna verksamhet. Om de genom ett riksdagsbeslut i enlighet med utskottets hemställan äro på det klara med att de, oavsett om de göra aldrig så omsorgsfulla förberedelser, icke inom överskådlig tid kunna bilda nytt provinsialläkardistrikt, då är det självklart, att de icke komma att visa så stort intresse för att förbereda organiserandet av ett nytt distrikt.

När vi hade denna fråga under behandling i statsutskottet lämnades av en ledamot på utskottsmajoritetens sida ett tydligt och bra exempel på hur förhållandena kunna vara. Denne ledamot berättade om vilka svårigheter man i hans hemort haft när det gällt att tillskapa ett nytt distrikt, och bl. a. talade han om svårigheten att bygga tjänstebostad för provinsialläkaren. Allt detta skildrade han mycket ingående. Det hade tagit en tid av över ett år. Man kan alltså slå fast som vi reserveranter gjort, att hela denna procedur är ganska tidsödande. Nu säger Kungl. Maj:t — det har också utskottet åberopat — att det finns ett 50-tal distrikt, där man inte kunnat tillsätta provinsialläkare, och att man i ett 40-tal distrikt måste ha provinsialläkare, som nödgas tjänstgöra i två distrikt samtidigt. När det icke nu finnes läkare till alla distrikt

Inrättande av nya provinsialläkartjänster.

är det, anser utskottet, alldeles onödigt att tillskapa nya distrikt. Häremot vill jag endast säga, att jag tror att det ligger så till, att vilket beslut som än fattas här, komma icke alla distrikten att kunna inrättas omedelbart, och detta av olika skäl. Ett av de starkaste skälen är alldeles säkert det att alla distrikt icke äro lika begärliga för respektive tjänsteläkare. Det går ju så till när en provinsialläkartjänst förklaras ledig, att aspiranterna undersöka, innan de söka tjänsten, hur det ligger till i distriktet. Vad de främst vilja veta är naturligtvis hostadens beskaffenhet samt distriktets geografiska belägenhet. Jag upprepar att jag tror det ligger så till, att om vare sig Kungl. Maj:t eller reservanternas förslag bifalles kommer det att dröja mycket länge innan en hel del distrikt bli tillskapade. Det framgår också av vår reservation, att vi anse att beslut bör fattas om att man skall ha rättighet att inrätta 25 nya distrikt. Vi ha i reservationen icke äskat några medel för denna utökning. Kostnaderna härför kunna säkert täckas med det anslag som nu begäres här, detta på grund av denna eftersläpning, som vi icke komma ifrån. Jag tillägger ännu en gång att denna verksamhet är så pass betydelsefull och så pass angelägen, att det icke kan vara riktigt att avbryta den.

Man skulle, kort och gott, kunna formulera det så, att om det på en ort blir ordnat med nytt provinsialläkart distrikt, där man ej förut haft tjänsteläkare, kommer läkaren i omedelbar kontakt med patienterna. Detta måste då medföra stora förmåner för denna bygd. Detta skäl, herr talman, anser jag vara så pass starkt, att riksdagen nu bör uttala sig för att denna verksamhet icke skall avbrytas som man här synes vilja göra. Jag ber att i denna punkt få yrka bifall till reservationen, vilket innebär att Kungl. Maj:t skulle ha rätt att tillskapa 25 nya provinsialläkart distrikt för nästa budgetår.

Herr GAVELIN: Herr talman! Jag hade helt enkelt kunnat instämma i den föregående talarens anförande, men då jag väckt en motion tillsammans med några kamrater, vill jag säga ett par ord.

Att vi fört fram denna fråga beror på den kännedom vi ha om de stora svårigheter, som föreligga i Norrland på grund av de stora provinsialläkart distriktet där. Jag erkänner till fullo, att läget är ganska svårt ur ekonomisk synpunkt och att man icke kan rucka på vad departementschefen anfört därutinnan, men å andra sidan kan jag ej undgå påpeka, att det är absolut nödvändigt, när det gäller dessa stora områden, att man får en bättre läkarvård. Man har i utskottsutlåtandet fastslagit, att det bör vara en befolkningsmängd på 4 000—7 000 invånare för varje distrikt. Denna folkmängd per provinsialläkart distrikt må vara riktig, när det gäller tätorter, men när det gäller landsbygdsdistrikt sådana som i Norrbotten är det ej tänkbart, att det skall vara tillräckligt med en läkare på en befolkningssiffra av den storleksordningen. Vi ha ju byar, som ligga miltals från varandra, och det är som sagt ganska omöjligt för läkarna att sköta så stora distrikt.

Jag har begärt ordet i huvudsak bara för att meddela, att jag visserligen ej kan yrka bifall till vår motion på grund av att det ekonomiska läget hindrar genomförandet av vårt förslag, men att jag anser, att utskottet gott hade kunnat gå på den reservation, som här avgivits av herr Pettersson i Dahl m. fl. Det förslag, som däri innehålles, kan ju genomföras utan hinder av det ekonomiska läget. Därmed skulle man dock fastslå, att det finnes möjlighet att öka distriktens antal.

Jag vill särskilt understryka — det är viktigt i detta sammanhang — att om det skall inrättas nya provinsialläkart distrikt, tar det alltid flera år, innan man kan få det ordnat med läkarbostäder m. m. Det skulle vara en för-

Inrättande av nya provinsialläkartjänster.

del, att man i god tid kunde få ett beslut om att dessa nya distrikt skola inrättas. Detta skulle möjliggöra för kommunerna att snabbare behandla frågan om anskaffandet av läkarbostäder.

Jag har, herr talman, intet ytterligare att tillägga, utan ber att få yrka bifall till den av herr Heiding m. fl. avgivna reservationen.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Om själva sakfrågan, d. v. s. frågan om utbyggandet av provinsialläkarorganisationen och inrättandet av de nya provinsialläkartistrikten, föreligger väl icke någon meningsskiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och dess minoritet, lika litet som beträffande den synpunkt, som dragits fram av den siste ärade talaren. Riksdagen har vid upprepade tillfällen, som också framhållits av den förste talaren i denna debatt, i handling visat detta intresse. Man har sålunda, som redan framhållits, utökat Kungl. Maj:ts förslag rörande antalet provinsialläkartjänster vid flera tillfällen. Jag kan således ganska tryggt säga, att riksdagen haft ett positivt intresse för att provinsialläkarorganisationen skall göras än bättre skickad att motsvara de krav, som befolkningen med rätta bör ställa på densamma.

Vad som emellertid orsakat en viss meningsskiljaktighet är en fråga av praktisk art. På grund av att ett antal av de av 1946 och 1947 års riksdagar beslutade nyinrättade provinsialläkartistrikten inte kunnat besättas med provinsialläkare, har Kungl. Maj:t ansett, att man säkerligen behöver det budgetår, för vilket vi nu behandla anslagsposter, att utfylla det tomrum som uppkommit. Ett visst antal av de redan inrättade tjänsterna äro för övrigt vakanta, varför det ordnats så, att vissa provinsialläkare fått förordnande att jämte den egna tjänsten upprätthålla tjänsten i ett intilliggande distrikt, där provinsialläkare icke finnes tillsatt. En-

ligt utskottet förhåller det sig så, att av det 50-tal nya distrikt, som inrättats genom beslut av de två föregående årens riksdagar, finns det inemot ett 40-tal distrikt, där provinsialläkartjänsten måste upprätthållas av provinsialläkaren i intilliggande distrikt. Så är det faktiska läget i dag. Ett beslut i enlighet med reservationen, som sålunda skulle innebära, att man formellt utökade antalet provinsialläkare, torde endast medföra, att antalet sådana inte tillsatta tjänster skulle ökas, och därmed är ju inte den läkarhjälpbehövande allmänheten på något sätt hjälpt.

Vi ha sålunda den uppfattningen, att man här mycket väl kan följa Kungl. Maj:ts ståndpunkt att inte nu utöka antalet provinsialläkartjänster utan låta medicinalstyrelsen och Kungl. Maj:t under detta budgetår söka få de befattningar som redan finnas tillsatta. Jag tror, att även reservanterna intaga samma ståndpunkt, eftersom man, såsom också påpekats här, visserligen yrkar en utökning av antalet tjänster, men inte beräknar några medel för ändamålet, och enligt riksdagspraxis skall ju ett förslagsanslag, även om det kan överskridas, i alla fall beräknas så, att det så nära som möjligt motsvarar det behov för ändamålet som man kan förutse. Det är sålunda inte vanligt, att man yrkar en utökad användning av ett anslag utan att man också samtidigt föreslår en höjning av anslagets belopp. När reservanterna i detta fall nöjt sig med att liksom utskottsmajoriteten godtaga Kungl. Maj:ts anslagsberäkning, innebär detta, att man förväntar att under det budgetår vi nu behandla kommer ingen av de föreslagna nya befattningarna att tillsättas och sålunda inte heller några medel att behövas för detta ändamål. Detta styrker mig i min uppfattning, att riksdagen mycket väl kan godtaga den ståndpunkt som utskottsmajoriteten intagit.

Det är egentligen två frågor, som spela avgörande roll i detta avseende.

Inrättande av nya provinsialläkartjänster.

Den ena är antalet sökande, som kan ifrågakomma vid tjänsternas besättande, och den andra är, huruvida det finns ändamålsenliga och tidsenliga bostäder. I den första frågan framhöll föredragande departementschefen redan för ett par år sedan under en liknande debatt i denna kammare, att han för sin del var tveksam om huruvida det fanns ett tillräckligt antal kompetenta sökande, som motsvarade den då föreslagna utökningen av antalet distrikt. Vi som då representerade utskottets ståndpunkt — en ökning av Kungl. Maj:ts förslag beträffande antalet tjänster — kunde förklara oss på ett uttalande från medicinalstyrelsens chef, i det att han för vederbörande statsutskottsavdelning hade förklarat, att det inte fanns någon risk i det avseendet, utan att antalet kvalificerade sökande var tillräckligt. I år är inte vederbörande chef för medicinalstyrelsen fullt så säker på detta förhållande. Han har inte kunnat ge denna kategoriska förklaring som han tidigare givit oss, och det är väl antagligen erfarenheterna från tillsättandet av tjänster som i detta avseende talat sitt tydliga språk.

Sedan är ju frågan om bostäderna ett särskilt kapitel. När det gäller inrättandet av en provinsialläkartjänst i ett distrikt, där bostad redan finns, exempelvis när man gör ett extra provinsialläkardistrikt till ordinarie, är bostadsfrågan kanske löst, och jag förmodar att det i dessa fall inte föreligger några särskilda svårigheter för vederbörande ämbetsverk och Kungl. Maj:t att nyillsätta en ordinarie provinsialläkartjänst. Men när det gäller uppdelning av ett distrikt med helt nyinrättande av en tjänst, och man då måste bygga en ny tjänlig bostad med den utrustning och det utrymme, som man kräver av en bostad av detta slag, ställer sig frågan väsentligt annorlunda, och jag tror, att vederbörande distrikt nog behöva andrum i nuvarande läge, vilket vinnes genom att man inte i år beslutar en ut-

ökning av antalet distrikt, och att man i detta avseende mycket väl kan vänta för att se, hur frågan utvecklar sig.

Reservanterna ställa emellertid frågan på det sättet: är det klokt att nu stoppa upp frågan om inrättandet av nya distrikt med hänsyn till dem som planera ett sådant inrättande? De behöva ju så lång tid på sig för förarbeten, innan distrikten kunna nyinrättas, och för att ha utsikt till framgång måste de veta, att ett nytt distrikt kan komma att införas. Det är meningslöst att göra förarbeten i hopp om att riksdagen framdeles skall besluta att inrätta ett distrikt, utan man vill vara säker på att ett beslut om det nya distriktet verkligen kommer att fattas.

Jag förmodar att det hela mycket väl går att ordna, framför allt med hänsyn till det stora antal vakanser som redan finns, och även för det av riksdagen redan beslutade antalet provinsialläkar-distrikt finns det tillräcklig möjlighet att bedriva de förarbeten som här antyddes.

Jag kan sålunda inte för min del se någon fara i att man följer utskottets förslag och ber att med hänvisning till vad jag nu sagt få yrka bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Jag skall be att med några ord få understryka en del av de synpunkter som framfördes av utskottets talesman. Jag är övertygad om att jag inte ens behöver påpeka, att i själva den grundläggande uppfattningen föreligger inte någon skillnad mellan Kungl. Maj:ts förslag, utskottsmajoritetens förslag och reservanternas mening. Vi äro alla på det klara med att utbyggnaden av provinsialläkarorganisationen och därigenom tillförsäkrandet av en bra sjukvård åt landsbygdens och de små samhällenas folk är en sjukvårdsangelägenhet av synnerligen stor vikt.

Inrättande av nya provinsialläkartjänster.

Men när vi skola taga ställning till den fråga vi nu debattera, måste vi samtidigt ha klart för oss, att det centrala i denna fråga inte är det statsfinansiella läget. Det är inte detta som gjort att Kungl. Maj:t tvekat inför en fortsatt utbyggnad, utan det är den faktiska brist på läkare som vi ha i vårt land, en brist, som inte endast gör sig gällande beträffande provinsialläkarna utan som även återfinnes på många andra områden inom vår sjukvårdsverksamhet, och en brist som efter alla tecken att döma under de närmaste åren kommer att ytterligare skärpas.

Man kan konstatera en begynnande svårighet att rekrytera kroppssjukhusen med den erforderliga läkarpersonalen. Landstingen ha mycket långtgående planer på att bygga ut denna vård under de närmaste åren. Detta kommer att kräva ett ytterligare tillskott av läkare.

Inom sinnessjukvården ha vi för närvarande ett alldeles för litet antal läkare för att kunna driva sjukvården så som den borde drivas, men vad värre är, vi kunna inte besätta ens det ringa antal läkartjänster, som vi för närvarande ha vid våra sinnessjukhus med ordinarie befattningshavare. Om man konstaterar, att Sverige är ett av de länder som proportionellt sett har det minsta antalet läkare, om man konstaterar, att därest vi vilja komma upp till låt oss säga Danmarks och Norges nivå vi behöva öka vårt läkarantal med flera tusen, om man konstaterar detta, då måste man säga, att det gäller att se till att vi inte på ett enskilt område av sjukvården bygga ut verksamheten och öka antalet tjänster för att sedan behöva konstatera, att vi antingen inte kunna besätta dessa tjänster eller också få en brist på ett annat område inom sjukvårdsorganisationen.

Beträffande provinsialläkarna vill jag erinra om att enligt en undersökning, som jag gjort, förekom det mellan åren 1931 och 1946 aldrig, att en provinsialläkartjänst behövde kungöras ledig en

andra gång, därför att det inte kom några sökande första gången. Nu är det icke ovanligt, att vi få ledigförklara provinsialläkartjänster två eller flera gånger, och vi märka klart, att denna tendens ökar. År efter år blir det flera distrikt, som inte locka några sökande, och i ett allt fler antal fall få vi bara en sökande till en provinsialläkartjänst. Då äro alla valmöjligheter borta, vilket är ett i och för sig otillfredsställande förhållande.

När det uppstår ett sjukdomsfall eller en vakans inom provinsialläkarkåren eller när någon behöver ha semester, ha vi för närvarande praktiskt taget inte några eller i varje fall mycket begränsade möjligheter att få vikarier till dessa tjänster. Det finns inte längre några läkare, som stå till förfogande för sådan tjänstgöring. Detta leder till att vi få dubblera tjänstgöringen, så att en provinsialläkare får tjänstgöra i två och ibland flera distrikt. För närvarande ha vi en sådan dubbling i ett 40-tal distrikt.

Detta visar alltså att tillgången på läkare är knapp. Om vi då konstatera, att riksdagen nu under ett par år har varit mycket generös, när det gällt att bevilja nya provinsialläkartjänster, om vi därjämte konstatera, att av de distrikt som riksdagen beviljade förra året 41 distrikt ännu inte äro inrättade och alltså inte kunnat sökas av läkarna, då bör vi enligt min mening säga oss: låt oss nu taga en andhämtningspaus! Låt oss komma i kapp, och låt oss över huvud taget se till att vi inte skynda fortare än att vi verkligen ha kunniga och utbildade läkare för de tjänster som vi inrätta. Jag tror, att detta är den enda linje vi kunna följa, det må sedan vara hur angeläget som helst att bygga ut verksamheten.

Jag skulle vilja säga till herr Gavelin, som alldeles speciellt här företräder Norrlands intressen, att vi vid inrättandet av nya distrikt alltid sökt att tillgodose Norrland före andra delar av

Inrättande av nya provinsialläkartjänster.

landet. Vi ha alltid låtit norrlands-distrikten gå först. Därtill kommer, att vi inte kräva, att det nödvändigtvis skall vara 4 000 människor i ett norrländskt distrikt. Den siffra herr Gavelin talade om, 4 000—7 000, är ett genomsnitt, som gäller hela landet i stort, men vi inrätta distrikt i Norrland, som ibland kanske bara ha mellan två och tre tusen invånare. Vi taga alltså hänsyn till Norrlands speciella intressen, men jag skulle vilja säga till herr Gavelin, att jag inte tror att det vore att tillgodose Norrlands behov, om vi skulle inrätta för många distrikt och sedan inte kunna få läkare i distrikten. Om vi finge, låt oss säga 50 distrikt i hela landet, som vi inte kunde besätta med provinsialläkare, var tror herr Gavelin att bristen skulle uppstå? Jo, läkarna skulle söka sig norrifrån ned mot de södra och mellersta delarna av landet. Här skulle man få läkare, men i övre Norrland skulle det bli svårt att rekrytera folk till provinsialläkartistrikten. Därför tror jag att det är ett direkt norrlandsintresse att man inte går fortare fram än personaltillgången tillåter.

Jag vill bara ge herr Gavelin ett enda litet exempel, som är alldeles dagsfärskt. Vi ha i år delat Malmbergets distrikt. Vi hade en läkare där förut, och nu skulle vi tillsätta ännu en. Vi kungjorde befattningen. Det kom inte en enda sökande. Detta är enligt min mening ett indicium, som bestyrker riktigheten av min tes att om vi gå för fort fram, så blir det Norrland som blir lidande.

Jag tror alltså, herr talman, att hur beklagligt det nu än är, att vi inte kunna gå så fort fram som vi skulle önska, bjuder likväl klokheten, att vi rätta oss efter de faktiska möjligheter vi ha genom läkartillgången.

I anslutning till vad herr Pettersson i Dahl yttrade skulle jag vilja säga, att vi avse att hålla vissa möjligheter öppna för inrättande av nya provinsialläkartistrikten även under det år som kommer.

Därest det i någon del av landet skulle uppkomma ett oavvisligt behov av att verkligen dela ett distrikt och få ännu en provinsialläkare, tror jag alltså, att det inte skall vara uteslutet att vi skola kunna tillgodose detta behov, även om några nya provinsialläkartjänster inte nu skulle beviljas av riksdagen.

Herr FAST: Herr talman! Det problem vi diskutera är knappast av någon praktisk beskaffenhet. Vare sig det blir bifall till reservanternas förslag eller till statsutskottets förslag kommer det att bli på precis samma sätt, detta beroende på den läkarbrist som för närvarande råder. Jag erinrar om att för endast några år sedan räknade man inom läkarförbundet med att man hade ett överskott av läkare, och ni minns nog också den debatt därom som fördes både i tidningspressen och här i riksdagen.

Nu har detta läkaröverskott plötsligt inte bara försvunnit utan utbytt mot ett verkligt underskott, och jag vill framför allt yttra mig på grund av den erfarenhet som jag har av att det i det nuvarande läget ibland är ganska hopplöst att kunna skaffa vikarier vid sjukdomsfall och ännu mindre vid semester t. o. m. vid våra sjukhus. Om vi kunnat utan hinder av alla restriktioner bygga ut vårt sjukvårdsväsende på det sätt som landstingen ha planer på och redan fattat beslut om, skulle denna brist på läkare ha varit ännu mera markant än den är i dagens läge. Under sådana förhållanden tjänar det ju inte så värst mycket till att vi genom att här anvisa pengar för ytterligare 25 provinsialläkare inge förhoppningar som inte kunna infrias. Jag vill inte bestrida, att det på någon plats söderut kanske kan vara möjligt att skaffa en provinsialläkare — det har ju erfarenheten för övrigt givit vid handen — men då får man gå den vägen att man inrättar en extra provinsialläkartjänst, eftersom

Inrättande av nya provinsialläkartjänster.

man inte står så att säga i tur hos medicinalstyrelsen.

Jag tog emellertid egentligen till orda för att framhålla, att vi måste komma överens om att råda bot på de nuvarande missförhållandena, om vi skola kunna nå fram till det läget, att vi verkligen kunna bygga ut vår sjukvård ute på landsbygden. Jag tar i detta sammanhang inte ställning till det förslag som föreligger från medicinalstyrelsens sida, men alla äro överens om, att vi behöva bygga ut sjukvården ute på landsbygden. Vi behöva också bygga ut inte minst den kroniska sjukvården och även speciella delar av sjukvården, som ännu i mycket stor utsträckning inte ens äro representerade vid våra centrallasarett. Hur det skall bli möjligt att inom rimlig tid skaffa det erforderliga antalet läkare vet jag inte nu, men jag har tagit till orda för att fästa vederbörande statsråds uppmärksamhet på att detta är för vår sjukvård en verkligt väsentlig sak, det väsentligaste av allt på sjukvårdens område, och därför måste allting göras för att de utbildningsanstalter, som nu skola komma till, och framför allt den utbildningsanstalt som nu först skall byggas, forceras i det tempo som över huvud taget är möjligt, ty det är det enda sätt på vilket vi skola kunna få någon hjälp till landstingen, vare sig det gäller sjukvårdsinrättningar eller sjukvården ute på landsbygden.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Det var mycket riktigt som herr Fast sade i sitt anförande, att om riksdagen nu beslutar i enlighet med utskottet eller reservationen blir det precis lika, men det skiljer ju ändå detta att om riksdagen fattar beslut i enlighet med reservationen, stimulerar den kommunerna till att göra sitt allra bästa för att få fram läkarbostäder och organisera på bästa sätt.

När herr statsrådet här säger, att det

är den faktiska bristen på läkare, som hindrar utvecklingen, skulle jag endast vilja säga till statsrådet precis detsamma som herr Fast slutade med, nämligen att det är angeläget att regeringen ser till att byggandet av den medicinska högskola i Göteborg som riksdagen beslutat om blir forcerat, så att denna läkarbrist blir upphävd.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Eriksson i Stockholm, när han säger att kommunerna kunna väl planera oavsett beslutet här. I så fall måste man bygga på den lilla ljusglimt som statsrådet förde fram i slutet på sitt anförande, nämligen det att han kommer att hålla en möjlighet öppen till att ordna med nya distrikt. I annat fall, herr Eriksson, förstår jag ej hur kommunerna skola kunna arbeta för nya distrikt, när riksdagen säger att inga nya distrikt skola inrättas.

När det sedan gäller invändningen, att enligt riksdagspraxis måste man anvisa medel för de beslut som fattas, så skulle ett sådant beslut icke vara ensamt i sitt slag, herr Eriksson. Herr Eriksson vet mycket väl, att när det i andra sammanhang föreligger en stor eftersläpning, så har man sagt att eftersläpningen är så stor, att tack vare detta behöver man icke anvisa nya medel för ändamålet.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att vidhålla mitt yrkande.

Herr OSTERMAN: Herr talman! De skäl, som tala för utskottets ståndpunkt, ha ju mera fullständigt och vägande redovisats av statsrådet Mossberg samt herrar Eriksson i Stockholm och Fast. Jag kan såsom läkare därför inskränka mig till att hänvisa till den argumentering som de fört. Jag kanske också kan komplettera den från mitt eget område. Statsrådet Mossberg omtalade, att det blir svårt att få läkartjänsterna vid sinnessjukvården besatta. Det är så sant som det är sagt. Jag roade mig för nå-

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

gon tid sedan att göra en enquête till olika sinnessjukhus. Det kom därvid fram, att av läkartjänsterna i underordnad befattning voro vid de svenska statliga sinnessjukhusen ca 40 % icke besatta med ordinarie innehavare, och av samtliga tjänster i underordnad ställning uppehölls ca 25 % av utlänningar.

Jag säger detta för att visa att detta problem har också andra aspekter, även om de så att säga *mera* lokaliserade, som här berörts av herr Pettersson i Dahl, ligga närmast till. Med den brist som råder på läkarkrafter måste det ske en avvägning mellan olika sjukvårdsgrenars behov av läkare. Annat vore icke rättvist, och det skulle i själva verket icke heller i längden gagna allmänheten.

Om man icke vill tillgripa en sådan ominös lag som vi ha beträffande tandläkarna — något som väl icke heller herr Pettersson i Dahl vill — tror jag att den enda väg man kan gå är att öka utbildningsmöjligheterna för att täcka det gap, som uppstått mellan utbildningsplatsernas antal och det på senare tid raskt stegrade antalet tjänster. Det är nog den väg man får gå. Medan man väntar på att få de nya kullarna, får det ske en avvägning mellan de olika sjukvårdsgrenarnas behov av läkarkrafter.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den av herr Heiding m. fl. vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammar**en** bifaller statsutskottets hemställan i **punkten**

13:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammar**en** bifallit den av herr Heiding m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammar**ens** ledamöter här- efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammar**ens** ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammar**en** bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 14—128.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 129.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Utgifter under riksstatens tolfte huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen under folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

Inledningen.

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

I propositionen nr 1 under tolfte huvudtiteln (s. 1—4 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 3 januari 1948) hade inledningsvis erinrats om att — tvärt emot vad man tidigare hoppats — verksamheten inom krisförvaltning-

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

en under år 1947 på grund av ett flertal olika faktorer på väsentliga punkter utvidgats och ökats och att till följd därav betydande överskridanden av de för krisförvaltningen för budgetåret 1947/48 anvisade anslagen måste ske.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Norup m. fl.* väckt motion (II:181), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa att beträffande utnyttjande av regleringar och ransoneringar för uppgifter, som inte vid kristidslagstiftningens genomförande ursprungligen avsåges, den största försiktighet iakttoges samt att de tidigare strävandena att avveckla krisförvaltning, regleringar och ransoneringar med all kraft fullföljdes.

Utskottet hemställde, att motionen II:181 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer utan angivna yrkanden hade beträffande inledningen avgivits

1:o) av herr *Mannerskantz*;

2:o) av herr *Onsjö*.

Sedan utskottets i inledningen gjorda hemställan föredragits, yttrade:

Herr NORUP: Herr talman! I inledningen till detta utlåtande har man talat om den utveckling, som krisregleringarna och våra kommissioner ha tagit. Man kan säkerligen konstatera, att under krigstiden var allmänheten oerhört lojal mot de olika krisregleringarna och mot de olika ransoneringarna. Man var av den uppfattningen, att i rådande krisläge gällde det att se till att man hjälptes åt för att få förhållandena så bra som möjligt.

Denna tanke råder säkerligen bland majoriteten av vårt folk även efter krigets slut, men man känner sig på många håll mycket förvånad över att man alltjämt bibehåller en så stark

reglering över handeln och över näringslivet, som i dag är tillfinnandes. Näringslivet hade alldeles säkert funnit det naturligt, att man hade åstadkommit en hastigare avveckling av statstvång och krisregleringar än vad som skett. Man resonerade som så, att vårt land stod i ett särförhållande gentemot andra länder, som varit indragna i kriget. Eftersom vi haft förmånen att vara utanför och hade sluppit undan förödelsens styggelse i vårt land, hade vi ett näringsliv, vars produktionsapparat var väl utvecklad. Vi borde därför ha haft möjlighet att producera varor, som vi skulle kunnat utbjuda inom landet och även delvis föra ut ur landet som export till andra länder. Därigenom skulle vi ha fått möjlighet att byta till oss de förnödenheter och drivmedel, som äro nödvändiga för vårt näringslivs utveckling.

Man har därför med en viss förvåning sett det läge, för vilket från regeringshåll har redogjorts. Under våren 1946 resonerade man på regeringshåll och bland folk i allmänhet på samma optimistiska sätt, och även den dåvarande folkhushållningsministern var optimistisk. I 1946 års statsverksproposition förebådades en avveckling av krisregleringarna. Förslaget bifölls också av riksdagen, och man fick av departementschefen det beskedet, att såväl industrikommissionen som trafikkommissionen komme att upphöra med årsskiftet 1946/47. När det gällde kostnaderna såg också vederbörande statsråd den gången oerhört optimistiskt på läget. Han föreslog, att man i statsverkspropositionen icke skulle beräkna kostnaderna på grundval av tidigare verkliga kostnader, utan man skulle räkna med en successiv avveckling. Det dröjde dock ej länge, förrän den optimistiska syn på läget, som man på våren 1946 hade hört deklarerat från regeringshåll, förbyttes i motsatsen. Vid höstriksdagen 1946 redogjorde den tillförordnade folkhus-

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

hållningsministern för att läget var oerhört försämrat: man hade fått vidtaga skärpta ransoneringar, och såväl avlöningarna till det folk, som behövdes härför, som omkostnaderna hade stigit till den grad, att man nödgades begära mera medel på tilläggsstat.

Riksdagen hade varit av samma mening som regeringsdeklarationen och hyst samma förväntningar som allmänheten. Riksdagen beslöt emellertid på hösten 1946 att bevilja de av statsrådet begärda ökade anslagen. Riksdagen uttalade samtidigt i skrivelse den 26 november 1946 ett beklagande av att avvecklingen icke skett så snabbt som ställts i utsikt. Denna skrivelse understöddes säkerligen av en oerhört utbredd folkmening, som består än i dag. Man är nog av den meningen, att en del av de regleringar, som nu finnas, utnyttjas för att införskaffa uppgifter, varigenom man i viss mån får ett hårdare grepp över näringslivet. Många skymta nog i det avseendet något av intrång på den fria företagsamheten. En sak som vi också vid åtskilliga tillfällen fått bevittna är, hur man försöker att genom olika slag av regleringar och lagstiftningar få ett hårdare grepp på det fria näringslivet, när staten som näringsidkare träder till.

Man kan icke komma ifrån, att på många håll i olika läger är man av den meningen, att en del av de nuvarande regleringarna borde kunna avvecklas och att man borde kunna gå in för ett friare utbyte, både när det gäller vårt förseende med varor och när det gäller vårt näringsliv över huvud taget.

Vad beträffar kostnaderna för dessa statliga regleringar har man anledning att göra ett litet påpekande. Det är icke nog med att man från och med 1946 har återgått till en fast kostnadsram, utan man har också fått bevittna, att den ram som uppdragits har överskridits i icke ringa grad. Sålunda har enligt de beräkningar, som gjorts för budgetåret 1947/48, riksdagen beviljat

9 815 000 kronor till avlöningar vid kristidsförvaltningen och 3 246 000 kronor till omkostnader eller summa 13 061 000 kronor. Emellertid har av regeringen anvisats betydligt högre belopp eller till avlöningar 16 964 000 kronor och för omkostnader 7 497 000 kronor eller tillsammans 24 461 000 kronor. Regeringen har alltså nödgats anvisa icke mindre än 90 % utöver vad man räknat med, när man gjorde upp staten för detta år. Detta visar ju tydligt, att här har man fått en utvidgning av apparaten, som kräver icke bara kostnader utan även mera folk. De flesta av kommissionerna ha ju också utökat sin personal.

När det gäller livsmedelskommissionen är det egendomligt nog en **annan** utveckling. Trots ökad arbetsbörda genom minskad skörd och mindre tillgång på livsmedel har man där i någon mån kunnat nedbringa de anställdas antal. För detta har man anledning att giva kommissionen en särskild eloge. Det hade varit glädjande, om de andra kommissionerna kunnat gå samma väg eller i varje fall visa tendens till någon avveckling.

Man har från regeringens sida, kanske med rätta, framhållit att anledningen till att man fått draga åt på en del håll har varit försämringen av landets valutapolitiska läge och likaså fjolårets dåliga skörd. Det är väl ingen som sätter i fråga, att det ej är nödvändigt att man från olika medborgargrupper tar på sig de offer, som i det fallet erfordras för det allmännas bästa och den framtida utvecklingen. Men jag säger ännu en gång, att vissa av dessa kommissioner, icke minst — om jag skall nämna någon — handelskommissionen åstadkommit oerhört stora svårigheter för näringslivet. Man kan nog säga, att även industrikommissionen i någon mån förorsakat sådana.

Man har säkerligen anledning att här gå fram med den allra största försiktighet. Jag har i den motion jag fram-

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

burit just påpekat dessa saker, nämligen att såväl när det gäller kommissionernas och regleringarnas omfattning som beträffande kostnaderna är det viktigt att man försöker gå fram med så stor försiktighet som möjligt. Både av principiella skäl och av rent praktiska, icke minst psykologiska orsaker har man anledning att både gå försiktigt fram och någon gång visa, att om det gives ett tillfälle skall man försöka minska dessa regleringar.

Den motion jag avlåtit har den klämmen, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa att beträffande utnyttjande av regleringar och ransoneringar för uppgifter, som inte vid kristidslagstiftningens genomförande ursprungligen avsågos, den största försiktighet iakttages samt att de tidigare strävandena att avveckla krisförvaltning, regleringar och ransoneringar med all kraft fullföljas».

Följaktligen ansluter jag till saker och ting, som man tidigare varit enig om. Man blir då litet betänksam, när man läser utskottets utlåtande över denna motion, där utskottet är välvilligt men enligt min mening mycket negativt i stället för att understryka och skärpa riksdagens förut påpekade uttalande, att man borde försöka få en avveckling av krisregleringarna.

Själva regleringarna verka oerhört besvärande och vålla stora svårigheter. Många av vårt näringslivs representanter få genom resor och uppvaktningar i kommissioner sätta bort mycken tid. Jag skall icke här draga upp några exempel. Men det finnes otaliga exempel på hur näringslivets män få lov att göra resor till Stockholm för vad man kan beteckna som rena struntsaker, som borde kunna ordnas upp på ett smidigare sätt. Jag vill uttala den förhoppningen, att i den mån det är möjligt regeringen ger sådana direktiv, att dessa regleringar, så länge de nödvändigtvis behöva uppehållas, bli så smidiga som möjligt och därmed tar bort

en del av de bekymmer, som i dag göra sig gällande på olika håll.

Det hade varit tacknämligt, om man från utskottets sida hade fått en upprepning av tidigare uttalanden. Det skulle säkerligen också utåt verka lugnande. Då nu icke så skett, har jag velat påpeka dessa synpunkter.

Jag vill, herr talman, med dessa ord yrka bifall till min motion.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till de allmänna synpunkter på denna angelägenhet, som herr Norup har framfört. Jag föreställer mig att åtskilliga av kammarens ledamöter ha lagt i dagen en del förvåning, när de tagit del av detta utlåtande och de siffror rörande krisapparatusens fortsatta ansvällning, som där lämnas, siffror som herr Norup redan anför. Vi hade väl alla hoppats att utvecklingen skulle ta den andra vägen, men så tycks inte bli fallet. Tvärtom står man redan inför en konstaterad utökning, och det signaleras, så vitt jag kan förstå, ytterligare åtgärder på detta område.

Jag har, herr talman, begärt ordet närmast för att framföra några reflexioner rörande ett visst begränsat avsnitt av det svenska produktionslivet och dess förhållande till krisregleringsväsendet. Jag syftar då på vad vi i allmänhet bruka kalla småföretagsamheten, d. v. s. hantverk och småindustri. Denna ganska betydelsefulla sektor inom produktionen beröres otvivelaktigt på ett alldeles särskilt sätt av regleringarna och allt vad de i sig innefatta. Den väldiga floden av blanketter, mot vilken utskottet, så vitt jag kan finna, enhälligt och ganska kraftigt har reagerat, alla de uppgifter, som skola lämnas till myndigheter och institutioner, alla de skyldigheter, som åvila arbets-

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

givarna i förhållande till de anställda, allt detta drabbar den mindre företagaren förhållandevis avsevärt mycket mera än storföretagaren, som ju kan avdela särskild arbetskraft för ändamålet och som har möjligheter att beställa tillräckligt med sovplatser åt sina medarbetare för att de skola kunna fara på nattågen till och från Stockholm. Samma möjligheter stå av naturliga skäl inte de mindre företagen till buds.

Man har inom hantverk och småindustri gjort ett par intressanta försök att räkna ut hur stor del av en hantverkars tid, som numera åtgår till improduktivt skrivarbete. En medlem av Eskilstuna hantverksförening angav nyligen officiellt den tid, han måste sätta till för att fylla i blanketter o. d. samt fullgöra allt annat arbete, som det växande kommissionsväsendet fordrar, till minst 3 timmar om dagen. I genomsnitt räknar man enligt uppgift inom Sveriges Hantverks- och Småindustriorganisation med att cirka 20 procent av arbetstiden åtgår till blankettifyllning, uppvaktningar och resor m. m. Det finns alldeles säkert många näringsidkare, som gjort precis samma erfarenheter som man gjort inom Sveriges Hantverks- och Småindustriorganisation av centraliseringen och blankettväldet. Inom småföretagen skall ju företagaren själv vara med i det produktiva arbetet, och alla de andra uppgifter, som han nu måste ägna sig åt, minska ju helt naturligt det produktiva arbete, som han under andra förhållanden skulle kunna utföra inom sitt företag.

Jag är naturligtvis, herr talman, utan vidare beredd att medge, att vårt ransoneringsväsende inte kan avskaffas nu och på en gång, men jag hyser den meningen, att alla strävanden ovillkorligen måste inriktas på en återgång till friare förhållanden, så snart detta blir möjligt. Så länge detta system, som vi nu ha, består, måste man, synes det mig, också böra kräva att det ställs åt-

minstone måttliga anspråk på företagen, när det gäller att medverka i regleringsmaskineriet. Att frambålla detta är som sagt inte alls detsamma som att påstå, att det exempelvis är möjligt att i dag avveckla alla krisregleringar. Så länge vi ha för knapp tillgång på varor i förhållande till den efterfrågan, som gör sig gällande, måste regleringsväsendet upprätthållas. Men frågan är, och det anser jag vara en ganska central fråga: behöver detta regleringsväsende bibehållas i *hela* sin nuvarande omfattning? Vore det inte väl motiverat med en genomgripande översyn, som toge sikte på en radikal nedskärning och förenkling av denna, jag tror inte jag behöver tveka använda uttrycket, kristidsdjungel? Vore det verkligen inte något att ena sig om just nu att söka skapa så pass drägliga förhållanden som möjligt för den produktiva verksamheten? Jag vågar vara nog förmäten att ge tillkänna denna önskan, som nog delas av många — med undantag naturligtvis av dem, som äro dogmatiska anhängare av statsdirigerat näringsliv. Ty läget är det, att folk helt enkelt är utledset på kommissioner och byråkrati. Man menar, och detta med rätta, att vi ha för många, som reglera, och för få, som producera.

Hantverk och småindustri ha säkert i gemen den uppfattningen, att staten bör inrikta sig på de väsentliga, de stora och allmänna uppgifterna. När man resonerar med representanter för de hundratusentals människor, som äro sysselsatta i den verksamhet som jag här närmast talar om, möter man ofta ett uttryck för en samfäll önskan, som brukar formuleras på detta sätt: Giv oss arbetsro! Det är emellertid inte bara en önskan utan en enträgen vädjan från mycket betydande medborgargrupper.

I sitt inledningsanförande lämnade herr Norup några uppgifter om vad detta ransoneringsväsende kostar oss, och han påpekade däri, att kostnaderna i år äro i det närmaste dubbelt så stora

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

som förra året. Jag tror att det kan vara angeläget att något ytterligare syssla med den sidan av saken. Om jag inte missminner mig ha statsrevisorerna gjort några beräkningar rörande statens pappersförbrukning vid tryckning av blanketter, cirkulär och meddelanden — alla dessa gälla inte krisförvaltningen men en väsentlig del av dem göra det — och ha därvid funnit, att för dylikt tryck måste det reserveras omkring 6 000 ton papper om året. Jag tror, att siffran är ganska riktig, om man nämligen jämför den med vad utskottet självt säger i sitt utlåtande, där det uppehåller sig vid frågan om trycket av cirkulär, kort och blanketter och anger, att för enbart livsmedelskommissionen uppgår denna kostnad till den enligt dess mening anmärkningsvärda siffran 1 030 000 kronor. Med hänsyn härtill kan man ju förstå, att det rör sig om mycket höga siffror.

Vi hade ju en debatt här i lördags, i vilken folkhushållningsministern frejdigt tog del. Debatten rörde sig om livsmedelskommissionens cirkulär nr 3012. Tanken går till det myckna arbete, den möda och de omsorger, som nedlagts på de föregående 3011 cirkulären. Man kan väl också ha anledning förmoda, att, eftersom det redan nu finns över 3 000 cirkulär, en hel del till skall följa, eftersom verksamheten, så vitt jag kan förstå, inte skall bara bedrivas i fortsättningen utan därtill i utökad omfattning.

Det har sagts mig, att statsverkets hela blankettförråd numera omfattar inte mindre än 30 000 olika typer. Den sammanlagda kostnaden uppgår till 10 miljoner kronor om året. Härtill komma naturligtvis mycket betydande kostnader för arkivering o. d., en faktor som blir av allt större betydelse ju mer det för varje år växande materialet kräver ökat utrymme. Jag läste för någon tid sedan i en tidningsartikel, att enbart överståthållarämbetet vid utgallringen av deklarationer för fysiska personer hade att göra med en kvantitet,

som för åren 1937—1941 uppgick till 32 000 kg. Det betydde att ca 650 hyllmeter kunde lösgöras genom utgallringen av enbart självdeklarationer, alltså en längd motsvarande nära tre kvarts km. Det anförda gäller visserligen inte krisförvaltningen, men jag har velat nämna förhållandet som ett litet vittnesbörd om hur pass blankettväsendet och skrivardömet numera utvecklat sig i vårt land.

På tal om kostnaderna i detta avseende kan man knappast underlåta att gå in på olika detaljer och spörja sig, vad den detaljen kostar och vad den detaljen kostar. Det är ju naturligtvis ganska svårt för en enkel riksdagsledamot att svara på sådana frågor, då han ju inte kan ha tillgång till det primärmaterial, som skulle behövas härför, men man kan dock komma fram till vissa sannolikhetsberäkningar. Jag såg nyligen i en tidning några kalkyler rörande vad det nyss införda systemet med slaktgodemän kan komma att kosta. Jag vill inte här uttala mig om detta systems fördelar och nackdelar, utan jag uppehåller mig bara vid den ekonomiska sidan av saken. Man har gjort en förfrågan hos livsmedelskommissionen och slakteriorganisationerna rörande kostnaderna men tycks inte där ha kunnat få några exakta uppgifter. Vi kunna emellertid utgå ifrån, att vi i vårt land ha cirka 300 000 djurbesättningar. Dessa skola inspekteras minst fyra gånger om året. Om vi vidare utgå ifrån att varje inspektion kommer att ta två timmar och att slaktgodemännen i regel få 2 kronor per timme gör detta 4 kronor per besök eller för hela landet i runt tal 5 miljoner kronor och det för en angelägenhet, som, låt vara att den är mycket uppmärksammanad, bara är en detalj i den stora apparaten. Men naturligtvis stannar det inte vid dessa siffror. Det tillkommer nämligen att jordbrukaren under besöket måste släppa vad han har för händer, varjämte slaktgodemannen,

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

om han är jordbrukare eller har annan produktiv sysselsättning, också måste använda en hel del tid för sin övervakningsuppgift.

Jag föreställer mig, att åtskilliga av kammarens ledamöter ha observerat den mycket diskuterade artikel i Koope-rativa förbundets tidskrift Vi, där man gjort vissa kalkyler över vad reglerings-väsendet kostar vårt land direkt och indirekt. Man kommer där fram till den meningen att regleringarna direkt och indirekt skulle kosta vårt folk en miljard kronor per år. Siffran är ju utom-ordentligt hög, och jag skall inte här närmare uppehålla mig vid densamma, men jag kan inte tänka mig, att en så-dan uppgift publiceras i denna såsom vederhäftig ansedda publikation, om den inte föregåtts av en ingående utred-ning. Är siffran riktig, skulle detta, mina damer och herrar, betyda, att regleringsväsendet direkt och indirekt skulle kosta mer än vårt försvar och nästan lika mycket som folkpensioner och barnbidrag tillsammans. Att man kommit upp till denna väldiga siffra be-ror naturligtvis därpå, att man tagit hänsyn till, vilket är rätt och riktigt, alla de indirekta kostnader, som uppstå därigenom att mycket av det arbete, som nu måste reserveras för en så im-produktiv verksamhet som reglerings-väsendet, på andra områden skulle kunna läggas ned på produktivt arbete. Jag vågar, som sagt, inte gå i god för uppgiften, men jag anser mig böra nämna den i detta sammanhang. Jag tycker nämligen, att den passar som ett bidrag till denna överläggning och att det är berättigat att nämna den här med hänsyn till den uppmärksamhet, den väckt.

Utskottet gör ett enligt min åsikt myc-ket bestämt uttalande om att en ändring bör komma till stånd. Utskottet finner det sålunda angeläget, att alla möjlig-heter tillvaratagas i syfte att förenkla och förbilliga det administrativa för-farandet vid ransoneringarna och regle-

ringarna. För min del vill jag gärna un-derstryka vikten av detta statsutskot-tets uttalande, och jag vill hoppas att det avser inte bara det arbete, som ut-föres inom något som kallas 1948 års blankettkommitté utan hela fältet.

Innan jag slutar, herr talman, skulle jag bara vilja göra ytterligare ett litet påpekande. När dessa naturligtvis gan-ska kontroversiella ting diskuteras, kan man inte undgå att konstatera, att från regeringens sida — ibland i varje fall — ganska kategoriska uttalanden göras om önskvärdheten av att vi så snart som möjligt få till stånd en avsevärd förenkling och nedskrivning av hela krisapparaten. Det är kanske främst två av statsrådets ledamöter, som härvidlag gjort sig bemärkta. Det ena statsrådet har ju fått sitt namn knutet till vad man kallar kampen mot Krängel-Sverige, me-dan det andra mera sysslar med våra handelspolitiska angelägenheter. Jag har med sympati tagit del av deras ut-talanden. Även från andra ledamöter av statsrådet ha sådana deklarationer kom-mit till synes, men tyvärr måste man säga, att det hittills på det hela taget stannat vid uttalanden. De ha inte följts av några mera väsentliga åtgöranden.

Huruvida en hårdare hållning från regeringens sida gentemot kommis-sionsväsendet kan väntas inträda som en följd av vad statsutskottet här antytt eller påpekat, vågar jag inte uttala mig om, men för egen del skulle jag vilja uttala en varm vädjan till de statsråd, som närmast ha hand om dessa ting och icke minst då folkhushållningsminis-tern, att beakta vad statsutskottet an-fört. Jag tror nämligen, att statsutskot-tet gjort sig till tolk för en uppfattning, som är utomordentligt allmän i hela vårt land.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Vid stats-utskottets utlåtande nr 12 har jag fogat en blank reservation. Anledningen här-till är, att jag anser att utskottet kraf-

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

tigare än som skett bort understryka önskvärdheten av att krisförvaltningen begränsas och att ingenting försummas när det gäller att avveckla den.

1946 och 1947 uttalade både Kungl. Maj:t och riksdagen ganska bestämda förhoppningar om att krisapparaten skulle kunna inskränkas, men så har ju ingalunda skett. Tvärtom har hoppet fått fara och vi ha givit oss in på en ny utbyggnad. Det är en skrämmande utveckling när man tänker på att det belopp för krisförvaltningen, som riksdagen förra året anvisade och som Kungl. Maj:t då ansåg vara i överkant, nu nästan fördubblats. Visserligen är det lätt att kritisera och säga, att så och så bör det vara. Det är svårt att komma med några anvisningar, hur det skall ske. I det läge vi kommit är det otvivelaktigt så, att regleringarna äro nödvändiga, men detta hindrar inte att förenklingar på en hel del områden kunna vidtagas. Vad som är synnerligen angeläget är, att man är ytterligt försiktig innan man bygger ut detta system. Det har nämligen visat sig, att regleringar ha en otrolig förmåga att så att säga föröka sig själva. Den ena regleringen nödvändiggör den andra, och regleringarna måste finnas för regleringarnas egen skull. Då äro vi inne på en ytterst farlig väg. Jag anser att vi kommit in i ett system, som ger anledning till mycket allvarliga bekymmer.

Överallt klagar man över att blankettskrivandet och kontrollerandet lägger över näringslivet och medborgarna en mara, som i många fall är olidlig. Det är naturligtvis mycket kverulans och mycket allmänt missnöje, som här kommer till uttryck, men undersöker man hur saken ligger till, finner man exempel på åtgöranden från kristidsmyndigheternas sida, som nästan äro groteska.

När denna stora apparat skall byggas ut, är det givetvis omöjligt att få tillräckligt med kvalificerat folk, som

passar för dessa grannliga uppgifter. På ett hithörande område, nämligen beträffande den så mycket omdebatterade slaktkontrollen och slaktgodemännen, där det varit opposition bland jordbrukarna, har man för att få kontrollanter för t. ex. den privata slakten nödgats utse personer, som i många fall inte alls äro pålitliga eller kvalificerade för denna uppgift. Det blir givetvis under sådana förhållanden irritation, och det är att befara att uppgiften växer våra kommissioner och myndigheter över huvudet.

Alla riksdagsmän ha ju mer eller mindre kontakt med dessa kommissioner, och man får mer och mer den känslan, att uppgifterna bli så stora att det med bästa vilja i världen icke går att bemästra dem. Det har blivit allt mera vanligt att man personligen uppvaktar kommissionerna. Jag var häromdagen i en kommission och talade om ett ärende. Det var en mycket förnuftig och klok man jag talade med. Han nämnde att de personliga sammanträffandena och telefonsamtalen ökat i sådan grad, att personalen inte hinner med stort mera. Handelsminister Gjöröns nämnde en gång, om jag ej minns fel, att handelskommissionen varje dag hade c:a 2 500 besök och 15 000 telefonsamtal. Det är en utveckling som är skrämmande.

Därmed har jag givetvis inte sagt att inte detta kanske är nödvändigt i det läge, vari vi kommit. Fortfarande måste vi ha regleringar av handelspolitiska skäl och varför? Jo, därför att vi producera för litet. Vi kunna inte producera varor för att tillfredsställa behovet inom landet eller exportera, så att vi i vår tur kunna importera de varor vi behöva. Alltjämt kunna vi inte producera tillräckligt. Överallt är det brist på arbetskraft, och att det är brist på arbetskraft beror på att det är så många, som sysselsättas med improduktivt arbete.

Herr Hagberg i Malmö var inne på

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

detta i sitt anförande beträffande krisregleringskostnaderna. Det som staten och kommunerna betala är egentligen en bagatell. De stora kostnaderna och uppföringarna komma på näringslivet och medborgarna. Jag fäste mig också vid den citerade artikeln i Kooperativa förbundets tidskrift »Vi», som jag sett återgiven i pressen. Jag vet inte hur man kommit fram till siffran, att krisregleringarna skulle kosta folkhushållet 1 miljard. Jag förutsätter, att den inte är gripen ur luften. Men ligger sanningen där i närheten, måste jag säga att det är en verkligt skrämmande siffra, som bör ge anledning till allvarlig eftertanke. Dessa regleringar bli en Döbelnmedicin, som kanske hjälper för dagen men gör det sjufalt värre för framtiden. Om vi tänka oss att 1 miljard kronor användes för produktiva ändamål, kanske vi skulle kunna avhjälpa en del av den väldiga varubrist, som gör regleringarna nödvändiga.

Herr talman! Jag har icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men jag har velat kraftigt understryka att allt som kan göras bör göras för att inskränka den väldiga regleringsapparaten, så att vi komma ur det regleringsträsk, som vi tycks komma djupare och djupare ned i.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Jag har lyssnat till de föregående talarnas önskemål, när det gäller den fråga vi här behandla, men jag har inte kunnat uppfatta något förslag, som skulle kunna lösa det problem, som vi här äro ställda inför.

Det är alldeles uppenbart, att när vi på avdelningen diskuterade denna fråga och studerade utvecklingen, så måste den hos oss väcka en viss olust. Förra året uttalades från departementschefens sida en förhoppning om avveckling, men i år ha vi från statsrådets sida icke erhållit några sådana för-

hoppningar. Han har i stället uttalat tvekan, huruvida inte skärpningar på olika områden av regleringarna behövde vidtagas. Utskottet har emellertid understrukit sina synpunkter i den motivering, som utskottet föreslår riksdagen att godtaga och som herr Hagberg i Malmö, såvitt jag kunde förstå, var ganska tillfredsställd med.

Jag har ingen anledning att närmare ingå på de olika önskemål, som de närmast föregående talarna framfört. De hysas av hela svenska folket, därom råder ingen tvekan. Jag hoppas att den känslan finns också i departementet. Man skulle nog vara glad även där, om man snarast möjligt kunde bli fri från ransoneringarna. De skapa nog ingen särskild njutning på något håll, där man har med dem att göra. Man kan naturligtvis ifrågasätta, om det finns något intresse för en avveckling hos dem, som ha sin sysselsättning i och sin avlöning från dessa kristidsorgan. De måste i varje fall vara i så försvinnande minoritet, att de inte spela någon roll i detta sammanhang.

Alltså, med tanke på den nuvarande situationen sakna vi möjlighet att göra något annat än att hemställa till Kungl. Maj:t, vilket utskottet föreslagit, att följa krisförvaltningen, så att den inte får större omfattning än omständigheterna kräva. Utskottet har skrivit att avvecklingsåtgärder, så snart de kunna komma i fråga, också böra vidtagas.

När det gäller den andra detaljen, som herr Hagberg i Malmö tog upp, nämligen blanketterna, ha vi också understrukit samma synpunkter. Vi ha kommit dithän, när det gäller detta, jag skulle vilja säga blankettraseri, att det inte bara väcker olust utan man har gått så långt att man helt enkelt vägrar att befatta sig med dem. Då ha vi kommit till ett tillstånd, som är allvarligt, och det är med anledning härav som jag tror det är alldeles nödvändigt att man vidtager förenklingar och inskränkningar, så att man har möjlighet

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

att följa de anvisningar, som olika institutioner och myndigheter giva.

Jag har inget vidare att tillägga, herr talman. Jag ber att med understrykande av vad utskottet här skrivit få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag tror jag kan begränsa mig mycket starkt, när jag nu ämnar säga något, närmast därför att vi ju i denna kammare vid ett par tidigare tillfällen haft utomordentligt ingående debatter om praktiskt taget alla regleringsfrågor. Jag har inte heller av herr Norups, herr Hagbergs i Malmö och herr Onsjös anföranden kunnat hämta något nytt utöver vad som tidigare har sagts här i kammaren och som också har bemötts ifrån olika håll.

Detta allmänna talesätt, att människorna äro leda på regleringar och ransoneringar, att man har den uppfattningen att det borde kunna genomföras en avveckling, inte helt men i begränsad omfattning, det är ju sanningar som serveras myndigheterna praktiskt taget varje dag. Om någon borde vara lyhörd för dessa uppfattningar skulle det väl vara jag, dit alla dessa missnöjesyttringar i sista hand kanaliseras.

Man talar om blankettraseriet, och för närvarande pågår det en utredning om förenkling av de statliga kommissionernas blankettryck. Den enda tröst vi kunna ha — om det kan vara en tröst — är, att när man gjort vissa jämförelser mellan blankettraseriet i de statliga kommissionerna och i vissa privata näringsföretag, så ha vi kunnat konstatera att de statliga kommissionerna ännu ha lång väg att gå innan de äro uppe i topp med vad som kan presteras på visst enskilt näringsområde.

Man säger nu, att kostnaderna för kris-kommissionerna ha blivit 90 % högre

än man förutsatt under nu innevarande budgetår. Men man glömmer väl inte bort, att under detta år ha vi tvingats att praktiskt taget in i minsta detalj reglera hela den svenska utrikeshandeln. Alla exportfrågor och alla importfrågor ligga nu inom en statlig planering, nödvändig för att veta vad vi ha råd med och vad vi icke ha råd med i vårt just nu så betryckta valutaläge. Det går inte att improvisera en sådan planering, det måste göras ganska omfattande utredningar, och man gör inte dessa utredningar med mindre man har folk som gör dem, och man gör dem inte med mindre det finns ett statistiskt material i botten för bedömningarna.

När man säger att näringslivet irriteras av förfrågningar av statistisk natur vill jag framhålla, att man många gånger riktat anmärkningar mot myndigheterna för att deras åtgöranden och ingripanden icke varit baserade på tillräckligt statistiskt underlag. Ibland har man sagt, att de vidtagits praktiskt taget utan statistiskt underlag. Jag håller med om att vi icke hade ett tillfredsställande statistiskt underlag för att planera den statliga reglering av hela den svenska utrikeshandeln, som blev nödvändig. Vi ha tvingats att göra det under detta år med de kostnadsfördyringar, som därav ha följt.

Det är ingen nyhet för myndigheterna att allmänheten är irriterad över väntetid i handelskommissionen och över att man fått resa långa vägar för att få besked i handelskommissionen. Här gällde det att praktiskt taget på en gång centraldirigera en så gott som fri handel. Att denna åtgärd var nödvändig voro alla överens om. Det finns inget parti som har gjort gällande, att vi i dagens läge skulle kunna slippa denna importreglering. Tvärtom har man många gånger från praktiskt taget alla våra oppositionspartier gjort gällande, att vi borde ha genomfört importregleringen mycket tidigare. Vi befinna oss i ett besvärligt läge, därför

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

att den kom för sent. Jag vill minnas jag hört herr Norups egen partiledare, herr Pehrsson-Bramstorp, säga eller i varje fall har jag läst ett referat av ett anförande, där han gjort gällande, att från bondeförbundets sida var man angelägen att säga ifrån, att importregleringen skulle kommit mycket tidigare än vad den i verkligheten gjorde. Att den inte kom så tidigt var väl kanske ett uttryck för en optimistisk uppfattning, att det fanns objektiva förutsättningar för en snabbare avveckling av statsdirigeringen på olika områden än vad som verkligen var fallet. Det går inte, menar jag, att på en gång resa anmärkningar mot regeringen därför att man ingriper för sent, därför att man inte reglerat tidigare, och samtidigt ställa anmärkningar därför att man inte lägger tillräcklig energi i dagen för att avveckla bestående ransoneringar och regleringar. Det är en dualism som man bör observera, när man tar upp dessa diskussioner.

Nu säger herr Onsjö, att det enligt hans uppfattning har visat sig mycket svårt att få kvalificerat folk i krisförvaltningen, och det är ett problem som vi brottas med. Jag är emellertid beredd att säga, att på de viktigaste posterna i krisförvaltningen ha vi kunnigt och dugligt folk, mot vilka man icke kan ställa någon anmärkning, att de icke äro rustade att fylla dessa uppdrag. Tvärtom, det är goda, energiska och ambitiösa medarbetare, som vi ha, och de äro värda ett öppet erkännande för sina insatser. Men det är vissa grunder för att man har svårt att få de verkligt branschkunniga toppmännen i spetsen på krisförvaltningen. De statliga myndigheterna kunna icke taga upp en lönekonkurrens med det enskilda näringslivet. I det statliga kommissionsväsendet få de finna sig i en i förhållande till det enskilda näringslivet relativt blygsam lönenivå. Å andra sidan är anställningen inte heller så attraktiv, när man — och därom äro vi överens —

ger dem det beskedet, att detta är en anställning, som ni få nu men som vi allesammans äro överens om skall taga slut så fort som möjligt. Vi ha dessa belastningar att dragas med, när det gäller att få kunnigt folk i krisförvaltningens tjänst.

I det allmänna resonemanget, där man vill uttrycka sin irritation över regleringarna och där man vill uttrycka en allmän mening om att det borde väl ändå finnas möjlighet till en snabbare avveckling än vad myndigheterna och regeringen tyckas vara inställda på, har jag tidigare ställt frågan och jag måste göra det även i dag, vad man egentligen vill föreslå. Om man går ifrån allmänna talesätt till konkreta ting, har jag inte i något fall kunnat få någon som helst värdefull upplysning om på vilken punkt man nu skulle kunna vara färdig med en avveckling. Det är väl ingen som tror, såsom vårt valutaläge för närvarande ter sig, att det är praktisk politik att diskutera en avveckling av den statliga regleringen av utrikeshandeln. Det är väl ingen som tror, såsom vår försörjningssituation ser ut på livsmedelsfronten, att det är realistiskt att i dag omedelbart börja diskutera praktiska avvecklingsprojekt för det ena eller andra ransonerade livsmedlet. När vi inte kunna göra det, ja, då stannar det hela vid ett uttryck för att man är irriterad över de statliga ingripandena. Denna irritation delas av alla människor, men när läget är sådant, att man har att välja mellan att ha regleringar och irritation som det ena alternativet och icke regleringar men en situation som rent allmänt för vårt folk och vårt samhälle och för alla våra gemensamma intressen är avsevärt värre och besvärligare som det andra alternativet, kan jag inte komma fram till något annat än att vi måste stanna vid det nuvarande alternativet, det nuvarande läget.

Jag vet inte om jag behöver försäkra, att de som sitta på ledande platser i

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

krisförvaltningen inte alls ha något intresse av att sitta kvar en dag längre än vad som är nödvändigt. Den som dagligdags har konferenser med de ledande funktionärerna, de olika kristidsmyndigheternas ordförande och ledande män, vet hur pass irriterade de äro över att behöva dragas med detta arbete i fortsättningen. I regel brukar ingen orka med så mycket längre än maximalt 5 å 6 år, och sedan går han hur gärna man än vill att han skall vara kvar. Man får då ge sig ut att söka en ersättare. Så ha växlingarna varit under hela denna tid inom krisförvaltningen, och det är ett betyg så gott som något, att det är ingen av dem, som vi ha där, som lider av någon som helst taburett-häfta, utan de vilja gärna gå därifrån så fort som möjligt. Att de inte göra det är ett utslag av den solidaritet och den ambition de känna för den uppgift, som de äro satta att vårda.

När vi komma fram till detta vid en inventering av de reala synpunkterna i hela detta problem, då måste jag säga, att ett rent allmänt resonemang kan inte vara något annat än ett uttryck för att man vill giva till känna stämningar, som röra sig bland allmänheten, men att man till syvende og sist kommer fram till att läget för dagen inte inbjuder till att ge sig in på en avveckling för tidigt.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Det egendomliga med det regleringssystem, som vi nu ha, är ju det ofta omvittnade och av erfarenheten besyrkta förhållandet, att den ena regleringen gärna föder den andra. Man vet ju, hur det går till. En viss reglering skapar vissa svårigheter, vissa nya problem. Man försöker komma till rätta med dem men följer då minsta motståndets väg och lägger in dem i regleringssystemet, och på det sättet har den föregående regleringen fölt en ny och svällt ut över ett nytt område

o. s. v. Det är mycket mänskligt, att man inom krisförvaltningen går till väga på det sättet, men jag tycker att, när apparaten fått den omfattning som den nu har, borde man, icke minst efter statsutskottets påpekande i dag, besluta sig för ett annat tillvägagångssätt.

Statsrådet tog upp en jämförelse mellan blankettväsendet inom det enskilda näringslivet och inom krisförvaltningen och menade, att därvidlag kom krisförvaltningen icke att ställas i någon särskilt ogynnsam dager. Men herr statsrådet förbisåg, att utvecklingen av blankettväsendet inom den enskilda företagsamheten helt enkelt är beroende på krisförvaltningen och dess blankettväsende. Flertalet av våra företag måste numera avdela en hel del folk som inte har annat att göra än ifylla alla dessa dussintals blanketter, som ständigt singla ned på deras bord från den statliga krisförvaltningen. Detta är anledningen till att blankettväsendet på enskilt håll också sväller. I samma mån som det finns möjlighet att skära ned det statliga blankettväsendet, kommer naturligtvis omedelbart en motsvarande nedskärning att äga rum inom vad jag skulle vilja kalla det enskilda blankettväsendet.

Statsutskottet har uttryckt önskemål om viss förenkling och visst förbilligande av det administrativa förfarandet kring ransoneringar och regleringar. Jag tror att här finns en del att göra. Jag vill erinra statsrådet om att handelskommissionen tagit vissa initiativ härvidlag på det sättet att man ute i landet, såvitt jag vet tills vidare dock endast i Göteborg och Malmö, anordnar sammanträden mellan representanter för handelskommissionen och för företagsamheten inom berörda distrikt för att rådgöra i gemensamma angelägenheter. Härigenom sparar man mycket tid för näringslivets företrädare, som slippa resa till Stockholm. Detta initiativ från handelskommissionens sida är förtjänt av vidare utveckling, och man

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

borde överväga att tillämpa en sådan anordning, i den mån det går, även inom den övriga delen av krisförvaltningen.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! Även om man bör taga de uppgifter, som herr Hagberg i Malmö lämnade angående krisförvaltningens kostnader, med en viss försiktighet, står det dock kvar att vårt samhälle i dag har att bära så pass stora kostnader för dessa regleringar, att vår produktion icke kan stiga i samma omfattning som vore möjligt, om man kunde sysselsätta denna arbetskraft i produktivt arbete. Jag tror det är på det sättet man måste angripa problemet. Låter man i stället dessa kommissioner växa undan för undan, så att det blir allt fler som skola fördela varorna, blir följden att det blir alltför få verkligt produktiva krafter.

Statsrådet säger, att man har inte kunnat visa något enda exempel på var man skall börja att göra dessa indragningar och inskränkningar. Ja, det är kanske svårt, men jag skulle vilja säga, att som regel skall man försöka återföra arbetskraften till produktiva ändamål. Då kanske man rent av skulle komma därhän, att man så småningom sluppe ifrån en hel del av regleringarna. Jag skall för min del försöka bidra med ett enda litet exempel. Jag tror det var statsrådet själv som sade, att för att undvika bensinransoneringen skulle man försöka vidtaga de restriktiva åtgärder, som föreslogos i den kungl. propositionen. Han räknade med att om man skulle genomföra en ransonering, skulle det taga 500 à 600 man i anspråk. Om man nu i stället flyttade över motsvarande arbetskraft till skogen — inte samma personer, men man kunde vidtaga en allmän förskjutning av arbetskraften, så att man finge ytterligare 500 man för att hugga massaved — kan man räkna med att dessa 500 man hugga 2,5 kubikmeter massaved per

man och dag, vilket inte är något högt medeltal. Det gör per dag en avverkning av 1 250 kubikmeter, och på 250 dagar om året — jag räknar då bort söndagar, semesterdagar och fridagar på grund av olämpligt väder — blir det en avverkning av 312 500 kubikmeter massaved. Enligt uppgift jag har fått från fabrikanthåll åtgår det till 1 ton viskosmassa mellan 6 och 7 kubikmeter massaved. Den avverkade kvantiteten skulle då ha inneburit, under förutsättning att transportapparaten kan klara den ökade belastningen och att våra massafabriker, som nu delvis köra med tomgång, också kunna konsumera denna ökade avverkning, att man fått 48 000 ton viskosmassa eller något däröver. Enligt uppgift, som jag sökt verifiera, betalas dylik massa med omkring 600 kronor per ton. Således skulle denna massa vid export lämnat oss ett valutatillskott på 28 à 29 miljoner kronor.

Om dessa siffror inte äro fullständigt riktiga, ligga de i alla fall vid gränsen av vad som är verklighet. Jag har sökt kontrollera dem, och man har inte riktat några invändningar mot siffrorna. Jag menar, att det är den vägen man måste gå. Man måste försöka att återföra folk till produktivt arbete så mycket som möjligt. Om man i stället går den andra vägen, att flytta över fler och fler för att sköta fördelningsproceduren, får man allt mindre att fördela, och följden blir att utgifterna för kommissionerna på denna huvudtitel komma att växa undan för undan.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö bad att få erinra mig om att man inom handelskommissionen lyckats genomföra vissa rationaliseringsåtgärder i fråga om blankettväsendet. Jag är väl underkunnig om det, eftersom jag i regeringen ställt mig bakom denna tanke på en ra-

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

tionalisering av blankettväsendet. Det pågår en utredning, och redan före jul hade samtliga kommissioner i en beredning inför mig och andra regeringsledamöter tillfälle att diskutera rationaliseringsmöjligheterna i fråga om blankettväsendet och fingo då också mycket bestämda regeringsorder att utnyttja alla de möjligheter, som kunde föreligga. Det är således inte någon anledning att speciellt erinra mig om det, då jag efter fattig förmåga har varit med och satt i gång detta.

När jag gjorde den jämförelsen, att vissa privata företag i fråga om blankettväsendet faktiskt ligga före de statliga myndigheterna, så gjorde jag det efter att ha exkluderat de indirekta följdverkningar, som de privata företagen kunde räkna med på grund av myndigheternas blankettcirkulär. Det finns faktiskt sådana företag — jag har själv haft möjlighet att konstatera det — och därför får man kanske litet bättre balans i diskussionen, om man har detta klart för sig.

Jag vill till herr Jonsson i Skedsbygd säga, att det ju i alla fall var ett praktiskt förslag, som han framförde, även om jag har litet svårt att tänka mig att det ger något egentligt praktiskt resultat. Det är nämligen inte så, att vi först skaffa en massa folk till kommissionerna och sedan finna rätt på ransoneringar för att de skola ha något att göra, utan först bli vissa ransoneringar ofrånkomliga, och sedan blir det utomordentligt svårt att skaffa folk och helst kvalificerat folk, som skall handha dessa ransoneringsuppgifter. I många stycken få vi konstatera, att det är bland de allra besvärligaste uppgifterna, och när man därför skall avveckla det har jag svårt att tänka mig, att man kan gå den väg som herr Jonsson i Skedsbygd anvisat såsom en riktig uppslagsända på problemet, nämligen att man ser till att folket kommer ifrån ransoneringsarbetet och över i, som han uttryckte det, produktiva uppgifter.

Jag tror också det har en ganska liten praktisk betydelse att försöka evalvera den i stor utsträckning kvinnliga arbetskraft, som sitter på länsstyrelserna och handskas med bensinransoneringen, till skogsarbetare i Norrland, som avverka så och så många kubikmeter massaved.

Å andra sidan måste vi nog konstatera, att massafabrikerna och pappersbruken såvitt jag vet hittills inte haft någon nedgång i sin kapacitet, i sin förmåga att producera på grund av brist på råvara. De äro uppmanade av regeringen att arbeta så mycket de orka, att producera så mycket de kunna, och det ha de hittills gjort och kunnat göra med den råvara, som kommit fram och som vi haft naturliga möjligheter att skaffa fram. Huruvida det kan gälla i fortsättningen är just nu ett problem med hänsyn till de besvärliga drivningsförhållandena, men det klarar man inte med den väg, som herr Jonsson i Skedsbygd har anvisat.

Hur man än vänder och vrider på detta problem kommer man ändå till slut fram till, att vill man inte ha det andra alternativet, vill man inte ha risken för att det hela blir ur många synpunkter sämre för samhället, för medborgarna och i sista hand för näringslivet, få vi dragas med dessa regleringar och ingripanden, hur ledsamt det än är, så länge som de objektiva förutsättningarna för avveckling saknas. Där kan det bli diskussion om vad äro och var sluta de objektiva förutsättningarna, och den diskussionen har jag försökt konkretisera genom att säga till dem, som ha annan uppfattning än jag: Giv mig en praktisk uppslagsända på en avlösning av våra ransoneringar! Herr Jonsson i Skedsbygd har givit mig en, vilken jag emellertid anser mig förhindrad att arbeta på, men det behöver kanske inte lyckas lika dåligt för andra, som ha andra uppfattningar, och jag är självfallet mycket lyhörd för alla praktiska förslag i den vägen.

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle först vilja säga, att jag i mitt första anförande inte förutsatte, att de 500 personer, som äro sysselsatta med bensinransoneringen, skulle ut i skogen och hugga ved. Många av dem kunna säkert göra det, men jag sade att det skulle bli en förskjutning av arbetskraften. Det fattas arbetskraft i skogarna för närvarande.

Sedan säger statsrådet, att man kan inte komma fram på det sättet. Man skall således, så fort det uppstår brist på ett område, inte försöka avhjälpa bristen genom större produktion, utan man skall i stället sätta till folk, som skall fördela de knappa varumängderna. Vore det inte skäl i att taga under övervägande det exempel jag anförde, då jag sade att denna lilla kvantitet massa ved per dag skulle tillföra oss 28 å 29 miljoner kronor årligen! Då kanske man rent av hade sluppit bensinransoneringen. Då hade dessa 500 man gjort den nyttan, att vi fått pengar att köpa den kvantitet bensin, som vi nu skola inbespara.

Jag tror att även om statsrådet underkänner detta exempel vore det skäl i att undersöka, om inte vägen ur det tillstånd, vari vi råkat, är att försöka få i gång en större produktion, även om det skulle ske på bekostnad av en del av de personer, som nu äro sysselsatta i kommissionerna. Svenska folket kan inte förstå, att allt flera personer skola bli sysselssatta med fördelningsproblem, när det råder brist på arbetskraft och på varor ute i landet. Bristen tenderar att bli större och större, och kommissionerna ha benägenhet att växa av sig själva och svälla ut över allt vidare områden.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Statsrådet säger alldeles riktigt, att när vi opponera oss, är det ett uttryck för ett allmänt missnöje bland medborgarna. Jag kan emellertid inte anse det felaktigt,

om vi fatta vår uppgift som riksdagsmän så, att vi ge uttryck åt det missnöje, som rör sig bland de djupa leden. Med den kontakt jag har med levande livet och med verkningarna av dessa regleringar kan jag inte komma ifrån, att det finns många områden, där man i varje fall kan åstadkomma förenklingar. Problemet är för stort för att man här skall draga fram småsaker om hur det fungerar, men jag kan anförä ett exempel, som närmast berör statsrådet Ericssons verksamhetsområde, nämligen byggnadstillstånden.

Hemma i min kommun har ungdomen allt sedan före kriget arbetat på att bygga en bygdegård. Man har inte fått tillstånd att bygga, och det får man givetvis böja sig för. Några företagsamma ungdomar köpte därför en militärbarack och körde efter den på lastbil och satte upp den. De gjorde det på fritid och på nätterna och använde ingen ordinarie arbetstid. Det material, som gick åt, var enligt uppgifter som jag fått några rullar papp och 400 spik. Emellertid kommer ett ombud från länsarbetsnämnden och upptäcker, att här gjorts ett arbete utan tillstånd. Det blir skriftväxling och hot om åtal. Nu är ärendet färdigbehandlat, sedan det växlats nio skrivelser mellan myndigheterna och pojkarna, och resultatet har blivit att arbetsmarknadsstyrelsen låter vid saken bero och råder dem att nästa gång inte göra på det sättet. Jag tycker det hade varit lika naturligt att skriva, att om det händer om igen, skola de göra precis på samma sätt.

Vi ha här talat om blankettväsendet. Jag är vedproducent och har enligt åläggande gjort avverkningar varje år ända sedan krigets början. Varje månad kommer ett konvolut med en blankett, på vilken man skall deklarerä, hur mycket man avverkat under månaden, och nästan lika regelbundet lägger jag den i papperskorgen, ty jag har ingenting att deklarerä. Efter så många år borde man kunna bedöma, hur mycket

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

ved som kommer fram, och låta folk deklarera när de bli färdiga med sin huggning.

Detta är ett ganska ringa bidrag, det erkänner jag, men man får nöja sig med småsaker.

Problemet ligger givetvis djupare än så. Det bör avvägas, innan man inför regleringar, vilka olägenheter som följa och vilka fördelar man vinner. Bensinransoneringen förefaller bli misslyckad innan den börjat av den anledningen, att den inbjuder till sådana möjligheter, att de mindre lojala säkerligen komma att köra ganska obehindrat. Detta kommer att skapa irritation. Dessutom kommer regleringsapparaten att kräva så mycket arbete, att det inte uppväger den valutapolitiska vinsten. Jag känner givetvis inte till, om det är som herr statsrådet säger, att vi inte ha möjlighet att köpa mera bensin, men den valuta vi spara på bensinransoneringen blir så ringa, att olägenheterna med ransoneringen komma att kosta samhället mycket mera.

Herr **HAGBERG** i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet nämnde, att vi skulle komma med konkreta förslag. Det är dock inte så lätt för en enskild riksdagsman att presentera konkreta förslag, i avsaknad som han är av möjlighet till insyn i den administrativa apparaten och till insyn i krisapparaten. Initiativet borde rimligen komma ifrån dem, som ha alla dessa möjligheter, nämligen statsrådet och statsrådets närmaste medarbetare. Inte minst statsrådet själv har gjort sig känd som en kraftfull och målmedveten gestalt, och jag tycker att statsrådet ur egen fatabur skulle komma med något litet uppslag till förenkling. Men det är tyvärr det rakt motsatta förhållandet som äger rum. De initiativ, som vi haft att konstatera från statsrådets sida, gå tyvärr ut på nya regleringar i stället för motsatsen.

Ett ganska intressant fenomen, som

man har anledning notera, är den skillnad, som i detta avseende föreligger mellan vårt land och andra länder. Det är ingalunda obekant för vare sig statsrådet eller kammarens ledamöter, att ransoneringssystemet ute i världen i stor utsträckning är statt på avskrivning. Men i vårt land är ransoneringssystemet, såvitt man förstår av statsutskottets uttalande, statt i tillväxt. Vi lära komma att fira blomstermånaden majs inträde med en alldeles ny ransonering till råga på alla de andra, som vi redan ha.

Vilja vederbörande gå till botten med allt detta, finns det nog möjligheter till kraftfulla ingrepp, men det förhåller sig, som jag tillät mig påpeka i mitt tidigare anförande, på det sättet, att man gärna följer minsta motståndets lag. Det är lättare och bekvämare att tillgripa en ny ransonering än att söka andra utvägar för att klara uppkomna svårigheter.

Herr **THORELL**: Herr talman! Jag har hört på debatten med intresse och hade knappast tänkt ge mig in i den, men efter herr Jonssons i Skedsbygd anförande och hans intressanta utredning om vad de 600 personerna kunde åstadkomma, om de sysselsattes i skogen i stället för att syssla med bensinransoneringen, och det därpå följande försvaret från statsrådet Strängs sida, av vilket det framgick att vi äro tvungna att ha så mycket folk i kommissionerna, ansåg jag att jag borde vid detta tillfälle tala om en sak som hör ihop med allt detta, en sak som visar hur galet det är ställt och hurusom folk sysselsattes i onödigt arbete i kommissionerna.

Vid månadsskiftet november—december 1946 erhöll jag en skrivelse från en av kommissionerna, vari man fordrade en uppgift om hur mycket timmer jag skulle försäga under nästa säsong vid det sågverk jag äger. Vid det tillfället fanns det givetvis inga möjlighe-

Avveckling av krisförvaltning, regleringar och ransoneringar.

ter att lämna en sådan uppgift. Skogsauktionerna äro icke slut vid den tiden av året, och innan dess sälja inga enskilda något. Stämplingarna äro icke fullföljda, och man vet icke hur mycket skog, som är stämplad i trakten. Följaktligen lät jag bli att lämna någon uppgift. Någon av de första dagarna i januari fick jag ett nytt brev, som var skarpt formulerat och icke saknade hot om påföljden om jag icke lämnade den begärda upplysningen. Jag ringde upp den person, som hade skrivit under brevet, och sade som det var, att jag inga som helst möjligheter hade att ge några säkra uppgifter. Det kunde bli 50 % mer än under fjolåret, sade jag honom, men det kunde också bli 50 % mindre. Jag visste icke, om företaget bleve sådant, att vad jag inköpt kunde forslas fram till sågen, och över huvud taget kunde jag ingenting beräkna. »Men jag föreslår en sak», sade jag, »verkställ det där hotet. Stäm mig bara! Jag har nämligen börjat samla material för en interpellation i riksdagen om Krångel-Sverige, och detta blir ett utmärkt exempel.» Sedan dess har jag ingenting hört om saken. Jag lämnade ingen uppgift, och man vågade icke stämma. Men hade man haft att göra med en något mindre resolut herre, hade man kanske tagit till stämning. Nu skulle jag naturligtvis icke ha talat om detta i andra kammaren om saken bara hade berört mig själv. Men säkerligen fingo hela landets sågverksägare och de som över huvud taget gjorde försågningar samma anmaning, och lika litet som jag kunde väl de flesta andra ge några uppgifter. Vi kunna, herr statsråd, tänka på hur det varit i år i Norrland. Vem kunde förutsäga i början av december, att snöförhållandena skulle bli sådana, att endast en viss procent av vad man kunde hugga kunde forslas fram till sågarna? Nej, de mannar, som äro sysselsatta i denna kommission, böra fortast möjligt skickas ut i skogen. Där göra

de nytta i stället för, såsom nu är fallet, ohägn för företagarna, som ha så oerhört mycket annat att göra än att medverka till upprättande av statistik. Det blev naturligtvis så den gången, att många av mina yrkesbröder lämnade uppgifter på en slump. Sedan pillrade man ihop litet statistik i kommissionen — till vilken nytta den var avsedd vet jag icke. Antagligen var det väl meningen att man skulle få en överblick över hur mycket som skulle bli försågat, men uppgifterna voro enligt min uppfattning av intet som helst värde.

Jag har bara velat understryka herr Jonssons i Skedsbygd uttalande, att det är bättre att sysselsätta dessa människor i produktivt arbete än att försöka försvara det hela med att vi måste ha så och så mycket folk i kommissionerna.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i inledningen gjorda hemställan dels ock på bifall till motionen II: 181; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 1—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av täckning för viss i lotsstyrelsens räkenskaper redovisad brist;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående övergångsersättning till förre furiren vid flottan H. E. Ahlström;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Stockholms enskilda bank aktiebolag till täckande av vissa rättegångskostnader;

nr 54, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till flyttningssättning för vissa beställningshavare vid Norrbottens flygbaskår;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till landsfogdarna m. fl.: avlöningar; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift av viss ogulden arvsskatt för Fliseryds fideikommiss.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.**Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position angående anslag för budgetåret 1948/49 till undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

I propositionen nr 88 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 20 februari 1948, föreslagit riksdagen att till Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 98 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 65 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo*, fröken *Andersson*, herrar *Ivar Persson, Svensson* i Grönvik, *Rubbestad, Staxäng* och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

2) av herrar *Gustaf Karlsson, Eriks-son* i Stockholm och *Akerström*, utan angivet yrkande;

3) av herr *Lundqvist*, likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! I det förslag som här föreligger tänker man sig en helt annan linje, när det gäller att utreda levnadskostnaderna och beräkningarna för indextalen, än den man tidigare varit inne på. Förut har man alltid, för att få reda på hur folk lever, låtit ett visst antal personer under ett år i vissa hushållsböcker föra noggranna anteckningar om alla inköp och all förbrukning i hushållet. Detta material har sedan legat till grund för bedömandet av människors förbrukning på de olika orterna. Nu däremot

Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

har man tänkt sig en helt annan metod. Man har avsett att göra en s. k. gallupundersökning, ett system som man hämtat från Amerika, där man tillämpat gallupmetoden. Man har redan startat en dylik undersökning i liten omfattning. Socialstyrelsen har vidtagit anordningar i fråga om 8 orter i landet och 300 hushåll. Kungl. Maj:t har för ändamålet ställt till förfogande 19 000 kronor, som funnos tillgängliga. Men man har också begärt att utöver denna provundersökning få göra en utredning, som skall omfatta ca 30 orter och 1 200 hushåll. Det är den saken propositionen egentligen syftar till, och det begäres ett anslag på 98 000 kronor för detta ändamål. För tryckning av vissa intervjuformulär skulle åtgå 3 000 kronor, och för utväljandet av vissa familjer skulle behövas 8 000 kronor. För 1 200 intervjuer har man beräknat att det skulle åtgå 35 kronor för varje intervju, och för den statistiska bearbetningen av materialet erfordras 40 000 kronor. Sedan har man tagit upp en summa av 5 000 kronor för oförutsedda utgifter. Så kommer man upp till 98 000 kronor.

Urvalet av intervjuobjekten skall socialstyrelsen göra. Man skall med ledning av kyrkoböckerna pricka för den och den personen, som är kyrkobokförd på den och den orten. Urvalet skall alltså ske på slump. Sedan skall man anskaffa sådana som skola intervju de 1 200 personerna. För att intervjuarna skola kunna sköta sin uppgift, har socialstyrelsen upprättat vissa riktlinjer eller, om jag så får säga, arbetsledningar, som vederbörande skola ha att gå efter. På icke mindre än tio sidor visar man på, hur intervjuarna skola gå till väga. Dessutom skall man inforra en massa uppgifter av hushållen. Hushållsföreståndarna skola svara på ca 400 olika frågor, och så vitt möjligt skall man försöka få svar på frågorna. Om någon hushållsföreståndare skulle svara, att han icke är beredd att

ge svar därför att han icke har anteckningar, får intervjuaren, heter det i cirkuläret, icke ge sig utan framhålla för den intervjuade, att han tänker komma igen. Då brukar stundom följden bli, säger socialstyrelsen, att vederbörande finna det lika bra att svara på en gång. Socialstyrelsen tröstar alltså intervjuarna med dylika uttalanden. Socialstyrelsen är fullt medveten om att de uppgifter man på detta sätt får in icke bli fullt exakta. Jag vill inom parentes nämna, att uppgifterna skola avse hela år 1947 beträffande kläder, skodon och allt utom livsmedel, medan man när det gäller livsmedel skall utgå ifrån förhållandena de närmast föregående sju dagarna. Uppgifterna beträffande kläder skola avse tre olika kategorier. Första kategorien omfattar alla män samt gossar över 4 år. För dem är det en lång lista som skall ifyllas. Det gäller: huvudbonad, överrock, päls, kostymer, smokingkostym, byxor, skidbyxor, skinnkläder, skjortor av olika slag, arbetskläder, kalsonger, nattskjortor, strumpor av bomull, strumpor av silke, strumpor av nylon, strumpor av ylle, morgonrockar, slipsar, rosetter, halsdukar, vantar, lågskor, kängor, galoscher, bottiner, läderstövlar och en mängd andra saker. För kvinnornas vidkommande blir det på samma sätt. Till kvinnor räknas då också flickor över 4 år. Även för dem är det en lång lista, där det skall angivas, hur mycket som inköpts under år 1947. Sedan är det en särskild grupp, nämligen barn under 4 år. För dem skall också göras upp en lång lista, där allt möjligt skall medtagas, blöjor, mantlar, navelbindor, gördlar och en mängd dylika småsaker. Det vill till åtskilligt för att en person, när det kommer en intervjuare, skall komma ihåg alla dessa saker.

I socialstyrelsen säger man, att man är fullt på det klara med att det är mycket svårt att få exakta uppgifter, om det icke föreligger en ordentlig bokföring. Men, menar man, exakthet

Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

är heller icke nödvändig, utan det räcker med uppskattningar, förutsatt att dessa äro något så när riktiga. Det måste emellertid i största utsträckning undvikas, säger socialstyrelsen, att de fel som härigenom bli ofrånkomliga gå i samma riktning. Undersökningen skulle kanske då icke leda dit man vill komma. Det är givetvis mycket vanskligt för intervjuarna att kunna få fram ett material som är tillförlitligt. Om man t. ex. träffar på ett par, som under år 1947 gift sig, så gäller det för dem att inte bara uppge, hur mycket de förbrukat, sedan de gift sig, utan för var och en av makarna skall för den tid som förflutit från årets början till äktenskapets ingående deklareraras, hur mycket de köpt under den tiden.

Vad sedan livsmedel beträffar nämnde jag, att undersökningen bara avser en tid av sju dagar närmast före intervjun. För denna del av undersökningen, har socialstyrelsen genom cirkulär uppställt den regeln, att uppgifterna inte skola avse varor tagna ur det egna skafferiet, vilka inköpts tidigare. Om man alltså haft förråd av vissa livsmedel, få de inte inräknas. Inte heller får sådant som köpts på kredit inräknas. Det som skall medräknas enligt detta cirkulär är sådant som betalas kontant. Jag undrar vad nytta man egentligen kan ha av dessa uppgifter. Vi kunna ju tänka oss, att en familj köpt på kredit allt vad den levat på under en vecka. Denna familj kan ju då inte ange något som helst utlägg utan har levat på luft. Har däremot en familj köpt ganska mycket kontant och lagt in detta i reserv, bli utgifterna för den veckan mycket stora. Följaktligen kan man enligt min mening inte alls lita på dessa uppgifter och beteckna dem som vederhäftiga, vilket är nödvändigt, när det gäller dylika saker.

Det är nämligen att märka, att avsikten med denna undersökning är att få fram vissa indextal, som skola läggas till grund för uträkning av dyr-

tidstillägg åt personer som ha statstjänst och även för personer i annan verksamhet med löner reglerade med visst indextillägg. Detta är en så viktig sak, att utgångspunkten enligt min mening måste vara mycket säker och hållbar, när det gäller att bedöma index vid den ena eller andra tidpunkten, vilket inte kan bli fallet, om det skall ske på detta slumpartade sätt, som ovillkorligen måste bli följden av att index skall beräknas på grundval av en sådan gallupundersökning. Man kan inte få det förtroende för en dylik indexberäkning som är nödvändig. Det är detta som gör, att jag för min del anser det meningslöst att gå in för denna gallupundersökning.

Vi som stå för reservationen ha ingenting emot, att man gör det försök med en sådan undersökning, till vilket Kungl. Maj:t redan utanordnat 19 000 kronor, men vi anse det alldeles onödigt att slösa ytterligare pengar på dylikt.

Vi diskuterade alldeles nyss Krångel-Sverige ur andra synpunkter. Då påstod man, att det var nyttigare att sysselsätta folk med produktivt arbete än med statistik och onödiga utredningar. Det äger sin tillämpning även på detta område.

Vid ärendets behandling i statsutskottets tredje avdelning hade vi där en föredragande från socialstyrelsen, en byråchef. Till honom framställde jag frågan, hur man skulle få folk till denna statistiska bearbetning. Då meddelade byråchefen, att man hade vissa personer, som nu vore lediga och som man måste avskeda, om man inte hade något att låta dem göra, och det blev alltså ett lämpligt tillfälle att bereda denna övertaliga personal sysselsättning med detta enligt min mening ganska värdelösa arbete.

Jag är fullt medveten om att det är nödvändigt med vissa uppgifter, då det gäller att bedöma levnadskostnaderna, men jag tror, att det är lämpligare att

Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

man gör det på ett sätt som kan vinna förtroende ute i bygderna, även om kostnaderna då bli betydligt större. 1945 fattade vi för resten ett principbeslut om att det skulle göras en utredning om levnadskostnaderna, en utredning, som då beräknades kosta något över 600 000 kronor. Då var riksdagen av den meningen, att det var nödvändigt med en dylik utredning, och satte sig därför inte emot förslaget om en sådan, och jag för min del skall gärna vara med om en fullständig utredning, bara man kan få ett tillräckligt tillförlitligt material att bygga på. Detta blir emellertid enligt min mening inte fallet, om man använder sig av en gallupundersökning, då folk skall lämna sina uppgifter långt i efterhand och särskilt om uppgifterna skola införskaffas från sådana familjer, som inte ha några som helst uppteckningar om vad utgifterna gått till.

Ja, herr talman, det är dessa av mig anförda synpunkter som föranlett mig att yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition och bifall till den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo, Werner, Larsson* i Karlstad, *Östlund, Andersson* i Gisselås, *Larsson* i Luttra, *Carlsson* i Bakeröd, *Falla, Pettersson* i Norregård, *Svensson* i Vä, *Birke* och *Nolin*.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, har jag jämte andra ledamöter av statsutskottet antecknat en blank reservation på denna punkt. Kammaren frågar sig kanske vad detta innebär, och jag skall försöka klargöra detta.

När ärendet kom från tredje avdelningen till statsutskottet förelågo tre olika yrkanden, nämligen dels om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, alltså ett anslag för detta ändamål av 98 000 kronor, dels om bifall till den linje, som

sedermera blev statsutskottets majoritets linje, vilken innebär ett anslag för ändamålet av 65 000 kronor, dels slutligen om bifall till den linje som representeras av herr Johan Bernhard Johanssons m. fl. reservation, som innebär avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Jag tillhörde den del av statsutskottets tredje avdelning som anslöt sig till Kungl. Maj:ts förslag. Det visade sig emellertid vid voteringen, att detta yrkande samlade så få röster, att jag och två andra utskottsledamöter resignerade och nöjde oss med att allenast anteckna denna blanka reservation. Nu har emellertid det egendomliga förhållandet inträffat — egendomligt är det ju inte i och för sig, men det är ju egendomligt med tanke på den inställning som rådde vid ärendets behandling i statsutskottet — att första kammaren har bifallit Kungl. Maj:ts förslag, alltså gått på den linje vi representerade inom statsutskottet men som inte är direkt utformad i vår reservation. För den ärade förespråkaren för den första reservationen, som nyss hade ordet, kan det ju vara intressant att notera, att första kammarens beslut lär ha fattats efter ett verksamt biträde av en av hans partivänner. Sålunda har ju inte ens hans parti en enhällig uppfattning i denna fråga.

Jag skall emellertid, herr talman, be att få i någon mån ytterligare komplettera redogörelsen för vad denna fråga innebär. Den första reservationens förespråkare har ju givit en liten orientering, där han sökt för kammaren klargöra innebörden av det förslag som nu förelagts riksdagen. Jag vill först erinra om att socialstyrelsen redan för ett par år sedan framlade förslag till Kungl. Maj:t om att man skulle låta utföra en ganska vidlyftig utredning rörande levnadsvillkor och hushållsvanor, vilken sedan skulle läggas till grund för en statistisk bearbetning i syfte att få en hållbar grund för beräkning av levnadskostnadsindex. På grundval av detta

Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

förslag framlade Kungl. Maj:t en proposition, vari hemställdes om principbeslut rörande ett anslag av något mer än en halv miljon kronor för ändamålet. Propositionen bifölls av riksdagen. På grund av tidsförhållandena har emellertid denna vittgående utredning inte igångsatts utan måst ställas på framtiden. Utredningen förutsattes skola baseras på samma slags material som tidigare använts i vårt land och som man plägar använda för liknande undersökningar på Europas fastland; man lämnar ut s. k. hushållsböcker till ett antal utvalda hushåll, där hushållsföreståndaren under en längre tid, ett år, bokför hushållets utgifter med angivande tillika av hur stora kvantiteter av olika varor som inköpts. Det är sålunda en mycket vidlyftig redogörelse för ifrågavarande hushålls levnadsvanor och samtidigt också en uppgift om prissättningen som lägges till grund för fastställande av levnadskostnaderna. Det är denna omfattande metod som socialstyrelsen då ifrågasatte skulle tillämpas och som riksdagen förklarade sig villig att bevilja medel till.

Nu har man emellertid, som jag förut sagt, funnit, att tidsförhållandena inte äro lämpliga att igångsätta denna omfattande utredning, detta på grund av pridförhållandena, instabiliteten i priserna och allt detta. Vidare har man ansett, att utredningen skulle bli alltför tidsödande. Först måste ju dessa hushållsböcker föras under ett år, och bearbetningen av materialet kan sålunda inte ta sin början förrän omkring ett år efter det utredningen igångsatts. Sedan tar ju själva bearbetningen sin tid, och följaktligen blir materialet förhållandevis gammalt, innan man får den statistiska bearbetningen färdig, så att resultatet kan publiceras.

Det är med hänsyn härtill som socialstyrelsen ansett, att man borde använda sig av den metod som herr Rubbestad nu här beskrivit och som baserar sig på intervjuer. Man tar en kortare pe-

riod, och man skickar inte ut materialet till hushållen, utan man skickar ut personer som göra förfrågningar hos hushållen i olika avseenden. Herr Rubbestad har ju exemplifierat hur dessa frågor äro utarbetade och den mångfald av frågor som därvid kunna ställas till hushållsföreståndarna. Han har väl genom att uppräknat en hel rad av dessa velat ge sken av att det är omöjligt att på grundval av en utredning som är baserad på dylika intervjuer få fram ett statistiskt hållbart material. Det är emellertid självfallet, att när man skall fråga hushållsföreståndarna om hushållens levnadsvanor, så måste det bli en hel massa frågor som skola framställas och en hel massa uppgifter som måste sättas på papper för att man över huvud taget skall ha någonting att bygga på för att kunna uppnå något resultat. Det utgör sålunda inte något som helst skäl mot denna utredning, att man kunnat konstatera, att utredningen måste omfatta en stor mängd frågor. Det ligger helt enkelt i sakens natur, att det skall vara på det sättet.

Enligt den framställning som vi nu ha att behandla har socialstyrelsen ansett, att man borde använda sig av intervjumetoden, som har den fördelen, att materialet snabbare kan ställas till förfogande än med den tidigare använda metoden, så att man redan detta år skall kunna ha ett material till bedömande. Därvid har socialstyrelsen delat upp denna utredning i två etapper, vilket också framhölls av herr Rubbestad. Den första etappen omfattar en mindre utredning koncentrerad till sex å åtta orter och närmare 300 hushåll. Denna utredning är ju redan igångsatt, och för den behöver det ju inte beviljas några särskilda medel, eftersom Kungl. Maj:t redan ställt det belopp av något mindre än 20 000 kronor som denna undersökning beräknas kosta till socialstyrelsens förfogande. Den fråga som nu närmast är föremål för övervägande gäller den s. k. större utredningen, vil-

Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

ket också framhölls av herr Rubbestad. I denna skulle antalet orter utökas till 30 och antalet hushåll till omkring 1 200. Man har ansett, att för att materialet skulle bli tillräckligt vägledande, vore det nödvändigt att låta undersökningen omfatta detta större antal orter och hushåll. Socialstyrelsen har ju i sin framställning till Kungl. Maj:t framhållit, att det är ett oavvisligt behov att man för indexberäkningen får ett material som är hållbart och riktigt och som ger en verklig bild av levnadskostnaderna. Levnadskostnadsindex har ju en avgörande betydelse för lönesättningen inte allenast för de i allmän tjänst anställda, statstjänstemän och kommunala tjänstemän, utan även för industriens arbetare. För de sistnämnda gäller ju att enligt det s. k. ramavtalet, som träffats mellan arbetsgivarparten och de stora arbetargruppernas organisationer, skall en viss förhöjning av de avtalsenliga lönerna ske i förhållande till levnadskostnadsindex. Socialstyrelsen, som ju närmast har ansvaret för att uträkna detta levnadskostnadsindex, vill givetvis för denna beräkning ha ett material som såvitt möjligt är oantastbart och hållbart ur olika synpunkter. Jag tycker, att det är ganska nödvändigt, att man bifaller det sakkunniga ämbetsverkets förslag att låta det göra denna stora utredning.

Nu har emellertid statsutskottet stannat för en mellanlinje. Man vill inte gå med på denna stora utredning, vilken, som jag förut nämnde, skulle omfatta cirka 30 orter med omkring 1 200 hushåll, utan man vill begränsa utredningens omfattning. Den skulle sålunda gälla ett mindre antal hushåll, och man skulle även inskränka kostnaderna för utredningen därigenom, att man skulle, såvitt jag fattat rätt, minska frågornas antal vid intervjuarnas undersökningar. Jag har för min del i utskottet icke kunnat biträda förslaget om en sådan nedprutning. Ty en nedprutning till två tredjedelar av vad socialstyrelsen be-

gärt måste ju avsevärt reducera hållfastheten i hela denna statistiska utredning. Jag har sålunda inom statsutskottet ansett, att Kungl. Maj:ts förslag borde tillstyrkas.

Med hänvisning till vad jag nu sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i det föreliggande ärendet.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, instämde herr Åkerström.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Jag vill börja med att säga, att mellan den linje som herr Eriksson i Stockholm här har företrätt och utskottsmajoritetens linje råder principiellt ingen skillnad. Vi äro överens om att det material varpå indexberäkningarna grundats sedan 1933 är för gammalt och att en ny undersökning bör göras. Vi äro också överens om det principiellt riktiga i att man prövar den nya amerikanska metoden med intervjuform. Dels blir den billigare, och dels blir det snabbare resultat, om man nu kan komma fram till något så när objektiva siffror.

Vad vi emellertid icke varit överens om är slutyrkandet i anslagsfrågan. I utskottets utlåtande äro vi överens med Kungl. Maj:t i de fyra första styckena. Vi säga ifrån att det är nödvändigt att detta nya material insamlas. Men vad som åstadkommit meningsskiljaktigheter är detta aktstycke från socialstyrelsen, som faktiskt är ägnat att inge betänkligheter. Såsom framgår av herr Rubbestads redogörelse är det ett formulär på ett tjugotal sidor, och det är bortåt 400 frågor som skola besvaras. Vi ha ansett att en hel del av dessa frågor knappast ha något värde för denna hushållsundersökning. Det är tydligt att intervjuarna icke kunna få några exakta svar av husmödrarna på alla dessa frågor, då det gäller inköp som ha gjorts året förut. De sakkunniga säga visser-

Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

ligen att det inte spelar så stor roll, om det inte blir exakt, utan att huvudsaken är att man får ett genomsnitt. Men med den uppställning som här har gjorts är man inte övertygad ens om att man skall få fram ett genomsnitt. Det var alltså inte själva anslaget som gjorde oss betänksamma utan detta aktstycke från socialstyrelsen. Och vi ha velat att socialstyrelsen skall skriva ned frågeformuläret till något så när rimliga dimensioner. Vi äro övertygade om att de personer som skola ombesörja dessa intervjuer komma att bli utsatta för drift, som inte kan vara så angenäm. Och det värsta är att även statsmakterna bli utsatta för drift. Här skall man lämna uppgift, huruvida det finns inneboende i familjen, om man haft gäster och bjudningar och om man själv varit ute och blivit bjuden på mat. Om en inneboende deltar i familjens hushåll, skall han lämna redogörelse för om han varit ute en kväll och var han gjort av sina pengar. Alla måste ju förstå att en ungarl, som är inneboende, kanske många gånger är mycket betänksam att lämna husmodern redogörelse för vad han haft för sig om kvällarna. Det skall redogöras för restaurangbesök, ordinarie restaurangbesök och tillfälliga sådana. Man skall lämna uppgifter om ärter, morötter, kaffesurrogat, jäst, bakpulver, puddingpulver, glödlampor, proppar, rakblad, raktvål, slipning av saxar, rosetter, halsdukar, bysthållare, korsetter, shorts och soldräkter, navelbindor och blöjor och allt möjligt annat. Det är en hel del av dessa frågor, t. ex. om puder, läppstift, nagellack o. s. v., som jag är övertygad enbart komma att framkalla löje hos de tillfrågade.

Vi ha alltså ingenting att invända i sak mot förslaget, men vi vilja ha detta aktstycke upprensat, så att det blir ändamålsenligt med hänsyn till undersökningens syfte. Det är också därför vi velat sänka anslaget från 98 000 kronor till 65 000 kronor. Det är ju ingen större

summa, dessa 33 000 kronor, men jag är övertygad om att herr Wigforss vet var han skall göra av dem. Vi äro också inom utskottsmajoriteten övertygade om att vi skola få fram ett tillförlitligare material, om man på detta sätt gör undersökningen mindre omfattande än som föreslagits i propositionen. Det är på dessa grunder vi ha lagt fram vårt förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Detta ärende tillhör i högre grad finansdepartementet än socialdepartementet, därför att det huvudsakliga ändamålet med de intervjuer beträffande hushållsvanorna som det här är fråga om är att skapa grundvalen för den index som skall tillämpas vid beräkning av dyrtidstilläggen. Med anledning av vad herr Pettersson i Degerfors nu yttrade vill jag säga, att vi inom socialdepartementet icke haft tillfälle att taga del av frågeformuläret. Det var nämligen inte färdigt, när propositionen skrevs, och vi ha inte sysslat med frågan senare och gått igenom formuläret. Detta skola vi göra, innan utredningen begynner.

Jag kan emellertid inte underlåta att något beröra hur index kommit till tidigare och hur det är meningen att det skall komma till nu. Jag vill inom parentes meddela kammaren, att första kammaren hade en mycket lång debatt i denna fråga, och denna långa debatt, som gav en ganska ingående belysning åt ämnet, resulterade i ett för mig själv fullständigt oväntat bifall till den kungl. propositionen, trots att det inte fanns någon reservation, av vilken man direkt kunde se att det inom utskottet fanns de som yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall komplettera herr Erikssons i Stockholm upplysning med att den som faktiskt var huvudmannen för det yrkandet var en av dem inom

Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

riksdagen som äro verkligt sakkunniga på detta område, nämligen professorn i statistik, herr Wahlund i första kammaren. Han började med att icke ens vilja yrka bifall till utskottets förslag. Men han slutade debatten med att tvärtom taga upp ett yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, ehuru han ställde ett villkor, nämligen att man icke skulle begränsa undersökningen till de 30 tät-orterna, utan att man skulle taga med även landsbygdens orter i utredningen. Detta är något som socialstyrelsen även har räknat med, fastän den skrivit litet försiktigt, att undersökningen eventuellt skulle kunna utsträckas till landsbygden. Finns det nu inom riksdagen en önskan att en dylik utsträckning till landsbygden inte bara skall vara eventuell utan verkligen bör ske, så är det klart att så också kommer att bli fallet. Detta kan emellertid inte rimligtvis ske inom ramen för det belopp som utskottet föreslår.

Den sista inventeringen av hushållsvanorna skedde år 1933, det vill säga för 15 år sedan. 1933 var ett typiskt krisår med stor arbetslöshet, som väl alla minnas. Under dessa 15 år ha vi genomlevat världskrig, och vi ha genomlevat massor av statliga regleringar och ransoneringar. Vi leva fortfarande kvar i ett ransoneringssambälle såvitt angår viktiga livsmedel. Det ligger i sakens natur — inte minst med hänsyn till att vi som jag nämnde leva under ransoneringar och andra begränsningar — att det under dessa 15 år skett en förskjutning i konsumtionsvanorna inom familjerna. De ha övergått från vissa livsmedel till andra. Detta har man visserligen försökt taga hänsyn till, det skall jag gärna medge, men man har inte haft någon säker grund att stå på. Det är den grunden man skulle försöka skapa nu. Den undersökning som skedde år 1933 baserade sig på hushållsböcker som förts, om jag minns rätt, av ett tusental familjer under loppet av ett år. En ytterligare sådan undersök-

ning har riksdagen tidigare, åtminstone i princip, ansett böra göras, men den har inte kommit till stånd. Man får räkna med att innan resultatet av en dylik undersökning föreligger i form av nödiga statistiska bearbetningar, tar det minst två men i regel tre år. Den förra tog i varje fall inte mindre än tre budgetår. Socialstyrelsen har flera gånger yrkat på att man skulle göra en sådan undersökning, men jag har för min del sagt nej. Jag har inte velat framlägga något förslag härom t. ex. vid 1943 och 1944 års riksdagar, därför att jag sade mig att en sådan undersökning skulle bli värdelös. Om vi leva i ett samhälle, pressade av särskilda omständigheter, som göra att familjernas så att säga naturliga hushållsvanor inte komma till uttryck i deras budget, och jag inte får fram resultatet av en undersökning, som sker 1944 eller 1945, förrän 1947 eller 1948, kan det ju hända att pressen då är slut. Vi ha ju väntat och hoppats att regleringarna och ransoneringarna skulle försvinna. I så fall blir ju undersökningen alldeles värdelös. Metoden är naturligtvis exakt, det är inte fråga om annat. Den nya intervju-metoden kan inte tävla med den gamla metoden i fråga om exakthet, men jag får fram ett resultat på några få månader i stället för att det tar flera år.

Men därtill kommer att den är exakt bara för en typ av familjer, indexfamiljen, som består av man och hustru och två barn. När man skall fortsätta med indexberäkningar år efter år är indexfamiljens budget icke lämplig för alla familjer. Vi ha sett ett groteskt exempel på detta i år. Stockholms stad beräknas, om tidningarna tala sanning, komma att spara 5 å 6 miljoner kronor i löneutgifter till de kommunala tjänstemännen, därför att index sjunkit — som det heter — med 5 enheter. Ja, denna sänkning beror på att barnbidraget medtagits vid indexberäkningarna. Men det är inte alla familjer som ha två barn; det finns sådana som endast ha ett

Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

barn. Det finns vidare i Stockholms stads tjänst flera hundra ogifta kontorsflickor som — skola vi hoppas — inte ha något barn alls, men de skola få sina löner minskade därför att index är beräknat på grundval av tvåbarnsfamiljens utgiftsstat. Jag behöver endast anföra detta exempel för att man skall förstå, att den av herr Rubbestad prisade gamla exakta metoden har sina avsevärda brister. Intervjumetoden kommer att skapa ett differentierat material, i vilket man får med alla typer av familjer. Det är inte på det sättet, att socialstyrelsen inbillar sig att varen-
da husmoder i det här landet använder t. ex. nagellack eller att ens varje dotter i en familj gör det. Men jag tror att inte ens herr Rubbestad vill bestrida att det finns de som använda denna vara. Det kan hända att man inte skall bry sig om dessa och utesluta dem vid undersökningen — det vill jag inte för dagen yttra mig om. Men jag anser att man skall försöka att vara en smula rättvis och inte bara vara hänfull. Det har gällt att skapa en synnerligen stor differentiering mellan olika familjetyper och försöka få fram hushållsvanorna hos många olika familjer och inte bara hos en enda familj.

Det finns även en annan felkälla hos indexfamiljen, nämligen att indexfamiljen måste tillhöra de allra skötsammaste och ordentligaste familjerna i detta land. Den skall föra hushållsbok, i varje fall under ett år, där varenda utgift, som den gör, för varje dag skall antecknas. Så ordentliga äro inte alla svenska familjer. Det förhåller sig inte så att den utomordentligt skötsamma indexfamiljens hushållsvanor överensstämma med varje annan svensk familjs hushållsvanor. I varje fall blir resultatet, om undersökningen grundas på uppgifter om indexfamiljens levnadskostnader, inte någon avspegling av verkligheten — det kunna väl ändå kammarens ledamöter medge. Vad man nu vill uppnå är alltså ett snabbt resultat, bl. a.

därför att hushållsvanorna i den tid vi nu leva i enligt sakens natur ändras inom loppet av ett par tre år. Sedan måste man givetvis göra om denna inventering. Det är snabbheten i resultatet som enligt min mening väger tyngre än den inbillade exakthet, som man får med den andra metoden.

Jag skall för min del inte uppehålla kammarens ledamöter längre. Jag beklagar att det är så få kammarledamöter närvarande. Ty jag förmodar att alla de, som nu komma att rusa in till voteringen, i varje fall komma att rösta antingen för utskottets förslag eller för reservationen, emedan de inte varit i tillfälle att åhöra diskussionen. Men därest kammarens ledamöter mera allmänt lyssnat till densamma såsom fallet var i första kammaren, skulle det inte ha förvånat mig om andra kammaren i likhet med första kammaren kommit att följa Kungl. Maj:t i denna fråga.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Det var med särskilt nöje jag lyssnade till herr Pettersons i Degerfors anförande. Av detsamma framgick väl ganska tydligt, att inte bara reservanterna, som gå på rent avslag, äro mycket betänksamma mot det föreliggande förslaget, utan att detta även är fallet med dem som stå för utskottets utlåtande. Jag skulle tro att var och en som litet närmare vill sätta sig in i detta ärende även skall bli ytterligt betänksam.

Herr Eriksson i Stockholm och även herr statsrådet uttalade sin glädje över utgången i första kammaren, och herr statsrådet sade till och med att han blivit överraskad av denna utgång. Ja, det kan man nog bli litet var. Men även jag var inne och såg hur det gick till i första kammaren när beslutet fattades där. Det var nära nog lika tomt eller kanske ännu tommare där än det nu är i denna kammare, när man ringde till votering och kammarledamöterna kommo rusande in utan att ha hört debat-

Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

ten. Vad förslagen beträffar var det inte alls så, att Kungl. Maj:ts förslag ställdes mot utskottets förslag, utan det var professor Wahlunds förslag som var det andra alternativet. Och naturligtvis var det många som resonerade som så: professor Wahlund är bondeförbundare och har säkerligen kloka och sunda åsikter. Detta var säkert en av orsakerna till att utgången blev sådan den blev i första kammaren.

Vad som föranlett herr Wahlund att ställa sitt yrkande fick man måhända en inblick i när man hörde statsrådet Möller. Statsrådet sade att professor Wahlund var en sakkunnig statistiker av stora mått. Ja, det var nog det förhållandet att han är statistiker som gjorde, att frestelsen, när han hörde talas om statistik, blev honom så övermäktig, att han inte kunde låta bli att yrka bifall till detta förslag, som går ut på ytterligare ökad statistik. Detta är kanske en förklaringsgrund.

Statsrådet Möller sade att detta ärendet framför allt är ett finansdepartementets ärende. Känner jag statsrådet Wigforss rätt, så är han inte av den sorten, att han vill att det skall bli hoppande indextal på grund av hastiga fluktuationer i prisnivån från tid till annan, så att index ena gången hoppar upp och andra gången går ner. Han vill nog ha en mera jämn, på verkliga fakta och stabila förhållanden baserad indexberäkning, som medför att han ungefärligen vet hur mycket statsutgifterna belöpa sig till. Ty vi skola komma ihåg, att när staten utbetalar löner på 700 å 800 miljoner kronor i fasta belopp, så kommer en förskjutning uppåt av index med endast ett par enheter att betyda en avsevärd ökning i statens utgifter. Om det vore herr Wigforss som finge bestämma i denna sak, skulle han nog tycka, att skola vi ha en indexberäkning, skall den vila på fasta och tillförlitliga siffror och inte på ett så löst hopkommet material som det här är fråga om.

Det är ju bortåt 400 frågor som skola ställas till intervjuobjekten. Dessa skola redogöra för vilka och hur stora utgifter de haft under föregående år. Var och en förstår att detta är omöjligt, såvida man icke har fört anteckningar. Men det har ju inte flertalet av folket här i landet, utan man köper och betalar kontant utan att anteckna någonting. Då blir det inte lätt att lämna exakta upplysningar.

När sedan herr statsrådet talade om den vinst som Stockholms stad skulle göra genom att de nya barnbidragen hade blivit inräknade i index, förvånade det mig verkligen att inte herr statsrådet hade upptäckt detta sammanhang tidigare. När vi slopade de rabatter, som indexfamiljen fått räkna sig till godo, så höjdes index betydligt. Detta innebar alltså en väsentlig förmån för statstjänare och andra som hade sina löner indexreglerade. Men när index gick uppåt hörde man inget knot, men nu när det går nedåt börjar man tala om att det inte är rättvist längre och att barnbidragen inte skola medräknas. Jag har i dagarna hört önskemål uttalas om att man vill ha ett rensat index, från vilket skatteposten skall borttagas. Men det gick bra att ha skatterna med i index, när detta kom att medföra en motsatt verkan mot vad nu är fallet. På den tid då skatterna medförde att index höjdes, hade man inga invändningar att göra, men nu, då det nya skattesystemet medför lägre index, är man genast färdig att vilja rensa ut skatteposten ur indexberäkningen. Jag tycker att man bör bemöda sig om litet mera kousekvens i resonemanget, särskilt med tanke på det ekonomiska resultatet, och det är väl ändå det som för oss skall vara det viktigaste.

Statsrådet Möller frågade om det system, som vi nu ha och som egentligen härrör från 1933 och baserar sig på de uppgifter rörande konsumtionen, som då införskaffades, ger en spegelbild av verkligheten. Men, herr talman, vi få

Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

väl dock beakta det faktum, att under krigsåren då och då en del kortvariga undersökningar, omfattande exempelvis fjortondagarsperioder, företagits, varvid man hos ett mycket stort antal familjer gjort sig underrättad om deras förbrukning av än den ena varan än den andra. Enligt min uppfattning är detta system mycket tillförlitligt och ger bättre utslag än de gallupundersökningar som nu föreslås. Dessa ha inte det ringaste värde, och man kommer säkerligen ute i bygderna icke att ha något förtroende för ett index som är beräknat på detta sätt.

Herr talman! Jag kan därför inte komma ifrån att andra kammaren gör klokast i att följa den reservation, vari yrkas rent avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Särskilt med anledning av att första kammaren nu har fattat beslut enligt Kungl. Maj:ts förslag och alltså anslagit ett belopp på 98 000 kronor för detta ändamål är det enligt min mening förståndigast att andra kammaren går på rent avslag. Då kanske en kompromiss så småningom kan komma till stånd, för den händelse det inte blir gemensam votering. I senare fallet anser jag att kammaren bör bifalla det rena avslagsyrkandet.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) upptagna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åska-

de herr Eriksson i Stockholm votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 61 antager den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 87 ja och 98 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnäm-

Pensioner eller understöd åt vissa statsanställda m. fl.

da voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 70 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av väckta motioner om ändring av gällande bestämmelser rörande avdragsrätt och skattskyldighet för medlemsavgifter till vissa föreningar; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av anvisningarna till 29 och 36 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om engångsunderstöd åt städerskan vid riksdagshuset Mary Nancy Viveka Jonasson, född Samuelsson.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtande hemställt.

§ 11.**Pensioner eller understöd åt vissa statsanställda m. fl.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Pension åt K. J. Hedén.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! I denna punkt av bankoutskottets föreliggande utlåtande redovisas en motion, vari hemställts om pension till en för detta tillsyningsman vid Göta artilleriregemente. Denne befattningshavare har haft en sammanhängande tjänstgöringstid av 33 år. Anställningsvillkoren ha emellertid varit sådana att det för hans egentliga anställning har utgått en så låg lön, att det med denna som underlag praktiskt taget icke är möjligt att skapa några pensionsförmåner åt befattningshavaren i fråga, trots att han har tjänstgjort så lång tid. Vid sidan av sin egentliga anställning har emellertid denne befattningshavare för regementets räkning utfört en hel del årligen återkommande arbeten. Dessa arbeten ha inbringat en så pass stor inkomst att han kunnat försörja sig och sin familj på den sammanlagda inkomst han haft från regementet.

Utskottet hänvisar, i sina tre raders motivering för avslag, till att man i detta ärende bör vända sig till statens pensionsanstalt, där ärendet först bör prövas. Jag är villig att följa den anvisningen och tänker inte här i dag ställa något annat yrkande än utskottet föreslagit. Men med hänsyn till ärendets behandling i fortsättningen skulle det vara till fördel, om man från utskottets sida skulle kunna göra ett uttalande, huruvida utskottet anser det i princip och med hänsyn särskilt till det fall som här föreligger vara riktigt, att statens pensionsanstalt, då den handlägger detta ärende, också tar vederbörlig hänsyn till samtliga inkomster som befattningshavaren haft från regementet i fråga.

Herr WIBERG: Herr talman! I anledning av den ärade motionärens anförande är jag gärna villig att som en kommentar till utskottets utlåtande göra det uttalandet, att med hänsyn till i saken föreliggande omständigheter pension bör utgå till Hedén och att vid beräkandet av pensionsbeloppets storlek hänsyn bör tagas till Hedéns anställning i Göta artilleriregemente och därjämte till hans befattning som tillsyningsman å skjutfältet. Statens pensionsanstalt bör vara oförhindrad att vid avgörandet av pensionens storlek fastställa beloppet på basis av den princip, vilken jag nu har angivit. Skulle mot förmodan statens pensionsanstalt av formella skäl anse sig förhindrad att tillämpa denna regel, så är det uppenbart att hinder icke möter att frågan i annan ordning underställes vederbörande myndigheters och då närmast Kungl. Maj:ts prövning eller — om man så önskar — riksdagens prövning genom ny motion.

Häruti instämde herr *Paulsen*.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 7—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av framställningar om understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 18, i anledning av väckta motioner angående pensionsförbättring för vissa arbetare vid ammunitionsfabriken å Marieberg;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för kaptenen i livgrenadjärregementets reserv E. A. Clementz m. m.;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt förre

Dispositionen av aktiebolags vinstmedel.

extra ordinarie folkskolläraren P. G. Bohllins efterlevande m. m.;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livränta till T. A. B. Johansson m. fl., såvitt angår under punkten 4 gjord framställning om årlig livränta till änkan Elina Olofsson;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till uppskjuten livränta för vissa professorer vid enskilda högskolor;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa tjänste- och familjepensioner jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 25, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt fanjunkaren å frivillig övergångsstat K. G. Malmgren; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa decentraliserings- och förenklingsåtgärder inom handelsdepartementets verksamhetsområde, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Dispositionen av aktiebolags vinstmedel.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel,

Dispositionen av aktiebolags vinstmedel.

m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 12 mars 1948 dagtecknad proposition, nr 181, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel,

dels ock till vissa ändamål anvisa anslag med angivna belopp.

I det i propositionen framlagda lagförslaget hade upptagits bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag samt om skyldighet för aktiebolag att på spärrkonto i riksbanken insätta vissa medel.

Propositionen hade i anslagsfrågorna hänvisats till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott samt i sistnämnda delar behandlats av första lagutskottet.

I samband med propositionen hade första lagutskottet till behandling förehått tre i anledning av densamma väckta motioner.

I de likalydande motionerna I: 299 och II: 461 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att räkenskapsåret 1945 valdes till basår för utdelningsspärren, att riksdagen vidare måtte besluta, att de å spärrkonto insätta medlen i princip skulle vara att betrakta som arbetarnas och de anställdas medel, samt hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag rörande de lämpliga praktiska anordningarna för medlens fördelning samt att, om riksdagen av lagtekniska eller andra skäl ansåge sig förhindrad att bifalla detta senare yrkande, riksdagen i varje fall måtte besluta att ränta icke skulle utgå å de å spärrkonto insätta medlen. Första lagutskottet hemställde, att riksdagen — med avslag å motionerna I: 277 och 299 samt II: 461 ävensom med förklaring att riksdagen

funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — för sin del måtte antaga ett i utskottets hemställen intaget förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Lindblom* och *Osterman*.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr KEMPE: Herr talman! I princip ha vi kommunister intet att invända mot en sterilisering av en del av bolagsvinsterna. Det föreliggande förslaget till lag om disposition av aktiebolags vinstmedel säges emellertid utgöra en kompromiss. Ur arbetarnas och de anställdas synpunkt är det en dålig kompromiss. Det talas i detta sammanhang om aktieägarnas offer åt det allmänna. Detta är väl ändå en överdrift med hänsyn till de offer, som konsumenterna få bringa i samband med de nya konsumtionsskatterna och den återhållsamma lönepolitiken.

Vad basåret för utdelningsbegränsningen beträffar anse vi, att år 1945 vore mera lämpligt än 1946, särskilt med hänsyn till den höjning av utdelningarna, som ägt rum mellan 1945 och 1946. Landsorganisationen, som med en man varit representerad i den utredning, som utarbetat förslaget om utdelningsstopp och spärrkontoavsättning för aktiebolagen — han biträdde kompromissförslaget inom kommittén — har desavouerat sin representant. Jag citerar vad som står i utskottsutlåtandet: »I sitt yttrande har Landsorganisationen — med hänsyn till att bolagsvinsterna och i mindre utsträckning även utdelningarna varit exceptionellt höga 1946 i jämförelse med tidigare år — ifrågasatt lämpligheten av att utdelningarna i princip skulle fastläsas till 1946 års nivå. Gentemot utredningsmännens uttalande att, om ett tidigare

Dispositionen av aktiebolags vinstmedel.

år än 1946 valdes som basår, lagen skulle få en viss retroaktiv verkan och framtinga utdelningssänkning för vissa bolag, kunde invändas, att orättvisor knappast kunde undvikas i en dylik provisorisk lag. Ur Landsorganisationens synpunkter framstode en nedpressning av utdelningarna till 1945 års nivå icke som en orimlighet. Det ifrågasattes därför, om icke utdelningarna för år 1945 borde väljas som bas vid bestämmandet av den maximala utdelningen.»

I vår motion, nr 461, ha vi framfört förslag om att räkenskapsåret 1945 väljes som basår för utdelningsspärren. Utskottet har emellertid yrkat avslag. I detta sammanhang skall jag be att få yrka ändring i § 1 beträffande basåret, så att 1945 väljes i stället för 1946.

En viktig fråga är vem som skall ha äganderätten till de steriliserade beloppen, när de efter en viss tid frigöras. Utredningen har liksom utskottet ansett, att bolagen äro de rätta ägarna till dessa pengar. I vår motion ha vi föreslagit, att de å spärkonto insatta medlen i princip skola vara att betrakta som arbetarnas och de anställdas medel. Motivet härför är den återhållsamma lönepolitik, som genomförts vid de senaste avtalsuppgörelserna och för övrigt under hela kriget. Enligt uppgifter i fackpressen beräknas den totala löneökningen för industriens arbetare vid årsskiftet 1947—48 uppgå till 100 miljoner kronor mot 600 miljoner kronor vid årsskiftet 1946—47. Om dessa siffror äro riktiga, vilket jag inte har någon anledning att betvivla, bör det knappast råda någon diskussion om vems de steriliserade beloppen i denna situation böra anses vara. Om icke den återhållsamma lönepolitiken praktiserats, så skulle med all säkerhet arbetarna och de anställda ha tagit ut ett betydligt större belopp i form av lönehöjningar än det belopp på 250 miljoner kronor, som beräknas insättas på spärkonto under kommande år.

I diskussionen har anförts, att frågan om fördelningen av produktionens avkastning skall avgöras genom förhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden. Enbart förslaget om en sterilisering av en viss del av bolagsvinsterna är ett avsteg från denna s. k. princip. Vi anse, att inga principiella eller lagliga hinder böra finnas för att riksdagen i princip uttalar sig för att de insatta medlen skola betraktas som arbetarnas och de anställdas medel.

Förslaget om en ränta på två procent att av allmänna medel utgå på det steriliserade beloppet anse vi i högsta grad orätmätigt, därest detta belopp sedan skall återföras till respektive bolag. Visst kan man anförä sådana synpunkter, att om bolagen fritt kunde disponera dessa pengar, skulle de erhålla en betydligt större utdelning. Det är sant. Men sant är också, att bolagen under senare år inhöstat oerhörda profiter. Detta kapital utövar en press nedåt på penningvärdet. Kapitalisterna ha genom sitt penningöverflöd möjlighet att spekulera på varumarknaden, vilket de också i stor utsträckning göra. Det är detta överskottskapital som utgör faran för en försämring av penningvärdet. Kapitalisterna, som hittills under och efter kriget ökat sina rikedomar, kunna utan svårighet avstå från ränta på det steriliserade beloppet. Under inga förhållanden kan det vara riktigt att den stora allmänheten skall bidra med att betala räntan, samtidigt som den får vidkännas en extra beskattning av 500 miljoner kronor i enbart konsumtionsskatter. Dessa skatter medföra i vissa fall direkta prisstegringar, varför beskattningen blir betydligt högre.

Herr talman! Av tekniska skäl kan jag således inte yrka bifall till motionen. I stället ber jag, som jag tidigare sade, att få göra ett yrkande om då angiven ändring av § 1 vad gäller själva basåret. Därtill yrkar jag, herr talman, att § 15 helt strykes.

Dispositionen av aktiebolags vinstmedel.

Herr LINDQVIST: Herr talman! Jag skall endast yttra några få ord. Det föreliggande lagförslaget är ju en kompromiss, vilket kraftigt understrykes av de sakkunniga, som framburit förslaget. Departementschefen understryker också, när han framlägger förslaget för riksdagen, att det är en kompromiss. Vid utskottets behandling av ärendet ha vi också tagit hänsyn till detta. Några ändringar i sak ha ju inte heller föreslagits av utskottet, utan de ändringar som äro föreslagna äro av mera formell natur. Den på kommunisthåll väckta motionen framför samma synpunkter som den kommunistiske representanten i utredningen givit uttryck åt.

Jag tycker inte det finns någon särskild anledning att taga upp denna fråga till diskussion nu, så som hela ärendet ligger till. Det finns ju knappast någon anledning att diskutera om vilkas pengar som nu skola steriliseras och sättas på spärrkonto. Låt mig dock uttala min rent personliga mening i denna fråga utan att fälla något omdöme om kommunisternas motion, där det säges att det är de anställdas medel och icke företagens. Jag har i detta sammanhang framhållit, att det knappast kan vara riktigt att bara tala om de anställdas del i de stora vinstbelopp det här gäller. Att ett företag lämnar stor vinst, det är ju beroende på olika faktorer. En av dessa faktorer är den prissättning på varorna som sker. När vi nu konstatera dessa stora vinster för bolagen, kan man ju fråga sig, om det inte hade varit riktigt med en annan prissättning, så att konsumenterna fått köpa varorna något billigare än som varit fallet. Jag har bara velat hänvisa till detta om konsumenterna, för att dessa inte skola bli fullkomligt bortglömda, utan att man inser, att även dessa kunna ha intressen att bevaka på tal om bolagens stora vinster. Det kan knappast finnas anledning att nu taga upp till detaljgranskning de olika pa-

ragrafer, som herr Kempe här föreslagit ändring i.

Med hänvisning till det jag sade i början av mitt anförande, nämligen att en kompromiss här är ingången och att lagförslaget framlagts på grund av de rådande svåra ekonomiska förhållandena, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSON i Göteborg: Herr talman! Denna lag om utdelningsbegränsning och insättning på spärrkonto har ju varit psykologiskt betingad. Det är från den utgångspunkten den kunnat accepteras så pass fullständigt av näringslivets män som varit fallet. Sakligt sett får man nog säga, att lagstiftningen är både orättvis och i viss mån ägnad att motverka de penningpolitiska syften, som man med den avsett att nå. Genom steriliseringen skulle bolagens benägenhet att verkställa investeringar och, som det säges i det sammanhanget, »utrymmet för inflationsdrivande löneökningar» begränsas.

Det är ganska svårt att förstå vad utskottet menar, när det berör löneutbetalningen i detta sammanhang. Lönekostnader äro ju omkostnader som påverka vinstens storlek. Men då dessa utbetalningar inte tagas av vinsten, är det svårt att förstå hur en skyldighet att avsätta viss del av vinsten på ett spärrkonto skall begränsa utrymmet för löneutbetalningar. Snarare borde väl ett sådant tvång till avsättning av viss del av vinsten verka i motsatt riktning, eftersom en ökad kostnad genom högre lönebelopp medför en minskad vinst och därmed också ett minskat belopp att avsätta på spärrkonto. Det är en ganska underlig sats, som här smugit sig in i utskottsutlåtandet på tal om dessa saker.

På annat sätt förhåller det sig måhända med spärrkontoinsättningens inverkan på investeringar. Investering är ju en omflyttning av företagets kapital,

Dispositionen av aktiebolags vinstmedel.

som inte behöver inverka på vinsten. En tvångsdisposition av vinsten begränsar sålunda i och för sig ej möjligheterna att investera, men det är väl tänkbart, att de stora avsättningarna på spärrkonto kunna undanrycka för aktiebolagen de likvida möjligheterna till större investeringar i anläggningar av olika slag. På detta sätt kan man sålunda följa denna tankegång.

Det finns emellertid en annan synpunkt, som man inte kan bortse från i detta sammanhang. Investeringsbegränsningen drar med sig vissa icke önskvärda verkningar för produktionen som sådan. En köpkraftsbegränsande åtgärd, som kan åstadkommas till exempel genom konsumtionsskatter och liknande åtgärder, har utan tvivel en minskad efterfrågan av konsumtionsvaror till följd, vilket i sin tur måste bidra till att minska den spänning, som råder mellan efterfrågan och däremot svarande varor. När det är fråga om investeringar för industriändamål har man emellertid att beakta även den skadliga verkan som ligger däri, att denna begränsning måste hämma själva producerandet av efterfrågade varor, vilket tydligen måste stegra spänningen mellan köpkraft och varor i stället för att minska den. Att strama åt investeringarna för hårt är att begränsa möjligheterna att upprätthålla och utvidga de anläggningar, som äro förutsättning för ett tillskott till folkhushållet. Det är ungefär detsamma som att skära av rötterna på det träd, vars frukter utgöra varutillskottet till folkhushållet.

Nu har departementschefen menat, att vissa föreslagna åtgärder tillsammans tagna skola i det väsentliga förta de verkningarna av denna lagstiftning och förhindra en stagnation av produktionen. Härvid syftar han på en garanterad rätt till fem procents utdelning på nytecknat kapital. Såsom företagare kan man emellertid vara berättigad att ställa den frågan, om fem procents ut-

delning, när ett företag gått bra, verkligen är tillfyllestgörande avkastning för att uppväga risken av ingen utdelning alls, om det skulle gå dåligt. Man kan fråga sig: är detta en utdelning, som kan locka folk att satsa sparade medel på ett ovisst företag? Och svaret måste bli, att det är det icke. Avböjer kapitalet att engagera sig av det skälet, att detta inte kan anses vara en tillfyllestgörande kompensation för förlustriskerna, då hjälper ju heller inte något dispensförfarande, som är en annan åtgärd till förekommande av skadliga verkningar.

Det enda från näringslivets synpunkt positiva i denna lagstiftning är, att den är tidsbegränsad. Detta förhållande bidrar till den extra kraftanspanning för att bemästra svårigheterna, som ger utsikt till att detta skall lyckas. I det sammanhanget måste man dock göra den reflexionen, att det vore så mycket beklagligare och så mycket farligare med det bakslag som skulle inträffa, om förutsättningarna för tidsbegränsningen, av skäl som antytts i utskottsutlåtandet, inte skulle kunna uppfyllas.

Beträffande sedan verkningarna av den skärpta utdelningsbegränsningen kan man icke undgå att med all kraft konstatera, att en stor orättvisa begås mot aktieägare. Det finns icke blott »visst fog» för uttalanden av detta slag, såsom departementschefen medger, utan det är utan tvivel så, att en positiv orätt härskat under dessa år som utdelningsbegränsningslagen gällt. Departementschefen säger, att aktieägarna icke i samma utsträckning äro beroende av sin utdelning som löntagarna av sina löner. Det sägs ytterligare, att alla grupper böra bära sin del av bördan och de offer, som till samhällets bästa åläggas medborgarna. Aktieägarna äro emellertid icke någon enhetlig grupp. Bland aktieägarna befinna sig visserligen ägare av stora aktieposter, som verkställt sina placeringar av finansiella eller av eljest allmänt kapital-

Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

placerande motiv. Dessa aktieägare kunna vi i detta sammanhang lämna åsido. Men bland aktieägarna befinna sig dessutom måhända hundratusentalet ägare av små aktieposter. Dessa aktieägare äro många gånger äldre människor, som för sitt uppehälle äro beroende av den utdelning som aktieinnehavet kan ge. Dessa aktieägare ha under alla dessa år måst sänka sin levnadsstandard. De höra till de små i samhället, som värre än några andra grupper fått sitta emellan och bära konsekvenserna av statsmakternas bristande förmåga att upprätthålla penningvärdet. Medan löntagarna fått en kompensation på kanske 100 procent i förhållande till förkrigstiden, ha dessa många aktieägare fått nöja sig med mindre än 50 procent.

Herr talman! Det är ett beklämmande uttryck för de folkpsykologiska krafterna, när nu stora grupper löntagare med en kompensation av 100 procent uppställa som en förutsättning för att de skola begränsa sina anspråk på ytterliga lönehöjningar, att andra, som icke fått ens 50 procent i kompensation, icke skola få något alls därutöver. — Jag har icke något yrkande i denna fråga.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Kempe; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Avlämnades följande propositioner, nämligen av

herr statsrådet *Zetterberg* propositionen nr 212, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.; och

herr statsrådet *Nilsson* propositionen nr 210, angående ombyggnad av Säffle kanal m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 15.

Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *ANDERSSON* i Mölndal: Herr talman! Jag har ingenting att erinra mot utskottets föreliggande förslag. Jag är väl medveten om nödvändigheten att ha korrektiv mot personer, som bygga utan att inneha erforderligt byggnadstillstånd. Men å andra sidan kunna gällande bestämmelser leda till konsekvenser, som ur flera synpunkter icke kunna anses vara lämpliga.

Jag vill här särskilt beröra ett fall. En fotograf i Mölnlycke samhälle i Råda socken gjorde i november 1946 en framställning om att få bygga, förutom bostäder, en affärslokal och en fototeljé. Han erhöll avslag på denna ansökan från arbetsmarknadskommissionen i januari 1947. Den sökande råddes att inlämna en ansökan om att enbart få bygga bostäderna. Denna ansökan beviljades sedermera av arbetsmarknadskommissionen. Under den tid, som detta ärende hade behandlats, hade emellertid vederbörande byggnadsnämnd beslutat godkänna sökandens första ritningar, som alltså innefattade både affärs- och bostadslokaler. Detta betydde alltså, att sökanden från byggnadsnämnden hade erhållit byggnads-

Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

lov för både affärs- och bostadsändamål. Byggnadstillståndet avsåg emellertid endast uppförande av bostäder.

Om det var oförstånd eller andra orsaker som gjorde, att personen i fråga ändå började med bygget och icke begränsade det till enbart bostadsändamål utan även började uppföra affärslokaler och fotoateljén, vågar jag icke yttra mig om. Men sedan sökanden börjat arbetet och fullföljt det i rätt stor utsträckning, stoppades arbetet i december 1947. Nu har detta bygge, som är halvfärdigt, fått stå stilla under närmare fyra månader utan att man kunnat göra något därvid på grund av det byggnadsstopp, som länsarbetsnämnden utfärdat. Ansökan om att få återupptaga arbetet har inlämnats till arbetsmarknadsstyrelsen. Där har man emellertid förklarat, att något byggnadstillstånd icke kan beviljas. Målet rörande det brott mot förordningarna, som här begåtts, kan icke bli föremål för behandling inför domstol förrän någon gång i maj månad. Detta betyder alltså, att bygget får ligga nere i minst fem månader. Huruvida sökanden därefter kan få byggnadstillstånd är dessutom mycket tveksamt.

Frågan är nu, om det kan anses vara riktigt, att man handlar på detta sätt, d. v. s. att icke trots allt låta bygget fortsätta. Man står här i det läget, att ett halvfärdigt hus har blivit uppfört i en tid, då det är ont om material. Det material, som erfordras för att färdigställa detta hus, ligger för övrigt redan på backen intill det halvfärdiga huset.

Jag har velat erinra om detta fall därför att det visar, att de bestämmelser, som nu gälla och som nu äro föreslagna, kunna leda till förhållanden som icke äro önskvärda. Vad som här inträffat, betyder icke blott, att huset icke blir färdigställt i tid. Det medför även ökade räntekostnader och slutligen ökade byggnadskostnader över huvud för detta hus.

Jag vill hemställa till det statsråd,

som är ansvarigt för dessa angelägenheter, att statsrådet tar upp frågan för att om möjligt försöka finna en lösning och komma till rätta med de omständigheter, som uppstått på grund av det inträffade. Jag kan icke finna det vara riktigt att i nuvarande tid med brist på byggnadsmaterial låta ett hus stå halvfärdigt under en så lång tid som fyra eller fem månader och kanske ännu längre. Det är enligt mitt förmenande icke rätt att dylikt får inträffa.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Jag beklagar att jag icke var närvarande, när herr Andersson i Mölndal började sitt anförande. Men jag förstod av den senare delen av hans anförande, att han berörde ett fall, där ett husbygge påbörjats i strid mot nu gällande lag.

Jag erkänner gärna, att vederbörande här ställt sig i en mycket svår situation. I regel verkställs ju en noggrann undersökning i sådana här fall. I den mån vederbörande förfarit i strid mot gällande lag, kommer också åtal att anställas. Det är emellertid självklart att, om det blir fällande dom, man har kvar frågan, huruvida de personer, som påbörjat en byggnation i strid mot lagstiftningen, skola få förmåner framför lojala medborgare.

I det speciella av herr Andersson i Mölndal här berörda fallet förhåller det sig på det sättet, om jag icke är fel underrättad, att vederbörande sänt in en ansökan om byggnadstillstånd efter en viss ritningstyp, som skulle innebära, att sökanden skulle få uppföra bl. a. affärslokaler. Vederbörande fick avslag på denna ansökan, men sedermera kom en ny ansökan, som icke innefattade dessa affärslokaler, vilka ersatts med bostäder. Denna ansökan beviljades. Icke förty upptäckta vederbörande myndigheter, när de granska detta bygge, att det är uppfört efter den första ritningen och ingalunda på det sätt, som

Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

angivits i den ansökan som legat till grund för byggnadstillståndet. Detta innebär med andra ord att, om man icke skulle vidtaga några repressalier, vederbörande i praktiken skulle ges en förmån, som myndigheterna i första omgången vägrat honom, liksom man vägrat andra sökande. Genom den ifrågavarande byggarens egna åtgärder i strid mot myndigheternas beslut skulle han således kunna erhålla en förmån.

Jag antar att herr Andersson i Mölnadal kan vitsorda, att den skildring, jag här givit av fallet, är riktig. Om vi således skulle vara överens om beskrivningen av detta fall, uppkommer frågan, om ärendet skall fullföljas på det sättet, att vederbörande sökande skall per omgående, efter det att han dömts till dagsböter, få sitt byggnadstillstånd, under det att andra, som söka tillstånd och lojalt följa anvisningarna från myndigheterna, få vänta på sina byggnadstillstånd. Detta är den frågeställning som man ställs inför.

Jag erkänner villigt, att vederbörande sökande genom sitt eget handlingssätt har råkat i en svår situation, och jag har själv funderat mycket på hur man skall kunna lösa uppkomna konflikter av detta slag.

Vi veta alla, att riksdagen gett Kungl. Maj:t ganska stora fullmakter genom denna krislagstiftning. Regeringen har långtgående fullmakter på detta speciella område, vilka emellertid icke utnyttjas. Myndigheterna ha exempelvis icke i något enda fall lagt beslag på material, vilket kan ske enligt gällande lagstiftning. Vi ha i regeringen försökt att lämpa efter läglighet, så långt detta över huvud taget varit möjligt. Detta får emellertid naturligtvis icke ske i större utsträckning än att medborgarnas respekt för gällande lag och förordning upprätthålles. Om nu vederbörande har handlat mot gällande föreskrifter, förstår jag mycket väl att man kan säga, att det i nuvarande läge ändock icke är riktigt, att bygget i fråga får vänta

tre eller fyra månader. Jag vill gärna erkänna att det är klart, att man skall låta vederbörande sökande färdigställa bygget. Men det besvärliga är, att man här måste ge vederbörande en favör just därför att han brutit mot lagstiftningen. Det kan icke vara riktigt, att man förfar på det sättet. Den stora massan lojala medborgare skulle därigenom komma i ett sämre läge än de, som bryta mot förordningen.

Enligt den praxis som tillämpas i fall av detta slag brukar det dröja en viss tid efter det att vederbörande fått sin dom, innan man ger tillstånd att fullfölja bygget i fråga. Så kommer troligen att ske även i detta fall.

De svårigheter, som vederbörande satt sig i, äro icke åsamkade av myndigheterna, utan de äro självförvållade. Under sådana förhållanden kan det icke föreligga någon skyldighet för myndigheterna att skynda sig ge byggnadstillstånd omedelbart efter det vederbörande fått ett som regel ganska lindrigt straff i form av dagsböter.

Herr ANDERSSON i Mölnadal (kort genmäle): Herr talman! Den redogörelse, som statsrådet lämnade för det fall som jag här tagit upp, var ju ungefär densamma som jag gav.

Nu säger statsrådet, att sedan domen fällts, kommer man att lämna byggnadstillstånd. Vad har man då vunnit genom att under en tid av fyra, fem månader — målet kommer tydligen upp någon gång i maj — låta bygget ligga nere? Sedan domen fallit, kommer ju bygget i alla fall att sättas i gång. Hade det då inte varit bättre, att man redan på ett tidigare skede lämnat tillstånd till arbetets fullföljande? Detta hade ju inte behövt inverka på avgörandet beträffande brottets beskaffenhet och utmätandet av straffet.

Jag tror att det finns skäl att se litet närmare på denna sak. Jag vill därmed inte ha sagt, att de, som begått brott av

Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

här ifrågavarande beskaffenhet, skola ha någon förmånsrätt framför lojala samhällsmedlemmar, men jag tycker att det är orimligt, att man i tider, då det råder brist på både byggnadsmaterial och bostäder, skall låta ett hus stå ofullbordat under lång tid.

Herr SKOGLUND i Doverstorp: Herr talman! Jag har alldeles klart för mig, att när det råder brist på byggnadsmaterial och det därtill finns penningpolitiska skäl för att hindra en alltför hastig utveckling av investeringsverksamheten, då kan man inte yrka avslag på ett förslag om fortsatt giltighet av byggnadsregleringen, utan man måste finna sig i att denna lag förlänges.

Jag skulle emellertid vilja utnyttja tillfället att till herr statsrådet framföra en vädjan, att herr statsrådet måtte försöka uppfostra sina medhjälpare ute i länen, så att de tillämpa den här ifrågavarande lagen på ett förnuftigt sätt. Jag tror att jag allra enklast gör klart för statsrådet vad jag menar, om jag läser upp en skrivelse från en länsarbetsnämnd till ägaren av en gård — vi kunna kalla den Schedewi — som begärt tillstånd att riva vissa byggnader på gården. Skrivelsen lyder: »Jämligt gällande bestämmelser medger länsarbetsnämnden i — — — län Eder härmed rätt att nedriva följande byggnader vilka av Eder uppgivits icke ha varit använda för sitt ändamål under en längre tid.

Ett hönshus $25 \times 5 \times 2,25$ m. Schedewi gård, — — — socken.

Ett vagnskjul $33 \times 7 \times 3$ m. Schedewi gård, — — — socken.

Arbetet må påbörjas den 23 februari 1948.

Vid arbetet må sysselsättas tre grov-arbetare.

Arbetet må bedrivas av hos gården fast anställda arbetare.

Det vid rivningen utvunna trävirket skall ovillkorligen användas som

bränsle. Skulle Ni under arbetets gång finna, att Ni önskar använda det på annat sätt, har Ni att avbryta arbetet och ingiva ansökan om tillstånd att utföra rivningen till Kungl. Arbetsmarknadsstyrelsen, Stockholm. Ansökan skall i så fall insändas genom länsarbetsnämnden.

För länsarbetsnämnden i — — — län.

Wiking Winberg

Erik Slöjdare.»

Ett fall som detta ger mig, herr statsråd, anledning säga, att om det nu ovillkorligen måste finnas en byggnadsreglering, måste vi dock fordra, att den inte tillämpas på ett sådant sätt, att det av stora grupper uppfattas som rena trakasserier. Det får inte bli så, att nödvändiga arbeten försvåras och att man gör det hela besvärligare än det behövde vara. När jag fick se den skrivelse, som jag här läst upp, trodde jag faktiskt att det var fråga om ett skämt, tills jag fick tag på ägaren av gården, som verifierade det hela och som berättade att det förekommit mer än vad som framgick av skrivelsen. Länsarbetsnämnden hade bl. a. till en början ifrågasatt, om inte länets museiintendent borde höras, innan dessa enkla trähus, som voro uppförda på 1920-talet, revos, men man hade sedermera avstått från att kräva detta.

Sedan finns det ju andra svårigheter, när det gäller uppförande av nya hus. Det förekommer där arbeten, som inte kunna utföras av två å tre man — man får ju vanligen tillstånd i fråga om mindre bostadshus att använda så många — och om då inspektören råkar konstatera, att det vid ett visst tillfälle begärts handräckning av andra, kan han utan vidare stoppa hela bygget.

Min framställning till herr statsrådet är alltså denna: försök att även i medhjälparna ute på fältet ingjuta något av det förnuft och den klokhet, som enligt min mening brukar prägla statsrådets eget handlande.

Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

Herr STJÄRNE: Herr talman! Vad som här redan sagts kunde kanske vara nog för att belysa den uppfattning, som vi litet var här i riksdagen ha, när det gäller byggnadsregleringen, men då jag tillsammans med några andra ledamöter har väckt en motion i frågan, skall jag be att få säga några ord.

I vår motion framhålles, att det synes lämpligt överväga, huruvida alla de restriktiva bestämmelser för byggnadsverksamheten, som äro utfärdade, äro påkallade och ägnade att främja de syften som man avser därmed. I de av arbetsmarknadsstyrelsen senast utfärdade direktiven har en uppmjukning skett i vad gäller schaktnings-, sprängnings- och planeringsarbeten samt grundarbeten avseende egnahemsbyggnad för eget stadigvarande bruk, som av någon utföres utan anlitande av annan arbetskraft än hemmavarande familjemedlemmar. Enligt motionärernas uppfattning begränsar begreppet hemmavarande familjemedlemmar möjligheterna till utförande av dessa arbeten i högre grad än som kan anses nödvändigt. Därest andra närstående frivilligt och utan ersättning vilja hjälpa till med sådana arbeten, bör det icke vara förbjudet. Vidare säges i motionen, att ovannämnda bestämmelse borde utsträckas att gälla även tvåfamiljshus. Motionens yrkande går ut på att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte göra ett uttalande i denna riktning.

Nu har utskottet icke velat förorda, att riksdagen gör ett sådant uttalande, då Kungl. Maj:t eller vederbörande tillsyningsmyndighet har att bestämma detaljerna vid utformningen av de generella byggnadstillstånden. Utskottet stöder sig här på fullmaktslagen, och jag vill givetvis på intet sätt bestrida den formella riktigheten i detta ståndpunktstagande. Utskottet avslutar dock sitt uttalande med följande ord: »Emellertid vill utskottet i detta sammanhang

framhålla nödvändigheten av att regleringen av byggnadsverksamheten sker med varsamhet. Förbud mot byggnadsverksamhet bör icke upprätthållas i större utsträckning än som erfordras för att nå syftet med byggnadsregleringen.»

Detta uttalande är synnerligen värdefullt och ägnat att med tillfredsställelse antecknas. Den varsamhet i fråga om regleringens tillämpning, som utskottet anser nödvändig, har nog, åtminstone vad gäller vissa detaljförbud, inte alltid iakttagits. Jag skall ta ett enda exempel. Även vid ett medelstort jordbruk händer det någon gång, att boningshuset måste ombyggas, och vi kunna anta att byggnadstillstånd liksom även arbetstillstånd för ett sådant arbete ha i vederbörlig ordning erhållits. Men om det vid gården i fråga finns anställda ett par jordbruksarbetare, så får ägaren icke, även om det t. ex. är regnväder och arbetarna icke kunna användas för några mer angelägna sysslor, ens tillfälligtvis taga dessa sina arbetare till hjälp vid förberedande byggnadsarbeten såsom grundgrävning och dylikt. För den det gäller måste dylika bestämmelser verka minst sagt onödiga och icke ägnade att åstadkomma ett rationellt utnyttjande av befintlig arbetskraft. Därjämte göra de det uteslutet för ägaren att genom användande av gårdens egen arbetskraft i någon mån förbilliga företaget, vilket ofta vore välbehövligt. Även med tanke härpå vore en uppmjukning av bestämmelserna synnerligen välkommen.

Om nu riksdagen, såsom sannolikt är, i dag gör utskottets uttalande till sitt eget, får man emellertid hoppas att det så småningom kommer att ske en ytterligare översyn av detaljbestämmelserna i anslutning till byggnadstillståndsgivningen.

Jag har, herr talman, givetvis intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! I anledning av herr Anderssons i Mölndal sista anförande kan jag inte underlåta att säga, att om man skulle tillämpa den av herr Andersson förordade principen med en rask behandling av tillståndsfrågan efter det vederbörande blivit dömd till dagsböter, skulle det för allmänheten framstå såsom ett tecken på att det lönar sig bra att bryta mot gällande förordningar, ty det bleve ju inte fråga om någon annan påföljd än dagsböter på några tiotior eller kanske några hundralappar.

Jag vill också erinra om att man vid tillämpningen av annan krislagstiftning gått betydligt hårdare fram och lagt beslag på vederbörande materiella ting, vilka i vissa fall även förklarats förverkade. Så långt ha vi inte gått när det gäller byggnadsregleringen.

För att visa vilka konsekvenserna skulle bli av den princip, som herr Andersson i Mölndal rekommenderade, skall jag ta ett annat exempel — jag gör det också med hänsyn till herr Anderssons yttrande om att man inte använder tillgängligt material på ett förnuftigt sätt, när man låter husen stå ofullbordade. På en plats inte långt ifrån den ort, där herr Andersson hör hemma, har det i ett fall, som jag känner till, förekommit att en person startade sitt byggnadsföretag så att säga i förväg. Skola vi då, därför att vederbörande börjat bygga sitt hus och redan hunnit ta i anspråk en del material, säga till alla dem på orten, som legat inne en längre tid med ansökningar om byggnadstillstånd, att de få vänta ytterligare ett tag, ty den som börjat bygga måste komma i första hand? Det är ju ett precis analogt fall. Det går helt enkelt inte att som utgångspunkt för hela tillämpningen av lagstiftningen ta den principen, att så snart det är fråga om material, som inte skulle komma till användning, därest inte byggnadstillstånd beviljades, så skall ägaren till detta material få viss förmånsrätt.

I detta sammanhang vill jag passa på att säga några ord i anledning av ett yttrande av herr Onsjö för en stund sedan, där han talade om ett par ynglingar, som hade köpt en militärbarack, vilken de på sin fritid gjorde om till en samlingslokal. En vacker dag kom en kontrollant från länsarbetsnämnden och fick se vad de höllo på med och sade då genast, att de måste söka tillstånd för arbetet. Resultatet blev en massa skrivelser — det var visst nio skrivelser som växlades. Jag tycker inte heller att det skall behövas så många skrivelser för en sådan sak, men jag kan absolut inte inse, att vad herr Onsjö sade i slutet av sitt anförande är riktigt, nämligen att vederbörande ungdomar borde ha låtit bli att söka tillstånd, detta därför att lagstiftningen redan från början borde ha varit beskaffad på ett sådant sätt, att de inte behövt fråga myndigheterna till råds.

Jag vill fråga kammarens ledamöter, om det är deras uppfattning att byggnadsregleringen skall tillämpas på ett sådant sätt, att vi nå syftemålet med densamma, eller om denna lagstiftning bara skall finnas till därför att även en sådan del av näringslivet som byggnadsverksamheten skall vara reglerad. Jag kan ju inte föreställa mig, att det senare är kammarens mening, ty riksdagen menade väl allvar, när den sade, att man med hänsyn till de ekonomiska förhållandena tyvärr måste ha en lagstiftning rörande byggnadsverksamheten, och gav Kungl. Maj:t fullmakt att bestämma om lagens tillämpande. Syftemålet med lagen är sålunda, att material och arbetskraft skola användas på ett förnuftigt sätt, som bidrager till upprätthållandet av ett fast penningvärde, och man måste väl också kunna utgå ifrån att ledamöter av riksdagen inte stå och uppmana folk att bryta mot förordningar som de själva varit med om att antaga.

Jag förstår att den skrivelse från en länsarbetsnämnd, som herr Skoglund

Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

här läste upp, var ett tacksamt ämne för herr Skoglund att raljera över, och jag vill visst inte försvara vederbörande länsarbetsnämnds skrivsätt. Men det kan kanske vara tillåtet för mig att förklara varför vi över huvud taget ha gått in för att kräva tillstånd för rivningsarbeten. För flera år sedan — jag satt på den tiden i arbetsmarknadskommisionen — kom man underfund med att det ofta hände, att byggnader revos därför att myndigheterna skulle bli tvungna att lämna tillstånd till uppförande av nya byggnader för ifrågavarande ändamål. För att förekomma sådant bestämde man, att det måste finnas tillstånd för alla rivningsarbeten, och jag kan inte inse annat än att detta är en ändamålsenlig ordning.

Bestämmelsen om att de, som vilja ha flera än tre arbetare sysselsatta vid ett bygge, måste inlämna ansökan därom till kungl. arbetsmarknadsstyrelsen, har en mycket enkel förklaring. Den utgör helt enkelt ett försök till en gränsdragning för att undvika en alltför stark centralisering. Vederbörande länsarbetsnämnd skall inte, om det inte går åt mer än tre man till bygget, behöva hänvisa till arbetsmarknadsstyrelsen. Om jag fattade herr Skoglunds uttalande riktigt, ansåg han också, att de lokala myndigheterna skulle i så stor utsträckning som möjligt få fatta beslut själva. Här ha vi just försökt åstadkomma en sådan gränsdragning genom att säga, att när det gäller arbeten, som inte kräva mer än tre arbetare, får vederbörande länsarbetsnämnd själv fatta beslut.

Då kanske man säger, såsom herr Stjärne gjorde nyss med hänvisning till sin motion, att vi kunna väl utsträcka bestämmelsen att gälla även tvåfamiljshus och att vi skola låta lantarbetarna delta även i schaktnings- och betonggjutningsarbeten, i den mån de ha tid. Ja, jag tycker också att det är alldeles riktigt att man inte skall låta någon ar-

betskraft vara outnyttjad, men frågan är var vi skola sätta gränsen. Och om man, såsom det har skett, påstår att vi ha drivit tillämpningen av byggnadsregleringen alldeles för långt och att det måste sökas tillstånd hos myndigheterna uppe i Stockholm för en massa olika ting — det var häromdagen en person, som sade att man får inte ens slå i en spik utan att ha fyllt i en blankett så vill jag — för att kammarens ledamöter skola få den rätta synen på saken — meddela, att i enlighet med s. k. generella tillstånd, i vilka ju inrymmas en mängd olika arbetsuppgifter, under förra året utfördes byggnadsarbeten för en summa av cirka en miljard kronor.

Jag har också i många olika sammanhang hört den kritiken framföras, att investeringsbegränsningen inte har blivit effektiv därför att det har lämnats alldeles för många tillstånd, men nu komma här ledamöter av riksdagen och säga, att vi få inte vara småaktiga, utan vi måste släppa fram litet mer byggnadsföretag. Jag har i dagens läge mycket stora bekymmer för hur jag skall kunna manövrera för att kunna någorlunda hålla mig inom den investeringsvolym, som under fjolåret alla partiledare voro ense om att rekommendera med hänsyn till nödvändigheten av att skydda penningvärdet. Vi ha visserligen nu varit tvungna att ta ett steg längre därvidlag, men jag kan inte tolka utskottets utlåtande här på det sättet, att jag bör släppa efter på den kontroll, som finns, och låta folk bygga ännu mer, utan så som jag ser saken kan det endast bli fråga om en annan avvägning. Det har ju också flera gånger framkommit antydningar om att fördelningen av byggnadstillstånden inte varit rättvis, utan att landsbygden blivit eftersatt o. s. v. Vi söka givetvis att efter bästa förmåga fördela tillstånden, men det kan naturligtvis ändå finnas anledningar till missnöje, helt enkelt därför

Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

att syftet med denna lagstiftning ju är att hålla tillbaka en produktion av ting som äro nyttiga och nödvändiga.

På grund av ett par interpellationer, som äro framställda i denna kammare, blir det tillfälle för mig att kanske om någon vecka lämna en översikt över alla de frågor som det här gäller, och vi kunna ju spara den övriga debatten till dess.

Herr SKOGLUND i Doverstorp (kort genmäle): Herr talman! Jag kan godtaga arbetsrådets förklaring till att det vid ett bygge i regel lämnas arbetstillstånd för tre arbetare, även om den låter litet egendomlig i sådana fall, där det är fråga om gårdens egna arbetare.

Vad jag särskilt fäste mig vid i den skrivelse, som jag här talat om, var emellertid uttalandet, att det utvunna trävirket ovillkorligen skulle användas som bränsle. Detta kan knappast vara förnuftigt, när det gäller en gård och virket där skulle kunna användas för att ersätta sådant virke, som statsrådet skulle behöva för vår export. Och ännu mer omständligt låter det, att vederbörande jordägare, om han handelssevis skulle vilja använda virket till något annat än bränsle, måste avbryta arbetet och ingå med en skrivelse i saken till kungl. arbetsmarknadsstyrelsen.

Det var i anledning av sådana saker som jag kom med min hemställan till statsrådet — som jag vet inte har någon lätt uppgift — att försöka inplanta så mycket sunt förnuft som möjligt i dem som därute i landet ha att tillse att lagstiftningen följes.

Herr STJARNE (kort genmäle): Herr talman! Jag har icke heller ifrågasatt lagens nödvändighet. Tvärtom. Men jag ifrågasätter, om någon större skada skulle ske, därest vederbörande finge litet mera frihet vid arbetets utförande, när byggnadstillstånd och arbetstillstånd äro beviljade. Det är detta vi velat framhålla i vår motion. Vi ha ock-

så särskilt talat om att den uppmjukning som skett även skulle få gälla för tvåfamiljshus. Som jag nämnde i mitt förra anförande, måste det väl ändå för en lantbrukare, som behöver bygga om sitt boningshus och fått tillstånd härtill, vara förfärligt svårt att förstå varför han inte skall kunna få använda sitt eget arbetsfolk till att hjälpa till att bygga om grunden o. s. v. Det måste man väl ändå erkänna. Jag kan verkligen inte förstå vilken skada som skulle ske genom ett sådant medgivande. Det är klart att det kan föreligga vissa teoretiska svårigheter härvidlag, men för den enkle mannen ute på landet är det nog inte lätt att förstå dem. Det kan ju vara så, att dessa arbetare någon dag inte ha något särskilt att göra på gården, till exempel på grund av regnväder, och då kan det ligga utomordentligt väl till för dem att arbeta med grundläggningsarbete eller dylikt och därmed åtskilligt förbilliga byggnadskostnaderna för den det gäller. Jag får verkligen säga, att man har väldigt svårt att förstå dessa in i det minsta detaljerade föreskrifter, som gälla, när byggnadstillstånd och arbetstillstånd redan äro beviljade.

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Vad jag tänkte på i detta sammanhang är de svårigheter som kunna uppstå vid handläggningen av dessa ärenden. Det är uppenbart, att det måste ta en viss tid att få byggnadstillstånd, och i vissa fall kan det leda till att det för den som tänker bygga blir både ekonomiska förluster och svårigheter på annat sätt. Detta ger sig kanske alldeles särskilt till känna, när det gäller ekonomibyggnader för jordbruket. En ladugårdsbyggnad måste ju vara färdig vid den tid, då skörden skall bärgas in. Det är ju bra, om man kan påbörja en sådan byggnad så pass tidigt att den lediga arbetskraften vid jordbruket kan utnyttjas, innan vårbruket börjar. Nu känner jag till ett flertal fall, där man

Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

ansökt om byggnadstillstånd redan i höstas och antingen ännu inte fått sådant tillstånd eller fått det först nu i dagarna. Det innebär, att man först nu kunnat lämna ut sina byggen på entreprenad. Det går nämligen inte att få någon att åtaga sig att bygga, innan man fått visshet om att det blir byggnadstillstånd. Det kommer säkerligen att leda till att om en sådan jordbrukare vill ha sin ekonomibyggnad färdig i så god tid, att han får in årets gröda, det kommer att kosta honom mycket mer än det skulle gjort, om han fått mera tid på sig. Byggmästaren betingar sig nämligen högre pris, ty han måste forcera bygget, och dessutom har jordbrukaren inte möjlighet att förbilliga bygget på sätt som här sagts, genom att han kunnat utnyttja sitt eget arbetsfolk för grundgrävning och sådant, innan vårbruket tar sin början. Vad jag ville ha sagt var, att man, särskilt när det gäller ekonomibyggnader för jordbruket, borde försöka ordna det så, att handläggningen bleve betydligt snabbare.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Statsrådet Ericsson bemötte ett anförande av mig tidigare, som gällde anslagen till krisapparaten. Jag vill säga, att jag argumenterade inte alls mot investeringskontrollen, när jag tog upp detta fall om barackbygget. I varje fall vill jag bestämt säga, att jag ingalunda vill försvara att man saboterar gällande föreskrifter och bygger utan byggnadstillstånd o. s. v. Vad jag ville säga var, att sådana frågor måste lösas praktiskt, så att man inte ställer till mer ohägn än den nytta som kan vara förenad med denna investeringskontroll.

I det aktuella fall, som jag talade om, kanske jag uttryckte mig ottydligt. Det var inte så, att vederbörande inte sökt arbetstillstånd. Det hade de gjort. Så pass försiktiga hade de varit. Men de förstodo inte, att de också skulle ha tillstånd att sätta i gång, och jag me-

nar, att när det gäller en sådan sak som inte kräver material och inte tar arbetskraft i anspråk, måste de som ha hand om detta kunna lösa det så praktiskt, att det inte irriterar mer än som är ofrånkomligt. Det var det jag ville ha sagt. Jag ville inte alls göra gällande, att föreskrifterna skola saboteras. Jag anser att särskilt när det gäller förbättringsarbeten på landsbygden, som inte kräva vare sig material eller arbetskraft utan som vederbörande kunna utföra själva på ledig tid, bör man inte hindra folk att utföra sådant arbete. Det skapar irritation, och människorna kunna inte förstå sådant. De förlora respekten för snart sagt hela överheten, om sådana bestämmelser skola gälla.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag kommer tillbaka igen, men jag vet ungefär, hur man bedömer dessa saker från allmänhetens sida, och jag tror nog, att herr Stjärne givit uttryck för en mening, som är ganska allmän. Han säger, att det kan vara rimligt, att vederbörande få arbeta på bygget. Jag tror jag kan säga, att om någon begär att få bygga med fast anställda, så ger vederbörande myndighet i regel tillstånd till detta. Man vägrar dem inte att arbeta på gården i den mån det gäller ekonomibyggnader och liknande.

Det kan emellertid hända, att när någon begärt arbetstillstånd och vederbörande myndighet beviljat detta, har myndigheten satt in en klausul om att byggnadsarbetare skola användas. Och varför har man gjort det? Jo, därför att vi sedan många år tillbaka hört klagomål från bl. a. jordbrukets företrädare, att folk går till byggnadsverksamhet och andra bättre avlönade yrken, så att inte jordbruket får någon arbetskraft kvar. Man har ansett, att det kan vara riktigt med vissa restriktioner i syfte att hindra folk att gå över från annan verksamhet till byggnadsindu-

Ändring i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

strien. Nu ha vi kommit därhän, att vi måste begränsa byggnadsarbetarkåren. Om man går med på att vem som helst får utföra byggnadsarbete och mildrar restriktionerna, är det klart, att resultatet blir, att byggnadsarbetarkåren växer, byggnadsvolymen sväller, och det kommer att stå en hel massa byggnader halvfärdiga.

Nu säger herr Larsson i Luttra, att regleringen skall handläggas på ett mera praktiskt sätt. Man skall t. ex. skynda på att ge tillstånd till ekonomibyggnader för jordbruket. Jag kan försäkra herr Larsson i Luttra, att om det bara gällde att expediera tillstånd, skulle vi mycket väl kunna åstadkomma denna prestation på en veckas tid. Men det är inte bara att ge tillstånd, utan man får ta hänsyn till en mångfald faktorer och försöka ordna det hela så att det någorlunda går i lås. Rent allmänt kan man säga, att vi icke annat än i ytterligt enstaka undantagsfall vägra tillstånd för jordbrukets speciella behov, när det gäller ekonomibyggnader. Men det är väl inte okänt, att man för närvarande från jordbrukarnas sida begär att få rusta upp sina bostäder. Jag är medveten om att vi i sådana fall ligga på ansökningarna. Anledningen är inte, att vi inte ha tid att expediera dem, utan vi bordlägga ansökningarna i många fall helt enkelt av det skälet att vi ha brist på material, för närvarande framför allt i fråga om radiatorer, värmepannor och dylikt. Om man under sådana förhållanden skulle bevilja tillstånd att förbättra boningshus på landsbygden, som inte äro bra men beboeliga, med centralvärmearläggningar och låta vederbörande riva kakelugnar och andra uppvärmningsanläggningar, skulle det innebära, att de nya hus som äro under uppförande få vänta motsvarande längre tid på att få de värmearordningar som där äro nödvändiga. Vi ha därför i många fall tvingats att vägra tillstånd till sådana upprustningsarbeten i

den mån man kan bebo fastigheterna. Naturligtvis kan man emellertid alltid tvista om huruvida en fastighet är beboelig eller icke.

När herr Onsjö och Herr Larsson i Luttra uppmana mig att se till att dessa saker skola handläggas praktiskt, mena väl herrarna att flera tillstånd skola lämnas. Det är väl där det kniper. Herr Larsson i Luttra sade, att det går för sakta, och herr Onsjö sade, att vederbörande inte förstått vad det stått i ett papper, som vederbörande fått från länsarbetsnämnden. Men det stod väl att vederbörande hade att vända sig till länsarbetsnämnden i Skaraborgs län och där få besked om när bygget skall få börja, så nog får man väl förutsätta att vederbörande borde förstå innebörden i en sådan föreskrift. Varför ha vi sagt, att länsarbetsnämnden skall bestämma tiden för igångsättandet? Jo, helt enkelt därför, att vi tilltro oss inte ha samma möjlighet som den lokala myndigheten att bedöma den lokala arbetsmarknaden. Därför ha vi sagt, att vederbörande lokala myndighet skall bestämma. Det var denna föreskrift som herr Onsjö påtalade. Jag kan inte tänka mig, att man formulerat denna bestämmelse så ottydligt, att den skulle kunna missuppfattas. Men det kanske var så, att vederbörande ville skynda på med arbetet, och så tänkte man, att det kanske kunde gå ändå, och så gjorde man ett försök men blev upptäckt av den tjänsteman, som är anställd för att se till att lagens bestämmelser efterlevas. Även om inte herr Onsjö använde uttrycket spion, får man ofta i pressen höra talas om buskspioner. Det är emellertid fråga om lojala tjänstemän, som fått ett uppdrag, och att ge dem en sådan kliché som spion, när de äro ute i tjänsteärenden, tycker jag inte är riktigt.

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! När, vilket statsrådet här bekräftat,

Rätt för arrendator att inlösa arrenderad jordbruksfastighet.

byggnadstillstånd i allmänhet beviljas för jordbrukets ekonomibyggnader, tycker jag, att man borde kunna ordna en snabbare handläggning av *dessa* ärenden.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

§ 16.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1947 vid dess trettonde sammanträde fattade beslut.

Utskottets hemställan bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsätta.

§ 17.

Fröken *Nygren* avlämnade en av henne *m. fl.* undertecknad motion, nr 511, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 203, angående anslag för budgetåret 1948/49 till universitetssjukhusen.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.53 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 21 april.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Rätt för arrendator att inlösa arrenderad jordbruksfastighet.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner angående utredning om rätt för arrendatorer att i vissa fall inlösa av dem arrenderade jordbruksfastigheter.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 125 av herr *Andersson, Karl*, och herr *Mattsson* samt motionerna i andra kammaren nr

210 av herr *Nilson* i Spånstad och nr 213 av herr *Svensson* i Alingsås *m. fl.*

I motionerna I: 125 och II: 213, som voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående rätt för arrendatorer å mark tillhörande donationer och stiftelser att inlösa av desamma innehavda jordbruksfastigheter samt framläggande av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde.

A. att motionen II: 210 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B. att motionerna I: 125 och II: 213 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Rätt för arrendator att inlösa arrenderad jordbruksfastighet.

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! I motion nr 213 i denna kammare har jag tillsammans med några andra ledamöter av kammaren hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående arrendatorers friköpsrätt å donationsjord och stiftelsejord.

Andra lagutskottet, som nu behandlat ärendet, har inte ansett sig kunna tillstyrka motionärernas önskemål om denna utredning. Härvid har man, så vitt jag förstår, byggt sin uppfattning på ett remissyttrande av 1947 års lantbrukskommitté, som åberopar 1943 års arrendelagstiftning, vilken ju medger förköpsrätt även på de bruksningsdelar jag här åsyftar.

Det är klart att en sådan bestämmelse som infördes i 1943 års arrendelagstiftning kan anses vara god, men i praktiken förhåller det sig väl på det sättet, att när det gäller stiftelse- och donationsjord kommer inte denna lagstiftning till sin rätt. Vederbörande arrendatorer kunna inte utnyttja den, emedan dessa jordegendomar som lyda under stiftelser och donationer icke försäljas utan förbli i stiftelsens ägo. När det gäller stiftelse- och donationsjord ha också ofta enskilda personer ett visst intresse av att stiftelsen även i fortsättningen äger bestånd. Man vill framför allt inte låta avyttra några arrendegårdar, därför att dessa enskilda personers ekonomiska intressen då skulle elimineras i större eller mindre utsträckning. Särskilt torde detta vara fallet när det gäller en stiftelse, som lyder under, som det så högtidligt heter, Kungliga Vasaorderns kapitels beskydd, såsom fallet är beträffande en stiftelse nere i Västergötland. Det torde under sådana förhållanden — exempel härpå finns — inte vara möjligt för arrendatorerna att komma till tals med vederbörande stiftelses ledning för att över huvud taget kunna resonera om ett friköpsförfarande.

Jag vill gärna i detta sammanhang

understryka, att vi med vår motion inte haft för avsikt att man skulle stifta en lag, som generellt skulle medgiva ett friköpsförfarande utan någon som helst föregående prövning. Jag menar att man i stället skulle vinna synnerligen mycket, om en arrendator, vilkens arrendegård kanske brukats av släktled efter släktled, kunde få framlägga sitt ärende för ett organ, som stode mera fritt och oberoende och som kunde bedöma huruvida verkliga skäl föreläge för att vederbörande arrendator skulle kunna få förvärva sin arrendegård och driva den såsom eget jordbruk.

Bland de fall jag känner till finns det arrendegårdar, där praktiskt taget hela jordbrukskapaciteten framskapats av arrendatorerna själva. De ha brutit mark och undan för undan av den jord som kunnat odlas upp skapat ny jord till arrendegården. De ha praktiskt taget själva uppfört såväl ekonomibyggnader som bostadshus. Det enda jordägarna bidragit med är, att de lämnat arrendatorerna rätt att taga virke på rot i skogen för att de skulle kunna uppföra byggnaderna. Genom detta förfaringssätt har jordägaren — i det fall jag tänker på: stiftelsen — fått juridisk rätt att stå som ägare till dessa byggnader, och på så sätt har heller inte ensittarlagen kunnat tillämpas. I praktiken är det emellertid arrendatorerna som skapat de värden som finnas på de flesta av dessa arrendegårdar. Arrendatorer ha i hundratals år, i åtskilliga fall i 200 å 300 år, släktled efter släktled brukat dessa arrendegårdar. Man har kommit till det läget, att man i regel betraktar dessa gårdar som verkliga fädernegårdar. Då är det inte underligt om man frågar sig, huruvida det inte i sådana fall skulle kunna föreligga skäl för dessa arrendatorer att få förvärva dessa fädernegårdar såsom egna jordbruk.

Jag tror att det här föreligger skäl för en lagstiftning, som skulle möjliggöra för dessa arrendatorer att få sina

Rätt för arrendator att inlösa arrenderad jordbruksfastighet.

önskemål i berörda avseende prövade, och att man, i de fall där det verkligen är motiverat med en sådan inköpsrätt, skulle få sina problem lösta på ett tillfredsställande sätt. Som det nu är har man faktiskt ingen möjlighet att få sin friköpsfråga prövad. Stiftelserna i de olika fallen neka att över huvud taget resonera om sådana frågor, och något organ existerar för närvarande inte, där man kan få dessa frågor behandlade. Jag tror att man både ur arrendatorernas och jordbrukets synpunkt skulle vinna på att man löste dessa problem så, att denna irritationsanledning bland en hel del arrendatorer skulle försvinna.

Det är av dessa skäl och av de skäl vi återopat i vår motion som jag, herr talman, hemställer om bifall till motionen nr 213 i denna kammare.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Mellerud, *Lundqvist*, *Andersson* i Hyssna och *Odhe*.

Herr **HERMANSSON**: Herr talman! Det framgick av herr Svenssons i Alingsås anförande, att han observerat, att den s. k. sociala arrendelagstiftningen gäller även för jordbruk, som tillhöra stiftelser, och att den s. k. förköpsrätten, arrendatorernas förköpsrätt, även gäller för gårdar som tillhöra stiftelser, under förutsättning att vederbörande fastighet är av den storleksordning, att den faller under den sociala arrendelagens bestämmelser. Jag har sålunda ingen anledning att särskilt understryka detta förhållande, eftersom ju även motionärerna observerat detta. Detta betyder emellertid, att om en jordbruksfastighet som tillhör en stiftelse blir till salu, och om fastigheten är av den storleksordning det här är fråga om, så har arrendatorn samma förköpsrätt som andra arrendatorer i samma läge där jordägaren är en annan. Nu är det ju riktigt, att de gårdar som tillhöra stiftelser mycket sällan

säljas, och det blir således mycket sällan som förköpsrätten kan komma till någon användning. Sådant händer emellertid emellanåt. Det förekommer att stiftelser sälja jordbruksfastigheter — med Kungl. Maj:ts tillstånd naturligtvis — och i sådant fall har arrendatorn också förköpsrätt.

Det förefaller emellertid, som om motionärerna avse att skapa en särlagstiftning för de jordbruk, som ägas av stiftelser. Herr Svensson i Alingsås sade, att man önskar inte något generellt åläggande för stiftelserna att sälja sina fastigheter till arrendatorerna, man önskar bara en utredning. Men det måste väl ändå vara någon mening med en sådan utredning. Och meningen kan väl knappast vara någon annan än att stiftelserna, i varje fall vissa stiftelser, skola kunna tvingas att mot sin vilja sälja sina egendomar till arrendatorerna. En stiftelse är nu inte något självändamål. En sådan bildas ju, åtminstone i allmänhet, för vissa särskilda uppgifter. Ofta är det så att en stiftelse handhar förvaltningen av jordegendomar, som en gång i tiden donerats för vissa ändamål, och avkastningen av jordegendomarna användes också för dessa ändamål. En sak som också är ganska självklar är, att det ansetts förmånligt att placera en stiftelses kapital på sådant sätt, att kapitalet kan behålla sitt värde även under tider, när penningvärdet i allmänhet sjunker. Man vill alltså göra det förvaltrade kapitalet värdebeständigt, och därför har man ofta placerat det i jordegendomar. Utskottet har för sin del inte kunnat finna att det är något gallet i ett sådant handlingsätt.

Det kan heller inte visas eller har i varje fall inte bevisats, att arrendatorer under stiftelser ha det sämre ställt än arrendatorer i allmänhet. Den av herr Svensson i Alingsås återopade omständigheten att dessa jordbruksgårdar ofta brukats i många släktled av arrendatorer visar väl ändå, att de åsyf-

Skogsvårdslag m. m.

tade arrendatorerna inte ha haft det svårare ställt än arrendatorer i allmänhet. I annat fall skulle de inte ha stannat kvar på dessa gårdar. Det är ju möjligt att det i något fall som herr Svensson i Alingsås tänker på har hänt, att arrendatorerna fått utföra mycket betydande förbättringsarbeten på sina arrendegårdar. Jag känner inte till detta, men jag vill inte bestrida detta. I detta fall befinna sig väl dessa arrendatorer i samma läge som en hel del andra arrendatorer, som också många gånger utfört ganska betydande förbättringsarbeten på de gårdar de arrendera.

För utskottet har frågan varit den: Skall man hindra en stiftelse att placera sitt kapital i jordbruksfastigheter? Och skall man ålägga en stiftelse, som har placerat sitt kapital i jordbruksfastigheter, att upphöra med en sådan placering och ålägga den att mot sin vilja sälja den fastighet som anskaffats för att skapa avkastning för ett visst ändamål, som det är stiftelsens uppgift att främja? Dessa frågor har utskottet ställt och velat besvara så, att utskottet inte anser sig kunna vara med om något sådant. Detta är i korthet anledningen till att utskottet ställt sig avvisande mot motionärernas önskemål. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 125 och II: 213; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 2.

Skogsvårdslag m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 34, med förslag till skogsvårdslag m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I proposition den 16 januari 1948, nr 34, hade Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 31 oktober 1947 och den 16 januari 1948 samt lagrådets protokoll den 7 januari 1948, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) skogsvårdslag; samt

2) lag om ändrad lydelse av 26 § 2 mom. lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 7 och 36 §§ skogsvårdslagen hava följande avfattning:

7 §.

Avverkning av icke utvecklingsbar skog må ej å någon fastighet utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd så företagas, att större rubbningar i avkastningens jämnhet uppkomma.

Ej heller må avverkning av icke utvecklingsbar skog så bedrivas, att skogens återväxt avsevärt försvåras.

36 §.

1 mom. Företager den som äger förfoga över skog avverkning därå i uppenbar strid mot vad i 6 §, 7 §, 26 § första stycket 2) eller 30 § 1 mom. stadgas, straffes med dagsböter. Kan avverkningen antagas hava skett av oförstånd, må dock ej till straff dömas.

2 mom. Där den som äger förfoga över skog företager avverkning därå i strid mot föreskrift eller avverkningsförbud, som meddelats enligt denna lag, eller mot sådan av honom med skogsvårdsstyrelsen ingången överenskomelse som i 12 § sägs, straffes med dagsböter.

3 mom. Lika med avverkare som i 1 och 2 mom. sägs skall anses markägare, med vars samtycke annan företagit avverkning å marken.

Skogsvårdsdag m. m.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft ett flertal inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner.

I motionen I: 240 av herr *Manner-skantz m. fl.*, likalydande med II: 387 av herr *Hæggbloom m. fl.*, hade hemställt,

att riksdagen ville avslå förslaget till skogsvårdsdag samt

att riksdagen av Kungl. Maj:t måtte begära tilläggsförslag till gällande skogsvårdsdag, avseende bidrag till vissa skogsvårdsåtgärder.

I motionen II: 384 hade herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.* hemställt att riksdagen icke måtte antaga stadgandena i 7 § första stycket och 36 § 1 mom. förslaget till skogsvårdsdag ävensom beträffande 20 § vidtaga den ändringen, att däri omförmälda prövning skulle verkställas av domstol.

I motionerna II: 382 av herr *Dickson*, II: 386 av herr *Rubbestad m. fl.* och II: 388 av herr *Persson* i Svensköp *m. fl.* hade hemställts att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte

1) med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till skogsvårdsdag icke kunnat oförändrat antagas, för sin del antaga ett förslag till lag i ämnet, som skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag allenast därutinnan, att 20, 21, 22, 32 och 33 §§ samt övergångsbestämmelserna erhöles annan, av utskottet angiven lydelse;

2) antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse av 26 § 2 mom. lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt;

B. att motionerna I: 238, 239 och 240 samt II: 382, 384, 385, 386, 387 och 388 i den mån de ej blivit besvarade genom utskottets utlåtande icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Tjällgren*;

dels ock av herrar *Carl Sundberg*, *Nils Olsson*, *Hjalmar Nilsson*, *Gustafson* i Vimmerby, *Carlström* och *Stattin*, vilka ansett utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 240 samt II: 382, 386, 387 och 388, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 34 med förslag till skogsvårdsdag m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr andre vice talmannen **CARLSTRÖM**: Herr talman! Då jag hör till undertecknarna av den reservation, som i detta ärende avgivits av herr Carl Sundberg med flera, anser jag mig böra säga några ord här i kammaren för att ytterligare motivera vårt ställningstagande i denna fråga.

Det kan ju ligga nära till hands att hysa den uppfattningen, att reservanterna ha lust att kverulera mot en ny lagstiftning, som måhända i vissa avseenden har mera tvingande bestämmelser än den nu gällande 1923 års skogsvårdsdag har. Jag vill emellertid från början säga, att vi reservanter — jag tror vi kunna påstå det — ha lika varmt intresse för skogsvården här i landet som någonsin departementschefen och utskottsmajoriteten. Att detta icke alls är någon partifråga framgår ju av att bland reservanterna finnas representanter för alla politiska partier i riksdagen utom kommunisterna, vilka inte varit med i utskottet.

Om man frågar sig vad som egentligen är anledningen till att förslag till ny skogsvårdsdag framlagts, så blir väl svaret främst det, att det för några år sedan väcktes motioner och framfördes uttalanden om att allt inte var så bra som det borde vara i fråga om 1923 års skogsvårdsdag, och så blev 1942 en utredning tillsatt, vars förslag skogsstyrelsen sedan tagit hand om.

Sedan jag studerat propositionen och remissyttrandena i denna fråga, måste

Skogsvårdslag m. m.

jag emellertid säga, att jag aldrig sett en proposition som man på sätt som här skett från remissinstansernas sida trasat sönder, kan man säga, eller där man framlagt sådana skäl för att den i propositionen föreslagna lagen är, om inte onödig så i varje fall till sina verkningar inte bättre än nu gällande lag, alltså 1923 års skogsvårdslag.

Det är ju tråkigt att här i kammaren upptaga tiden med att citera yttranden, men jag ber, herr talman, om ursäkt, om jag i alla fall måste dra några av dem.

Då det gäller principen har förslaget avstyrkts av bland andra kammarkollegium, lantbruksstyrelsen, länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Älvsborgs och Gävleborgs län, flertalet skogsvårdsstyrelser, förvaltningsutskottet hos åtskilliga hushållningssällskap, norrlandskommittén, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Norrlands skogsvårdsförbund och länsjägmästareföreningen. Det är ju en ganska respektabel samling, tycker jag, som i princip har ansett, att förslagets riktlinjer inte leda till vad man kanske tänkt sig från deras sida som utarbetat och framlagt förslaget.

Om jag så går över till s. 51 i propositionen, så heter det där: »De länsstyrelser och hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som uttalat sig i avstyrkande riktning, ha i allmänhet ifrågasatt behovet och lämpligheten av en generell skogsvårdslagstiftning av restriktiv karaktär, under framhållande av att goda resultat nåtts på frivillighetens väg, samt betonat faran av en långt driven centralisering och byråkratisering av skogsvårdsverksamheten.

De synpunkter, som anförts av de skogsvårdsstyrelser, vilka framställt principiella invändningar mot förslaget, kunna i huvudsak sammanfattas sålunda.

De brister, som finnas på skogsvår-

dens område, äro icke förorsakade så mycket av svagheter i gällande skogsvårdslag utan bero mera på otillräcklig personal för lagens övervakande samt brist på penningmedel och arbetskraft för erforderliga förbättringsåtgärder. Den omständigheten, att under samma lag skola hänföras skogar från de kargaste bygderna långt i norr ned till mellersta och södra Sveriges mera gynnade skogsmarker, innebär en svaghet i förslaget och medför svårighet att utforma bestämmelserna på ett sätt, som lämpar sig för skiljaktiga förhållanden i olika landsdelar. I åtskilliga delar innebär lagförslaget en skärpning, som kanske behöves i vissa delar av Norrland men som för övriga delar av landet är onödig och till och med olämplig.» Detta är alltså en del skogsvårdsstyrelserns uttalanden om ifrågavarande lag.

I reservationen ha vi också framhållit, att 1923 års skogsvårdslag har verkat på det sättet, att skogsägarna och skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän ha kommit ganska bra överens, och det är uppenbart, att om man har en lagstiftning, där de som ha att övervaka lagen och de som skola övervakas, i detta fall skogsägarna, kunna på frivillighetens väg åstadkomma ett så att säga kordialt samarbete, så är det naturligtvis en sak att ta vara på. Det kan föreligga risk för att den skärpning som här är föreslagen på vissa punkter kommer att leda till att å ena sidan skogsägarna känna sig en smula över hövan bundna och å andra sidan skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän finna det hopplöst att försöka tillämpa lagen enligt paragraferna.

Jag måste också säga, att jag inte tidigare sett något lagförslag, där paragraferna varit utformade på sätt som här är fallet men där departementschefen sedermera på punkt efter punkt i motiveringen sökt sprätta upp tvångströjan och göra det så mjukt som möjligt trots bestämmelserna. Detta är ingen

Skogsvårdslag m. m.

entydig lag, ty här har man i själva verket lagt tolkningen i händerna på skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän, och man måste här, liksom redan nu är förhållandet, lita till sunda förnuftet. Får det inte göra sig gällande, är det uppenbart, att denna lag kommer att leda till ganska stora besvärligheter. När man är i färd med att så att säga avlägga en arbetsdräkt, som inte är så sliten, att den inte kan användas, och skall skaffa sig en ny uniform, är det fara värt, att uniformen blir av den karaktären att vederbörande, i detta fall såväl skogsvårdsstyrelserna som skogsägarna, inte komma att trivas i den.

Jag skall först yttra några ord om uniformeringen, förslaget att ta in hela landets skogar under samma lagbestämmelser. Det är uppenbart, att förhållandena i vissa delar av Norrland, där man nu har den s. k. lappmarkslagstiftningen, ju inte kunna jämföras med förhållandena i Mellansverige och söderöver i fråga om klimat och skogens förnygring och tillväxt. Om jag tar den bygd, där jag själv är hemma, på småländska höglandet, vågar jag säga, att omloppstiden för avverkning av skogen där inte ens är hälften så lång som i Norrland. Jag kan kanske en smula skämtsamt säga, att såsom skogarna växa där nere har man det intrycket, att det inte finns någon möjlighet att förgöra dem.

Jag kan peka på ett fall, där jag för resten själv är part i målet. Jag köpte ett jordbruk 1916. Det var inte så mycket skog där. Det var 170 tunnland skogsmark, och man sade, att jag hade betalt alldeles för mycket. Den stora skogen hade nämligen grosshandlare den och den köpt för 25 år sedan, och sedan hade den man som jag köpt av byggt ladugård och boningshus. Man sade, att det naturligtvis inte funnes ens vedbrand kvar. Jag hade inte mycket pengar, när jag köpte denna gård, och jag måste be en skogstjänsteman

följa med mig, innan jag flyttade dit, och titta efter om det fanns några möjligheter att sälja skog från fastigheten. Han följde med mig och vi räknade upp 600 m³. Det var under den tiden med dåvarande priser inte någon väldigt stor tillgång, men det var i alla fall en god hjälp för klarande av köpesumman. Sedan kom jag av någon anledning att sälja denna gård ett år efteråt, och naturligtvis var den fortfarande »skoglös», sade man. Jag kan nämna, att under de år som gått sedan 1917, så har på denna gård avverkat skog för ungefär 1 000 kronor om året, och gården är ännu inte alls skoglös. Detta visar, hur förhållandena kunna vara söderöver, då det gäller skogens tillväxt. Det är naturligtvis inte på samma sätt i vissa delar av Norrland. De klimatiska förhållandena där äro ju inte sådana, och därför är det uppenbart, att man där inte på lång tid kan ta ut så mycket av skogen, utan där får man fara varliga fram. Jag kan därför inte förstå, att det kan vara rimligt att inränga hela den del av Norrland, där det nu är så att säga ganska långsam skogsväxt, i en allmän lag för hela landet.

Jag har i dag fått i min hand ett uttalande av en jägmästare, som heter Mauritz Carlgren. Han säger, att professor Manfred Näslund i ett föredrag vid årets skogsvecka i Stockholm har omtalat, att skogsavverkningarna norröver måste minskas med 30 procent i jämförelse med perioden 1936—1939. Han säger vidare, att denna minskning i uttagningen gäller inte bara några år, utan den får man räkna med under en ganska lång tid framåt. Med hänsyn härtill förefaller det mig uppenbart, att där förhållandena äro sådana, kan det nog vara lämpligt med en lagstiftning, som gör det möjligt att anpassa sig efter dessa förhållanden. Jägmästare Carlgren säger vidare, att det är ett ganska dyrt pris man får betala genom att inordna hela landet under en som han säger uppmjukad — och

Skogsvårds lag m. m.

försämrad — lappmarkslag, vilket blir förhållandet, om detta lagförslag genomföres. Jag menar sålunda, att det inte kan vara rimligt att i samma uniform ta in hela landets skogsområden, då betingelserna för skogens omlopp och förnygring äro så olika. Nu synes det vara så, att man norröver har den uppfattningen, att man inte vill ha någon undantagsställning i förhållande till skogsvårdslagen, utan man vill, att samma lag skall gälla för hela landet, och jag kan ju förstå, att det kan ligga något i detta resonemang. Men å andra sidan kan jag inte förstå, att man kan få större möjligheter till uttag i Norrland eller större möjligheter till återväxt där uppe genom att man får en lag för hela landet.

Om man sedan går över till de olika paragraferna i detta lagförslag, finner man, att i 1 § heter det, att »skogsmark med därå växande skog bör genom utnyttjande på lämpligt sätt av markens virkesalstrande förmåga skötas så, att tillfredsställande ekonomiskt utbyte vinnes och, såvitt möjligt, i huvudsak jämn avkastning erhålles». Detta krav finner jag alldeles riktigt, och jag frågar mig bara, om Sveriges skogsägare inte hitintills ha försökt få ut det mesta möjliga ur skogen och även, numera i varje fall, ha en särdeles stor lust att se till, inte bara att utbytet blir ekonomiskt, utan också att avkastningen blir så jämn som möjligt. När det gäller ett mindre skogsbruk, ett småbruk eller ett bondejordbruk, kan man emellertid kanske inte tala så mycket om den jämna avkastningen. I fråga om de stora skogsägarna och bolagen är det uppenbart, att man kan ha rätt att kräva, att uttagen ur skogen bli sådana, att om möjligt en jämn avkastning kan erhållas. Om jag inte är fel underrättad, har man nog redan i fråga om stora skogsområden genomfört avverkningsplaner som sikta till en sådan utveckling som 1 § talar om.

Vad sedan beträffar 6, 7 och 8 §§,

uppkommer ju frågan om hur dessa paragrafer skola omsättas i det levande livet. Man har ju bytt ut beteckningen »ungskog» emot beteckningen »utvecklingsbar skog», och i fråga om utvecklingsbar skog stadgas i 6 §, att den icke må »utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd avverkas annorledes än genom gallring, som är för skogens utveckling ändamålsenlig. Skog är att anse såsom utvecklingsbar, så länge det under förutsättning av lämplig skötsel måste antagas bliva mera lönande att låta skogen kvarstå än att omedelbart avverka den.» Jag har ingenting emot denna nya definition. I grund och botten innehåller den ju vad man nu betecknar med ungskog. Men då det nu är fråga om att skogsvårdsstyrelsens tillstånd skall ges, tycker jag att det nog är bra, då det gäller att avverka sådan skog för försäljning. Om man studerar motiveringen närmare, finner man emellertid, att även då det är fråga om husbehovsvirke och vedbrand får vederbörande skogsägare inte avverka utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd. Jag tror, att om vi skola kunna föra ut denna bestämmelse i levande livet, måste det bli en betydlig ökning av skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän.

Bestämmelserna i 7 § kanske äro de som äro mest besvärliga att tillämpa i levande livet. Där heter det, att »avverkning av icke utvecklingsbar skog» — det är alltså skog, som vi tidigare kallat för mogen skog — »må ej å någon fastighet utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd så företagas, att större rubbningar i avkastningens jämnhet uppkomma. Ej heller må avverkning av icke utvecklingsbar skog så bedrivas, att skogens återväxt avsevärt försvåras.» Det sista kan jag instämma i. Där emot är det uppenbart, att man vid tillämpning av bestämmelsen, att man även i fråga om äldre skog skall ha skogsvårdsstyrelsens tillstånd för att avverka, och att det skall tillses att inte större rubbningar i avkastningens

Skogsvårds lag m. m.

jämnhet uppkomma, kan stöta på rätt stora svårigheter. Vi ha i reservationen pekat på det fallet, att det kan vara en skogsägare som i många år skött skogen väl och varit rädd om den, därför att han ansett den som en sparbössa som vore bra att ha, när han en gång bleve gammal och inte ville ha gården längre. Då skulle barnen få ta hand om fastigheten. Om det då är flera barn, kommer naturligtvis varje barn att kräva sin »arvslott». Då kan det bli ganska besvärligt för den som skall överta gården att kunna klara sig. Han måste då kunna lita till denna sparbössa och på en gång göra ett kanske ganska stort uttag för att kunna klara sin ekonomi. Det är sålunda uppenbart, att det inte gärna kan gå att strikt följa lagens bestämmelser i detta avseende.

Jag kan i det sammanhanget hänvisa till att departementschefen i motiveeringen på s. 87—95 i propositionen på punkt efter punkt, som jag sade, har försökt att mjuka upp bestämmelserna i de olika paragraferna, så att de skulle kunna tillämpas med mera smidighet. Man frågar sig emellertid under sådana förhållanden vad som blir kvar av denna lags egentliga bestämmelser. Jag tror, att om man skulle strikt tillämpa desamma i de olika paragraferna, så skulle skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän komma i ett mycket besvärligt läge. Man har också i ett flertal av yttrandena pekat på att det kan bli vissa svårigheter att tolka dessa bestämmelser.

Jag tror därför att det hade varit lyckligare, om man hade vilat en smula på hanen, då det gällt att åstadkomma en ny skogsvårds lag. Man tycks inom utredningen, som sysslat med denna lag, ha tagit alldeles för litet hänsyn till de förhållanden, som nu råda norröver, då det gäller överavverkningen. Därför har man också kommit till det resultatet, att man föreslagit, att hela landets skogsmark skall läggas under

en och samma lag. Det är i känslan av att den nuvarande skogsvårds lagen i allra största utsträckning ger möjlighet till användning av det sunda förnuftet och härigenom leder till bästa möjliga resultat som reservanterna avstyrka denna uniformerade lag, vilken kan åstadkomma mer skada än nytta för landets skogsvård.

Det är ytterligare en sak, som jag i detta sammanhang skall be att få omnämna och som man varit rätt intresserad av, nämligen om man i detta lagförslag skulle finna några bestämmelser, varigenom jobberi med skogsfastigheter skulle kunna förhindras. Som vi veta finns det ju en förbudslag, när det gäller att förvärva jordbruk. Jag har i egenskap av jordbrukskommissionens ordförande i mitt hemlän fått syssla rätt mycket med ansökningar hos Kungl. Maj:t om tillstånd till sådana förvärv. Jag har för tre år sedan röstat för lagen, när den först genomfördes, och jag kommer nog att rösta för den i år också. Jag hade emellertid hoppats, att man i förslaget till ny skogsvårds lag skulle kunnat komma fram till några bestämmelser som bättre än 1923 års skogsvårds lag kunnat motverka den skövling som skett på vissa skogsmarker, och att man sedan kunnat slippa denna förbudslag. Departementschefen har emellertid inte funnit anledning att slå in på den linjen. Han anser tydligen att man inte behöver ta med sådana bestämmelser i en allmän skogsvårds lag, när man har den förbudslag, som avses att tillämpas även i fortsättningen. Jag är också medveten om att det är svårt att i skogsvårds lagen få med bestämmelser, som äro tillräckligt effektiva för att utestänga just den kategori, som åtminstone söderut varit den farligaste för Sveriges skogar.

De som anse förbudslagen vara ett ohägn — och det kan man göra, om man inte blickat in i förhållandena — ha menat, att det måste finnas möjligheter att i en allmän skogsvårds lag för-

Skogsvårdslag m. m.

hindra jobberi och att man därigenom skulle kunna undgå att ha en särskild förbudslag. Jag vill bara konstatera, att departementschefen inte har kunnat skapa några sådana möjligheter, och jag finner detta olyckligt med tanke på att man därför för framtiden får dragas med en förbudslag, som är ganska enerverande för handeln med jordbruksfastigheter.

Herr talman! Jag skall inte fortsätta längre, jag kanske får tillfälle att återkomma. Jag har bara velat understryka, att den skogsvårdslag vi för närvarande ha har medverkat till att Sveriges skogsägare under de år som gått sedan lagens tillkomst ha lärt sig att sköta om sina skogar på ett utomordentligt sätt. Jag tror det hade varit lyckligt om man hade uppskjutit denna lagstiftning till dess man kunnat närmare undersöka förhållandena norröver och förutsättningarna att åstadkomma en särskild lag för de områdena.

Jag vill tillägga, att det i inte mindre än fem eller sex motioner från skilda partier har yrkats avslag på lagen. Man har uppenbarligen en känsla av att vi måhända här stå inför en ny reglering, som kan bli besvärlig längre fram, och det är av detta skäl som dessa motionärer och reservanterna ha gått emot förslaget.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Carl Sundberg m. fl.

Herr DICKSON: Herr talman! Den närmast föregående talarens nu avslutade föredrag innehöll så mycket av värde, att det är med beklagande jag måste konstatera, att kammarens uppmärksamhet var så bristande. Den av mig refererade omständigheten gör emellertid att jag kan bespara kammaren mycken tidsutdräkt. Detta gör jag så mycket hellre som jag senare i kväll torde behöva på nytt ta till orda i en annan fråga.

Jag kan helt och hållet instämma i vad herr andre vice talmannen poängterade. Det föreliggande lagförslaget saknar ingalunda förtjänster och berättigade synpunkter. Det är mycket som återstår att göra i de svenska skogarna. Det är ju så på de flesta områden, att det inte finns någonting, som är så bra, att det inte kan bli bättre. Frågan är nu, hur man på ett snabbt och smärtfritt sätt skall förbättra skogsvården. Departementschefen har tydligen trott, därtill rådd av skogsstyrelsen, att den riktiga vägen är en ny och strängare lagstiftning. Syftet är sålunda gott, men frågan är bara, om det vinnas på detta sätt eller om det kan vinnas på ett mindre strängt sätt än som föreslås i denna lag.

Det har här antytts, att det i hög grad kommer an på tillämpningen av en lag, hur den mottas av allmänheten, och det har omvittnats, att skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän ha nått en god kontakt med allmänheten och att förbättringarna ha fortgått under den tid som den nu gällande lagen har varit i kraft. Det finns ingen anledning att tro, att detta lyckliga förhållande löper fara att brytas, utan sannolikt blir folk mer och mer intresserade av skogen och får större och större insikter i hur den skall skötas. Av denna anledning, herr talman, anse många här i kammaren, i synnerhet jordbrukare och skogsägare, i likhet med mig att detta lagförslag har tillkommit i oträngt mål. Att man får en mängd förslag från regeringen i brydsamma tider kanske inte är så märkvärdigt, och vi se ju varje dag våra bord fulla med papper, men jag tycker nästan vi borde ha sluppit det i detta fall. Man skulle vilja se regeringen att få vara i fred en liten stund för att kunna tänka över, vart vi kommit och försöka smälta och omsätta i verkligheten de förslag, som redan kommit.

Jag anser att denna lag visserligen har förtjänster i vissa delar, men att

Skogsvårdslag m. m.

den i andra delar har så stora skavan-ker, att den i varje fall inte ännu bör omsättas i verkligheten. Med anledning av detta instämmer jag i den föregående talarens yrkande om bifall till den av herr Carl Sundberg m. fl. avgivna reservationen.

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr förste vice talman! Den förste ärade talaren, herr Carlström, började sitt anförande med att framhålla, att reservanterna och de övriga, som inte gilla detta förslag, voro lika ansvarskännande som utskottsmajoriteten. Jag tror för min del att alla som deltagit i behandlingen av detta ärende ha varit fullt ansvarskännande. Det sades visserligen vid överläggningarna inom utskottet, att förslaget hade avstyrkts från ansvarsfullt håll, men jag tyckte ändå det lät litet egendomligt. Det lät som om de som tillstyrkt lagen inte skulle vara riktigt ansvarskännande. Jag hoppas emellertid vi kunna komma överens om att alla, vilken ställning de än intaga till förslaget, skola betraktas som fullt ansvarskännande.

Det föreliggande förslaget innehåller en del nyheter. Jag skall till en början för några ögonblick uppehålla mig vid utvidgningen av den allmänna skogsvårdslagens tillämpningsområde. Det är ju meningen att lagen skall utsträckas till att omfatta jämväl andra skogar inom landet, och främst bland de skogar, som komma att lyda under denna lagstiftning, befinna sig de enskilda skogar, som tidigare sorterat under den s. k. lappmarkslagstiftningen. För egen del vill jag med tillfredsställelse hälsa utvidgningen i vad den gäller de skogar, som innefattades i 1932 års lappmarkslag, som även gäller för enskilda skogar i Särna och Idre socknar i Kopparbergs län. Jag kan så mycket hellre ge min anslutning härtill som jag själv för åtskillig tid sedan i riksdagen har påyrkat skogsvårdslagens tillämpning på det sätt, som här blivit föreslaget.

Man har sagt, att de skogsbiologiska förhållandena äro olika i olika trakter inom landet. Det är alldeles riktigt, att vårt avlånga land erbjuder åtskilliga skogsbiologiska olikheter. Det är därför alldeles givet att man inte kan vidta ensartade skogsvårdande åtgärder över hela landet. Den skogsvårdslag vi nu enligt vad jag tror komma att antaga lämnar emellertid tillräckligt utrymme för tillgodoseende av de olika behoven på skogsvårdens område. Det blir i fortsättningen liksom nu skogsvårdsstyrelserna som få bedöma, vilka åtgärder som skola vidtagas i de olika landsdelarna. Denna lag lägger intet som helst hinder i vägen för ett sådant förfarande. Det torde framgå av föreliggande utlåtande, att utskottet funnit det lämpligt att utvidga skogsvårdslagens tillämpningsområde i den utsträckning, som departementschefen har föreslagit. Jag är för min del övertygad om att denna utvidgning inte kommer att medföra några som helst olägenheter. Jag betraktar den som en rationalisering och en samordning av vissa skogslagar. Om man utan olägenhet kan samla ett antal lagar under samma hatt, då bör man enligt mitt förmenande göra det.

Herr Carlström uppehöll sig visserligen ganska länge vid utvidgningen av lagens tillämpningsområde, men det är inte den frågan, som föranlett de mera avgörande meningsskiljaktigheterna inom utskottet. Det är framför allt beträffande bestämmelserna i 7, 36—38 §§ som enighet icke kunnat åvägbringas inom utskottet. Jag vill emellertid påpeka, ehuru det kanske kunde vara rätt onödigt, att icke heller reservanterna äro eniga. Medan herr Tjällgren ej yrkar avslag på lagen, utan nöjer sig med en detaljändring, så befinna sig herr Sundberg och hans medreservanter helt och hållet på avslagslinjen.

I 7 § första stycket stadgas, att verkning av icke utvecklingsbar skog

Skogsvårdsdag m. m.

må ej å någon fastighet utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd så företagas, att större rubbningar i avkastningens jämnhet uppkomma. Det kan förefalla som om denna bestämmelse, åtminstone rent formellt, vore alltför sträng, särskilt beträffande de mindre fastigheterna med stödskog. Man får emellertid i detta sammanhang inte bortse från att skogsvårdsstyrelsen har rätt att medge tillstånd till avverkning, om behov härav föreligger och det prövas nyttigt i sådan mån, att avsevärd rubbning i avkastningens jämnhet kan ifrågakomma. Personligen har jag nog den uppfattningen, och den var nog också allmänt företrädd inom utskottet, att det är omöjligt att exempelvis på de mindre fastigheterna företaga en jämn årlig uttagning av virke, om man skall lägga ekonomiska synpunkter på handlandet. Tar man ut virket på det sättet, kommer man säkerligen ganska långt på sidan av vad man menar med ekonomiskt handlande. Omkostnaderna för uttagande av en liten kvantitet virke årligen bli nämligen på en liten fastighet förhållandevis större än om man på en gång tar ut flera års avkastning.

En annan sak är att om man skall sälja på rot är det svårare att få tillstånd konkurrens mellan virkesköparna om ett litet parti än om ett större, som består av flera års avkastning. Jag kan emellertid inte finna, att departementschefens syften härvidlag strida mot de synpunkter, som framförts i motionerna I: 239 och II: 385, där man yrkar att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 7 § i förslaget till skogsvårdsdag, att avverkning å fastigheter med husbehovs- eller stödskog icke göres beroende av industriens virkesbehov eller andra fastigheternas bärighet ovidkommande skäl.

Jag skall även tillåta mig citera vad departementschefen uttalat om denna sak — det finns återgivet på s. 35 i utskottets utlåtande. Han säger där följande:

»En absolut jämnhet i avverkningarna å varje fastighet är icke vare sig genomförbar eller önskvärd. Hänsyn måste ju bland annat tagas till konjunkturväxlingar och till angelägenheten av att avverkningarna företagas på ett för fastigheten ekonomiskt tillfredsställande sätt. Ett sådant stadgande om begränsning i rätten att avverka icke utvecklingsbar skog, som jag nyss förklarat mig anse motiverat, bör därför endast ha till syfte att förhindra avverkningar, som skulle medföra en större rubbning i virkesavkastningens jämnhet, få äga rum utan att lämpligheten av avverkningsåtgärden prövats av de skogsvårdande myndigheterna.»

Det har i utskottet förts ingående överläggningar om denna paragraf. Utskottet har ansett det angeläget att söka undanröja missuppfattningar om innebörden av paragrafens första stycke, och det har därför på sidan 43 anförts följande, som jag skall be att få citera: »Avfattningen av 7 § första stycket medför ej hinder att, då så anses fördelaktigt ur ekonomisk synpunkt, företaga avverkningar med vissa års mellanrum, t. ex. vart femte eller tionde år eller, om fastigheten är ogynnsamt belägen, ännu mera sällan. Därest i sådant fall ej uttages mera skog än som motsvarar tillväxten sedan föregående avverkning, erfordras icke något tillstånd av skogsvårdsstyrelsen. Endast när fråga är om större avvikelser från den uthålliga avverkningen, måste tillstånd av skogsvårdsstyrelsen inhämtas. Har skogsägaren ett berättigat intresse, att avverkning å hans fastighet vid något tillfälle företages i sådan omfattning, att den kommer i strid med jämnhetsregeln, t. ex. vid nybyggnad eller omfattande ombyggnad å fastigheten, torde skogsvårdsstyrelsen icke böra vägra tillstånd till sådan avverkning.»

Jag hade hoppats, att de som väckt de motioner jag nyss talade om skulle anse, att denna motivering är tillfreds-

Skogsvårds lag m. m.

ställande och att förslaget tillgodoser deras syften. Jag beklagar livligt om så inte skulle vara förhållandet. Om man bortser från de mindre skogsfastigheterna, så kan man ej komma ifrån att en jämn uttagning av avkastningen är av utomordentlig nytta, sett ur det helas synpunkt. En jämn uttagning av virke har tillämpats på många ställen i landet förut och kan naturligtvis tillämpas oberoende av den här föreslagna lagstiftningen.

I norra Dalarna finns det i många kommuner s. k. allmänningsskogar. Vid tiden för storskiftet släppte de enskilda skogsägarna till en tredjedel av den skog, som de hade rätt att få, och av dessa lotter bildades en allmänning. Det finns, som jag sade, sådana allmänningar i ett flertal kommuner i norra Dalarna, och det finns också sådana på andra ställen inom landet, i synnerhet i Västerbotten och Norrbotten. För dessa allmänningsskogar ha skogshushållningsplaner upprättats. Dessa hushållningsplaner gälla för en tid av 20 år. Åtminstone där uppe i Dalarna tar man under vart och ett av de 20 åren ut en tjugondedel av den virkeskvantitet, som man beräknat taga ut under de 20 åren. Man tar icke ut mera. Skulle man taga ut mera på en gång, komme ganska besvärliga förhållanden att inträda. Det skulle betyda, att man under det ena året finge ganska mycket arbete och kanske nödgades taga in folk från andra håll i icke så liten utsträckning, medan man under det andra året finge dragas med arbetslöshet. Det är ju klart, att detta vore ganska besvärligt för både huggare och körare. Man tillämpar därför en sådan jämn uttagning eller ransonering av uttagningen. Jag tror för min del, att det är angeläget att man försöker se den fråga vi nu behandla i stort, d. s. v. såsom en fråga som sammanhänger med våra skogstillgångars, vår skogslagstiftnings och vår skogsnärings

stora betydelse för vårt svenska folkhushåll.

De reservanter, som yrkat helt avslag på propositionen, grunda sitt ställningstagande på dels den enligt deras mening olämpliga utvidgningen av skogsvårds lagens tillämpningsområde — vilket avsnitt jag redan berört — dels den i 7 § upptagna bestämmelsen om skydd för utvecklingsbar skog, dels också 36, 37 och 38 §§, som innefatta en skärpning av ansvarsbestämmelserna i så måtto, att direkt straffpåföljd kan åläggas i vissa fall, där avverkaren uppsåtligen handlat i strid mot lagens föreskrifter. Reservanterna liksom vissa motionärer argumentera tydligen på det viset, att dessa något strängare bestämmelser med direkt straffpåföljd skulle verka i hög grad irriterande och leda till att det tidigare rådande goda och förtroendefulla samarbetet mellan de enskilda skogsägarna och skogsvårdsstyrelserna här i landet skulle komma att i hög grad spolieras. Därför menar man, att det är nödvändigt att en sådan olycka förhindras. Den kan enligt deras mening avvärjas genom att man avslår denna proposition.

Detta är icke något annat än antaganden om den kommande utvecklingen. För min del måste jag säga, att jag finner dessa antaganden ganska verklighetsfrämmande. Jag tvekar för min del icke att säga, att man här gör sig skyldig till sådana överdrifter i spådomarna, att man säkerligen efter ett antal år, när den nya skogsvårds lagstiftningen varit föremål för praktisk tillämpning, kommer att fråga sig själv, varför man egentligen var så skeptisk och misstänksam vid det tillfälle då lagstiftningen antogs. Jag förutsätter givetvis — det förstå allesammans — att denna lagstiftning kommer att antagas i dag.

Jag vill erinra om hur det förhöll sig när man antog 1923 års skogsvårds lagstiftning. Det fanns ju värderade leda-

Skogsvårdslag m. m.

möter av denna kammare, som när 1923 års skogsvårdslag behandlades här i kammaren voro uppe och sade, att det skulle icke finnas några möjligheter för de enskilda skogsägarna att få någon nytta av skogen på grund av denna enligt deras mening alltför stränga skogsvårdslagstiftning. Det finnes väl ingen i dag, och knappast någon under hela den tid 1923 års skogsvårdslagstiftning verkat, som kunnat finna, att denna lagstiftning åstadkommit annat än nytta. Jag tror för min del, att detsamma kommer att bli förhållandet även med de ändringar i skogsvårdslagstiftningen som nu föreslås och som väl riksdagen kommer att acceptera.

Vidare säger man här, att lagförslaget har fått en karaktär av famlande oklarhet samt att motiveringar och lagtext strida mot varandra. Jag vill säga, att skulle man försöka reda ut denna sak litet grundligare skulle man nog finna, att man kunde göra ungefär likadana anmärkningar mot åtskilliga av de lagar som genomförts här i riksdagen. Det är ju icke alltid så, att man kan få fram allting i en direkt lagtext. Åtminstone i vad gäller skogsvårdslagen slår man fast de principella riktlinjerna för vad man önskar få fram; sedan blir det ju en tillämpningsfråga. Jag är för min del övertygad om att det sunda förnuftet kommer att få göra sig gällande i fortsättningen, när det gäller skogsvården, liksom det kunnat göra sig gällande tidigare. Herr Carlström var också inne på detta, ehuru han måhända betvivlade det.

Utskottet har i likhet med utredningen, ett flertal av de avgivna yttrandena samt departementschefen ansett, att ett starkare skydd mot avverkning av icke utvecklingsbar skog än vad den nuvarande lagstiftningen medger är av behovet synnerligen påkallat. Det är ganska uppenbart, att under en lång följd av år har skog, som befunnit sig i god växtkraft, blivit föremål för avverkning i alltför stor utsträckning. Framför allt

har ju detta förekommit i de nordliga delarna av landet. Där har det också funnits mycken övermogen skog, som naturligtvis också följt med. Detta har lett till att framför allt i den norra delen av landet föreligger för närvarande en betänklighets situation i så måtto att man i nu rådande läge ej kan i full utsträckning förse industrien med det virke den behöver för sin försörjning.

Det förefaller åtminstone mig uppenbart, att dylika med tanke på framtiden skadliga avverknings i längden ej kunna få fortgå, utan att åtgärder böra i tid vidtagas, innan ännu större skada åstadkommits.

Om man ser saken på detta sätt måste man ju välkomna det nya förslaget till skogsvårdslag, som är avsett att skapa förutsättningar för en förbättrad skogsvård dels därigenom att redan skogbärande mark göres mera produktionskraftig än förut och dels genom utvinande av ytterligare mark för skogsproduktion. Jag tror för min del ej, att jag gör mig skyldig till någon som helst överdrift, om jag säger, att man här har en av de för framtiden viktigaste uppgifterna, som vårt svenska folkhushåll måste syssla med. För ett dylikt programs förverkligande erfordras säkerligen mycket stora insatser från samhällets sida. Jag utgår från såsom sannolikt, att det måste ske en utökning av de arbetskrafter, som skola biträda skogsägarna i skogsvårdsarbetet, ävensom lämnas bidrag i större omfattning än förut till skogsvårdande åtgärder av olika slag. Det är givetvis också angeläget, att det goda samarbetet mellan skogsvårdsstyrelserna och de enskilda skogsägarna får göra sig gällande även i fortsättningen. För min del tvivlar jag ej därpå, då ju de enskilda skogsägarna, om man ser det på lång sikt, måste ha ett stort ekonomiskt intresse av en förbättrad skogsvård, varigenom deras kapitaltillgångar komma att ökas. Då de enskilda skogsägarna komma att bli underkunniga om detta — något vartill

Skogsvårdsdag m. m.

även vi riksdagsmän var på sitt håll böra söka medverka — tror jag nog, att den lagstiftning, som det är fråga om, icke kommer att bli annat än till tillfredsställelse både för enskilda skogsägare och ur det helas synpunkt.

Jag skall till slut nämna något om de straffbestämmelser som här föreslås. Det är alltså fråga om utvidgade straffbestämmelser, som medföra direkt straffpåföljd. Utskottet anser för sin del, att kritiken mot skärpningen av straffbestämmelserna ej kan vara befogad. Det beror därpå att knappast någon lojal skogsägare kan drabbas av direkt straffpåföljd. Enär man måste utgå ifrån — vilket torde vara alldeles riktigt — att illojalitet endast i undantagsfall förekommer bland de enskilda skogsägarna, kan det i alla händelser ej bli så många som drabbas av den direkta straffpåföljden. Som utskottet här framhåller bör ju en förutsättning för straffbarhet vara, att avver karen handlat uppsåtligt. Har avver karen handlat i oförstånd blir det intet straff. Man kanske säger, att det kan vara svårt för avver karen att styrka, att han handlat i oförstånd. Detta kan ju i och för sig vara riktigt. Men då avver karen enligt förslaget ej är skyldig att bevisa, att han handlat i oförstånd, utan det åligger antingen skogsvårdsstyrelsen eller åklagaren att taga hand om bevisbördan, så kan, såvitt jag förstår, det bara bli i undantagsfall som någon kan drabbas av de skärpta straffbestämmelserna.

Utskottet anser sig här böra framhålla, att den illojala medborgaren knappast kan vara förtjänt av någon hänsyn härvidlag från samhällets sida.

Utskottet har företagit en ändring i förslaget till skogsvårdsdag. Vi ha nämligen vid behandling av förslaget kommit till den uppfattningen, att avgörandet av frågor, som röra skyldighet att vidtaga åtgärder för erhållande av nöjaktigt skogsbestånd, bör anförtrors en myndighet, vilken i skogsägarnas ögon kan framstå som fullt opartisk. Enligt

förslaget var det meningen att skogsstyrelsen skulle få uppgiften att vara dömande instans. Vi ha funnit, att det kunde vara olämpligt att lägga dömandets kall i skogsstyrelsens hand. Det kan nämligen tänkas, att skogsägarna komma att hysa misstroende mot skogsstyrelsen i dess egenskap av dömande instans. Med anledning härav ha vi ansett det vara klokast, att avgörandet av de frågor det här rör sig om skall tillkomma domstol.

Jag har icke något mera att tillägga, herr förste vice talman. Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen CARL-STRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet för replik, när herr Ericsson i Sörsjön talade om att jag skulle ha menat, att de som ginge in för lagen icke vore ansvarskännande. Det har jag, herr Ericsson, icke alls menat. Jag citerade en hel del av de myndigheter som gått emot lagen och sade, att de också voro ansvarskännande. Man kan vara ansvarskännande på vilken sida man än står i fråga om denna lag, vare sig för eller emot.

När herr Ericsson i Sörsjön sedan talade så varmt om att lappmarkslagen nu icke behövdes längre och att man mycket väl kan inrymma det hela under en lag, skulle jag bara vilja fråga herr Ericsson i Sörsjön: Vad vinner lappmarken på den nya lagen? När det redan är överavverkning förut är det ingen utsikt, att man skall få avverka i snabbare takt än redan skett. Därför finner jag icke, att den nya lagen i detta avseende är bättre än den nuvarande.

Sedan var herr Ericsson inne på frågan om hushållningsplaner och den jämna avverkningsplanen. Herr Ericsson, det är att slå in öppna dörrar. Det sker redan nu. Jag har i mitt anförande pekat på att det försiggår en jämn av-

Skogsvårdslag m. m.

verkning på de stora skogsområden där den kan tillämpas. På den punkten kunna vi gärna vara överens. Men att det icke lyckas på de mindre fastigheterna är alldeles uppenbart.

Sedan sade herr Ericsson, att reservanterna äro verklighetsfrämmande. Ja, herr Ericsson kan ha den uppfattningen. Men jag tycker, att det är verklighetsfrämmande att stifta en lag, om vilken man sedan får säga, att den kunna vi på åtskilliga punkter icke i praktiken tillämpa; den måste hyfsas efter det sunda förnuftet.

Nu sade herr Ericsson också, att det fanns en del personer, som när 1923 års lag antogs hade mottagit den med tveksamhet, men det hade lyckats bra. Ja visst, tack vare att man från skogsvårdsstyrelsernas sida använt det sunda förnuftet på sätt som skett; därför har denna lag blivit så bra.

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! Enligt sin rubrik är ju den lag, som vi nu stå i begrepp att anta, en skogsvårdslag. I själva verket är det väl fråga om en kombinerad skogsvårds- och skogshushållningslagstiftning. Nyttan och nödvändigheten av en god skogsvård kan ju inte i någon mån ställas i tvivelsmål. Det är klart att på den mark i vårt land, som är lämplig att bära skog, bör man se till att det verkligen kommer att finnas ett skogsbestånd.

Det föreliggande lagförslaget innehåller vissa förbättringar i förhållande till nu gällande lagstiftning, men det innehåller också en del bestämmelser, om vilkas lämplighet man kan vara synnerligen tveksam, för att inte säga att de egentligen äro mera till ohägn än till nytta. Förbättringarna ligga bland annat däri, att man under begreppet skogsmark för in eu del områden, som tidigare inte ha, i skogsvårdslagens mening, haft namn av skogsmark och

alltså inte fallit under denna lagstiftning. Detta är bland annat förhållandet med vissa kalmarker. Som ett framsteg måste man nog också betrakta den i lagen stadgade skyldigheten för en skogsägare att sörja för ett nöjaktigt skogsbestånd, detta oavsett om skogsägaren har företagit en avverkning på området i fråga eller inte. Det är ju nämligen i förslaget föreskrivet, att en skogsägare är skyldig se till att det växer skog på skogsmark, även om han inte vidtagit avverkning på densamma, men detta bara försävt han kan räkna med ett skäligt bidrag av allmänna medel eller att de träd, som finnas att avverka, lämna medel till åtgärderna i fråga. Som ett framsteg måste man också betrakta lagens föreskrifter för bekämpande av insektsangrepp på skogen, och jag skulle slutligen tro, att den nya gränsdragningen mellan äldre och yngre skog, eller som det nu heter utvecklingsbar och icke utvecklingsbar skog, där man vidtagit en viss förskjutning i gränsen på det sättet, att den utvecklingsbara skogen innefattar mer än begreppet yngre skog, närmast är att betrakta som ett framsteg.

Bland nackdelarna i förslaget vill jag först nämna bestämmelserna om att vissa besvärssärenden från skogsvårdsstyrelserna rörande skyldigheten att vidta vissa åtgärder i skogen skola gå till skogsstyrelsen, detta i stället för, som enligt nuvarande lag, till domstol. Det finns emellertid ingen anledning att närmare dröja vid den frågan, eftersom ju utskottet har rättat till vad som kunde anses olämpligt på den punkten.

Vidare är enligt min mening den bestämmelse, enligt vilken straffs ådömande göres oberoende av om något avverkningsförbud meddelats, inte heller lämplig, och slutligen är bestämmelsen i 7 § första stycket om avverkning av icke utvecklingsbar skog inte heller sådan, att jag ansett mig kunna rösta för bifall till densamma. I fråga

Skogsvårds lag m. m.

om straffbestämmelserna gäller ju, som jag nyss antydde, i nuvarande lagstiftning att straff kan ådömas en skogsägare endast om han överträtt ett av skogsvårdsstyrelse meddelat beslut. Nu ändrar man på denna sak på det sättet, att en skogsägare kan straffas för såvitt han avverkat i strid mot skogsvårdslagens bestämmelser. I strid mot skogsvårdslagen kan han anses ha avverkat, om han har gallrat alltför hårt i en utvecklingsbar skog, alltså gallrat på sådant sätt, att man inte kan säga att vad han företagit sig varit ändamålsenligt. Samma sak gäller om han felbedömt skogens karaktär av utvecklingsbar eller icke utvecklingsbar och han alltså räknat med att skogen inte var att hänföra till utvecklingsbar sådan; då kan det också vara anledning att anse att avverkningen stritt mot lagen. Det sägs visserligen, att det skall vara fråga om uppenbara överträdelser av gällande bestämmelser.

Avverkning i strid mot 7 § första stycket kan också bli straffbar enligt denna bestämmelse, nämligen försåvitt skogsägaren avverkar på sådant sätt, att större rubbningar i avkastningens jämnhet uppstå. Även här gäller ju, att det skall vara fråga om en avverkning, som uppenbarligen strider emot lagen, men vi få komma ihåg att även om vad som kan anses uppenbart i detta avseende kunna meningarna gå isär. Nu finns det en liten säkerhetsventil. Den har åtminstone i förarbetena och i den offentliga debatten kallats så, och det är att det skall vara fråga om en uppsätlig förbrytelse. Oförstånd straffas inte, men så snart det föreligger avverkning i uppenbar strid mot bestämmelserna, lär man väl ändå få anse, att det finns risk för att jordägaren dras inför rätta. Huruvida det då blir straff eller inte, beror närmast på om han kan få domstolen att tro på invändningen, att han handlat av oförstånd. Denna paragraf är, så vitt jag kan förstå, tämligen överflödig. Det är nog

ytterligt sällan en skogsägare med berättigat mod avverkar i strid mot en god skogsvård, och allteftersom insikten i fråga om skogens skötsel växer, lär det väl bli ännu mera sällan något sådant kommer att inträffa. Men paragrafen kommer otvivelaktigt att lämna ett visst utrymme för godtycke.

Den andra punkt, som jag inte anser vara tillfredsställande, är det stadgande i 7 §, som återfinnes i första stycket, som säger, att avverkning inte får företagas i gammal, icke utvecklingsbar skog i så stor omfattning, att större rubbningar i avkastningens jämnhet kunna antagas uppkomma. I förarbeten till lagen anges, att man vill ha jämnhet i avkastningen för att säkerställa sysselsättningsmöjligheterna och industriens råvarubehov. Tanken är onekligen synnerligen god, och den bör realiseras så långt det är möjligt utan att man träder andra berättigade och kanske viktigare intressen för nära. Att börja med lär det väl vara rätt så svårt att tänka sig jämna virkesuttag i ett land, som i så stor utsträckning som vårt är hänvisat till att sälja sina träförädlingsprodukter utomlands. Vi veta ju att efterfrågan varierar kolossalt. Under vissa perioder ropar man efter våra varor, under andra tider är det stora svårigheter att över huvud taget bli kvitt dem. Det är klart att under en period, då efterfrågan är ringa, måste vi anpassa vår produktion efter just det behov av varor, som verkligen föreligger. Om vi under en depression skulle köra på som om ingenting hänt och alltså försöka producera i vanlig omfattning, bleve väl resultatet bara det, att varorna kastades ut och pressade marknaden ytterligare, och att det åstadkoms en prissänkning, som gjorde att vi kanske finge sälja våra varor för praktiskt taget ingenting. Såvitt jag kan förstå är det ofrånkomligt, att man anpassar den industriella produktionen efter konjunkturerna utomlands. Därmed måste man också vara på det klara

Skogsvårdslag m. m.

med, att det är nödvändigt att vi rätta avverkningarna efter efterfrågan utifrån.

Det är naturligtvis en ganska penibel situation för dem, som ha sin utkomst av denna näring, att det förhåller sig på det sättet, men jag tror att det finns åtskilliga möjligheter att komma tillrätta med saken. Skogen behöver ju nämligen ansas och skötas, och vi behöva vägar för att kunna rationalisera utdrivningsförhållandena. Ingenting är väl mera lämpligt än att man just under sådana perioder, då avsättningssvårigheter råda, ser till att man vidgar ramen för skogsvårdsarbeten, för väganläggningar o. s. v.

Man kan väl vidare på allvar sätta i fråga, om det är nationalekonomiskt fullt försvarbart att föreskriva, att en mogen skog, en skog alltså, som är i det skicket att den egentligen inte bör få stå kvar och uppta mark och därmed stå räntelös, skall få stå kvar. I det sammanhanget brukar man ofta peka på förhållandena i vårt lands norra delar och då särskilt på skogsbeståndet i Västerbotten; vi veta ju, att där är skogsbeståndet långt ifrån tillfredsställande. Jag har emellertid den uppfattningen, att saken skulle ha varit icke bättre utan tvärtom sämre, om vi för 20 å 30 år sedan hade haft en bestämmelse, som inneburit att man i högre grad varit skyldig att kvarhålla äldre skog. Att man nu har en lucka i skogstillgången där uppe beror väl närmast därpå, att den gamla urskogen kommit att avverkas på ett relativt sent stadium och att vi efter denna avverkning inte kunnat få upp ett nytt bestånd. Jag vill emellertid erkänna, att man kanske inte gjort allt vad som rimligen bort göras på dessa marker för att de verkligen skulle kunna ge ny skogsbörd. Att så inte skett beror naturligtvis i många fall på bristande tillgång på medel och vissa andra omständigheter. Jag tror, att om den gamla skogen avverkats hundra år tidigare,

det nu skulle ha funnits ett betydande skogsbestånd däruppe, så att vi nu kunnat bedriva rationell skogsvård och avverkning. Med dessa ord har jag velat säga, att jag inte tror, att det är någon fördel över huvud taget med att man kvarhåller icke utvecklingsbar skog, utan att det är bättre att låta den försvinna och bereda plats åt ett nytt bestånd.

I en punkt har statsrådet Sköld i fråga om avverkningen gått emot de sakkunniga. Det gäller den utvecklingsbara yngre skogen. Enligt sakkunnigförslaget skulle avverkning i sådan skog icke kunna företagas i form av gallring som vore ändamålsenlig, för så vitt man trädde stödsogsbehovet eller husbehovet för nära. När statsrådet gått emot de sakkunniga i detta avseende, har det varit med den motiveeringen, att ändamålsenligheten kan kräva, att man verkligen får gallra upp i en yngre skog. Jag är fullt ense med jordbruksministern på den punkten, men jag tycker att om man drar ut konsekvenserna av det betraktelsesättet skulle man sagt sig, att det inte heller är ändamålsenligt att kräva att en skog, som av ena eller andra skälet egentligen slutat växa, skall få stå kvar. I den intressekollision, som kan uppstå mellan å ena sidan skogsvårdsintresset och å andra sidan skogshushållningsintresset, föreställer jag mig, att det i det långa loppet är till fördel för alla berörda parter, vare sig det är skogsägare, skogsarbetare eller hela vårt land, att man låter skogsvårdshänsynen få företräde. Jag skulle vilja fråga: Hur skall man egentligen förfara, om denna lag antages, med avverkning på ett skogsskifte, där det finns bara gammal skog? Och i vilket tempo skall skogsvårdsstyrelsen medge avverkningsrätt? Skall man uppdelat denna rätt på 25 år eller 50 år, eller vilken grund skall man över huvud taget tillämpa, när tillstånd lämnas till avverkning?

Skogsvårdsdag m. m.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka avslag på 7 § första stycket och 36 § 1 mom. Jag yrkar bifall till lagförslaget i övrigt men med den ändring i 20 §, som föreslagits av vederbörande utskott.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr HÆGGBLOM: Herr talman! Det är naturligtvis ett gammalt slitet ord att ta på tungan, att gamla lagar äro goda lagar, men när det gäller den situation, som nu föreligger, då vi skola byta ut en nu gällande lag, om vilken ingen, såvitt jag vet, kunnat säga att den inte verkat gott, är det ju ganska nära till hands liggande att peka på att den lag, som det nu är fråga om att byta ut, har varit en god lag. Jag skulle kanske inte vilja vara med om att sätta det betyget på lagens alla paragrafer. Där finns i fråga om de straffsatser, som drabba den som avverkar, när avverkningsförbud föreligger, nog en hårdhet, som är omotiverad, en hårdhet, som tyvärr flyttas över i den nya lagen. Jag har, herr talman, från mitt eget härad erfarenhet av att nu gällande lag kunnat utnyttjas så, att en person, som kom som ny ägare till en gård med avverkningsförbud och som råkade avverka några stycken träd utan tillstånd, dömdes till drygare straff för det brottet än en person, som samtidigt från kronans skogar stulit träd av lika stort värde. Detta är ju en skärpa i straffsatserna, som inte är tilltalande.

I den gamla lagen fanns dock en godhet i det avseendet, att var och en var absolut underrättad om när han befann sig utanför lagens rāmärken. Det var när avverkningsförbud förelåg. När nu dessa straffbestämmelser flyttas över i den nya lagen, sker en påtaglig försämring i och med att straffpåföljd kan föreligga, även om avverkningsförbud inte är utfärdat. Jag tycker att en god lag skall vara sådan, att den är till skräck för den illojale men betyder

trygghet för den lojale. Och det kan den nuvarande lagen anses göra. Men den nya lagen har ett osäkerhetsmoment i fråga om vad som är straffbart eller inte, och detta skapar inte trygghet för den lojale, att han inte kan komma att drabbas av dessa hårda straffsatser. Detta anser jag vara en sak, som bör anföras för att visa, att den nya lagen i fråga om godhet inte går upp emot den gamla.

Men vad som framför allt gör det möjligt att om den nu gällande lagen säga, att den varit god, är dess verkningar i fråga om skogsbeståndet i Sverige. I viss mån tycker jag nog, att den debatt, som här förts beträffande uppfattningarna om den skogliga situationen och därmed också intresset för denna nya lag, alltför mycket kommit att påverkas av norrländska svårigheter i fråga om virkestillgången. I södra Sverige ligger ju situationen så till, att enligt riksskogstaxeringens av skogsforskningsinstitutet bearbetade siffror ha vi där ett tillväxtöverskott av ganska betydande storlek i förhållande till det behov, som där lokaliserad industri har av råvara, och då skola vi komma ihåg, att för södra Sveriges del ha icke rätt de olika slag av skärpningar av skogsvårdsdagarna, som ha varit gällande för Norrland. Nu skola vi naturligtvis inte draga några felaktiga slutsatser av detta och säga, att alltså blir det dåligt om lagen skärpes och bra om den är mindre skarp, utan den slutsats man kan draga av detta förhållande är, att det är inte bevisat att en skärpning av lagen utöver de nuvarande bestämmelserna skapar några bättre förhållanden. Det har varken lappmarkslagen eller de för Norrland speciella skogslagarna mäktat göra.

I den situationen, att man alltså tydligen utan gensaga kan peka på att den nuvarande lagen är en god lag, bör man väl ha rätt att fordra, när en ny lag skall antagas, dels att behovet av denna nya lag med dess verkningar är väl

Skogsvårdslag m. m.

dokumenterat, dels att den nya lagen är väl utformad. I annat fall byter man tydligen ned sig utan några som helst tvingade skäl.

Att behovet av lagskärpning icke är tillräckligt dokumenterat har herr andre vice talmannen mycket tydligt klarlagt genom citat från de betydande och representativa remissinstanser, som gått emot förslaget till ny lagstiftning. Länsjägmästarnas förening befinner sig däribland, och när länsjägmästarna voro samlade till kongress här i Stockholm i vår framfördes ju formliga böner om att de måtte befrias från att få denna lag i nuvarande läge. Man bad om uppskov åtminstone i åtskilliga år. Men skogsstyrelsen, som ställt sig bakom lagen, ser saken från sin synpunkt litet grand från ovan, och därmed har lagen från deras sida först fram, trots att behovet från representativa instanser är mycket dåligt vitsordat.

Framför allt är det lagens oklara formulering, som man vänder sig emot. Den möter oss redan i 1 §, där jag misstänker att man nästan liksom ansträngt sig för att i denna paragraf med tre hela rader få med så mycket av mångtydiga ord som möjligt. Det talas om utnyttjande »på lämpligt sätt» av markens virkesalstrande förmåga, om »tillfredsställande» ekonomiskt utbyte och »såvitt möjligt i huvudsak» jämn avkastning. Det är ord som äro reservationer, om de tolkas på ett sätt, men som, om de tolkas precis efter svenskt språkbruk, ingalunda äro några reservationer.

Jag fäste mig särskilt vid detta sista, att utskottet har tyckt, att när det är skrivet att det skall krävas såvitt möjligt jämn avkastning, så innebär detta en möjlighet för dem, som ha med lagen att göra, att vara rundhänta, men skall man tolka »såvitt möjligt» efter ordalydelsen betyder det, att såvitt det är möjligt att genomföra en jämn avkastning skall den genomföras och därmed punkt. Det skall inte tagas hänsyn

till annat än om det är möjligt att genomföra.

Statsrådet runkar på huvudet, och jag vore glad om gester kunde införas i kammarens protokoll, men det ha vi ju papper på att det inte går, så det går inte att få den saken redovisad på det sättet. Men vi ha här en ordalydelse, som visserligen utskottet tolkat på sitt sätt och departementschefen på sitt sätt men som man ändå någon gång i framtiden kanske kommer att tolka efter orden, och då står man där. Det står mycket bra skrivet i detta utskottsutlåtande, det står t. o. m. hur paragrafer skola tolkas och att skogsvårdsstyrelsen skall göra så och så, men man har inte direkt belägg för att det skall vara så. Men, mitt herrskap, sådana utskottsuttalanden är ingenting som förpliktar i framtiden, det finns inte, om jag får taga bilden från Fänrik Ståls sägner, där landshövdingen säger om svenska lagboken att där är vår vapenlösa trygghet, något som man kan lägga handen på och lita till, utan det enda man har att lita till är bokstaven i lagarna, och den är inte tillräckligt klart formulerad i detta fall.

Jag är naturligtvis från min ståndpunkt tacksam för allt, som kan sägas i ord eller skrift för att mildra alla dessa vaga formuleringar och därmed oklara risker, men det lockar en inte till att godkänna en lag med en sådan utformning.

Vad som gör att jag tycker att lagen icke är väl utformad, är framför allt den sak, som har kommit fram i motion nr 240 här i kammaren, men som herr Ericsson i Sörsjön tydligen icke har observerat bland de argument, som framförts mot lagen, och det är att lagen kan användas så, att den förhindrar en enskild skogsägare att utnyttja det ekonomiska sambandet mellan odlad jord och skog på en och samma fastighet. Det är för många jordbrukare ett många gånger synnerligen lyckligt samband mellan jord och skog. Kapital,

Skogsvårdslag m. m.

som skall skaffas för förvärv av båda, kan inte skiljas åt, och när det gäller kravet på förräntning måste man också etablera samverkan. I den mån denna lag nu åstadkommer att avverkningar av såväl utvecklingsbar som icke utvecklingsbar skog bli i mycket hög grad beroende av skogsvårdsstyrelsernas medgivande, kan man riskera att en enskild skogsägare icke får utnyttja sambandet mellan jord och skog såsom han behöver göra det.

Jag har redan deklarerat, att den lag som vi nu ha, har verkat gott, men jag minns, herr talman, från min barndoms resor med hästskjuts från barndomshemmet in till hamnstaden, där läroverket låg, hur vi mot 90-talets slut och sekelskiftets början fingo köra förbi propsslass efter propsslass, vilkas avverkare försökte rädda sig genom sådan avverkning från den misär, som jordbruket råkat i mot 1800-talets slut. De voro fullt på det klara med att det var nog ingen god skogsvård, men det var väl att dessa människor hade möjlighet att tack vare skogen rädda sig ur en annars oundviklig misär med konkurs och dylikt. Det kan komma sådana tider i framtiden, och då är det visserligen bra att utskottet skrivit litet vänligt, men lagtexten medger inte någon trygghet därvidlag. Det kan komma tider, då sådant kan vara behövt.

Det förefaller, som om man vid lagens utformning också förbisett, hur kort tid en bonde sitter vid sin jord och sin skog. Det är 30—40 år, knappast som medeltal men som maximum, och under denna tid kan han, om han har utvecklingsbar skog, någon gång behöva göra avverkningar, som svara mot mera än gallring ur beståndsvårdande synpunkt. Om han har icke utvecklingsbar skog kan han också behöva göra avverkningar, som äro större än som svara mot jämn avverkning. Det förefaller som om särskilt departementschefen hade förbisett, hur kort ett bondeliv är. Han skriver nämligen i propo-

sitionen, att han är övertygad om att det icke inverkar skadande på skogen, om en mogen skog får stå kvar på växtplatsen ett eller annat tiotal år. Jag tror att det gäller för skogen, men jag tycker det är synd om ägaren av den mogna skogen, som ett eller annat tiotal år med denna lags hjälp skall kunna hindras från att göra en avverkning, av vilken han ekonomiskt är beroende.

Så tycker jag också att lagen andas helt och hållet en övertro på institutionerna. Jag vill inte säga på tjänstemännen, ty jag misstänker att det icke kommer att finnas tillräckligt med tjänstemän inom överskådlig tid för att klara av vad denna lag nu lägger i skogsvårdsstyrelsernas hand, utan man litar tydligen på att man har institutioner i de olika länen eller skogsvårdsstyrelseområdena. Vi ha ju haft litet grand besvär tidigare här i riksdagen från det skogsintresserade hållet att få tillräckligt med anslag för att dessa institutioner skola förses med tjänstemän, men nu litar man tydligen på att dessa institutioner skola klara av alla dessa svårigheter även med en klen utrustning. Det kan inte hjälpas att man börjar tänka på hur det var, när folktandvården skulle sättas i gång. Den sattes i gång i förilitande på institutioner utan tjänstemän, och det kanske nu blir något slags folkskogsvård utan tillräckligt med människor, som äro utrustade för att taga denna väldiga sak om hand. Detta är inte heller något som gör, att man tycker att detta är en lagstiftning, som man är intresserad av att den skall komma till.

Jag tycker det skulle vara roligt om det bleve så, som herr Ericsson i Sörsjön trodde, att om 20 eller 30 år skulle vi, som nu äro emot denna lag, vara övertygade om att den varit till nytta. Klöka människor komma säkert att kunna åstadkomma en del nytta med denna lag. Icke fullt kompetenta personer kunna komma att ställa till en förfärlig massa skada med denna oklart men

Skogsvårdslag m. m.

synnerligen vidlyftigt formulerade lag. Sedan vill jag ju säga, att därför att den och den lagen verkat gott, så har man väl ändå inga bevis för att om man ökar gränserna för lagens omfattning och skärper bestämmelserna undan för undan, den också kommer att verka gott i all framtid. Det var den argumenteringen, som herr Ericsson i Sörsjön slutade med, men jag tycker den säger inte så förfärligt mycket.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag i enlighet med den reservation, som har avlämnats av herr Sundberg m. fl.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Det har sagts om här föreliggande lagförslag, att det är obehövligt. Det finns inte någon anledning att nu göra en reformering av skogsvårdslagen.

När man säger detta, tycks man inte taga någon hänsyn till frågans förhistoria. I verkligheten är det ju på det sättet, att det för snart tio år sedan började framföras ganska starka krav från de skogsvårdande myndigheternas sida och från skogsvårdssammanslutningar på utredning och förslag om en ny skogsvårdslag. Det var alla dessa framställningar, som ledde till att min företrädare i ämbetet satte i gång den utredning, vars resultat nu föreligger för kammaren. Uppdraget gavs åt skogsstyrelsen, men skogsstyrelsen har ju inte suttit instängd på sina rum och utarbetat denna lag, utan skogsstyrelsen har haft hjälp av ett stort antal sakkunniga personer av olika kategorier. De sakkunniga voro ledamoten av riksdagens första kammare B. Näsgård, ledamoten av samma kammare lantbrukaren O. L. Tjällgren, båda två innehavare av bondeskogsbruk i Norrland, friherre Beck-Friis på Harg, själv stor skogsägare, ledamoten av första kammaren P. J. Näs-lund, som är skogsägare i Lappmarken, redaktören H. Sten, som representerade

skogarbetarna, ledamoten av denna kammare greve von Seth, som också lär vara skogsbrukare, professorn C. H. Pettersson vid skogsvårdsinstitutet, länsjägmästaren C. G. Chöler, skogschefen vid Björkå bruk G. I. Ekman och jägmästaren A. Jansson, som representerade skogsvårdsstyrelserna. Alltså, det är dessa män med stor erfarenhet från olika sidor av svensk skogsvård, som lagt fram det förslag, som skogsstyrelsen sedan i sin tur överlämnat till Kungl. Maj:t. Det fanns bland de sakkunniga icke någon delad mening utom på en punkt. Skogsstyrelsen och några av de sakkunniga hade föreslagit, att vissa besvärsmål skulle gå till skogsstyrelsen och sedan till Kungl. Maj:t i jordbruksdepartementet. Flertalet av de sakkunniga förordade i stället, att de skulle gå till domstol. Det var den enda punkt, på vilken det rädde delade meningar.

Som kammarens ledamöter finna var jag icke på något sätt inblandad i denna utredning. Jag var fullständigt obunden, när förslaget kom fram till mig. Jag fick förslaget redan 1946. Jag skulle, om jag hade varit ivrig, ha kunnat lägga fram det till 1947 års riksdag. När jag fick denna utredning, ställde jag emellertid den fråga, som åtskilliga kammarledamöter här i dag ha ställt: Är den nya lagen behövlig? Jag tog god tid på mig. Jag granskade med hjälp av sakkunnigt folk detta förslag. Jag fann därvid att förslaget på sina punkter var onödigt långtgående och onödigt stelt, och det verkställdes en omarbetning. Men jag fann också, att denna lag betydde ett sådant betydelsefullt framsteg för svenskt skogsvårdsarbete, att det icke var riktigt att hålla tillbaka förslaget, utan jag ansåg att det borde läggas fram.

Man säger nu, att myndigheterna varit emot det. Går man igenom detta förslags förhistoria skall man finna, att meningarna i själva verket varit ganska delade och att det varit lika många för

Skogsvårdsdag m. m.

som emot. Det har sagts — det sades i första kammaren — att det varit tämligen god anslutning till detta förslag intill dess de sakkunniga hade fastnat för det, som nu utgör lagens 7 §, d. v. s. jämnheten i avkastningen, men sedan blev det liv i de stora skogsägarna, som försökte skjuta de mindre framför sig. Det är väl detta som gjort att det blivit en allt hetsigare opposition, men jag tror den oppositionen icke vilar på saklig grund.

På den punkt, där det rådde delade meningar bland de sakkunniga, följde jag skogsstyrelsen. Jordbruksutskottet har nu i stället följt de sakkunnigas majoritet, d. v. s. det vill icke låta besvärerna gå till skogsstyrelsen och Kungl. Maj:t i departementet, utan det vill låta dem gå domstolsvägen. Jag skall inte försöka rida spärr mot denna inställning, som så enhälligt omfattats av utskottet, men jag vill dock säga att det icke är självklart, att det ur skogsägarnas synpunkt är riktigt att välja den väg, som utskottet valt. Det finns två ting att anföra mot denna väg. Det ena är att det blir en betydligt mer byråkratisk och utdragen ordning, om besvärerna skola behandlas av domstolarna med de svårigheter dessa måste ha att behärska dessa invecklade frågor. Skogsägarna komma att få vänta längre på besked, om man väljer den vägen.

Sedan kan det göras ytterligare en invändning. Det kan naturligtvis vara fördelaktigt för skogsbolag och stora skogsägare att processa vid domstolar. De ha råd att kosta på sig hur stora be-
lopp som helst för att skaffa sig skogsteknisk expertis och framstående jurister, men ha de små skogsägarna samma möjligheter att på sin sida engagera den sakkunskap, som behövs för att vid en domstol kunna gendriva skogsvårdsstyrelsens sakkunskap? Är man alldeles säker på att de små skogsägarna vinna på den ordning, som här föreslås? Jag vill bara ställa frågorna, därför att de skola vara ställda även i

denna kammare, och sedan får utvecklingen visa, vilken ståndpunkt som varit den riktigaste.

De av riksdagens ledamöter, som opponera mot det föreliggande lagförslaget, uttala farhågor för att denna lag skall åstadkomma ett avbrott i den goda kontakt, som för närvarande finns mellan skogsvårdsstyrelserna och skogsägarna. Mina vänner! Det sjöngs precis samma visa i riksdagen, när 1923 års skogsvårdsdag skulle beslutas. Även då hördes varningar för att det icke skulle vara möjligt att få till stånd ett förtroendefullt samarbete mellan skogsägarna och skogsvårdsstyrelserna, om den lagen godtogs. Nu säger herr Hæggbloom, att gamla lagar äro goda lagar och att 1923 års skogsvårdsdag är en god lag. Man skall då inte förvåna sig om herr Ericsson i Sörsjön i belysning av vad som hänt tidigare säger, att om 20 år personer av herr Hæggblooms typ kanske komma att säga, att gamla lagar äro goda lagar och att 1948 års skogsvårdsdag är en god lag.

Det finns inte någon sådan skillnad mellan den föreslagna lagen och den nu gällande, som kan ge anledning till de farhågor, som man här fört fram. Vad är det egentligen som man opponerar emot? Jo, det är den bestämmelse i första stycket av 7 §, som det här talats så mycket om och som säger, att avverkning av icke utvecklingsbar skog ej må å någon fastighet utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd så företagas, att större rubbningar i avkastningens jämnhet uppkomma.

Låt oss för ett ögonblick fråga: Är det någon fördel med att genomföra en sådan bestämmelse? Ja, det har ju anförts två skäl. Det ena tar i huvudsak sikte på de större skogsfastigheterna och det andra på de mindre. Det första är följande: I våra skogsbygder är en arbetarbefolkning beroende av skogsbruket. Om dessa människor ha skogsarbete så bo de kvar där, men i annat fall avfolkas bygden, när det icke finns

Skogsvårdslag m. m.

någon skog att avverka. På samma sätt är det med industrierna. Om det inom vissa trakter sker en sådan avverkning, att det inte finns virke att ta ut, så lamslås fabrikena, och den industriella verksamheten i orten kommer att minskas. Jag tror inte det kan bestridas, att virket utefter vissa floddalar i Norrland nu blivit så uttunnat, att den ena fabriken efter den andra måste lägga ner sin verksamhet. Jag tror representanterna för Västerbotten kunna intyga att Örviken, Robertsfors och åtskilliga andra anläggningar äro i farozonen. När man av riksskogstaxeringens siffror för t. ex. Västerbotten finner, att det trots all reklam för bolagsskogsbruket icke finns mer virke per hektar än på samma slags mark i bondeskogsbruket, som varit så förtalat, förstå vi, att det icke tagits den hänsyn till det ekonomiska livets jämna gång, som vi ha rätt att kräva. Det är väl ändå ett socialt krav, att skogsvårdslagen skall medverka till en något så när jämn sysselsättning. Det gäller ju inte bara att människorna skola få arbete, utan det gäller även att se till att bygden inte avfolkas. Ingen kan väl bestrida, att detta är ett stort intresse.

Det jag här anfört har inte någon större betydelse för det mindre skogsbruket. Det gör ju inte så mycket om man på ett hemman avverkar litet mer ett år, ty det finns kanske någon annan i bygden, som just då avverkar litet mindre. Det gäller de stora talens lag och det jämnar ut sig. För det mindre skogsbruket måste man ta hänsyn till en annan synpunkt, nämligen sambandet mellan jord och skog. I våra skogsbygder kan jordbruket icke existera utan stöd av skogsbruket. Det värsta som kan hända ett jordbruk är, att en generation rakar rent på skog, ty då får nästa generation inte något stöd av skogsbruket, och då lönar det sig inte med jordbruket. Man kan då fråga sig, om det kan vara rätt att lämna folk alldeles fria händer, så att de

vid ett ägoskifte eller ett arvsskifte helt enkelt kunna slå ned all den icke utvecklingsbara skogen. Det kan ju vara så, att större delen av skogen på ett hemman är icke utvecklingsbar och det kan då dröja mer än en generation, innan man åter får skog till stöd för jordbruket. Det är väl en synpunkt, som man inte heller kan komma ifrån, och det är ju det man avser att råda bot för genom denna 7 §. Jag har ingalunda någon övertro på denna paragraf, men jag tror, att den kan ha en uppfostrande betydelse och att den kan leda till att man får större förståelse för både de stora skogsägarnas sociala ansvar och de mindre skogsägarnas ansvar för kommande generationer.

Denna 7 § är emellertid behöfvlig även ur rent teknisk synpunkt. Om lappmarkslagen nu skall försvinna, måste det ju komma någonting i dess ställe. Nu säger visserligen herr andre vice talmannen, att det är naturligt att man har en särskild lappmarkslag, och han talar om hur väl skogen växer i Småland och hur litet det växer i Lappland, men de som resonera på det sättet ha icke deltagit, det förstår jag, i den generationslånga diskussion, som förts i vårt land rörande skogsvårdslagstiftningens enhetlighet. Nu ha vi kommit dithän, att vi kunna ha samma lag för Skåne som för Norrbottens kustland, och, herr Carlström, i Skåne har jag granar som slå skott på en meter om året, medan man i Norrbottens kustland får räkna toppskotten i centimeter. Jag vill fråga herr Carlström, om han anser det mer naturligt, att man har samma skogsvårdslag för Skåne som för Norrbottens kustland än att man har samma skogsvårdslag för Norrbottens kustland som för Norrbottens lappmark. Ha vi kommit så långt, att vi flyttat gränsen för den gemensamma skogsvårdslagens tillämpningsområde ända till lappmarkens gräns, då bör det väl vara ett intresse att fortsätta, och varför skulle man inte göra

Skogsvårdslag m. m.

det? Den nu gällande lappmarkslagen av år 1932 innehåller i skogsvårdsavseende samma bestämmelser som den allmänna skogsvårdslagen. Skillnaden är blott den, att lappmarkslagen föreskriver, att det skall finnas hushållningsplan och utstämpling från skogsvårdsstyrelsens sida för varje avverkning.

Någon har frågat, vad man kan vinna med att ta bort lappmarkslagen. Jo, man vinner att dessa skogsägare och skogsvårdsstyrelsen icke bli skyldiga att ha utarbetade avverkningsplaner även för de små fastigheterna och att de icke bli skyldiga att utstämpla alla avverkningar som skola ske, och att även ägarna av lappmarksskogar få rätt att stämpla för en ändamålsenlig gallring utan att gå till skogsvårdsstyrelsen. Därigenom minskas ju i hög grad skogsvårdsstyrelsens befattning med lappmarksskogarna.

Emellertid är det kanske inte alldeles säkert, att man utan vidare kan släppa dessa skogar alldeles fria, men det finns två remedier i lagen. Å ena sidan kan man hänföra lappmarken till de svårföryngrade områdena och flytta gränsen allt längre upp allteftersom man får erfarenhet beträffande föryngringen, och å andra sidan har man bestämmelsen i 7 § om jämn avverkning. På grund av detta kan man hindra, att det återstående urskogsbeståndet skövlas på en gång. Bönderna i lappmarken skulle komma i en svår situation om ett tiotal år, om man nu på en gång hugger ned all icke utvecklingsbar skog.

Ett andra tekniskt skäl för införande av bestämmelserna i 7 § är, att vi i 1923 års skogsvårdslag i andra momentet av 5 §, som är en kristidsprodukt, ha en bestämmelse mot spekulation. Där föreskrives, att en ny ägare icke får utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd företa avverkning under de närmaste fem åren efter förvärvet. Bestämmelsen har tillkommit för att hindra spekulanter att skövla egendomar. Den har

emellertid inte varit så lämplig, ty den har inte kunnat hindra en skogsägare att först skövla skogen och sedan sälja hemmanet. Resultatet blir ju då det samma, som om den nye ägaren skövat skogen.

Nu vilja vi att denna otympliga bestämmelse skall vika för en bättre, och därför ha vi föreslagit denna bestämmelse i 7 §, som jag redogjort för. Efter den redogörelse jag lämnat för sammanhanget kan man väl inte förneka, att det finns starka skäl för införandet av denna bestämmelse. Herr Hedlund i Rådombeslutet säger, att stadgandet inte är ändamålsenligt ur skogsvårdssynpunkt, därför att det hindrar skogsägaren att göra det, som ur extrem skogsvårdssynpunkt är det naturligaste, nämligen att han slår ned och skapar nytt. Herr Hæggbloom säger, att man hindrar jordbrukaren att få den inkomst av skogen, som är möjlig och som han kan behöva. Herr Hedlund och herr Hæggbloom ha ställt frågor om tillämpningen. Det kan naturligtvis inte ges någon entydig regel, men om ett hemman har icke utvecklingsbar skog i mindre omfattning, kommer det aldrig att förvägras, att den skogen tas bort. Lika säkert är det, att om det på något ställe finns utvecklingsbar skog i stor omfattning, får man fördela uttagningen på kanske både 10 och 20 år. Om man förfar på detta sätt, komma åtminstone herr Hæggblooms synpunkter att bli tillgodosedda, och vad herr Hedlund angår få vi väl väga den extrema skogsvårdssynpunkten mot de sociala synpunkter jag tillåtit mig framföra. Jag anser därför, att denna 7 § låter sig väl försvara.

Den andra punkt, som väckt stark opposition, är frågan om straffbestämmelserna. Reservanterna ha ju opponerat sig emot 36 t. o. m. 38 §§, och de ha med sin reservation givit det intrycket, att dessa straffbestämmelser äro nya. I verkligheten äro bestämmelserna i 2 och 3 mom. 36 §, i 37 § och i 38 § nästan ordagrant hämtade ur den

Skogsvårdsdag m. m.

nu gällande skogsvårdslagen, och, herr Hæggbloom, om 1923 års skogsvårdsdag är en god lag, så äro väl inte dessa bestämmelser alldeles på tok. Men det är sant att vi i 36 § 1 mom. ha infört några nya straffbestämmelser. Det har där sagts, att om någon företar en avverkning i uppenbar strid mot lagens bestämmelser och detta icke sker genom oförstånd, skall han kunna dömas till dagsböter. Bestämmelserna i 6 och 7 §§ och några andra, som jag inte närmare skall gå in på, ange tillräckligt vad det är fråga om. Nu har herr Hæggbloom gjort gällande, att den föreslagna lagen genom denna bestämmelse blir hårdare mot skogsägarna än den gamla lagen, och han har t. o. m. velat påskina, att den blir hård mot den lojale. Till den ändan har han uttalat en apoteos om avverkningsförbudet, som han här framställt som någonting trevligt och bra, som man inte bör förskingra.

Ärade kammarledamöter! För närvarande är det så, att om en person i uppenbar strid mot gällande lag och med vetskap om lagens föreskrifter företar en avverkning, så har skogsvårdsstyrelsen ingenting annat att göra än att utfärda ett avverkningsförbud. Men, ärade kammarledamöter, när avverkningsförbudet kommer, då är skogen nedhuggen och virket sålt, den som gjort brottet har flyttat, och på fastigheten sitter nu den nye ägaren, som icke företagit någon avverkning i strid mot gällande lag. Det är han, som får bära bördan av avverkningsförbudet och det är över honom skogsvårdsstyrelsen skall utöva en särskild kontroll. Jag känner till detta, ty jag har själv varit i den situationen. Jag har under mer än 10 år haft ett avverkningsförbud på en egendom, där jag verkligen nu har lyckats få skog. Det bekommer inte mig, jag känner mig inte kränkt, men jag vet hur det är. Man har nu velat åstadkomma större rättvisa. Man försöker i denna lag undgå avverknings-

förbudet så långt som möjligt och ersätta det med överenskommelser mellan skogsägaren och skogsvårdsstyrelsen. Man tillgriper inte avverkningsförbud, men om man träffar på någon, som i uppenbar strid mot lagen och trots vetskap om dess innebörd företar en olaglig avverkning, då skall man inte straffa med ett avverkningsförbud, som kan träffa tredje man, utan man bör straffa direkt den som har syndat. Den som syndat på detta sätt, herr Hæggbloom, är icke en lojal medborgare. Den som vet vad lagen säger och ändå handlar i uppenbar strid mot densamma, han är icke lojal. Om herr Hæggbloom nu säger, att det är svårt att bevisa, att en man handlat i uppenbar strid mot lagen och att det skett av oförstånd, skola vi alla komma ihåg, att bevisbördan vilar på skogsvårdsstyrelsen. Det är den som skall bevisa, att avverkningen skett i uppenbar strid mot lagen och att vederbörande har handlat med full vetskap om lagens bestämmelser. Vi kunna därför säga, att straffbestämmelserna endast kunna tillämpas i flagranta fall gentemot illojala, och i själva verket äro dessa bestämmelser en framgång för skogsägarna och icke tvärtom. Enligt min mening är det därför icke någon resonlig kritik, som på denna punkt riktats mot lagen.

Herr Hedlund har här sagt som sanningen är, att denna lag har många stora förtjänster. Han betraktar det som en förtjänst att den har satt en skyddsgräns, som omfattar utvecklingsbar skog i stället för den gamla lagens bestämmelser om yngre skog. Han har påpekat, att denna lag öppnar möjligheter för ett mera systematiskt förbättrande av vanvårdade skogsmarker och att den öppnar helt andra möjligheter för bekämpande av skadeinsekter än den nuvarande lagen. Hans opposition gäller de två punkter jag här talat om. Jag tror kammaren med största tillförsikt kan bifalla detta lagförslag icke

Skogsvårds lag m. m.

bara i de delar, som herr Hedlund finner bra, utan även i de delar, vari han yrkat avslag.

Herr Hæggbloom och herr andre vice talmannen ha ju även framfört andra anmärkningar. De säga, att denna lag är svåröverskådlig, att den har en oklar formulering. Det är inte jag, som har skrivit lagen. Det är jag inte kompetent till. Men jag har dock under ett helt liv läst lagar, så att jag åtminstone kan ha någon mening om hur en lag är skriven, och jag vill säga, att den som objektivt ser på det arbete, som juristerna utfört för att utforma denna nya lag, måste i rättvisans namn säga, att denna lag är mera överskådlig, mera pregnant formulerad och mindre oklar än 1923 års skogsvårds lag. Jag vill bestrida, att det är riktigt att fälla något annat omdöme om detta nya lagförslag.

Herr Hæggbloom anför 1 § som ett exempel. Man kan naturligtvis tvista om huruvida 1 § skall vara med. Den är inte en lagparagraf i vanlig bemärkelse. Den är ett program, och den är inte av tvingande natur. Den skall bara säga till skogsägare och skogsvårdsmyndigheter vad det är för mål vi sträva mot, och jag har tyckt, att vi kunna kosta på oss den lilla dekoren att ha en sådan bestämmelse i början av lagen. Den är som sagt inte av tvingande natur utan det blir 6 och 7 §§, som bli avgörande, och dessa paragrafer äro formulerade på sådant sätt, att de inte stå i strid mot de motiveringar, som ha anförts.

Det är ju nämligen så, att både den nuvarande skogsvårds lagen och den som nu föreligger till behandling äro uppfostrings lagar. Det är inte lagar som ta sikte på att på en gång åstadkomma ett bestämt resultat, utan lagarna säga endast vad vi skola sträva till. De tala om för skogsägarna hur de böra sträva för att sköta sina skogar, och de tala om för de skogsvårdande myndigheterna hur de skola lägga sitt

arbete, och de skogsvårdande myndigheterna ha i alla tider försökt övertyga skogsägarna om att göra framsteg. De ha inte trott och de komma inte att tro, att man kan gå från vanvård till någonting fullkomligt på en gång. Liksom förr kommer man nu att arbeta steg för steg, och det ger lagen utrymme åt. Därför kan man intressera den, som har en mycket vanskött skog, att göra framsteg, som äro mindre långtgående i fråga om skogsvården än de, som man söker vinna för den, som har kommit längre i fråga om skogens skötsel. Därför står inte den motivering till de olika paragraferna, som återfinnes i utskottets utlåtande och i propositionen, i strid mot lagen, utan därmed understrykes endast det som hela tiden är meningen, nämligen att man skall vinna resultat steg för steg.

När herr Hæggbloom säger, att det inte är denna motivering, som vi skola bygga på, utan på lagen liksom landshövdingen i Fänrik Ståhls sägner, vill jag bara säga, att det i vårt land råder den praxis, att när Kungl. Maj:t och riksdagen ha sagt hur de anse, att lagen skall tolkas, så komma också domstolarna att ta hänsyn till det, ty domstolarna ta hänsyn till deras mening som lagen gjorde.

Jag vill sluta med att säga, att denna skogsvårds lag är liksom 1923 års skogsvårds lag ett steg framåt. Den betyder, att under vår strävan till en bättre skogsvård ha vi gjort våra framsteg, vi ha gjort våra erövringar, vi ha kommit närmare en idealisk skogsvård, och därför kunna vi flytta våra positioner framåt. Vi kunna ställa målet högre. Vi kunna sträva vidare, och det är det denna lag innebär. Jag säger, att jag har den största förtröstan till att denna nya lag kommer att vidmakthålla det goda förhållande, som nu råder mellan skogsvårds myndigheterna och skogsägarna, och kommer att leda till en god utveckling för den svenska skogen. Den kommer som herr Erics-

Skogsvårdslag m. m.

son i Sörsjön påpekade med all sannolikhet att av nästa generation betraktas som en god lag.

Herr andre vice talmannen **CARL-STRÖM** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill först poängtera, att departementschefen i början av sitt anförande liksom sökte undandra sig ansvaret för lagförslagets tillkomst genom att säga, att han för sin del inte satt i gång den utredning, som ligger till grund för förslaget. Han säger visserligen, att på den tiden för tio år sedan var det många, som ville ha en ny skogsvårds- lag och rekommenderar en utredning härom, men jag vill bara konstatera, att det är många, som nu inte vilja ha den, kanhända av dem som då voro med på saken. Departementschefen sade också, att meningarna voro delade. Ja, i tvistiga fall skall man inte handla.

Vidare gjorde statsrådet gällande, att denna lag är klarare än den hittillsvarande, detta efter det att han förut sagt, att han inte skrivit lagen; det hade juristerna gjort. Hur vågar herr statsrådet då plocka bort så mycket av vad juristerna skrivit? Man kan inte komma ifrån att i motiveringen på punkt efter punkt skett en uppmjukning på grund av statsrådets goda vilja, som jag gärna respekterar.

Vad sedan beträffar lagens giltighetsområde, att den skall gälla hela landet och att lappmarkslagen i samband därmed skall upphöra att gälla, behöver jag kanske inte yttra mig bara om lappmarken, ty av statsrådets anförande fick jag den uppfattningen, att hela Västerbotten behövde en särskild lagstiftning, eftersom man där gått fram med avverkningar på ett sätt som man inte kan gilla. Att man sedan skall ha samma lag för den skog, som växer så utomordentligt på statsrådets gård i Skåne, tycker jag är verklighetsfrämmande. Vi som opponerat mot lagen

äro rädda för den, säger statsrådet, men, säger han, det finns inte någon anledning till det, därför att i allt väsentligt är det inte någon skillnad mellan den nya lagen och 1923 års skogsvårds- lag, som i stort sett ha samma syfte. Vidare säger han, att de stora skogsägarna ha skjutit de små framför sig. Med anledning därav vill jag säga, att jag har naturligtvis respekt för de stora skogsägarna, men det är inte dem, som vi i vår reservation ömmat för, utan vad vi ha reagerat mot är, att de små skola undergå samma behandling. De kunna inte behandlas på samma sätt, säger statsrådet, ty de kunna inte ha några hushållsplaner. Det skall man befria t. o. m. dem som bo i lappmarken från. Jag ifrågasätter emellertid, om den nya lagen verkligen kommer att ge bättre resultat än den gamla — nu lever dock varken statsrådet eller jag så länge, att vi få se resultaten av denna lags tillämpning i lappmarkerna.

Vad sedan beträffar den som bär ansvaret för att detta lagförslag kommit till, måste jag säga, att när herr statsrådet sade, att han följt skogsstyrelsen, så är det detta som gjort mig mest betänksam mot lagen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag kan uppriktigt sagt inte förstå, att herr andre vice talmannen tvekat om vem som bär ansvaret för att detta lagförslag lagts fram. Det veta väl alla, att det är jag, och jag har väl i mitt anförande tydligt bevisat, att jag också är beredd att bära det ansvaret. Sedan vill jag till herr andre vice talmannen säga, att även den i motiveringen utformade uppmjukningen av paragraferna har skrivits av juristerna och inte av mig.

Till slut en sak, som jag kanske skulle sagt i mitt förra anförande. Hur kunna herrarna, om ni mena allvar, yrka bifall till den reservation, som om den

Skogsvårdslag m. m.

bifölles av denna kammare skulle leda till att det inte kommer att finnas någon skogsvårdslag för lappmarken efter den 1 januari 1949, ty då går den nuvarande lagens giltighetstid ut?

Herr HÆGGBLOM (kort genmäle): Herr talman! Det sista bör väl kunna bemötas med att det finns möjligheter att få den lagen förlängd så länge inte riksdagen är upplöst.

När herr statsrådet räknade upp för oss vilka sakkunniga som varit med om lagen kändes det som om han därmed velat bilda en kvarnsten, med vars tyngd oppositionen skulle sänkas i havets djup, och jag tyckte det lät litet illa. Men statsrådet talade ju sedan själv om, att han vid närmare beskådande av dessa oerhört sakkunnigas verk funnit, att de hittat på åtskilliga dumheter, och vi få vara statsrådet tacksam för, att han inte tagit med dessa i lagen.

När man kan visa att av de remissinstanser, som yttrat sig, över hälften ha gått emot lagförslaget, tycker jag det är litet hårt att säga, att vi, som äro representanter för denna hälft, inte stå på saklig grund, såsom här har sagts. Det kan inte undgås, att uppfattningar, som göra sig gällande bland så många remissinstanser, också få representanter i riksdagen, och det kan mot den bakgrunden knappast vara riktigt att säga, att de inte stå på saklig grund.

Jag skulle vilja tillägga till vad jag förut sagt, att denna lags hårdhet gentemot den enskilde skogsägaren illustreras på ett alldeles utmärkt sätt av det förhållandet, att man efter lagens antagande anser sig kunna slopa åtskilliga särlagar som förut gällt, bland annat den bestämmelse som hindrat en som nyköpt en gård från att avverka under den första tiden. Den kan man slopa, helt enkelt därför att alla enskilda skogsägare komma under precis samma hårda lag som nu gäller för

dem som nyköpt, och det säger rätt mycket om hur sträng lagen är mot de enskilda skogsägarna.

Vidare har statsrådet pekat på brist-situationen i Norrland. Man kan ställa frågan: Beror den på dålig skogsvård eller beror den på hög avverkning genom överdimensionerade industrier, och i vilken grad argumenterar man för denna skärpning av skogsvårdslagen på grund av de hårda avverkningar, som fått göras nu under kristiden? När man bedömer 1923 års lag och anser den bristfällig, tycker jag, att man är litet orättvis, när man inte också tar hänsyn till att kristiden skapat rätt onormala förhållanden i skogarna.

Herr HEDLUND i Rådomb (kort genmäle): Herr talman! Eftersom jag tillhör de motionärer, som ha yrkat på att vissa besvärssärenden skola gå till domstol i stället för till skogsstyrelsen, tycker jag, att jag bör lämna ett svar på hur jag ser på den av statsrådet ställda frågan, nämligen om det egentligen är någon fördel för skogsägaren att få gå till domstol. För min del har jag nog den uppfattningen, att i domstolsförfarandet ligga betydligt större garantier för säkerhet än i förfarandet hos administrativ myndighet, och till det kommer att skogsstyrelsen i viss mån kan betraktas som part i målet, eftersom skogsvårdsstyrelserna i åtskilliga hänseenden äro underställda skogsstyrelsen. Vad beträffar de ekonomiska möjligheterna att få sin rätt prövad, är det väl ändå på det sättet, att mindre bemedlade skogsägare kunna, i den mån behov därav föreligger, få fri rättegång, om de vända sig till domstol, vilket däremot inte är fallet, om de gå till skogsstyrelsen.

Statsrådet Sköld säger, att man i vissa delar av Norrland i betänklig omfattning tunnlat ut skogsbeståndet, och det är ju riktigt. Man har avverkat för hårt

Skogsvårdslag m. m.

i den yngre skogen. Den nuvarande skogsvårdslagen är i det hänseendet inte tillfredsställande, men jag tror, att ändringen här kommer att råda bot på vad som brister härvidlag. Jag kan däremot inte medgiva, att det är ett fel, att man i så snabb takt som skett tagit ut den gamla skogen, som slutat växa. Jag sade i mitt tidigare anförande, att om man hade gjort det för femtio år sedan, hade vi nu haft ett ganska bra bestånd på väg. Ju fortare gammal skog kommer bort, desto bättre är det. Sambandet mellan jord och skog måste man ju upprätthålla, såsom statsrådet Sköld sade, men det skall ske genom ut hålligt skogsbruk, där man har skog av alla åldrar, och inte genom att man skapar möjlighet för myndigheterna att förhindra avverkning av skog, som slutat växa. Man skall väga skogsvårdssynpunkter mot sociala synpunkter, sade statsrådet Sköld, och det bör man väl göra, men jag vill säga att tron på möjligheten att få en jämn arbetstillgång på detta sätt är en chimär, detta beroende på exportmöjligheterna. Jag får återkomma senare.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det är nog riktigt, att det skall finnas skog av alla åldrar, men hur skall man göra, om det inte finns det? Jag kan ta exempel från den del av landet jag bäst känner till. Där hände under förra världskriget, att man rakade bort praktiskt taget all skog, som fanns på åtskilliga hemman, och så ingrep skogsvårdsstyrelsen och framtvingade plantering. Det finns många hemman, där man därför nu har jämnåldriga kulturskogar, och en vacker dag kommer man fram till att hela skogen på ett hemman består av ett inte utvecklingsbart bestånd. Skall då den, som sitter på hemmanet vid den tid då detta inträffar, få ta bort hela beståndet och väl sedan åläggas att plantera, så kommer

den efterkommande i nästa generation att få titta på en plantskog av vilken hans enda glädje är, att han där kan hämta sig en julgran.

Herr Hedlund i Rådombeslutet tröstade sig med att de, som råka i process med skogsvårdsstyrelserna, kunna få fri rättegång. Om herr Hedlund tycker att det är en tröst att bära ut till de mindre skogsägarna, skall jag inte ta ifrån honom det glädjeämnet. Men jag vill bara fästa uppmärksamheten på, att den andra processen, den, som förs genom besvär hos skogsstyrelsen, respektive Kungl. Maj:t, är fri. Den kostar inte ett öre. Nu kan herr Hedlund säga, att även i det fallet sakkunskap får anlitats. De beslutande myndigheterna ha dock en helt annan möjlighet att själva skaffa sig en inblick i ärendet än vad en domstol i allmänhet har.

Till herr Hæggbloom vill jag till sist bara säga, att om jag här skulle låtit undfalla mig, att reservanterna inte stå på saklig grund, kan det vara en smula överord från min sida. Men jag vill samtidigt påpeka, att herr Hæggbloom efter min långa — kanske alltför långa — argumentation angående 7 § svarar med någonting så sakligt som att man måtte väl ändå förstå, hur tvångsmässigt lagen verkar, när man måste låta bestämmelser, som varit gällande bara för ett litet fåtal, bli tillämpliga för alla. Det kan, herr Hæggbloom, under alla omständigheter endast gälla dem, som ha icke utvecklingsbar skog.

Herr HÆGGBLOM (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att i fråga om mängden av skogsägare som ha utvecklingsbar eller icke utvecklingsbar skog få påpeka, att det mycket tydligt säges i propositionen, att de flesta skogar äro utvecklingsbara. Dit höra såväl stödskogarna som husbehovsskogarna och större delen av s. k. överloppsskogar. För min del har jag icke minst fäst mig vid § 6, och jag höll mig i min

Skogsvårdslag m. m.

argumentation till stor del till denna paragraf. Men vad jag i det avseendet anförde har icke på något sätt berörts. För övrigt äro en replikants möjligheter att argumentera rätt beskurna på grund av tidsbegränsningen.

Herr statsrådet sade i sitt första anförande, att hänsyn alltid kommer att tagas till den enskilde skogsägarens behov att avverka, eller någonting i den stilen. Ja, vilket statsråd kan gå i god för alla dessa tusen framtida tillämpare av denna lag? Det finns tyvärr icke något sådant statsråd för närvarande och kommer aldrig att finnas. Jag är övertygad om att denna lag med goda jägmästare och goda andra tjänstemän kan bli till mycken nytta. Men jag kan framför mig se tjänstemän i skogsvårdsstyrelser, som jag känner från min verksamhet och i vilkas händer jag minst av allt skulle vilja sätta en sådan här lag.

Jag yttrade mig vidare litet grand om den otrygghet som skapas genom att lagen gäller även där avverkningsförbud icke föreligger. Att jag anser en sådan otrygghet vara för handen beror, herr statsråd, i mycket hög grad på ett svar, som jag för två år sedan fick på en fråga till herr statsrådet när vi resonerade om skogsvårdsstyrelserna. Herr statsrådet lämnade mig då det egendomliga svaret att en sådan som jag inte hade rätt att begagna mig av skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän — de skulle stå andra människor till tjänst. Jag betraktade detta statsrådets uttalande som kungsord. Jag känner mig sålunda rätt otrygg, då jag skall vara tvungen att sköta min skog utan rätt att anlita skogsvårdsstyrelsens tjänstemän och utan att något avverkningsförbud föreligger. En vacker dag har jag kanske snaran om halsen på grund av den lag, som herrarna nu komma att genomföra. Detta medför en känsla av otrygghet. Nu misstänker jag emellertid att herr statsrådet kan ha anledning att tillerkänna mig en mera gynnad ställ-

ning gentemot skogsvårdsstyrelsen än som skedde vid nyssnämnda tillfälle, då striden gällde en annan fråga än den som föreligger i dag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag har endast tänkt påpeka en omständighet. När man talar om det fruktansvärda tyranniet från skogsvårdsstyrelsernas och deras tjänstemäns sida, skall man inte glömma att skogsvårdsstyrelserna utgöras av ortens eget folk. I dem sitta en av Konungen utsedd ordförande, som bor på orten, jämte en av landstinget och en av hushållningssällskapet tillsatt ledamot. Det är ju dessa som stå i spetsen för skogsvårdsstyrelserna och äro länsjägmästarnas och tjänstemännens förmän. Det är de som i sista hand bestämma skogsvårdsstyrelsernas praxis. Vad finns det för anledning att tro, att denna i orten förankrade styrelse, som ju i allmänhet består av skogsägarna själva, skall utöva något tvångsregemente?

Herr HEDLUND i Rådom (kort genmäle): Herr talman! Jag ber ännu en gång att få fästa uppmärksamheten på möjligheten för skogsägaren att erhålla fri rättegång vid våra domstolar. Om skogsägaren tror att han själv kan klara upp besvärsmålet torde han ha lika stora eller ännu större utsikter att få sin rätt om han går till domstol som om han går till skogsstyrelsen. Men är det så att han behöver hjälp och råkar vara mindre bemedlad — det var ju särskilt för dessa mindre bemedlade skogsägare som herr statsrådet ömmade och för vilka han ansåg att en rättegång skulle bli ekonomiskt betungande — så finns ju den säkerhetsventilen att han kan begära fri rättegång. Jag tror för min del inte att många skogsägare komma att göra detta. Men eftersom nu herr statsrådet berört den ekonomiska sidan av saken, kan jag inte underlåta att påpeka denna omständighet.

Skogsvårdsdag m. m.

Den väsentliga erinran, som kan göras mot att ärenden av detta slag skola gå till skogsstyrelsen, är emellertid att det är olämpligt med samma organ som åklagare och domare eller rättare sagt med ett underordnat organ som åklagare och det överordnade organet som domare. Om man tror att man på detta sätt skall kunna väga de ekonomiska synpunkterna, närmare bestämt skogsvårdssynpunkterna, mot de sociala synpunkterna och därigenom tror sig kunna bereda jämnare arbetstillgång, så är det som att söka gripa tag i en såpbubbla. Det är en fullständig chimär. Jämnhet i fråga om arbetstillfällena är som jag sagt tidigare inte möjlig att åstadkomma på detta sätt just därför att skogsnäringen i så stor utsträckning är inriktad på export. En sådan jämnhet får man försöka skapa på annat sätt, t. ex. genom att anordna skogsvårdsarbeten i stor omfattning just under tider, då avsättningsmöjligheterna för skogsnäringens produkter äro små, genom att bygga skogsvägar o. s. v.

Statsrådet Sköld sade vidare, att när avverkningsförbudet kommer är virket avverkat och de som avverkat det ha redan flyttat ifrån fastigheten. Det kan väl hända att det funnits något sådant fall. Men jag tror inte att våra skogsvårdsmyndigheter äro så slöa, att de inte veta, om en olaglig avverkning — åtminstone en större sådan — äger rum, och kunna sätta stopp för densamma i någorlunda god tid. Min erfarenhet i detta avseende går i rakt motsatt riktning mot den uppfattning statsrådet Sköld här framlade.

Herr STATTIN: Herr talman! Då jag tillsammans med övriga reservanter har yrkat avslag på det föreliggande förslaget till skogsvårdsdag, vill jag med några ord motivera detta mitt ställningstagande. Eftersom tiden är långt framskriden skall jag inte hålla något långt anförande. Jag vill emellertid fästa upp-

märksamheten på ett par synpunkter, som jag tror inte blivit tillräckligt beaktade i den diskussion, som förts här i kväll.

Det första villkoret för att uppnå en god skogsvård är väl att få skogsägarna så intresserade som möjligt för skogsvården. Ty utan skogsägarnas intresse och medverkan kan aldrig en god skogsvård genomföras. Att detta är huvudvillkoret har vid ett flertal tillfällen framhållits av skogsmännen själva. Då frågar man sig: Kan man genom denna nya skogsvårdsdag få skogsägarna mera intresserade för skogsvården än vad fallet varit med den nu gällande skogsvårdslagen? Det har omvittnats, att samarbetet mellan å ena sidan skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän och å andra sidan de enskilda skogsägarna avsevärt förbättrats. Man kan säga att samarbetet varit utomordentligt gott och att intresset för skogsvården och dess förbättrande har ökat varje år. Det är alltså på detta område vi framför allt skola sikta för att åstadkomma den bästa produktionen på våra skogsmarker. Herr statsrådet såväl som utskottsmajoriteten menar, att man genom den nya skogsvårdslagen skulle ytterligare stimulera intresset. Vi reservanter anse att detta är otänkbart. Vi tro att det goda samarbete, som åstadkommits genom den nu gällande skogsvårdslagens bestämmelser, är en god grund att bygga vidare på. Det är en beprövad väg, och därför anse vi att den är framkomlig även i framtiden.

Herr statsrådet anförde under sitt långa meningsutbyte med motståndarna till detta förslag en del saker, som man inte kan låta stå alldeles oemotsagda. Jag vet inte vilken erfarenhet herr statsrådet har att bygga på när herr statsrådet säger, att ett avverkningsförbud kommer så långt efteråt, att skogen redan är avverkad. Enligt de erfarenheter vi ha i Norrland är faktiska förhållandet det, att skogsvårdsstyrelserna ha rapportörer i varje liten kommun. En olag-

Skogsvårdsdag m. m.

lig skogsavverkning kan därför inte pågå mer än ett par dagar förrän vederbörande tjänstemän i skogsvårdsstyrelsen få rapport om saken, och redan dagen därpå är en tjänsteman på platsen och undersöker om avverkningen är olaglig eller inte. Befinnes avverkningen vara olaglig kan redan samma dag genom telegrafiskt meddelande avverkningsförbud utfärdas. Hur kan man under sådana förhållanden påstå, att skogen redan är avverkad innan ett avverkningsförbud kan utverkas? Det är möjligt att sådant kunnat hända längre tillbaka i tiden, låt mig säga för 15—20 år sedan. Men jag vågar säga att något dylikt aldrig hänt i Norrland under de senaste 5—10 åren.

Det är framför allt 7, 36 och 38 §§ i lagförslaget, som vi reserverar ha vänt oss mot. Men så mycket har redan sagts i detta stycke, att det är onödigt att upprepa det. Herr statsrådet säger emellertid, att största delen av skogsexperten ha varit med om det nya förslaget till skogsvårdsdag och ansett att detta förslag till alla delar skulle vara bättre och förnämligare än den tidigare skogsvårdslagen. Jag får med anledning därav be herr statsrådet att ta del av några yttranden, som dels i form av föredrag och dels i form av discussionsinlägg gjordes vid Svenska skogsvårdsförningens årsmöte under skogsveckan föregående månad. Jag vill därvid framför allt rekommendera ett inlägg av länsjägmästare Hedemann-Gade, en erfaren och praktisk skogsman, som under lång tid sysslat med skogsarbeten och skogsvård och har ett välklingande namn bland skogsvårdens män.

Jag skall inskränka mig till vad jag nu anfört och i likhet med andra reserverar be att få yrka bifall till den av herr Carl Sundberg m. fl. avgivna reservationen.

Herr GUSTAFSON i Vimmerby: Herr talman! Vid denna sena timme skulle

jag måhända helst avstått från ordet. Jag skulle så mycket hellre ha kunnat göra detta som jag i likhet med herr Dickson helt kan instämma i vad herr andre vice talmannen har anfört i fråga om motiveringen för den reservation, som jag har varit med om att underteckna.

Jag skall gärna för min del medge, att det föreliggande lagförslaget inrymmer många ting, som otvivelaktigt kunna vara förträffliga med hänsyn till önskvärdheten att få till stånd en så god skogsvård som möjligt. När man t. ex. i den nya lagen vill bereda ett utsträckt skydd för utvecklingsbar skog har jag för min del ingen erinran att framföra däremot. Jag skulle emellertid vilja framhålla, att skogsvårdsstyrelserna åtminstone enligt min erfarenhet vid tillämpningen av nuvarande skogsvårdsdag, såsom vid stämplingar och vid lämnandet av råd till skogsägarna, tagit sikte på att den utvecklingsbara skogen skall skyddas och inte skall bli föremål för avverkning i annan mån än som erfordras för att åstadkomma en ändamålsenlig gallring. De ledamöter av denna kammare — och det torde vara ganska många — som i likhet med de många tusen intresserade skogsägare, som finnas i detta land, varit i tillfälle att delta i skogsexkursioner och skogsdagar veta ju, att tillväxtborren spelar en avgörande roll vid den undervisning som där meddelas. Man söker där att åskådliggöra och visa upp för de av skogsskötsel intresserade, hur det kan komma sig att i ena fallet tillväxten på en viss skogsmark är så god, att skogen bör sparas, och hur i det andra fallet skogen utvecklats på ett sådant sätt, att det inte längre är förenligt med räntabilitetssynpunkter att låta skogen stå kvar längre.

Det har under den hittillsvarande skogsvårdsdagens giltighetstid rått ett mycket gott samarbete mellan skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare och

Skogsvårdslag m. m.

skogsägarna ute i riket. Jag tror att detta är någonting som vi ha anledning att ta fasta på även då det gäller skogsvården i framtiden. En sak som man inte bör släppa ur sikte är att varje intensifiering av skogsvården ytterst blir beroende av det intresse som skogsägarna själva kunna mobilisera för vården av sin skog. Jag vågar påstå att i det stora hela har ett sådant intresse från skogsägarnas sida förefunnits här i landet under det sista tiotalet år. Jag nämnde nyss dessa skogs dagar, och jag skulle vilja anknyta därtill ännu en gång. Skogsägarna äro mycket intresserade av en god skogsvård, därtill vägledda av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och den nuvarande skogsvårdslagen. Härjämte visa emellertid också våra ungdomsorganisationer ute på landsbygden ett mycket glädjande intresse för skogsdagarna och skogsexkursionerna. Med tanke på den utveckling som i berörda hänseende ägt rum under de senare tiotal åren, en utveckling för vilken skogsvårdsstyrelserna — det vill jag säga ut — haft en utomordentligt stor betydelse, vågar jag tro, att det även för dem som ha det allra största intresse för en god skogsvård skulle te sig lämpligare att man bibehölle nuvarande skogsvårdslag. Denna lag har tillvunnit sig stort förtroende hos skogsägarna här i landet, och jag tror att dess fortvaro är en bättre garanti för god skogsvård än vad en ny och strängare lag skall visa sig vara.

Det är framför allt i fråga om 7 § som meningsskiljaktigheterna varit stora. När man nu hör statsrådet Sköld utveckla sin mening beträffande lagförslaget och då särskilt 7 §, får man närmast den uppfattningen att alla de avstyrkande yttranden som kommit in från olika myndigheter och organisationer endast äro så att säga slag i tomma luften, som på intet sätt kunna rubba tilltron till de goda verkningarna av lagförslaget. Detta tror jag emeller-

tid är inte så litet oriktigt. Här har diskuterats huruvida det är utskottsmajoriteten eller reservanterna som ha den starkaste känslan av ansvar inför detta problem. Jag skall inte gå in på den saken. Jag skulle emellertid tro att de myndigheter och organisationer, vilkas yttranden gått i avstyrkande riktning, handlat under lika stor känsla av ansvar som de som ansett sig böra i huvudsak förorda lagförslaget. Man har på många håll särskilt vänt sig mot 7 §, och detta har, vill jag säga, haft sin orsak i en icke oberättigad oro för hur denna paragraf skulle komma att tillämpas. Om man tar del av yttrandena, kan man inte undgå att lägga märke till att ett betydande antal, måhända flertalet, av skogsvårdsstyrelserna ställt sig avvisande mot denna lag. Det är naturligt att man frågar sig vad anledningen därtill kan vara. Såvitt jag kan förstå har detta sin grund däri att man även på detta håll, alltså från deras sida som ha att i landets skilda delar tillämpa denna lag, hyst betydande oro för lagens tillämpning. I åtskilliga av skogsvårdsstyrelsernas yttranden har också mycket tydligt framkommit att man befarar, att det goda samarbetet mellan skogsägarna, å ena sidan, och skogsvårdsstyrelserna och deras tjänstemän, å andra sidan, skulle störas och sålunda bli sämre än det varit då man levat efter 1923 års skogsvårdslag. Och det ligger säkerligen en hel del i detta.

Jag skall inte här gå in på frågan huruvida det skall vara domstolsprövning eller besvär hos skogsstyrelsen. I det senare fallet skulle skogsstyrelsen i viss mån få döma i egen sak. Jag vill med anledning av vad statsrådet Sköld yttrade i denna sak endast säga, att ingen naturligtvis vill misstänka, att en administrativ myndighet, i detta fall skogsstyrelsen, inte skulle söka pröva varje sak ur sakliga synpunkter och döma därefter. Men bortsett från detta kan jag inte gilla den tendens

Skogsvårdsdag m. m.

som gör sig gällande att överlåta åt en administrativ myndighet att i viss mån döma i egen sak. Herr statsrådet framhöll, att det för de mindre skogsägarna måste te sig fördelaktigt att få sin sak prövad av skogsstyrelsen, då de inte alltid ha möjlighet att använda sig av de bästa advokaterna och den närmsta skogssakkunskapen, som de skulle behöva göra om de skulle föra sin talan inför domstol. Även om det skulle förhålla sig så — något som inte bör tillmätas avgörande betydelse i detta sammanhang — finns det ju, såsom herr Hedlund i Rådom påpekat, möjlighet för dessa mindre skogsägare att använda det fria rättegångsförfarandet. Jag tror att det med hänsyn till rättssäkerheten i landet är en försvärslig ståndpunkt, att den dömande verksamheten skall vara förbehållen våra domstolar.

Jag skall nu inte upptaga tiden längre. Jag vill sluta med en deklaration beträffande den ståndpunkt jag intagit inom utskottet i denna fråga. Under principdebatten inom utskottet framförde jag mina erinringar särskilt beträffande 7 §. Jag förklarade emellertid att ehuru man kunde ha vissa erinringar mot en del avsnitt i lagförslaget, vore jag för min del beredd att intaga en positiv ståndpunkt till det väsentliga i lagförslaget, därest det under utskottsbehandlingen visade sig möjligt att få till stånd sådana jämkningar, som i huvudsak tillgodosåge önskemålen i de från mitt parti väckta motionerna. Om däremot sådana jämkningar inte kunde under utskottsbehandlingen åvägabringas, komme jag att överväga att gå på avslag på propositionen. Sådana jämkningar, som jag sålunda ställde såsom förutsättning för min medverkan, kunde emellertid inte åstadkommas på mer än en punkt — det gällde just frågan om domstolsprövningen — och vid det förhållandet har jag för min del funnit lämpligt att avsluta mig till reservationen, som går

ut på att avstyrka bifall till den föreliggande propositionen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Carl Sundberg m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Rubbestad, Werner, Pettersson* i Rosta och *Svensson* i Vä.

Herr SVENINGSSON: Herr talman! Egentligen hade jag för min del ännu större anledning än den närmast föregående talaren att avstå från ordet och i stället instämma med någon av de föregående talarna. Men när nu detta omfattande förslag vållat så mycken irritation och så många bekymmer hos de enskilda skogsägarna kan det väl också vara tillåtet med en rätt lång debatt.

Jag vill för min del endast ytterligare understryka vad som här sagts om att detta är ett lagförslag som skogsägarna, åtminstone de mindre skogsägarna, under inga förhållanden vilja ha genomfört. Hade man kunnat få till stånd någon slags omröstning bland landets alla skogsägare, tror jag att det skulle ha varit ett mycket litet antal som givit sitt bifall till förslaget. Jag har för min del inte någon känsla av att det är så, som herr statsrådet Sköld ville göra gällande, att det är de större skogsägarna som skjuta de mindre framför sig.

Jag tycker man borde förstå de bekymmer som de mindre skogsägarna hysa inför detta lagförslag. De se saken på det sättet, att de äro ägare av sin skog och då också borde ha någon rätt i fråga om förvaltningen och förfoganderätten av densamma. Om denna lag blir antagen, tror jag att en mindre skogsägare knappast kommer att våga gå ut i sin egen skog och hugga ned några träd ens till husbehov utan att först ha fått tillstånd av skogsvårdsstyrelsens tjänstemän. Att på ett så hänsynslöst sätt beskära skogs-

Skogsvårdsslag m. m.

ägarnas rättigheter kan inte vara lämpligt. De kunna inte göra något på egen hand utan att gå och vara rädda för åtal med därav följande ekonomiska konsekvenser. Detta måste framkalla mycket starka olustkänslor hos skogsägarna.

Det har i denna debatt givits många erkännanden åt det arbete som utförts med stöd av den nu gällande skogsvårdslagen. Dessa erkännanden äro berättigade, och samarbetet mellan skogsägarna och skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän är i allmänhet som det bör vara. Men jag vill även framhålla, att de befogenheter som skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän nu ha mer än väl räckta till, och redan nu förekommer det att dessa tjänstemän ta sig fasoner som icke äro tilltalande. Jag har varit i tillfälle att på mycket nära håll iakttaga detta. I min hemort är det ingen svårighet att finna skogar, som av skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän behandlats rätt illa. Om nu denna lag skall antagas, är det därför enligt min uppfattning av vikt att bestämmelsen om att man skall gå försiktigt fram med utvecklingsbar skog också får gälla för skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän. Det har hemma i min allra närmaste omgivning under den gångna vintern förekommit något mycket anmärkningsvärt, och jag kan inte underlåta att tynga kammarens protokoll med en redogörelse för detta. Det kan vara på sin plats att relatera denna händelse, eftersom statsrådet här har talat så mycket om hur smidigt den nya lagen skall kunna tillämpas. Jag delar herr Hæggbloms uppfattning, att det finns tjänstemän hos skogsvårdsstyrelserna, som man inte önskar skola få denna lag att handskas med. — Den händelse jag syftade på var följande. En person, som ägde fast egendom med en areal av 90 hektar produktiv skogsmark med mycket god skogstillgång — av skogsvårdsstyrelsens tjänstemän uppskattad till betydligt mer än 100 m²

per hektar och alltså uppgående till minst 10 000—12 000 m³ — gick själv till skogen i vintras och stämplade ut 100 m³ massaved per lösmeter räknat. Han stämplade ut huvudsakligen risgranar och annat som skulle ha varit borta för länge sedan. Men det gick inte för sig, trots att skogstillgången var så riklig och skogsägaren själv gjorde denna utstämpling — jag kan nämna att tidigare hade alltid skogsvårdsstyrelsens tjänstemän anlitats för utstämpling å denna fastighet. Länskogvaktaren i distriktet kom på inspektion. Men han sökte inte kontakt med ägaren, utan han vände sig i stället till länsjägmästaren. Och efter några dagar blev det en ny inspektion, denna gång av länsskogvaktaren och biträdande länsjägmästaren. Men inte heller denna gång sökte man kontakt med ägaren, vare sig per telefon, per brev eller genom besök på gården. De båda tjänstemännen sökte i stället kontakt med de av skogsägaren anställda skogsarbetarna och inlät sig med dem i ett resonemang och gjorde sådana framställningar, som resulterade i att samtliga tre skogsarbetare omedelbart slutade sitt arbete och skaffade sig annan sysselsättning. Där ligger nu massaveden halvfärdig i skogen. Nu är att märka att något avverkningförbud inte kunde komma i fråga och var säkert inte heller påtänkt. Det misstag som skedde i detta fall var att tjänstemännen underlät att i första hand söka kontakt med ägaren utan i stället sökte kontakt med de av honom anställda arbetarna. Det är kanske ett undantagsfall. Men när den nuvarande skogsvårdslagen kan medge något sådant — ty det är att märka att länsjägmästaren i distriktet har försvarat detta handlingssätt — är den tillräckligt hård och sträng. Och vi ha inget behov av en ännu strängare och hårdare skogsvårdsslag.

En annan fråga som också har berörts här är skogsvårdsstyrelsernas bekymmer med att skaffa tillräcklig ar-

Skogsvårdslag m. m.

betskraft för dessa nya arbetsuppgifter, och där komma säkert som redan framhållits att uppstå mycket stora svårigheter. Här har talats så mycket om utvecklingsbar och icke utvecklingsbar skog. Det är ju här fråga om rena bedömningssaker, och det kommer säkerligen att bedömas mycket, mycket olika av dessa många, många tjänstemän i den frågan vad som är utvecklingsbar och icke utvecklingsbar skog.

Ja, herr talman, jag skall inte uppehålla tiden längre. Jag vill sluta med att framhålla, att även jag inser värdet av en god skogsvård. Men då jag har den uppfattningen att de enskilda mindre skogsägarnas intresse vid behandlingen av detta lagstiftningsärendet inte tillräckligt blivit beaktat, ber även jag att få biträda yrkandet om avslag på den kungl. propositionen.

Herr ERICSSON i Sörsjön (kort genmäle): Herr talman! Om jag rätt uppfattade herr Sveningsson, så menade han att om man kunde verkställa en omröstning bland de mindre skogsägarna, skulle säkerligen större delen av dem gå emot det föreliggande lagförslaget. Ja, om så verkligen skulle vara fallet, måste det väl bero på att de fått en felaktig uppfattning om vad förslaget innehåller. Jag tänker då på den propaganda som förts särskilt i tidningspressen mot detta förslag.

I övrigt påminner herr Sveningssons uttalanden här om vad som sades i denna kammare av en värderad ledamot, tillhörande herr Sveningssons parti, när 1923 års skogsvårdslag antogs. Han yttrade följande: »Det finns ingen mindre jordbrukare av den nu levande generationen, som kommer att få nytta av sin skog, om denna lag antages.» Denne ledamot kunde inte ta på sitt ansvar att medverka till en lag av denna farliga beskaffenhet, och därför nödgades han yrka avslag på förslaget.

Herr SVENINGSSON (kort genmäle): Herr talman! När det finns reservanter mot detta förslag från samtliga partier som ha ordinarie ledamöter i utskottet, är väl detta ett bevis för att meningarna ha varit mycket starkt delade. Beträffande förtroendet för 1923 års skogsvårdslag vill jag även passa på att säga, att det dröjde ganska länge, innan det blev något gott samarbete mellan skogsägarna och skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän. Man borde nu inte störa detta goda samarbete.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö: Herr talman! Såsom de föregående talarna framhållit har i denna debatt redan i huvudsak sagts vad som bör sägas. Men det är ett par synpunkter som i detta meningsbyte inte kommit fram, varför jag inte kan avstå från ordet trots den sena timmen.

Det gäller först behovet av och motiveringen för denna nya skogsvårdslagstiftning. Bland dem som bestritt behovet befinner sig herr Dickson. Han har kort och klart formulerat sin mening och sagt att ifrågavarande lagförslag har tillkommit i oträngt mål. Men, herr Dickson, vad har inträffat sedan vi antogo den förra skogsvårdslagen år 1923? Jo, helt enkelt det att de gamla kulturskogarna ha försvunnit. I stället ha skogstillgångarna i Norrland tunnats ut och skogsskötselns tyngdpunkt mer och mer förskjutits söder ut. Dagens skogar äro kulturskogar, som i lika hög grad som den odlade jorden kräva skötsel och vård för att kunna ge ökad avkastning. Och skogarnas skötsel måste ske efter ett program, byggt på resultat, som vunnits genom både ärfthlighetsforskning och växtförädling. Det krävs fackmässig vård av beståndet, och uttagning och avverkning måste ske efter ekonomiska principer.

Träet har som råvara för industrien fått ökad betydelse på såväl hemmasom exportmarknaden. Den kemiska

Skogsvårdslag m. m.

forskningen på detta område har gått framåt, och träet har fått många nya användningsområden. Inte bara massa och papper utan också kemiska och tekniska produkter av olika slag spela nu en mycket stor roll i vår folkförsörjning. Detta gör att träet i dag intar en nyckelställning i vårt näringsliv. Såsom här redan påpekats, spelar skogen nu också en utomordentligt stor roll som komplement till de ofullständiga jordbruken. Denna växelverkan mellan jord- och skogsbruk är en viktig faktor i den framtida jordbrukspolitik. Alla dessa omständigheter, som i stort sett tillkommit efter 1923, göra det motiverat med en översyn av bestämmelserna i vår skogsvårdslagstiftning i enlighet med här föreliggande förslag.

Om t. ex. växtförädlingen på skogsbrukets område skall få en mening, måste väl just den detaljen ha stöd i gällande lagstiftning, så att inte en på traditionellt men oriktigt sätt bedrivna avverkning på ett tidigt stadium spolieerar värdet av viddtagna kulturåtgärder. Jag finner därför, att det som föreskrives i här föreliggande lagförslag är mycket starkt betingat av de aktuella tekniska och samhällsekonomiska kraven.

Den starkaste kritiken har riktat sig mot förslaget 7 §. Reservanterna ha beträffande talet om avkastningens jämnhet i sin reservation sagt, att den saken blir svår att ordna för de mindre skogsägare, som låtit den utvecklingsbara skogen kvarstå som en »sparbössa» för att möjliggöra att det av barnen, som en gång skall övertaga gården, skall kunna utlösa en eventuell syskonskara. Reservanterna ha tagit upp det fallet som exempel. Ja, om en skogsägare vill använda skogen som en »sparbössa», avsedd att tagas till när han överlämnar gården, så medger jag att det kan vara ledsamt att han inte får tillgodogöra sig det kapital som skogen utgör, innan han lämnar gården ifrån sig. Men nog bör väl också den synpunkten läggas på saken att det är synd om den som över-

tar gården, om den utvecklingsbara skogen vid övertagandet är skövlad! Det bör väl i rimlighetens namn finnas bestämmelser i vår lagstiftning som säga, att den son, som övertar gården efter sin fader och som skall lösa ut sina syskon, också skall ha möjlighet att tillgodogöra sig den inkomst som skogen kan ge.

Vidare sägs det i reservationen att industrien har favoriserats och att dess behov av råvaror och arbetskraft tillgodosetts på bondeskogens bekostnad. Men jag vill då säga, att även bondeskogarna numera äro inordnade i ett ekonomiskt kollektiv, i skogsägarföreningar, med mycket starkt industriell expansion. Denna expansion är för övrigt ibland så stark, att man vill be till Gud om att utvecklingen inte skall gå för långt på den vägen. Den nuvarande skogsindustrien, som byggs upp successivt, har ungefär samma råvaruproblem som den gamla skogsindustrien hade, och den har i mycket stor utsträckning också samma arbetskraftsproblem. Även ur den synpunkten är det alltså skäl i att också de sociala kraven tillgodoses på detta område.

Så har man på reservanthåll gjort sig en smula lustigt över att utskottets skrivning enligt reservanterna har mjukat upp vad departementschefen utvecklat i anslutning till lagtexten. Men när man säger att tillämpningen av ifrågavarande lag beror på hur man använder det sunda förnuftet, så kan jag inte förstå att det sunda förnuftet hos de ansvariga i skogsvårdsstyrelserna och på andra håll behöver avkopplas och läggas på hyllan, därför att utskottets skrivning medger ett utökad utrymme för detsamma. Det kommer naturligtvis att inom skogsvårdsstyrelserna utbildas en praxis för hur man skall handla i olika fall. I likhet med herr Ericsson i Sörsjön och andra talare är jag övertygad om att här ifrågavarande lag, när den fått verka en tid, kommer att få samma goda betyg som

Skogsvårdslag m. m.

man nu på reservanthåll är villig att ge 1923 års lag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DICKSON (kort genmäle): Herr talman! Mot den lilla lektion, som herr Gustafson i Dädesjö riktade tydligen närmast till mig, beträffande utvecklingen under de senaste 25 åren på skogshanteringens område, har jag ingenting att invända. Jag tror nog, att herr Gustafson och jag ha samma syfte, nämligen att vi här i landet skola få en så god skogsvård som möjligt och att våra skogar skola ge så mycket som möjligt, till landets bästa. Det är bara om vägarna för att uppnå detta mål, som vi tvista.

Jag är för min del icke så säker på att det är lyckligt att nu komma med ett ingrepp i ett skeende, som ändå i stort sett är ganska tillfredsställande. Vi äro på väg att här i landet få en skogsägarkår, som är både intresserad och kunnig i fråga om skogsskötsel. Inom denna kår har det emellertid nu uppstått en mycket stark oro inför hotet av den nya skogsvårdslagen. Det är alltid bättre, om man kan få folk att frivilligt göra vad de böra göra, så att man slipper att taga till tvång och tumskrubar.

När 1923 års skogsvårdslag genomfördes, var man mycket tveksam, om denna lag skulle bli bra i tillämpningen. Det tog lång tid, innan folk vande sig vid den lagen. Lagen har emellertid visat sig vara bra. Enligt min mening bör man därför icke taga risken att bryta den hittillsvarande gynnsamma utvecklingen genom att nu införa helt nya bestämmelser, som kanske komma att irritera och medföra, att folk sätter sig på tvären. Och sätta sig svenska bönder på tvären så är det sedan inte så lätt att komma någon vart.

Herr BRÄNHOLM: Herr talman! Jag gillar de skäl herr andre vice talmanen anfört för sin reservation. Jag in-

skränker mig till att med några ord söka påvisa några svårigheter, som jag som skogsman anser skulle komma att uppstå för de länsjägmästare eller läns-skogvaktare, som komma att få tillämpa lagen i praktiken.

I 1 § stadgas, att skogsmarken skall skötas så, »att tillfredsställande ekonomiskt utbyte vinnes och, såvitt möjligt, i huvudsak jämn avkastning erhålles». Självfallet skall skogsbruket liksom andra näringsgrenar byggas på sund ekonomisk grundval. Men enligt min mening skulle det underlätta för skogsvårdsstyrelsetjänstemännen, om ordet »ekonomisk» icke stod i lagtexten. Detta ord kan medföra tolkningssvårigheter vid lagens tillämpning. Stadgandet kommer, anser jag, ofta i motsatsställning till bestämmelserna i 7 §, som säger, att större rubbningar i avkastningens jämnhet ej få uppkomma vid avverknigen.

Såväl departementschefens som utskottets uttalanden i denna punkt synas visserligen ge förrättningsmannen rätt fria händer. Utskottet har exempelvis i sin motivering uteslutit ordet »ekonomisk» och talar om vikten av att »avverknigen av skog bedrives på ett ur skogsvårdssynpunkt tillfredsställande sätt». Denna formulering har också i remissyttranden föreslagits av flera skogsvårdsstyrelser och länsjägmästarföreningen. Det torde dock bli svårt för en stämplingsförrättare att med stöd av departementschefens och utskottets uttalanden övertyga en skogsägare, som håller på orden »ekonomiskt tillfredsställande» enligt 1 §, att han icke får göra en avverkning, som för honom kan vara av stor ekonomisk betydelse, även om den strider mot bestämmelsen om jämnhet i avkastningen. Det kan t. ex. gälla ett sortiment, som tillfälligtvis har högkonjunktur men som ur skogsbiologisk synpunkt icke bör avverkas.

Å andra sidan kan sägas, att med nuvarande ränteläge finns det i mellersta och södra Sverige och även i södra Norrland många skogsbestånd, som bio-

Skogsvårdslag m. m.

logiskt sett äro avverkningsmogna men som med hänsyn till förräntningen icke böra avverkas. Även i dessa fall uppstår svårighet att tillfredsställa kravet på jämnhet i avkastningen, om man håller hårt på termen »tillfredsställande ekonomiskt utbyte». Jag bortser då helt från både fallande penningvärde och stigande rotpris och håller mig helt till massatillväxten. Vad Norrland angår, måste, enligt min åsikt, vid sidan av kravet på jämnhet i avkastningen under de närmaste årtiondena även sätas som mål virkesförrådets ökning.

Jag delar fullkomligt reservanternas betänksamhet inför skogsvårdsstyrelsetjänstemännens grannliga uppgift att i dylika fall tolka lagen. Jag befarar en försämring i det nu goda samarbetet mellan de skogsvårdande myndigheterna i länen och skogsägarna.

Införandet av begreppet »utvecklingsbar skog» i stället för »yngre skog» enligt 1923 års lag finner jag vara en förbättring. Jag har dock vid samtal med skogsvårdsstyrelsetjänstemän från olika delar av landet fått den uppfattningen att även med nu gällande skogslag har sedan flera år tillbaka begreppet »utvecklingsbar skog» tillämpats i praktiken eftersom »yngre skog» är ett mycket vagt begrepp, som är växlande efter läge och bonitet. Något behov av en ny skogslag för tillgodoseende av skogsvårdens krav i detta avseende föreligger enligt min mening icke.

Ansvarsbestämmelserna i 36—38 §§ finner jag alltför stränga, och det torde komma att bereda länsjägmästare och länskogvaktare stora svårigheter att avgöra, om en avverkning skett av oförstånd eller icke.

Enligt nu gällande lag skall det virke vara förverkat, som avverkas mot utfärdad avverkningsförbud. Enligt 39 § synes allt virke vara förverkat, om det avverkat i strid mot 6 och 7 §§. Detta måste vara en alltför sträng bestämmelse. En skogsägare kan exempelvis

på en större avverkningstrakt ha råkat bryta mot lagen endast på en mindre del av trakten. Skall då enligt lagen allt det avvercade virket förklaras förverkat, såvida skogsägaren ej vill få dom på att han varit oförständig? Han har säkert enligt egen åsikt icke alls handlat oförständigt.

Intresset för skogsvård är numera glädjande stort hos de flesta skogsägare. Det är dock att befara, att med de stränga straffbestämmelserna i 36—39 §§ vågar ingen skogsägare företaga någon avverkning utan att rådfråga skogsvårdsstyrelsen. Huru skogsvårdsstyrelserna då skola få någon tid över för andra skogsvårdande uppgifter, kan jag icke fatta. Detta måste kräva en ökning av personalen i såväl högre som lägre grader, en ökning, som det icke är möjligt åstadkomma med nuvarande tillgång på utbildade skogstjänstemän. Det skulle fordras en utökning av elevantalet vid både skogshögskolan och skogsskolorna.

Jag tillåter mig i detta sammanhang citera ett uttalande ur professor Lindquists installationsföreläsning vid skogshögskolan i oktober 1947. Professor Lindquist sade då: »Skogsskötseln måste här fordra, att de, som skola representera sakkunskapen och den övervakande myndigheten i fråga om skogsskötselfrågor, i varje fall böra ha minst skogsskoleutbildning. Jag förstår f. ö. icke hur man skall kunna med den redan nu till bristningsgränsen belastade personalen och med tillfällig oskolad hjälp i praktiken klara de betydligt ökade arbets- och övervakningsuppgifter, som en eventuell ny skogslag ser ut att medföra.»

Professor Lindquist framhöll vidare: »Skogsvårdsstyrelsernas personal måste utbyggas så, att en saklig övervakning av skogsvårdslagen kan ske i full utsträckning och att en saklig rådgivning i skogsvårdsfrågor kan lämnas alla skogsägare.» — En så utökad personal kan befaras bli delvis överflödigt vid

Skogsvårdslag m. m.

en lågkonjunktur med minskade avverkningar.

Herr talman! När 1923 års lag tillkom, voro skogsmännen och de ansvarskännande skogsägarna ense om behovet och utformningen av den nya lagen. Detta kan icke sägas om det nu föreliggande förslaget, som avstyrkts av så många remissinstanser. — Med vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till den av herr Carl Sundberg m. fl. avgivna reservationen.

Herr ORGÅRD: Herr talman! Då denna fråga nu torde vara slutdebatterad vad beträffar skälen såväl för som emot, skall jag be att få tillägga endast ett par ord. Jag avstår från att ingå på repliker gentemot vad den siste ärade talaren här framhållit och hänvisar till det som tidigare anförts på de punkter, som han uppehöll sig vid.

Det som i 1 § i föreliggande lagförslag uppställs som mål för skogsvården och som sedan närmare utformas i 6 och 7 §§ är ju i själva verket ingenting annat än vad som nu är praxis för alla skogsägare, som äro intresserade för skogsvården, och som är vägledande för den undervisning och handledning som skogsvårdsstyrelserna meddela ute i sina distrikt. Här gäller det alltså endast att få rådande praxis stadfäst i gällande lag. Det kan då invändas, att om bestämmelsen i 1 § redan är praxis, så behövs det ju ingen lagstiftning. Nej, det behövs ingen lagstiftning för alla lojala skogsägare, men det finns ju också illojala sådana, mot vilka man måste tillgripa vissa tvångsmedel — liksom det också nu finns skogsägare, mot vilka vi med nuvarande lag måste tillgripa tvångsmedel.

Jag ber att få ta ett konkret exempel när det gäller att belysa innebörden av 7 §, om vilken diskussionen varit livligast och där olika synpunkter stått emot varandra.

Till ett bondejordbruk i min hem-

trakt hör ett skifte mogen, alltså icke utvecklingsbar, skog. Tillsammans med några andra personer var jag och tittade på detta skifte för en tid sedan, varvid vi diskuterade hur man skulle förfara med detsamma. Här finns alltså möjlighet att, om så kräves, helt avverka skogsskiftet, men det skulle innebära att hemmanet bleve skoglöst och de närmaste 100 åren knappast ge någon avkastning. Vi kunna t. ex. tänka oss att ett av barnen skall övertaga hemmanet och lösa ut syskonen och att dessa yrka på att hela skogsuttaget skall göras. Resultatet blir då att jordbrukets bärighet undermineras för lång tid framåt. Om vi diskuterade saken med en skogsman, så skulle han säga, att det icke vore lämpligt med en fullständig avverkning. Det är lämpligare att taga ett stycke åt gången och på det sättet få en jämnare avverkning. På så sätt kan denna mogna skog genom gallring t. o. m. bli utvecklingsbar och därigenom ge någon ränteavkastning. En skogsman kan som sagt ge det rådet nu, men det är inte säkert att det följs. Han har i dag ingen möjlighet att skydda jordbruket från förödelse.

Detta enkla exempel är just ett sådant fall, där 7 § i föreliggande lagförslag skulle ge skogsvårdsstyrelsen befogenhet att ingripa.

Till sist vill jag bara tillägga, att när den praxis som föreliggande lagförslag avser att lagfästa redan nu tillämpas av intresserade skogsägare och förordas vid undervisningen, har man då skäl att befara att lagen, om den antages, skall ge anledning till misstroende mellan skogsvårdsmyndigheterna och skogsägarna? Jag tror knappast att man behöver befara detta.

Det har sagts redan förut här i kamraren att 1923 års skogsvårdslag möttes av motstånd när den kom till, men att den lagen nu fått ett gott eftermäle. Jag vill instämma häri och göra det tillägget: Antag att vi nu stode inför ett förslag av samma innebörd som det

Skogsvårds lag m. m.

1923 antagna. Då tror jag att vi hade fått lyssna till en ungefär likadan diskussion som den vi haft här i dag — och detta om en lag, som reservanterna nu anse vara så utmärkt!

Den nuvarande skogsvårds lagen uppfattas icke av de lojala skogsägarna som en tvångslag utan snarare som ett stöd, och jag är ganska övertygad om att när lagen har tillämpats några år, skall det med samma rätt om den som om 1923 års lag kunna sägas att den inte är någon tvångslag. Tvärtom! Den ger genom sitt syfte att skydda skogskapitalet det ekonomiska stöd åt jordbruket som är nödvändigt, framför allt i Norrland. Lagen ger också skydd och stöd åt den skogsproduktion och den utveckling av skogstillgångarna, som ur hela folkhushållets synpunkt är nödvändig.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HEDLUND i Rådom: Herr talman! Jag ber att få komplettera mitt tidigare yrkande. Jag yrkar nu bifall till utskottets hemställan med följande undantag:

Första stycket i 7 § utgår, så att paragrafen i fråga erhåller följande lydelse:

»Ej må avverkning av icke utvecklingsbar skog så bedrivas, att skogens återväxt avsevärt försvåras.»

I fråga om 36 § yrkar jag, att 1 mom. måtte erhålla den lydelse som 2 mom. har i utskottsförslaget samt att 2 mom. måtte erhålla följande avfattning:

»Lika med avverkare som i 1 mom. sägs skall anses markägare, med vars samtycke annan företagit avverkning å marken.»

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Carl Sundberg m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till

det av herr Hedlund i Rådom under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedlund i Rådom begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde herr Hedlund i Rådom votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 10 antager den av herr Carl Sundberg m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Hedlund i Rådom under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit bifall till den av herr Carl Sundberg m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen. I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Skogsvårdslag m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Carl Sundberg m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 95 ja och 57 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 3.

Herr *Andersson* i Dunker avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 512, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 203, angående anslag för budgetåret 1948/49 till universitetssjukhusen.

Denna motion bordlades.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

en mellan Sverige och Nederländerna träffad handelsöverenskommelse;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och den belgisk-luxemburgiska ekonomiska unionen träffad handelsöverenskommelse; och

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Italien ingången handelsöverenskommelse m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av anvisningarna till 29 och 36 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

från första lagutskottet:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; samt

från andra lagutskottet:

nr 127 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt fortsatt giltighet av samma lag.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.51 em.

In fidem

Gunnar Britth.